

R. P. R.

DOS. Nr. 40002

VOL. Nr. 115

MINISTERUL SECURITAȚII STATULUI

ARHIVA OPERATIVA

DOSAR

Ancheta PĂTRĂȘCANU IUREȚIU

GOLOPENTĂ ANTON

ȘI ALȚII

1960057

P 000218, Vol. 115

Data 26. IUN 1954

Urmează vol. Nr. 116

16

~~Stephanosia C. Lin~~

I

Golopentia Anton.

vol IV

11259

vol. 115

20

2

11

N O T A

Supravegherea lui "MARIAN"

Postul se înființează la ora 6,30! =

La ora 6,45, MARIAN iese de acasă și pe jos merge la serviciu.

La ora 15,20, MARIAN pleacă de aci și pe jos merge acasă, intră la ora 15,30. =

La ora 16,30, MARIAN iese de acasă, merge în Str. Berzei, la un consum alimentar, unde cumpără ceva, apoi după 10 minute se reîntoarce acasă.

La ora 17,50, MARIAN cu soția sa, iese de acasă și merg la un centru M.A.T. din Str. Berzei, iar după 5 minute ies de aci și revin acasă.

La ora 18,50, MARIAN iese de acasă ia tramvaiul 12 din stația Virgiliu, coboară la stația Mărășești și merge în Cel. Serban Vodă No. 53, la cooperativa Alimentară.

După 5 minute pleacă de aci și pe jos merge în Str. Schitu Maicilor No. 23, intrarea din față.

La ora 21,15, MARIAN iese de aci împreună cu un individ și o individă, care aveau asupra lor câte un mic pachetel, formă de carte, și împreună merg până în ~~xxxx~~ Piața Senatului, unde MARIAN se desparte de aceștia, ia tramvaiul 12 și merge acasă.

Individul și individă merg împreună până în stația de tramvai Nic. Bălcescu, unde după o discuție de 10 minute se despart.

Individa ia tramvaiul 14, coboară la stația Pache și merge la Căminul de Studenți 23 August al Facultății de Filosofie din Bdul Pache No. 98 Etaj. I

Individa are următoarele semnalmente: Etate 20-24 ani, statură mică, părul gaten deschis, rotundă la față.

Individul merge în Str. C.A. Rosetti No. 12 la Căminul Școlii Comerț și Statistică, unde nu s'a putut stabili, deoarece portarul nu a permis, intrarea în cămin la această oră, fiind și în stare de ebrietate, ora fiind 22,15. =

Individul are următoarele semnalmente: Etate 23-26 ani, 2
statură potrivită, părul șaten închis.

Până la ora 22,30, când postul se suspendă, MARIA N nu mai
părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 108.2

Auto

6938

H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru

ss.Gh.Tutuc

ss.L.Lovinescu

ss.M.Nemes

9 Decembrie 1949

3

N O T A

Supravegherea lui "MARIAN"

Postul se înființează la ora 6,30

La ora 6,45, Marian iese de acasă, și pe jos merge la serviciu, intră la ora 6,55.=

La ora 12,30, MARIAN pleacă de aci și pe jos merge în Str.Alex.St.Popov No.26, clădirea Ministerului.

La ora 13,15, MARIAN pleacă de aci și revine la serviciu.

La ora 15,10 MARIAN pleacă dela serviciu și pe jos revine acasă, intră la ora 15,20.=

La ora 16,25, MARIAN iese de acasă, merge în stația VIRGILIU, ia tramvaiul 3, coboară la stația Niță Stere și pe jos merge în Str.Schitu Maicilor No.23, intră la ora 16,45.=

La ora 20,50, MARIAN pleacă de aci, ia tramvaiul 3, din stația Niță Stere, coboară la stația Virgiliu și revine acasă, intră la ora 21,30.==

Până la ora 21,45, când postul se suspendă, MARIAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 98.=

Auto
6938
H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru
ss.Gh.Tutuc
ss.L.Lovinescu
ss.M.Nemeș

_N_O_T_A_Supravegherea lui MARIAN

La ora 6,40 MARIAN iese de acasă și pe jos merge la serviciu, intră la ora 7.

La ora 15,20, MARIAN iese de la serviciu și pe jos merge acasă, intră la ora 15,35.=

La ora 18,45 MARIAN iese de acasă și pe jos merge la serviciu, intră la ora 18,55.

După 15 minute MARIAN iese de aci și pe jos merge până în Gal. Victoriei de unde se reîntoarce și pe jos revine acasă, intră la ora 19,35.=

La ora 19,50 MARIAN iese de aci merge în stația de tranvai Virgiliu și ea tranvaiul 3 și boboară la stația Cazărmi și pe jos merge în Str. Schitu Maicilor No. 23 în curtea Viserici, intră la ora 20,15.=

La ora 22 MARIAN iese de aci și pe jos merge în stația de tranvai Cazărmi ea tranvaiul 3 și coboară la stația Virgiliu apoi revine acasă.

Până la ora 22,30 când postul se suspendă MARIAN nu mai părăsește domiciliul.

P.S.

Revin asupra adresei date în ziua de 3 crt. când MARIAN a intrat la No. 23 în Str. Schitul Maicilor nu la 21 așa cum era în Nota respectivă.

Cheltuieli 84 lei.

Auto
6938
H. Vrânceanu

ss. Gh. Tutuc
ss. I. Croitoru
ss. M. Nemeș
ss. L. Lovinescu

7.XII.1949

5

N O T A

Supravegherea lui "MARIAN "

Postul se infiintează la ora 6,30.=

La ora 6,45, MARIAN iese de acasă și pe jos merge la serviciu, intră la ora 6,55.=

La ora 15,15, MARIAN pleacă dela serviciu și pe jos revine acasă, intră la ora 15,30.=

La ora 16,45, MARIAN iese de acasă și pe jos vine la serviciu, unde participă la o Conferință, intră la ora 17.=

La ora 18,20, MARIAN iese de aci și pe jos merge pe Cal. Victoriei, unde intră la mai multe magazine, textile și alimentare, apoi pe jos merge până în stația Brezoianu, ia tramvaiul 24, coboară la stația Virgiliu și merge acasă, intră la ora 19,30.=

Până la ora 21,30, când postul se suspendă, MARIAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 98.=

Auto

6938

H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru

ss.Gh.Tutuc

ss.L.Lovinescu

ss.M.Nemeș

6 Decembrie 1949

6

NOTA

Supravegherea lui " MARIAN "

Postul se înființează la ora 6,30.

La ora 6,45, MARIAN iese de acasă și pe jos merge la serviciu, intră la ora 6,55.+

La ora 12,40, MARIAN iese de aci și în fața Ministerului, se întâlnește cu un individ, care a coborât din Auto 9186 B. și împreună merg în Str.Alex.St.Popov No.26 la o secție a Ministerului.

După 20 de minute ies împreună de aci și se despart în fața porții, MARIAN de aci merge la serviciu.

Individul are următoarele semnalmente: Etate 50-56 ani, statură înaltă, corpulent, părul cărunt mustață mare, poartă pălărie cu borul mare.

La ora 16,15, MARIAN iese de la serviciu, și merge până în colțul străzii Puțul cu plopi, unde se întâlnește cu un individ cu care discută 15 minute, iar la despărțire MARIAN își notează ceva într'un carnețel.

Individul s'a stabilit că se numește GOLOPENTIA ANTON și locuiește în Str.Dr.Lister No.7 ET.III blocul din fund.

De aci, MARIAN pe jos, revine acasă, intră la ora 16,45.

Până la ora 21, când postul se suspendă, MARIAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 84.

P.S. Individul care a discutat cu MARIAN 15 minute în colțul străzii Puțul cu Plopi, este luat de către C.F.

Auto 6938

H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru

ss.Gh.Tutuc

ss.L.Lovinescu

ss.M.Nemeș

5.XI.1949

53

NOTA

Supravegherea lui "MARIAN"

— ch. Linas

Postul se înființează la ora 6.=

La ora 6,45, MARIAN iese de acasă și pe jos merge la serviciu, intră la ora 6,50.=

La ora 16,40, MARIAN pleacă de aci și pe jos merge în Str.13 Decembrie No.4 Et.V, apart.29 B. intră la ora 17,05.≈

La ora 17,25, MARIAN iese de aci, cu un pachet de mărimea 30x 15, fiind însoțit de un locotenent de Securitate și împreună merg până în fața Casei Centrale a Armatei, unde se despart.

De aci, MARIAN merge pe jos până în stația de tranvai Cișmigiu, unde ia tranvaiul 24, coboară la stația Virgiliu și pe jos revine acasă, intră la ora 17,50.=

Până la ora 21,30, când postul se suspendă, MARIAN nu mai părăsește domiciliul.

Locotenentul de Securitate s'a stabilit că se numește G.MIHALASCU și locuiește în Str.13 Decembrie No.4, Et.V apart.29 B. Cheltueli de supraveghere lei 84.=

Auto

6938

H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru

ss. Gh.Tutuc

ss. I.Lovinescu

ss.M.Nemes

4 Decembrie 1949

55

8

N O T A

Supravegherea "MARIAN"

Postul se înființează la ora 7.=

La ora 18, MARIAN iese de acasă împreună cu soția sa și pe jos merg în Str. Spiru Haret la Ministerul Instrucțiuni Publice, intră la ora 18,15.=

La ora 19,35, MARIAN iese de aci împreună cu soția sa având în mână două pachetele de circa 20 x 15 și pe jos merg acasă, intră la ora 20.=

Până la ora 21 când postul se suspendă MARIAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere 84 lei.

Auto

6938

H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru

ss.Gh.Tutuc

ss.M.Nemeș

ss.L.Lovinescu

3 Decembrie 1949

9

N O T A

Supravegherea lui " MARIAN "

Postul se înființează la ora 5,40.=

La ora 6,20, MARIAN pleacă de acasă și pe jos merge la Ministerul Învățământului Public.

La ora 15,10, MARIAN, pleacă de aci și pe jos merge acasă

La ora 17,20, MARIAN împreună cu soția pleacă de acasă ia tranvaiul 12 din Stația Virgiliu, coboară la stația Mărășești și merg în Cal.Serban Vodă No.53- Cooperativa Alimentară.

După 10 minute ambi pleacă de aci și merg la No.69 - Cooperativa Transilvania" - unde fac mai multe cumpărături, după 15 minute pleacă de aci și pe jos merg în Str.Mitropolitu Andrei Saguna No.12, magazin de lumânări.

După 10 minute pleacă de aci și pe jos merg în Str.Schi-tu Maicilor No.21 prima intarar din dreapta.

La ora 19,45 ambii pleacă de aci și pe jos merg în stația de tranvai Niță Stere unde iau tranvaiul 3, coboară la stația Virgiliu și pe jos merg acasă.

Până la ora 21 când postul de suspendă MARIAN nu mai părăsește domiciliul.

Auto 6938
H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru
ss.Gh.Tutuc
ss.L.Lovinescu
ss.M.Nemeș

Cheltueli de supraveghere lei 84.

39

NOTA

MALINAS IULIU - funcționar, ofițer de rez. născut la 18.XI.1913 în com.Figu -Someș, de cetățenie română, confesiune greco-catolică, domiciliază în București Str.Macedonia No.22, ușa din stânga-etaj.

Din cele culese despre MALINAS IULIU reese că susnumitul după ce a studiat 4 clase de liceu a intrat ca suplinitor în învățământul Primar din 1936 până în 1940 când cedarea Ardealului de Nord l-a găsit în com.Breaza Ciumeni Jud.Someș. În acest timp și-a complectat studiile obținând bacalaureatul iar la un timp după ocuparea Ardealului de Nord a trecut în țară stabilindu-se mai întâi învățător în Vlașca apoi la I.C.S. unde a obținut un post de funcționar.

A urmat apoi școala de cenzori statistici.

Pe când funcționa în I.C.S. și-a luat licența în drept. A făcut parte din echipa statistică trimisă în timpul războiului peste Bug.

În Mai 1947 fiind cunoscut de tov.LEVENTE, MALINAS IULIU, a fost printre funcționarii cari au trecut în acea perioadă la Controlul Economic. Aici bucurându-se de încredere a fost dat serviciului de supra control, funcționând până în Septembrie 1948 când a făcut cereri de revenire la I.C.S. și totodată și la Ministerul Învățământului.

Deși a primit aprobarea dela I.C.S. pentru un post bun, totuși a preferat Ministerul Învățământului.

Aici a fost numit la început inspector Administrativ și pe care l'a dus la bun sfârșit ca apoi să fie numit șeful serviciului Arhivei care este un post foarte important și pe care-l ocupă și astăzi.

Fiind un element muncitor, bine pregătit și știind să capete încrederea celor cu care lucrează, se bucură de mare încredere dela forurile superioare.

Lucrările ce execută MALINAS IULIU sunt duse la bun sfârșit și încheiate în spiritul luptei de clasă.

În Ministerul Învățământului a fost Președintele Comisiei de Asigurări Sociale ducându-și și deasemeni sarcinile la bun sfârșit.

De circa trei luni MALINAS IULIU s'a căsătorit cu TAMARA GODOROGEA fostă conducătoare la o grădiniță de copii din com. Beclean-Someș, pe care MALINAS IULIU a mutat-o la grădinița de copii No.4 din Str.Eroului No.2 din Capitală. 11

Se știe că pe când era la I.C.S. era în bune relații cu VIDICAN și GOLOPENTIA.

La domiciliul de mai sus ocupă o cameră cu chirie împreună cu soția sa.

Proprietăreasa are numai cuvinte de laudă despre MALINAS IULIU pe care îl consideră un om de foarte mult caracter.

Până acum circa șase luni a locuit în Str.Ing.Pizoni No.2 ocupând o cameră la Arhitectul VOJEAN ION din Min. de Interne unde deasemeni este cunoscut ca un om corect și cu atitudine democratică.

Între anii 1943-45 MALINAS IULIU a avut închiriat un apartament dela C.N.R. în Str.Aurora No.6, din care a reținut o cameră, restul speculându-l prin subînchiriere. Din 1945 s'a mutat în Str.Maria Ghiculeasa No.18 unde deasemeni și-a reținut două camere iar restul subînchiriindu-le. La această adresă MALINAS IULIU este cunoscut ca un om rafinat, șmecher știe unde să fie maleabil și unde nu. În camerele sale veneau o serie de indivizi cu femei, făceau chefuri, etc. Pe acele timpuri printre prieteni erau și doi : unul cu numele de POPESCU și unul TEODORU. Din punct de vedere politic se știe că era un simpatizant Manist și cum era de șmecher spune proprietăreasa care este profesoară s'ar putea să fie în P.M.R., dar nu-i face cinste. Dela această adresă a fost evacuat în 1948 și nu a plătit chirie circa 2 ani.

Dăm mai jos unele referințe ce se găsesc la dosarul său dela Min.Invățământului Public.

TREBICI VLADIMIR - referă că sunt buni prieteni, a fost cu MALINAS IULIU la părinții acestuia despre care spune că sunt țărani f.săraci și că acesta ajută pe mama și frații săi lipsindu-se singur de multe lucruri elementare.

A ținut în permanență legătură cu satul său lămurind pe țărani cum să scape de exploatarea chiaburilor și negustorilor prin înființarea unei cooperative pentru a fi de folosul țăranilor săraci.

Mai spune că a funcționat la Statistică până în 1947 și s'a dovedit a fi un foarte ~~xxx~~ devotat spirit organizatoric dublat de o cinste exemplară și că a condus cu pricepere un timp cantina din I.C.S.

Pe linie sindicală din 1945 a dus o vie activitate de masă având diferite responsabilități în cadrul sindicatului din care a făcut parte achitându-se conștiincios și punând întotdeauna preț pe și suflet în sarcinile ce avea. 12

După desființarea Controlului Economic - I.C.S. ar fi fost bucuros să-l primească într'un grad superior dar a preferat să rămână în Min. Învățământului.

Este un element care a căutat să-și ridice nivelul politic prin lecturi, cursuri, discuții, etc.

Tov. MALINAS a avut întotdeauna o dezvoltată cunoștință de clasă ca unul ce s'a născut și trăit într'o familie de țărani săraci cărora le arăta permanent că trebuie să aibă o luptă dărză și muncă perseverentă și tenace.

În concluzie un om cu reale calități devotat clasei muncitoare, un element prețios în lupta pentru construirea socialismului.

Din această referință se vede strânsele relații dintre aceștia și cu atât mai mult că MALINAS IULIU în autobiografia sa spune că părinții săi au 10-12 hectare de pământ, iar cei doi frați câte 5 hectare.

Tov. LAZARESCU ION - Îl cunoaște din 1941. E muncitor și are o atitudine dărză.

A muncit mult pe timpul evacuărilor. El a rămas sub bombardamente. Are o doză de îngâmfare. Nu a făcut politică însă are o atitudine democratică.

Tov. NASALCEANU ION - Îl cunoaște din 1930. Este bine pregătit profesional, muncește mult, citește cărți de ideologie, nu a făcut politică, este cam mândru și încrezut.

Tov. MOLDOVEANU TITUS - Îl cunoaște din 1939 ca pe unul ce a dat dovadă de conștiinciozitate.

Era iubit de subalterni. Era cinstit, cu bun simț, modest și fără vicii.

Are multă voință. Deși era învățător și-a complectat studiile. Nu a făcut nici-un fel de politică.

Din cele stabilite mai reese că s'a purtat bine cu evreii care lucra sub conducerea sa la Statistică în timpul războiului.

Dintr'o discuție cu tov. MATILDA STEFANESCU funcționară la I.C.S. care a lucrat cu MALINAS IULIU ne spune că în timpul războiului nu și-a manifestat niciodată o opinie asupra situației stând complet rezervat.

După 23 August 1944 a rămas în aceeași poziție până în 1946 când văzând că asta este situația a început să se apropie cetind "Scântea" luând parte timidă la diferite manifestații, etc. Profesional lucra foarte bine, se descurca ușor, nu-i plăcea munca de birou. 13

Din punct de vedere politic MALINAS IULIU nu și-a manifestat opiniile în timpul războiului, iar după 23 August 1944 a stat rezervat la serviciu sperând în schimbarea regimului ca dădea în 1946 să intre în Sindicat,

La vechea adresă din Str. Maria Ghiculeasa No.18 este cunoscut ca având sentimente Maniste.

Este un om șmecher, rafinat care știe să fie miclebil unde interesele sale primează și încrezut și îngâmfat în alte împrejurări.

Dacă nu a luat atitudine contra guvernului a făcut-o din prudență iar când și-a manifestat vrea-o apropiere a făcut-o din oportunism.

ss.C.LEONIDA

DECLARAȚIE

Subsemnatul CONSTANTIN GH. PAVEL declar următoarele:

1.- Ce discuții am avut cu
MALINAS IULIU și cu TREBICI
VLADIMIR în legătură cu
plecarea în străinătate?

I-am întrebat dacă sunt de acord
cu o plecare în străinătate. MALINAS
IULIU m'a întrebat cu cine urma să mai
plecăm și eu i-am spus despre BETEA.
MALINAS IULIU a spus că dacă este vorba
de mine și BETEA se înscrie oricând,
câci unde suntem noi vrea să fie și el.
TREBICI VLADIMIR a spus că pe el ideea
plecării nu-l preocupă, că vrea să stea
în țară și că cu BETEA el nu pleacă la
drum. În ce privește latura strict
politică i-am spus că este vorba de un
grup din jurul lui PATRASCANU și că
acest grup urmează să ia legătura cu
partidele istorice din străinătate.

2.- La cine mă gândeam când
mă refeream la grupul
PATRASCANU ?

La: BETEA, PAVEL, LOSNIOV, RATIU.

ss. C.G. PAVEL

dată azi 7 Februarie 1950

DECLARAȚIE

Subsemnatul CONSTANTIN GH. PAVEL, declar următoarele :

1.- Ce m'a făcut să-i propun lui MALINAS IULIU plecarea peste granițe?

Eram prieten cu MALINAS, sufletește mă simteam apropiat de el, aveam încredere în el, împărțasea în bună parte convingerile mele politice pe ce le auzise adeseori în discuțiile mele cu el, sau în discuțiile mele cu BETEA.

Era un om pe care mă puteam baza în acțiunea pe care ne gândeam s'o întreprindem în străinătate.

2.- Cări erau convingerile politice ale lui MALINAS IULIU ?

Convingerile politice ale lui MALINAS IULIU s'au dezvoltat sub influența noastră, adică a mea și a lui BETEA, așa că în ultimul timp pot spune că nu era deosebire de convingeri politice între mine și MALINAS IULIU.

3.- Ce i-am vorbit lui MALINAS de cease trebuia să facem în străinătate ?

N'am vorbit în amănunțime despre acest lucru cu MALINAS și nu i-am expus nici-un plan, pentru că nici eu nu știam precis ce aveam să facem acolo.

În orice caz el știa din discuțiile mele cu el că ne socoteam ca făcând parte din așa zisul grup PATRASCANU și MALINAS IULIU ne împărțasea punctul nostru de vedere.

4.- Pe ce mă bazam când i-am făcut propunerea de a pleca în străinătate ?

În urma discuțiilor mele cu BETEA în casă la MUNTREANU pe Str. Pope Tatu, BETEA m'a întrebat dacă mă mai preocupă ideea plecării în străinătate. Eu i-am spus că nu m'a părăsit această idee, dar dacă este vorba să plecăm clandestin, nu o fac decât dacă merge și el. Deasemenea BETEA m'a întrebat dacă ar mai putea merge cineva și la cine mă gândesc. Eu i-am spus că pentru acest lucru mă gândesc la LOSHIUV EUGEN, MALINAS IULIU și TREBICI VIADIMIR.

5.- Din punct de vedere politic pe ce mă bazam, când i-am făcut propunerea lui MALINAS IULIU?

MALINAS IULIU în afară de prietenia care exista între noi și încredere, împărțasea în bună parte și convingerile noastre politice și într'un fel oarecare se socotea și el ca făcând parte din așa zisul grup PATRASCANU. Pe de altă parte mă bazam pe faptul că îl socoteam pe BETEA ca om intim al lui PATRASCANU și că ceasea întreprinde BETEA este și cu știința lui PATRASCANU.

ss.C.G. PAVEL

Data azi 1 Febr. 1950

Lupe cum am scris mai sus, operatia de recensere ca si de distribuire a damilor s'a terminat la 20 August.

Comunele Iager si Natiashilova rusele Vileni si Ang. au primit dintr-o data la 23 Aug. but initialiti si aici au lasa necomplete reprezentati a celor in drept. Motivele expuse raman si in acest caz valabile din punct de vedere al psihologic. Ne sustinem afirmatia pe faptul ca, cu toate depistarea acestor comune de Voronesensk, care vor fi intre 2-7 km, numarul celor reprezentati a fost mult mai mic ca al celor din Voronesensk. Au inregistrat la Voronesensk 15 abitate iar la Iager si Natiashilova, numai 6, ditiu total de 169 familii rusesti cu un total de 402 suflete.

Voronesensk

Pe la inchiderea operatiei numara din totalizarea fiilor^{x)} 214 familii si 527 suflete - 15 capi de familie nu s'au prezentat pt damii.

Puternic flancat de 3 mari comune cu populatie moldoveneasca, Bulgara Iager si Natiashilova, orase, cu toate lipsa unei industrii mai dezvoltate, constituie punctul concentrat de atragere al populatiei celor 3 state, in cantitate de oameni, pe care el gazdesti acumina si mai mult - in fabrica de frangusii si in orasul local. Contaminante puternic de atragerea in orase, cele 3 (trei) comune care au fost rusesti de elita noastra (Bulgara rusesti toate) au necesitat multa atentie in trizarea oamenilor. Foarte multe cazuri cand oameni din Bulgaria, atunci sub diferite nume incercau sa scape de 2 sau

x) Pentru multe mult aratate in Tabelul Nr 1

chiar de 3 ori danțu^x. Prezența unui delegat al primăriei a avut drept
răspundere toate aceste necerșiri. Pate dintre ele se datorau confuziei; mulți
oameni de bună credință se însuiau la oraș, dar erau dela Natihaileorca.

Distributiv s'a desfașurat normal - (Cantitățile sunt arătate în Tabelul Nr 2)

Înveștirea și dialectica moldovenilor și moldovici de dublu răsărit au marcat la oraș un foarte
ridicat nivel

hagor și Natihaileorca

Comună comună, luna la Vest (N) alta la NE de oraș. Ambele cu o populație
medie - Hagorul 1.2 și 3 intrins pe o distanță de circa 6 km. Numărul mic
de familii moldovenești. Comuna Hagor are totuși o populație care se îndreaptă
spre cifra de 5000 suflete. Primarul e Ucrainian.

Natihaileorca cu o populație mai mică, însumează aproape cifra de 120 familii
moldovenești compuse din 295 suflete.

Ceea ce prăgește ochiul observatorului este numărul mic al membrilor familii
lor moldovenești - Căuza treburilor cantitate în procentul foarte accentuat de căsătorii
mixte. Se vede raportul surprinzător de mic al sufletelor față de capi de familie.
Raportul, capi de familie - suflete nu de mediu de peste 3 întru Voronețk este în
Hagor și Natihaileorca. Căuza este numărul mare de căsătorii între moldovenești - ucrainieni
menționați care contribuie la creșterea puterii căsătoriei, de altfel putine, dintre moldo-
veni și moldovenești și, moldoveni și utozice.

- x) Cel mai interesant caz îl constituie în viața Voicu Andrei polistist la
Voronețk care este însurat la bulgarca cu Claudia după familia Hărăjen.
Sotia lui s'a însușit la bulgarca sub numele de Voicu Claudia sustinând că
sotul e plecat. Vine la Voronețk și însușește la un alt membru al echipei, de
această dată sub pe numele de fată combinat un al bărbatului: Hărăjen Andrei
și de această dată sotul era absent. Ultimul din familie (dormi într-un totuși), este sotul
cu suficient se însușește sub numele adevărat: Voicu Andrei.
Numărul și mai sprețuș în mareșuș a fost descoperit.

Hutorné Bug.

La localité de Vornesensk s'au présentent moi-même osuori (on ne au
 atrim atention anym acestui Hutor cu un pitonic bloc moldavesc.

Întrucât s'a făcut în zilele 24-25 Aug de câte Biter - Garante s'au impu-
 tit în Hutor. Totalitatea defectelor și băuturilor a aple în Tabelul Nr 1 iar a
 materialelor distribuite în Tabelul Nr 2. Din cauza că mizeria și impuritatea
 au avut loc în mietan, totuși 97 capi de familie însuși au "folicit"
 damile.

Nelle Concluzii

x x

Se observă că datele în privire la orașe Vornesensk, ele urmând să
 fie date de laboratoriuului lui S. Seidel, nu putem pași la o analiză
 mai aprofundată a ci felor cautate prin „Invenirea Moldovenilor”. Ne
 lipsește elementul esențial, cel comparativ, pentru a stabili concluzii defi-
 nitiv - în studierea, așa cum s'a putut face, chestiilor am remarcat
 următoarele scapări ale celor născuți în Vornesensk - Populația orașului este alcătuită
 din - mai ales - țărani răsculați, de colectivizare care au căutat o deslegare a
 situației în fabricile putine ale orașului - O bună parte (cam 20%) este fran-
 dină basarabiană (au intrat în regatul) veniți spre Bug în anul 1918 odată cu tra-
 gicele mold. Restul îl dărușază în orașele de pe stînga Nistruului, Tiraspol,
 Dubni și etc; In general a fost ca și nu este vorba de o mișcare compactă
 de moldoveni în spre Vornesensk - Strătați minime a Vornesenskului, oraș, în afară
 de industrie, putea atrage țărani din Bucovina Bulgarilor sau ruteni Alexandrov sau
 Serboulcovici, dar în nici un caz nu putea să-i înfrângă din dinu pe ei înșiși

Se încredințăm în deciziile spre bunurile regiilor industriale ale Mărcii,
 proiectelor și a mai degrabă. ~~Atunci pot să găsim un fir comun~~
 în ambele.

I.S. are 2 tablouri cu privire la defecte și buni și la distribuția
 materialelor primite - seare mai un tabel al populației pe unități locale, din voința
 anului se prezintă la 20 iul. Din informații neopiniabile-culca dela primărie
 pe marea regiunii omietic se găsesc 992 case și 12.340 defecte. După datele
 din fasciculul din localitate în momentul de față populația se ridică la 6058 suflete.
 Se știe că în toate fi vorba intrat sunt 80% distruși.

Chau

MANESCU CORNELRATIU :

L-am cunoscut la Floegti la Scoala Militară în 1939-40.

Atitudinea lui a fost întotdeauna de o deosebită consideratie față de Partid. Fiecare comodă, poate chiar prea comodă și suficient de ambițios. LEVENTE mi-a spus când eram în Ucraina că MANESCU a refuzat *munca* de Partid și că nu a vrut să-l recunoască pe el ca legătură superioară. Din cecece mi-a spus atunci LEVENTE și din constatările mele, rezultă că în perioada Antonesciană, MANESCU nu a avut legătură cu Partidul și nu a activat sub nici-o formă. Totuși din discuțiile cu el, rezultă că este un dușman al fascismului și hitlerismului și că așteaptă victoria sovietică. În Ucraina a căutat să ajute familiile care aveau membri în armata roșie.

Farel

MANESCU CORNELIU . Foarte inteligent, puțin cult, fără putere de muncă, știe să imbine lucrurile, dar nu are răbdare să le ducă până la capăt, obosește ușor; în discuție argumentare logică, știind să sesizeze esențialul; face eforturi pentru a fi conformist; îi place să trăiască cât mai comod și să se îmbrace cât mai elegant; alege în viață calea cea mai ușoară, cea mai lipsită de greutate și eforturi, ironic și oarecum disprețuitor cu oamenii; capabil de prietenie și sacrificii; funcțiile administrative îl preocupă numai în măsura în care îi pot creia o viață cât mai comodă și cât mai lipsită de grije; nu-i plac onorurile și funcțiile oficiale și nici nu umblă după ele.

Legenda

- prieteni f. buni
- prieteni buni
- cine poate da ref.
- - - cu cine a avut contact.

22

DECLARAȚIE

Subsemnatul RATIU ANTON, născut în com. Beclăuș Jud. Semeș la 14 Martie 1916 domiciliat în București Str. Jules Michelet No.17, declar următoarele :

MANESCU CORNELIU este născut în Flocști (aga mi-a spus) părinți nu are. Mai are doi frați mai mari cu cari nu era în raporturi prea bune. Este absolvent de liceu cu bacalaureat. A fost înscris la Facultatea de Drept din București pe care a abandonat-o.

L-am cunoscut la Flocști la șco. de Of. rezervă. Am fost împreună cu el și BIJI MIRCEA în acelaș ploton.

Inteligentă vicioasă - bine pregătit din punct de vedere cultural și politic. Fire comodă și foarte ironică.

Ironiile lui la adresa lui LEVENTE l-au făcut pe LEVENTE să-l caa dușmănos. Își spunea mereu comitaj și râdea de lăcomia lui. În Ucraina ne-am întâlnit incidental. N'am lucrat împreună. Stiu că a lucrat cu DUMITRU CORBEA. Ei se potrivesc.

CORBEA se deștepta pela 3-4 dimineața iar MANESCU pela 10-11 ziua. Deși lucrau împreună se vedeau rar la treabă. Unul lucra dimineața de cu noapte iar celălalt ziua și spre seară.

Era prieten cu MIRCEA TIRIUNG, PAVEL CONSTANTIN, într-o măsură oarecare cu BETEA, MACA, STEFAN POPESCU. Cu mine era bun prieten la fel cu CORBEA DUMITRU. Nedespărțit însă era de CRISTACHE ZAMBETI.

Cu munca MANESCU nu se ~~impăna~~ ^{impăna} impăna - nici la birou și nici pe teren în misiuni.

La Uniunea Patrioților a fost suficient de activ. N'am avut ca ajutor la formațiile de luptă iar apoi la resortul militar.

După aceasta știu că lucra la E.C.P. Nu știu însă în ce calitate.

S'a căsătorit cu colega noastră dela oficiul de studii - dra STRAVOICA TATIANA de care apoi a divorțat. Nu cunosc nici-un amănunt.

După plecarea mea dela U.P. ne-am văzut doar incidental foarte rar.

LEVENTE întotdeauna s'a exprimat împotriva lui.

Lui MANESCU CORNELIU îi place o cameră caldă, confortabilă, o muzică clasică, un pahar de vin și o carte bună.

Are multe calități însă este prea comod.

Cu ocazia zilei de 23 Aug. a stat la Naipu Vlașca. Așa târziu a venit la București.

Nu știu când a luat contact prima dată cu Partidul.

Știu, din spusele lui LEVENTE că în timpul războiului a refuzat munca ce i s'a oferit prin el prin LEVENTE.

Aceasta îmi este declarația pe care o susțin și semnez propriu.

SS. ANTON RATIU

19 Octombrie 1949

SUBIECT.....

79035 11. VII 1943

Domniei-Sale
 Domnului Director General al
 Institutului Central de Statistică
 L o c o

25

R A P O R T

de activitate pe luna Maiu 1943.

se va p[re]stia ca
 domul „Est”
 se va publica
 de redinea ce
 va stabili.
 ss) M. S. Mărculeasa

Am onoare a supune aprobării D-voastre, în conformitate cu aprobare inițială Nr. 17713/943, activitatea pe luna Maiu 1943, ce constă în redactarea studiilor: I. Mărculeasa, un sat românesc la Est de Bug și II. Hutorele, un fenomen antropogeografic inedit, cu repercusiuni asupra așezărilor românești de peste Bug, studii predate Oficiului de Studii (Domnul Stoinovici).

Materialul pe bază căruia am întocmit aceste referate a fost cules cu prilejul operațiilor de înscriere a Românilor de peste Bug; iar efectuarea lucrărilor a necesitat 80 (optzeci) ore.

Nicolae Marin Dunăre
 (Nicolae Marin Dunăre)

sat românesc "de deal" la Est de Bug

N'a fost alt sat mai mândru ca Mărculeasa, în tot raionul Noua Odesa. Locuințele mari, încăpătoare zidite din piatră ca și gardurile înalte și înveligul roș al țiglelor îi trădează și astăzi aspectul avut cu câteva decenii în urmă numai.

Așezarea satului. Privind dinspre Serbani, ochiul, călătorului întâlnește o așezare cu aspect de cetate, neregularitățile de pe creasta dealului aducând mult cu crenelurile unei cetăți medievale. Râul Jelanița, ce doar la 15 Km. mai jos se varsă în Bug - la Troița Mare, nu mult departe de Noua Odesa - vine, deasemeni, să întregască acelaș aspect.

Mărculeasa, Dimovca sau Malinovca, cum este cunoscută după cele 3 nume purtate în decursul anilor, situată pe malul stâng al susnumitului râu, este încadrată de 2 regădinițe de raion, centre de desfăcere a produselor sale și de chemarea tinerilor la instituțiile de cultură dezvoltate acolo: la 18 Km. Nord de Noua Odesa, de care aparține de altfel administrativ și la 35 km. Est de Vosnesensc, orașul care stăruie încă, în mintea localnicilor, sub numele românesc de Socola, așa cum l-au botezat primii săi locuitori, moldoveni.

Populația. Până la războiul din 1914, satul cuprindea 700 case și aproape 3.000 suflete. Avea aspect de oraș, cu bazar (târg) regulat. A urmat războiul și revoluția cu inerente consecințe pentru problema demografică. În afară de cei morți în război, satul a pierdut, din cauza foametei, 5 familii la 1921 și alte 20 între 1932-1933. Colectivizarea (1928-1933) a diminuat încă populația Mărculesei cu 150 de familii: 130 răsculăcite și 20 care au intere să prevină măsura, plecând din propria inițiativă.

Se cuvine să adăugăm exodul spre centrelor industriale și comerciale, care însumează 110 plecați spre Nicola Nicolaeșev și ținutul Donbasului; precum și un număr aproximativ de 320 tineri plecați pentru studii secundare (technice, agronomice, sanitare, comerciale, industriale, teoretice) sau universitare, de pe urma cărora mulți și-au aflat rosturi în alte părți decât în satul natal.

Toate aceste fapte au făcut ca populația Mărculesei să scadă la 1594 suflete (prezenți), iar casele să rămână numai 335. Moldovenii însumează 1.553 suflete (prezenți), la care trebuie să adăugăm 78 suflete, membri absenți ai familiilor moldovenești, fie pe front, luați la lucru în Germania,

ori în regiunea Donbasului, în curs de întoarcere (mulți chiar la jumătatea drumului. Numărul familiilor moldoveneghi este de 424, dintre care 136 mixte.

Din cei prezenți numai 41 sunt ucraineni sau de alt neam (afară de cei din familiile mixte). Sunt aduși în deosebi, pe la finele ulăniei (1860).

Istoric. Datează din aceeași vreme ca celelalte așezări vechi din această regiune și totodată românești: Serbani, Serbulovca, Solonea, Feodorovca (Noua Odesa), Troița, Perisadovca, Gaspareuca, Noua Petrovsca, Sebina, Carpuzana, Constantineuca, Alexandrovca, Bulgarca, Racova, Vizireni (Arnăutovca), Târgul-Frumos (Noua Grigorovca), adică în jurul anului 1740.

Noi vom transcrie câteva declarații ale bătrânilor localnici, spre documentare.

"Istoria noi n'o știm pe ani. Așa știm, din vorbele părinților noștri.

"Întâi ei trăiau prin câmp, prin văi și pe munți (dealuri). Trăiau omu pe unde-i plăcea. Nu se scriau nicăieri la început. Înainte de a se așeza aici unde-i Mărculeasa, primii moldoveni mărculeșteni au trăit prin văile dela Bantoș (Valea lui Bantoș, după numele unui moldovean).

"Da când Taru a dat scrisoare unde să fie registrație, că trăiau așa cu casă, cu avere cu tot și nu dan nici moscali -, și de-atunci să facă parte dintr'un sat, să fie dat la sat ca dintr'acel ceas să dea și aiștia moscali, moldovenii s'o trecut aici, unde au găsit niște cazaci.

"Da cum satul n'avea nume, când a trecut Marcul i s'a dat Mărculeasa, că dela venirea moldovenilor a început viața organizată în acest sat".¹⁾

Altul mai bătrân formulează afirmații și mai precise.

"Sunt mai mulți de vreo 200 de ani când s'a făcut Mărculeasa. Moldovenii de aici sunt aduși, nu-s veniți. Aduși de Ecaterinap parcă.

"S'a înființat odată cu Serbani, Serbulovca, Solonea, Feodorovca, Troița, Perisadovca, Gaspareuca, Noua Petrovsca, Sebina, Carpuzana, Constantineuca, Alexandrovca, Natihaleuca, Bulgarca, Racova, Vizireni, Bileusovca, Târgul Frumos".²⁾

1) Soroceanu Vasile, 56 ani, fost membru în comitetul țăranilor fără pământ (K.N.S.) în 1920; 4 clase primare, moldovean.

2) Filip Tofan, moldovean, 70 ani 2 cl. "Al meu tată a trăit 105 ani. El a apucat și olănia. Când aiasta s'o răzorit el avea 30 ani. A trăit când a fost volec - eliberarea din robie - și în vremea revoluției când a murit de ciudă. A trecut atunci la 3 feciori, și toți pe rând au fost răsculăciți. Si-o murit de ciudă, într'o săptămână".

Afirmația altui bătrân moldovean, vine să întărească ipoteza că inițial Mărculeasa a fost o așezare "ireș" moldovenească.

"La început au fost 2 ulițe ireș (numai) moldoveni, lângă apă. Mai târziu au fost aduși ruși, la margine, unde este amu ulița dela biserică".³

Evoluția relațiilor dintre cele 2 grupuri etnice principale conlocuitoare o redau următoarele două declarații:

"Până la 1890 erau separate neamurile - dacă se întâmpla câte unul să se amestece. Unii pe alții nu se suferau.

"Da apoi a început a se amesteca"⁴⁾

"Rușii-ucrainenii au venit pe la sfârșitul ulănii (1860)- Le-a făcut "caznau" (armata) case în sat.

"Eu am apucat că moldoveanul nu lua ruscă. La ce mi-oi lua porcu'n casă, să-mi rămă.

"Acum nepoata grăește ucrainește. Dacă în școală și în sat ucrainește a grăit"⁵⁾.

Raportul de forțe, din punct de vedere politic, dintre cele 2 grupuri etnice, în decursul anilor, este ilustrat de unul care s'a dovedit deosebit de cunoscător al faptelor politice din această comună.

"Nu țin minte și nici nu am auzit dela bătrâni, să fi fost decât un primar ucrainean în Mărculeasa.

"Până la 1908 numai moldoveni, nici un ucrainean. Da și după asta, atunci când a fost odată primarul ucrainean, tot moldovenii mai mare vlagă aveau. Si astăzi tot un moldovean este".⁶⁾

Două lucruri apar astfel evidente: întâi, data înființării acestei localități românești dela Est de Bug, la finele primei jumătăți a secolului XVIII și al doilea, anterioritatea moldovenilor față de orice alt grup etnic aflător astăzi în sat.

Școala și celelalte instituții culturale. 1. Cele două instituții principale de cultură din epoca țaristă, școala și biserica, au avut dela început, ca și mai târziu în epoca sovietică, o dezvoltare diferită.

Sub țarism biserica primise temeinic imputerniciri, școalei revenindu-i un rol secundar și subordonat. Sub bolșevism biserica fost

3) Ivan Pavlovici Tâșnati, moldovean, 67 ani, 4 cl. Are o fiică învățătoare la școala ucraineană și 1 fiică moașă, căsătorită cu un ungur.

4) Vasile Soroceanu, 56 ani, 4 cl., moldovean

5) Cojocaru Ivan, 79 ani, analfabet, moldovean

6) Soroceanu Vasile, 56 ani, 4 cl., moldovean

desfăcută de stat și. la început mai moderat, apoi mai accentuat, pentru a-i anihila scopurile, s'a inaugurat și întreținut o propagandă antireligioasă, mai eficientă de cât orice măsură administrativă.

Localul bisericii, după ce câțva timp a fost utilizat pentru spectacole, a fost dărâmat din inițiativă exterioară satului. Preotul a slujit până în 1928, când a părăsit satul din pricina persecuțiilor.

Roadele acțiunii anti-religioase n'au întârziat. Astăzi religiozitatea se prezintă, pe scurt, astfel: bătrânii sunt religioși, găsindu-se totuși printre ei unii cari explică noua orientare a tineretului; maturii sunt devizați în: indiferenți, ateii și antireligioși, extrem de puține cazuri de credincioși; tineretul până la 35 ani, solid atașat noii concepții despre lume și viață, profesată de regimul comunist.

Este incontestabil că acțiunea antireligioasă a fostului regim a avut o consistență uneori neînchipuită.

2. Cea dintâi școală din Mărculeasa, țârcovnică, a luat ființă pe la 1880. A urmat o școală primară uemscă, la 1892. Sovieticii au menținut numărul școlilor, dându-le însă o dezvoltare mai mare. Astfel una a devenit medie completă (10 clase), iar alta medie necompletă (7 clase).

Numărul învățătorilor, în preajma actualului război, era de 25, dintre cari un moldovean, 8 ucraineni, 15 ruși, 1 german.

Demn de remarcat pentru punctul de vedere din care privim realitățile sociale răsăritene, este faptul că între anii 1930-1935 limba de predare în primele 5 clase ale școlii medii necomplete a fost cea moldovenească.

În aceeași vreme a funcționat, la școala din sectorul curat moldovenesc, învățătorul Mavrodî de fel din Basarabia, care cultivând sentimente naționale românești și făcând politică antisovietică, a fost închis pe 10 ani.

Astăzi funcționează numai școala din centru cu 5 învățători. Mai sunt în sat încă 3 învățători, dintre cari unul secretar la primărie și doi lucrători colhoznici. Din totalul de 8, sunt 5 moldoveni - din care știe moldovenește numai o învățătoare - și trei ucraineni.

3. Până la 1941 au funcționat 6 biblioteci: 2 la școli, una la club și 3, mult mai mici, la colhozuri.

4. De când, după 1930, localul clubului a început a fi pus la dispoziția spectacolelor cinematografice, teatrale și muzicale, clubul a devenit centrul tuturor manifestărilor culturale și recreative.

Acelaș rol continuă a-l juca și azi, conservând, bineînțeles, dimensiuni cu mult minore, dat fiind complexul de stări sub care își afirmă

existența.

Viața economică. 1. Condițiile economice și sociale sub țarism
a. Ulănia. Mai bine de două secole și jumătate (1600-1861) Rusia a cunoscut un regim de robie agrară, numit ulănie.

"Pământul era al împăratului și din el ne da și nouă trei disetine de familie (indiferent numărul membrilor) Eu am apucat ulănia. Eram mititel. Trei zile robotea acasă, da trei zile în cazma. Lucra și vara și iarna" ⁸⁾

Această epocă persistă în amintirea bătrânilor, în primul rând prin cnuturile roșii cu care au fost bătuți părinții lor; prin regimul comun de lucru, într-o oarecare măsură, după opinia lor, similar cu cel sovietic de mai târziu; cât și prin robia materială și morală.

"La 1861 s'o stricat ulănia. Boerii vroiau ulănia, să ție, să bată omul, să rădă de norod. Boierului îi era ghine, da tatăl meu robotea din greu. Oamenii vroiau să se strice ulănia, încă de-atâta să are, să samene și să aducă chita la ei în casă." ⁹⁾

N'au lipsit nici unele mișcări țărănești, în vederea desființării acestui regim atât de aspru, de neomenos.

"Tăranii s'au bispocit mult să scape de ulănie. O fost mulțișori, vre-o 20-30 din Mărculeasa - și din Serbani o fost acolo -, care s'au luptat să ție ghine. Ei au făcut hârtie și au dat-o la moscali.

"Au fost și oameni cari, pentrucă au zis să se strice ulănia, au fost bătuți. Așa știu pe Cornea, pe Ivan Guțol, pe Dănilă Ciobanu. Au fost bătuți f-o 15. Că mulți ani o umblat oamenii să se strice ulănia". ¹⁰⁾

"Si bătea pe oameni - să nu grăiască că se va strica ulănia. Da ai noștri părinți se îndemneau unii pe alții. Așa mărculaștenii spuneau din deal: țineți (susțineți) șerbăneni să se strice ulănia, că noi ținem cu toții să se strice." ¹¹⁾

În legătură cu anul "slobozaniei", 1861, bătrânii își amintesc scene concludente pentru stările de lucruri până la eliberarea din robie, precum și pentru starea de spirit din acea zi.

"Când a venit noaptea și-o dat din clopote că s'a stricat ulănia, uf! nici praf n'o fost. Unde a și fost ca și când n'a fost - ca țărâna de vânt s'o răschirat". ¹²⁾

"Umblau oamenii pe ulițe și cădeau în jenunchi și se rugau lui Dumnezeu și mulțumeau Domnului și Tarului. Si clopotele nu osteneau să vestească" ¹³⁾.

10) Mihail T. Părnati, 78 ani, analfabet, moldovean, Mărculeasa

11) Petru Armăluță, 79 ani, 2 clase, Serbani. r- Vosnesensc

12) Cojocarul I. Dănilă, 98 ani, analfabet, Serbani

13) Ivan Druță, 80 ani, Mărculeasa

b. Intre 1861-1905 a urmat o serie de improprietări, fără dreptul de a vinde ori a lăsa moștenire.

Odată eliberați, o parte izbutesc să-și înjghebeze gospodăria tot mai temeinice. In deosebi familiile cu mai mulți membri de sex bărbătesc, care primiseră de atâtea ori 8 1/2 ha. la desființarea ulăniei.

Vieța economică înfloarește. Apar lauce (prăvălii), ateliere, dughe-ne (cârciumi) etc. Comerțul cu cereale, la Odesa folosea de acum în mod direct lucrătorilor pământului- cel puțin unui număr mult mai mare ca înainte.

c. In urma unor mișcări țărănești, cu caracter social pe alocuri, în altele și de redeșteptare națională (Lituanie, Letonia, Polonia etc), care au culminat în 1905, s'a hotărât după acest an ca pământul cu care fuseseră improprietăriți, să fie considerat în plină proprietate.

Procese sociale de sărăcie pe unii, de îmbogățire pe alții au antrenat apariția unor noi situații, dezvoltarea unor noi relații între membrii comunităților rurale.

Intr'adevăr primele consecințe au fost: o regrupare a suprafețelor de pământ, prin sărăcirea unora și îmbogățirea altora și o restructurare sociale, prin apariția clasei de mijloc la sate și concomitent, a lucrătorilor agricoli pe pământul altora (pălmași, zileri).

2. Războiul și revoluția, au agravat și repus pe tapet vechile și persistentele nevoi și deziderate economice și sociale.

a) Noua politică economică (N.E.P.) inaugurată de Lenin, după o scurtă și nereușită experimentare a sistemului colectivist a constituit o perioadă de care mulți își amintesc cu plăcere.

Din cei cari au apucat N.E.P.-ul ca gospodari afirmă c'au avut în explicație 845 Ha. dispunând de 173 cai, - număr mic pentru necesitățile agricole, dar ajustat de tractoarele ce începeau să și le procure, câte 2-3 gospodari în asociație -, precum și 127 vaci-

In 1920 s'a distribuit câte o suprafață de 2,25 Ha. pentru fiecare membru de familie, de astădată indiferent sexul.

Comerțul și mica industrie înregistrează un nou reviriment: 6 fierării, 5 lemnării, 4 cismării, 1 prăvălie, 2 cooperative și 1 moară - ulei-niță.

b. Prin dezvoltarea treptată a colectivismului au fost antrenate deopotrivă în același spirit și ritm viața comercială și mica industrie.

Cu anul 1929 a fost inaugurat primul colhoz. In anul următor încă unul, iar în 1934 al treilea. De atunci situația a rămas neschimbată până astăzi: 3 colhozuri, cuprinzând fiecare câte un sector al satului.

Deceniul colectivismului s'a caracterizat în domeniul vieții agrare, prin introducerea mașinilor, producția mare la Ha, raționalizarea și diversificarea culturilor.

Regimul colectivist a întrunit greu azeziunile unor categorii de săteni - din cei cari izbutiseră să-și înjghebeze gospodăria mijlocii sau mari - și se pare că azi, fie cel puțin din motive de ordin special administrativ, curentul anticollectivist este în creștere. Războiul și ocupația germană, contactul cu trupele antibolșevice (deci anticollectiviste), faptul că acum colhozul s'a transformat în instituție cu scop aproape exclusiv administrativ și mai puțin obștesc, plus numărul crescând al răsculăciților întorși în sat în speranța repunerii în vechile drepturi, au contribuit deopotrivă, măsură fiecărui factor fiind deficitul de evaluat, la creșterea curentului anticollectivist.

3. Astăzi, situația economică prezintă două aspecte.

Aspectul colectiv: 3 colhozuri, cu 5974 ha. în stăpânire, dintre care 4.876 ha. arabil. Se cuvine să enumerăm, în afară de grâu, orz, secară, ovăz, porumb, cartofi, zarzavaturi, câteva culturi ca: floarea soarelui (386 ha), ricina (34 ha.), nutrețul artificial (656 ha.), sfecla de zahăr (14 ha), apoi vița de vie (10 ha.) și livezi de pomi fructiferi (50 ha.)

Aspectul gospodăriilor individuale : 406 vaci, 101 porci, 4-5000 păsări, semănături în ogradă 1/4-1/2 ha. la fiecare gospodărie individuală.

Intrucât li s'a spus, la intrarea trupelor cuceritoare că vor primi pământul, munca în colhozuri se efectuează fără prea mult tragere de inimă, oamenii părând a fi în așteptarea ordinului de desființare al celor 3 gospodării colective. De unde și randamentul inferior al muncilor prestate în acest timp.

Scăderea calității și cantității producției pare a se datora și lipsei de diferențiere, în ce privește răsplata muncii, după randamentul personal, precum și faptului că produsele primite, din cauza stării speciale de război, sunt mult prea raționate.

Frământările politice. Rostul istoriei politice pe care o încercăm acum, în câteva rânduri, este de a vedea alături de condițiile economice și sociale, cum au contribuit și condițiile politice la evenimentele care au format revoluția.

Vom transcrie pentru aceasta câteva din notele culese.

"Până la 1905 acei săraci nu aveau drept la politică. De toate drepturile erau la acei mari, la moșieri. Cristianii nu aveau voie în aiasta.

"Cu'n vai an înainte de 1905 a venit la noi un om dela Caucaz și o început a spune oamenilor că politica cu împăratul nu este bună. Il chema Ivan Doni. Si el a grăit cu oamenii și i-o învățat cum va fi a doua inter-

națională. La noi oamenii nu erau tare învățați și dac'a venit unu cu carte, toți îl ascultau tare. Si la 1905 s'o început o bucățică de relație.

"Ivan Doni a fost trimăs la noi în sat - că în tăt satul e fost trimăși oameni de ăștia - și într'un cea a început revoluția a fărma moșiile, a căra grâu. Da jändermeria fiind mai mult s'o înădușit revoluția.

"Dela 1905-1912 era literatură pe ascuns și să citea. La 1912 iară să aprinsese și iară a fost răzgoniți. Iar o răscoală înădușită. Ca și la 1905 mulți o fost puși la închisoare, muncitori și țărani. La 1905 au fost arestați Ivan Doni și încă 4 săteni, toți moldoveni, la 1912 deasemeni, 6 săteni, 4 moldoveni și 2 ucraineni.

"Ni spusese: pământurile vi le vor da vouă, sătenilor, zăvodurile muncitorilor.

"Apoi o măsă așa până la 1914, când a început războiul și cu ajutorul războiului - c'o fost la tăt omu armă - a început revoluția la 1917 ...

"Dela 1920 a dat la cei sărmani pământul și, un an mai târziu, a început a răsculăci pe cei bogați.

"De-amu erau 3 feluri de oameni :

sărmani - comnezamoși
mijlocași - s'eridneagi
bogați - culaci". 14)

Termenul de comnezamoși este prescurtarea denumirii în ucrainește a comitetului țăranilor fără pământ : "comitet nesamoșnic sileani" (K.N.S.)

"Comnezamoșii aveau în mâinile lor toată treaba. Si noi am făcut parte (adică cei de față: Vasile Soroceanu și Ivan P.Tăgnați). La 1921 comitetul ista s'o apucat să împărțăgească moșiile culacilor. Si-o făcut de-o dat la mulți. Eu eram prezidatele comitetului.

"Dela 1922 Lenin s'o dat cu această ghilă înapoi și-o început iar să lucreze fiecare. (N.E.P.) În hârtia Nr. 520 ăzis: cine a făcut (împărțit pământul), bine o făcut; cine n'o împărțit mai bine o făcut. Aiasta a venit de acolo că comitetele așa o împărțit, că nu era nici la cel bogat, da nici la cel sărac. Dac'a dat o vacă la ăl sărac, el a tăiat-o ori a mâncat-o toată. Le-o dat moșiile, da de avut ei n'au avut. Vaca, dacă o primea, o tăia. Oile au fost cu mîile, da o dat la tot omu și numai ce peste iarnă tot o mâncat. La noi o fost în sat 4.000 oi, da peste iarnă - dacă le-a dat săracilor - ei le-or mâncat pe toate.

"Intre 1922-28 o fost bine, cu N.E.P.-ul Ne-o dat pământ câte 2 Ha. de suflet și ne-o zis: ce vrei făceai cu chita ta, cu făina ta. Si au

inceput a se îmbogăți oamenii. Se întâlneau (unea) 2-3-5 și cumpărau tractor. Se întâlnea iar atâți și lua altscaiva mașini. Noi am trăit bine în aiști 6 ani. Dela 1929 Stalin a scris să se facă toți țărani proletari. Până acum fuseseră la conducere bătrânii (1930, dar după asta o urmat tinerii. Comitetul țăranilor fără pământ a fost înlocuit cu comsomolii. Acum ce vrea comsomolul (tânărul comunist) aia făcea".

S'au scurs 7 ani, iar la 1937 au fost luați cei bogați de prin sate, ori ce-ar fi fost: moldoveni, ucraineni, nemți. Erau foști culaci rămași în sat, despre care se zicea că-s oamenii lui Buhariu și Zinoviev cari fuseseră arestați în acea vreme la Moscova".¹⁵⁾

În afară de latura pur locală a faptelor petrecute, este demnă de remarcat prezența activă a elementelor fruntașe moldovenești în viața politică și administrativă rusească, atât sub regimul țarist cât și sub cel sovietic.

De unde persistarea, în cadrul grupului etnic moldovenesc a unui sentiment de mândrie, pentru faptul că "tot timpul au fost primari moldoveni. Si în timpul ulănii tot moldoveni".¹⁶⁾

Deasemeni, observăm continuarea unei stări sociale și politice care a fost un permanent factor de nemulțumire și frământare în cuprinsul comunităților sătești din această regiune, comunități, în trecut mai ales, în majoritatea cazurilor moldovenești.

Revoluția de mai târziu apare ca un fruct al neprevederii politice, de care au dat dovadă conducătorii din acea vreme.

Concluzii. 1. Viața tradițională. a

a) O primă repercusiune a ambelor regimuri s'a resimțit în cuprinsul vieții tradiționale : a regimului țarist asupra vieții tradiționale românești; a regimului sovietic asupra vieții tradiționale în genere, deci și asupra celei românești. Regimul țarist a atăcat, și nu fără succes, forma, interzicând școala în limba moldovenească ; în timp ce regimul sovietic, prin revoluția socialistă a transformat fondul tradițional.

Acelaș a fost rezultatul, după cum vom vedea în paragraful următor, în ce privește conștiința națională, care lovită în formele de manifestare sub primul regim, a suferit modificări esențiale în al doilea, prin înbrățișarea altor moduri de manifestare. În locul unei conștiințe naționale am întâlnit, în cele mai dese cazuri, o conștiință etnică latentă, lipsită de o finalitate proprie.

¹⁵⁾ Vasile Soroceanu

¹⁶⁾ Filip Tofan, 70 ani, 2 clase, moldovean, Mărculeasa.

O privire mai amănunțită, mai mult decât considerații cu caracter general, va contribui în tot mai mare măsură la comprehensiunea procesului sub semnul căruia s'a desfășurat viața tradițională a acestor ramuri românești.

Pe cele de dispariție, se mai menține sporadic și fragmentar, în deosebi la bătrâni. Complet lipsită la tineri (sub 30-35 ani).

Ni s'a impus atenției faptul deosebit că cei bătrâni și maturi (de la 50 de ani) simt că fac parte din trunchiul moldovenesc (românesc) dela Vest de Nistru, că simt deopotrivă tragică lor situație, din punctul de vedere al dezvoltării etnice în aceste părți, situație pe care o exprimă plastic într'un cântec cu o circulație aproape generală în sânul așezărilor moldovenești mai compacte, dela Est de Bug.

Frunză verde păpușei
Ne-o avut maica pe doi:
Unu Marți, da unu Joi
Si-o umplut țările cu noi

Frunză verde de secară,
Mi-o purces maica prin țară,
Să ne strângă grămăjoară.
Să ne strângă, să ne plângă
Da de strâns nu ne-o mai strâns:
S'o pus jos și tot ne-o plâns
.....

b. Rapiditatea disoluției formelor de viață tradițională moldovenească - ca și a celor ucrainenești și rusești de altfel -, în timpul regimului sovietic, față de cel țarist, cu toată lipsa unei acțiuni evidente de desnaționalizare și cu toată libertatea de a merge pentru studii în Republica Moldovenească (-un număr de ani au avut școli în limba moldovenească, chiar-) se datorește pe deoparte acțiunii culturale în mod aproape neobișnuit de dinamică, ce viza fundamentele vieții tradiționale (religia, obiceiurile, deosebirile - specificul - naționale); iar pe de altă parte rolului noului regim economic.

c. Acțiunea culturală s'a desfășurat în primul rând în domeniul bibliotecilor. Fiecare sat avea atâtea biblioteci câte școli, colhozuri, arteluri, cluburi (politice, tinerești), toate cu material anume întocmit în vederea servirii scopului propus de regim.

În al doilea rând s'a manifestat în domeniul artistic, prin aducerea de cinematografe ambulante, trupe de artiști dela teatrele din Odesa ori Kiev, în mod periodic și des. În al treilea rând, prin aducerea de ziare și reviste, într'un număr iarăși însemnat, cât și prin provocarea sistematică a unui interes extrem pentru cititul acestora.

În sfârșit, prin conferințe publice, cu caracter politic, economic, cultural și antireligios.

Centru de iradiere al acțiunii culturale era clubul (un fel de cămin cultural dela noi) care apare ca un instrument activ, al noii orientări în viața spirituală a acestor moldoveni.

Clubul a pus stăpânire pe viața tineretului moldovean, tot printr'o instituție similară (căminul cultural conform mult experimentatului program al Fundației Culturale), fiind posibilă readucerea la matcă a acestei părți din ramura moldovenească răsăriteană. Fără un cămin cultural readucerea tineretului, în cazul repatrierii, pe linia convenabilă Statului Român va fi ca și imposibilă. Afară de cazul unei împrăștiieri complete, pe întreg cuprinsul Țării.

Clubul ne-a apărut ca nucleul vieții spirituale locale, din care pricină va trebui găsit în satele în care ar fi colonizați, cel puțin în faza de reasimilare, de reintegrare, sub forma unor cămine culturale active, dinamice.

d. Am spus că disoluția formelor de viață tradițională se datorește și noului regim economic, colectivist.

Într'adevăr, colhozul, adică instituția socială construită în spirit colectivist, comunitar, în care au trăit a avut o influență covârșitoare asupra limbii, culturii tradiționale și caracterelor spirituale specifice ale grupului moldovenesc local, numai prin însăși existența lui, fără nicio altă presiune exterioară.

Deaceia, poate, tocmai datorită lipsei de intenționalitate din partea administrației - contrar epocii țariste, caracterizată prin acțiunea-i administrativă desnaționalizare -, viețuirea sub semnul colectivismului economic s'a dovedit pe acest țăram, mai eficientă, într'un deceniu de regim colhoznic, decât în două secole anterioare de regim țarist.

e. Alta a fost situația grupului etnic moldovenesc local în epoca țaristă.

O mască compactă, numai cu ușoare infiltrații etnice, depărtați și și lipsiți de o circulație cu trupul etnic, este drept, dar și legat superficial de viața poporului rus - aproape numai oficialitate, armată și foarte puțină școală.

Deaceea și conservarea din punct de vedere etnic a fost mai mult posibilă, atunci.

2. Amestecul etnic și gradul de actualitate al românității. "Eu am apucat că moldoveanul nu lua ruscă. La ce mi-o lua porcu'n casă, să-mi rămie ! Da amu nepoata grăește ucrainește. Dacă în școală și în sat ucrainește o grăit: 17)

Rezultatul amestecului româno-ucraian, al viețuirii sub ambele regimuri rusești, ca și lipsa unei legături cu trunchiul românesc dela Vest de Nistru, se vădesc deopotrivă în tabloul ce urmează:

Gradul de actualit. al rom.	Tot. fam. moldov.	Fam. curat mold.	Familii mixte					
			soția ucrain.	Soția rusă	De alt neam	Soț ucr.	Soț rus	De alt neam
Total familii moldovenești	424	288	70	2	1	57	3	3
Toți membrii știu moldov.	207	206	-	-	-	1	-	-
Stiu numai părinții	68	62	5	-	-	1	-	-
Stiu unul din părinți și copil	5	-	2	-	-	3	-	-
Nu știe nici-unul din membrii familiei	10	3	2	-	-	5	-	-

Faptul că din totalul familiilor moldovenești mărculeștene numai 67% sunt curate, 33% fiind mixte, și numai 46% sunt în care toți membrii știu moldovenește, este suficient de elocvent în ce privește profunzimea amestecului moldo-ucraian fie de o parte, iar pe de alta constituie o ilustrare a diminuării gradului de actualitate al românității acestui grup.

Si situația este generală, doar cu câteva excepții.

(N.M.Dunăre)

17) Cojocaru Ivan, moldovean, analfabet, 79 ani, Serbani și Mărculeasa.

HUTORELE

un fenomen antropogeografic

*interesant.
ineșt.
mult răspândit la Est de Bug.*

1. Cercetătorul spațiului dela Est de Bug are ocazia să întâlnească un mod inedit, cel puțin în țara noastră necunoscut, de distribuire al așezărilor omenești, specific probabil spațiilor geografice în curs de populare, și numit mod de așezare pe hutore.

Intr'adevăr, în afară de sarele existente, puține la număr, în ultimile 4-5 decenii, au apărut foarte numeroase așezări omenești pitice, pe întreg spațiul ucrainean și cunoscute în aceste locuri sub numele de hutore.

Excepția, în ce privește data apariției, fac numai câteva : Rațovo (1840), Dudnischii (1860), Bogdanovschi (1870) cu locuitorii proveniți din satul moldovenesc Arnăutovca (Vizireni) raionul Vosnessensc și altele care datează de peste 7 decenii sau chiar un veac.

Hutorele sunt întrucâtva asemănătoare cătunelor noastre, deosebindu-se însă prin 2 caracteristici fundamentale : marea lor număr și cauzele care le-au produs.

Din punct de vedere administrativ ele au depins în primii ani ai formării de satul cel mai apropiat sau de satul din care au provenit cei dintâi locuitori. Ulterior, hutorul mai mare, mai vechiu sau așezat în centrul zonei de populare ce cuprindea grupul de hutore, a devenit centrul administrativ al grupului, având un staroste.

2. Am avut prilejul să observăm acest fenomen antropogeografic repetat de 40 ori. Am văzut mai sus diviziunea acestor așezări după vechime. Acum vom încerca o clasificare după gradul lor de românitate. Dintr'un total de 40 hutore numai 7 sunt cu majorități absolute moldovenești și anume :

Noua Grigorievchi Nr.1, înființat între 1905-1910 de către moldovenii veniți din Noua Grigorievca (Târgul Frumos). Până la 1923 erau doar 8 case, la care dată s'a adăugat un grup ceva mai însemnat tot din Târgul Frumos, în urma împărțirii pământului, săvârșită de regimul bolșevic abia instaurat.

Racova Nr.2, în 1923, prin venirea moldovenilor din satul Racova, neîncăpător de acum, prin redistribuirea pământurilor.

Bogdanovschi, cu moldoveni din Arnăutovca (Vizireni), la 1870.

Sefcenca, înființat între 1920-1924, prin eșirea la locuri a unor moldoveni din Serbani, precum și prin împărțirea locului de către organele tehnice.

Vasilovca, în perioada N.E.P.-ului, cu locuitori din Solonoje.

În afară de aceste 5 hutore din raionul Vosnessensc, mai sunt 2 din

raionul Noua Odessa, acestea, ca și cele dintâi din oblastea Nikolaevska.
Iasna Poljana, cu moldovenii proveniți din Mărculeasa, Serbani, Serbulovca și Feodorovca (Noua Odessa).

Oghilenia, apărut după și din cauza răsculăcirii, familiile moldovenești provenind din satele Mărculeasa, Serbani, Racova, Solonoje și Serbuluca.

Alte 8 hutore au numai jumătate din locuitori moldoveni, cealaltă jumătate fiind formată de obicei din ucraineni, uneori polonezi. Din raionul Vosnessensc sunt 4 :

Racova Nr.1, înființat în 1923. Locuitorii moldoveni au venit din satul Racova, din imediata vecinătate a Bugului (malul estic al râului).

Noua Grigorievchi Poseoloc, datează din 1860, iar locuitorii provin din Târgul Frumos.

Dudnischii, cam din acelaș an, cu locuitori din Vizireni.

Noua Ucrainca, câțiva ani înainte de revoluție, cu moldoveni provenind din Serbani, Mărculeasa și Racova.

Si raionul Noua Odessa este reprezentat în această categorie cu 4 :

Noua Alexandrovca (Soldațca), a luat naștere prin colonizarea a 6 familii de veterani ruși, înainte de 1914. După revoluție sau adăogat noi familii, moldovenești și ucrainene, prin eșire la loc și prin venirea răsculăciților, cei mai mulți din Mărculeasa.

Reno, înființat în 1906 prin venirea a zece familii germane. Mai târziu s'au adăogat locuitori din întreg raionul Noua Odessa.

Artemovca și Ricovo, din vremea revoluției și a colectivizării, prin venirea locuitorilor din Mărculeasa, Serbani, Racova, Solonoje și Serbuluca, precum și în urma relațiilor de căsătorie cu familiile din hutorele vecine.

Urmează un număr de 25 hutore, în care moldovenii sunt mai puțin de jumătate, nu arareori chiar și mai puțin.

Din raionul Vosnessensc 3:

Ratovo, la 1840, prin venirea unor locuitori din Vizireni.

Serbanschi Poseoloc și Troițchi Poseoloc, puțin înainte de revoluție, moldovenii provenind din satele Serbani, Mărculeasa și Racova. În al doilea, avem chiar numai moldovence, venite prin căsătorii.

Din raionul Noua Odessa 21 :

În Dimitrovca moldovenii au venit prin căsătorii, din satele Serbani, Mărculeasa și Casperovo.

Dimovca Nr.3 este înființat pe la 1870. Moldovenii provin din Mărculeasa și sunt veniți în urma revoluției și răsculăcirii.

Iasna, înființat pe la 1927, de ucraineni veniți din Cămenit-Podolsk și moldoveni din Serbani și Mărculeasa.

Iachimovca, după revoluție, moldovenii provenind din Mărculeasa și Feodorovca.

Bușchi, apărut după și din cauza colectivizării. Familiile moldovenești sunt venite și aduse din Mărculeasa, Serbani, Racova, Solonoje și

Serbulovca.

Grebenic, înființat înainte de revoluție de un grup de ucraineni din Caciuca și Ardemovca. Cele 2 familii moldovenești sunt din Mărculeasa.

Moldovenii din Noua și Stara Sofronovca, Noua Camenca, Budianovca, Suvarovca și Sefcenço, sunt din Mărculeasa, Serbani, Solonoje și Serbuluca în deosebi, precum și în urma relațiilor de căsătorie cu moldovenii din hutorele vecine. Data venirii acestor familii moldovenești corespunde revoluției și mai cu seamă răsculăcirii.

Vorontovca, Sinchievici și Turchi, hutore ce datează cu 7-8 decenii în urmă, au câteva familii moldovenești, venite după revoluție din Mărculeasa și Feodorovca.

Suhogelanet, înființat la 1864, "după stricarea ulăniei", prin venirea și aducerea de ucraineni din împrejurimi. Moldovenii au venit, în perioada colectivizării din Mărculeasa și Feodorovca.

Lesnopol, la 1901, prin colonizarea unui grup de ucraineni din ținutul Crivoi-Rogului. S'au adăugat moldovenii din Mărculeasa, atât înainte cât și după revoluție.

Noua Smidovca a luat ființă în urma desființării ulăniei, ca și Suhgielaneț. Moldovenii sunt veniți însă numai după revoluție, din Noua Petrovsca, Noua Pavlovca, Noua Nicolaevca și Noua Odesa.

În aceeași vreme și din aceleași locuri au venit moldovenii în Kirovca, înființată la 1909.

Casperevski Poseoloc se formează în 1870, prin venirea unor familii ucrainenești și moldovenești din Noua Petrovsca.

În sfârșit, Moldavca, format în 1929 de moldoveni răsculăciți în Mărculeasa și Târgul Frumos, precum și de basarabeni refugiați în 1917. Acest hutor aparține satului Zebelina, raionul Novaia Odesa.

Este un număr extrem de mare, dacă avem în vedere spațiul mic în cuprinsul căruia sunt formate, la intervale ce deseori nu trec de 2 km. încât la cele 2 caracteristici fundamentale amintite - multitudinea și cauzalitatea complexă politică, socială, economică și agrogeografică - trebuie să adăugăm și densitatea deosebită a acestui gen specific de așezări rurale în câmpia ucraineană.

Probabil că dezvoltarea ulterioară va duce la apropierea acestor hutore până într'atâta încât să poată forma unități sociale și administrative mai mari, sate, așa cum se poate observa în cazul hutorelor Artemovca și Iachimovca ce astăzi sunt la 1/2 km. distanță, unii oameni dintr'un hutor lucrând la colhozul celuilalt ; sau în cazul hutorelor Budianovca, Vorosilovca și Suvarovca ce s'au contopit în așa grad, că o delimitare între ele este un lucru cu neputință.

Dealtfel, procesul de "emancipare" al hutorelor se poate constata și în cazul altora, ca Noua Grigorievchi Poseoloc, Troițchi Poseoloc din raionul

Vosnesensc și Dimovca Nr.3, Noua Sofronovca, Reno, Bugshi, Suhojelanet, Vladimirovca, Voronțovca și Noua Șmidovca din raionul Noua Odesa, care au ajuns în situația de hutare principale, un fel de hutare-sate, de cari depind din punct de vedere administrativ hutorele din juru-le.

Procesul de creștere și autonomizare continuând, deceniile următoare vor afla, în cele mai multe cazuri, sate obișnuite, adică în mod complet de sine stătătoare, atât din punct de vedere administrativ ca și al vieții gospodărești, acesta fiind rezultatul contopirii a 2-3 hutore învecinate.

3. Cauzele care au provocat acest proces antropogeografic pot fi reduse la 3 : economice, administrative și social-politice.

a. În primul rând economicul, ca factor condiționat dinăuntru în afară, s'a manifestat prin indemnarea sătenilor să se apropie de ogoarele din afara satelor, unde aveau posibilitatea de a lucra cu un radnament mai însemnat, fiindu-le astfel la îndemână cultivarea zarzavaturilor și în genere a culturilor cari necesită, prin excelență, prezența lor permanentă, dar și ale căror roade vor constitui mijloace de venituri mult superioare celor provenite de pe urma agriculturii cerealiere.

Viața gospodărească, sub imboldul aceleiași condiții, devenia simțitor înlesnită în hutore și prin creșterea oilor, a porcilor și chiar a celorlalte vite într'un număr mult mai mare, decât în cuprinsul satului cu ograda limitată și departe de terenurile cu pășuni naturale sau artificiale.

Cauza economică s'a manifestat mai evident, în acest domeniu, în primii ani după 1900, accentuându-se mult în preajma revoluției, în care timp ocupa locul de căpetenie între celelalte cauze, împreună cu care a dus la nașterea și dezvoltarea procesului.

Ea a fost, bineînțeles, prezentă și după aceea.

b. Administrația, prin colonizările dictate atât înainte cât și după revoluție, a fost deasemeni un factor care a contribuit la apariția hutorelor.

Astfel avem colonizări înainte de revoluție, cum este cazul cu Noua Alexandrovca (Soldațca) din raionul Noua Odesa, înființat prin împroprietărirea a 6 familii de veterani.

În perioada 1918-1922, ca urmare divizării locuitorilor satelor în sărmani (comezamoși), mijlocași (seridneagi) și bogați (culaci), și prin trecerea treburilor obștești în mâinile comezamoșilor (prescurtarea denumirii în ucrainegste a "comitetului țăranilor fără pământ" - comitet nesamoșnic sileani), cari distribuiau pământul culacilor la membrii colectivităților satești, s'a ajuns la situații în care unii rămăneau pe dinafară, moșia satului nefiind suficientă pentru a satisface toate familiile. Acestora, comitetele amintite le distribuiau pământ pe alte moși din vecinătate. În deosebi în asemenea situații au fost puși cei tineri, "însurăței".

Atât comitetele satești din 1918-1922, cât și orânduirea N.E.P.-ului, au făcut numeroase împroprietăriri de acest gen.

Amintim 3 cazuri ilustrative : 100 familii din satul Martinoșă raionul Novo Mirgorod intrucât nu li s'au mai ajuns pământul din moșia satului, au primit câte 4 1/2 Ha. în satul Frunză raionul Bobrineț. Satul Bogdanușca, raionul Bobrineț a luat naștere prin improprietărirea locuitorilor aduși din Perisadovca raionul Novo Mirgorod.

c. Dela declanșarea revoluției sovietice, motivele social-politice au condiționat într'un mod deosebit de evident înmulțirea hutorelor.

Sătenii chiaburi, sesizând tendințele revoluției leniniste, au căutat să prevină măsurile ce se profilau la orizont și nu aveau să întârzie. De aceea asistăm la un exod al sătenilor înstăriți în afara satelor, din proprie inițiativă, ca o măsură de prevedere, pe deoparte, iar pe de altă parte, la o presărare a întinsului spațiu ucrainean cu ășezări pitice, în care după scurt timp înfloresc gospodăriile aproape similare celor din satele din care au plecat.

Cari n'au înțeles să anticipe măsurile noului regim, au fost siliți să o facă la sfârșitul N.E.P.-ului și în primii ani ai colectivizării, fără avantajul de a mai lua întreg avutul cum o făcuseră cei dintâi. De unde și forma primitivă a nouilor hutore ce au luat ființă, cu locuința aproape exclusiv din lut și de dimensiuni adeseori extrem de reduse. Fac excepție numai hutorele înființate de Stat în mijlocul terenului sovhozurilor, în care organizația statală a construit locuințe tip. Este cazul hutorelor Bugski și Oghilenia din raionul Noua-Odesa.

Nu întotdeauna cei plecați de bună voie au fost lăsați în pace. Așa satul Slobozia, de pe șoseaua Rovnoje-Brațcoje, s'a format prin plecarea culașilor din satul Micola-Babanca, tocmai la finele N.E.P.-ului și începutul colectivizării, ca o măsură de prevedere de ultimă oră. Au stat acolo numai doi-trei ani, iar în 1932 au fost mutați în altă parte, rămânându-le casele părăsite. Locuitorii satului Micola-Babanca, adică cei cari nu părăsiseră satul odată cu chiaburii, intrucât nu aveau ce teme, au ridicat atunci toate materialele dela clădirile slobozenilor.

Asemenea cazuri au fost însă rare, de unde și constatarea că în hutore nu se găsesc case "răzorite", adică dărâmate prin plecarea sau expulzarea proprietarului (culacului), în vreme ce satele, adică așezările principale vechi și mari, în care unii gospodari, în urma proceselor sociale, inerente oricăror așezări cu structură similare, de îmbogățire și sărăcire, ajunseră a se deosebi prin întemeierea de locuințe mari și arătoase, acareturi și vite, înnumără uneori câteva sute de clădiri "răzorite".

4. Consecințele pentru problema românească. Este important a se vedea în ce măsură acest fenomen antropogeografic, fără nici o legătură formală cu viața grupului etnic moldovenesc dela Est de Bug, a influențat evoluția spirituală a acelor familii care au intrat în vâltoarea procesului constatat.

Ne-au fost ușor să descoperim că apariția și dezvoltarea hutorelor inaugura, în majoritatea cazurilor, un proces de desnaționalizare mai viu,

mai accentuat, decât cel natural și mai lent din mediul satelor.

Izolarea, despărțirea de grupul compact al familiilor moldovenești din satul părăsit, aducea pe deoparte neexercitarea obiceiurilor, care în sat contribuiau la menținerea caracterului etnic al comunității, iar pe de altă parte puneau aceste familii într'un contact mai direct cu grupuri etnice diferite (ucraineni, ruși, polonezi, etc.), cu care se legau prin nevoi și înăzuințe economice comune.

Limba comună în asemenea cazuri era, incontestabil, limba oficială.

Famiiliile moldovenești venite din satele cu școli în limba maternă, - și acestea după câte știm erau numeroase -, au fost lipsite de încă un factor conservator al limbii și conștiinței de grup.

Din enumerarea celor patruzeci hutare, la care ne-am referit în prima parte, s'a constatat că numai șapte sunt cu majorități absolute moldovenești, deci numai șapte hutare în care elementul românesc avea o posibilitate în plus de conservare, iar restul opt mixte și douăzeci și cinci cu majorități adeseori cu totul insignifiante.

Repercusiunile n'au întârziat, iar o succintă analizare a gradului de românitare al familiilor moldovenești din hutare și a situației căsătoriilor mixte le va arăta în mod elocvent.

Intr'adevăr, din compararea situației familiilor moldovenești din hutare, cu aceia din întreg sectorul cu 43 localități la care ne referim pe deoparte, iar pe de altă parte cu situația din cele trei sate - Racova, Serbani, Mărculeasa - din care provin în deosebi, și în jurul cărora s'au format, au rezultat trei tabele.

Ne vom referi la tabelele II și III, cari fiind redată în procente facilitează mai imediat o justă comprehensiune a realităților.

În tabelul II se poate constata, că deși procentul familiilor din hutare este numai de 42.0 față de 58.0 cât reprezintă satele, totuși procentele în care familiile au numai un părinte care știe moldovenește, sau numai un părinte și copiii sunt în mod evident mai mari decât în cazul satelor. Situația în cazul familiilor care nu mai știu deloc moldovenește este deădrep-tul aproape de necomparat : patru cincimi din totalul familiilor cari formea-ză această categorie se găsesc în hutare.

În tabelul al treilea, se poate vedea comparativ situația întregului sector cercetat, a celor trei sate centre de iradiere și a celor 40 hutare din raza lor. De unde în ce privește situația generală pe sector sunt 53.3% familii moldovenești asupra cărora a avut influențe procesul de desnaționalizare ; în sate coboară la 40.2% ; pentru ca în hutare să înregistreze un nivel îngrijorător, de 72.8%.

Analiza situației din punctul de vedere al amestecului etnic, ne duce la rezultate similare, după cum reese din următoarele trei tabele.

O privire asupra acestora ne confirmă concluziile la care ajunsesem în cazul gradului de românitare : un amestec etnic mai profund, un număr de

I. Gradul de actualitate a românității în 43 localități cercetate

- cifre absolute -

Situația comparativă pe sate și hure	Total	Familii în care știu moldove-nește toți membrii.	Familii în care știu moldoveneș-te numai părinții.	Familii în care știe moldoven. numai unul din părin-ți.	Familii în care știu numai unul din părin-ții și copiii.	Familii în care nu știu nici unul din membrii moldoveneș-te.
Total	1.827	841	293	579	25	89
Sate	1.060	634	156	245	7	18
Hure	767	207	137	334	18	71

II. Gradul de actualitate a românității în raport cu sectorul cercetat.

- Procente -

Situația comparativă pe sate și hure	Total	Familii în care știu mold.toți membrii.	Familii în care știu mold. numai pă-rinții.	Familii în care știe mold.numai unul din părinții.	Familii în care știu nu-mai unul din părin-ți și copiii.	Familii în care nu știu nici uhul din membrii.
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sate	58,0	75,4	53,3	42,3	28,0	20,2
Hure	42,0	24,6	46,7	57,7	72,0	79,8

III. Paralelă între gradul de actualitate a românității din sate și hure - Procente -

Situația comparativă pe sate și hure	Total	Familii în care știu mold.toți membrii.	Familii în care știu mold.numai părinții.	Familii în care știe mold. numai unul din părinți	Familii în care știe nu-mai unul din părin-ți și copiii.	Familii în care nu știu nici unul din membrii
Total	100,0	46,7	16,0	31,2	1,3	4,8
Sate	100,0	59,8	14,7	23,2	0,6	1,7
Hure	100,0	27,2	17,8	43,5	2,3	9,2

căsătorii mixte mai mare, în hure, atât față de situația generală a sec-torului nostru, dar mai ales față de amestecul etnic din cele trei sate.

Date fiind datele prezentate, suntem îndemnați să credem că versurile acestea care evocă plastic împrăștierea elementului românesc pe largul spațiu răsăritean :

"Frunză verde păpușoi
Ne-o avut maica pe doi,
Unu Marți, da unu Joi
Si-o umplut țările cu noi.

I. Situația amestecului etnic în 43 localități.

- cifre absolute -

431

Categoria familiilor	Total general	In sate	In hutoare
Total	1.827	1.060	767
Curat moldovenesti	1.180	809	371
Mixte	647	251	396

II. Situația amestecului etnic în raport cu sectorul

cercetat

- Procente -

Categoria familiilor	Total general	In sate	In hutoare
Total	100,0	100,0	100,0
Curat moldovenesti	70,0	76,3	48,4
Mixte	30,0	23,7	51,6

III. Paralelă între amestecul etnic din sate și hutoare

Categoria familiilor	Total general	In sate	In hutoare
Total	100,0	58,0	42,0
Curat moldovenesti	100,0	68,6	31,4
Mixte	100,0	38,7	61,3

Frunză verde de secară,
Mi-o purșes maica prin țară
Să ne strângă grămăjoară.
- Să ne strângă, să ne plângă -
Si de strâns nu ne-o mai strâns :
S'o pus jos și tot ne-o plâns ... "

sunt tot atât de semnificative și pentru situația consăngenilor din hutoare, dacă nu, astăzi, în primul rând pentru a acestora.

N.M. Dunăre

REFERAT

asupra mecanismului și principiilor siste-
mului educativ sovietic
pe baza anchetei din Valea Moșului.

A. Elemente de ordin general.

I. Școala și partidul. În Uniunea Sovietică școala funcționa în strânsă legătură ideologică și metodologică cu partidul. Pentru aceasta vom înfățișa pe scurt modul de funcționare al partidului, în ce privește sectorul dat pe scara noastră.

Școala era reprezentată în politburo cu un membru, șeful secției școlare din comitetul central al partidului, care, membru al partidului, era profesor universitar sau membru al Academiei. Secția cuprindea specialiști pentru problemele educației, membri ai partidului. În cadrul acestei secții se elaborau principiile mari și se da avis asupra legislației școlare din republici.

În strânsă legătură cu acestea erau secțiile școlare din comitetele partidului din republicile confederale, din republicile sau regiunile autonome sau din oblastii și, în cele din urmă, cu despărțitura pentru agitație, propagandă și școală din comitetele raionale ale partidului.

Partidul nu lucra însă decât prin intermediul aparatului de stat.

II. Școala și aparatul de stat. Intrucât după concepția pedagogică sovietică cultura trebuia să se dezvolte după principiul descentralizării, adică în conformitate cu nevoile diferitelor naționalități componente a Uniunii, principiu izvorât din realitatea culturală diferențială ce se observă la fiecare din acestea, dat fiind că se găseau în stadii și condiții deosebite de dezvoltare, nu exista nici în sovietul suprem și nici în consiliul comisarilor poporului dela Moscova o secție sau un comisarariat al instrucției publice.

Există însă câte un asemenea comisarariat în toate republicile, care lucra după directivele secției școlare din comitetul central sau regional respectiv al partidului, secție ce primea la rândul ei

4723

îndrumări de ordin general dela secția școlară din comitetul central al partidului, dela Moscova.

În comisariatul instrucțiunii publice, - în afară de despărțiturile (direcțiile) cu caracter pur administrativ -, funcționau 3 despărțituri cari definesc preocupările acestui comisariat.

1. Despărțitura educației preșcolare, în sarcina căreia cădea organizarea și îndrumarea ȳeslelor, grădinițelor și caselor de copii fără părinți.

2. Despărțitura educației școlare, în domeniul căreia intra instrucția și educația școlară.

3. Despărțitura educației adulților care conducea școlile pentru adulți. Școlile acestea erau de 4 feluri: a) pentru lichidarea analfabetismului, b) primare, c) medii necomplete și d) medii complete, special organizate pentru adulți.

Fiecare despărțitură avea un corp de inspectori.

Odată instrucțiunile primite, în cazul republicii autonome moldovenești dela secția școlară a comitetului central al partidului și comisariatul instrucțiunii publice din Kiev, se comunicau raioanelor.

În raionul Valea Hotului comitetul executiv raional era organizat în aproximativ 9 despărțituri, dintre care una școlară, subdivizată în 4: a) subdiviziunea preșcolară și a patronajului copiilor fără părinți; b) subdiviziunea școlară; c) adulților; d) educației tineretului și a maselor (teatre, cinema, biblioteci, conferințe).

Subdiviziunea întâia privea ȳeslele, grădinițele și casele pentru copii orfani.

Dacă partidul nu avea o despărțitură specială școlară în sat, aparatul de stat era însă reprezentat diferențiat în sovietul sătesc, secția școlară din cuprinsul acestuia având a îndeplini nevoile practice ale școlilor și executarea măsurilor hotărâte de organele superioare: încalzitul, curățenia și repararea localurilor de școală; organizarea diferitelor lecții (conferințe) populare cu subiect agricol, cultural, artistic, antireligios și politic.

III. Structura învățământului sovietic. Organul suprem în cuprinsul căruia se frământau principiile și reformele și din sâmul căruia se recrutau președinte și membrii secției școlare din comitetul central unional al partidului era Academia Științelor din Moscova. Aceasta cuprindea 10-15 secții dintre care amintim secțiile: lingvistică, istorică, politico- economică, filosofică, fizico-chimică, matematică,

științelor naturale etc.

Sub conducerea științifică și metodică a Academiei funcționau o seamă de institute de cercetări speciale: linguistice, pentru fiecare limbă; istorice pentru fiecare grupă de popoare; pedagogice, pentru fiecare republică; etc. Aceste institute aveau filiale în oblate și raioane care se numeau «cabinete metodice». Din punct de vedere administrativ acestea depindeau de comisariatele interesate de rezultatele cercetărilor respective.

După posibilitățile locale, în republicile unionale funcționau câte o universitate, divizată în 10-15 facultăți. Conducerea universității o avea un rector, iar a facultăților un decan. Corpul didactic era format de profesori și asistenți. Durata cursurilor de 5 ani.

Paralele cu facultățile existau academii speciale (practice) militare și agricole.

Urmau institutele pedagogice, maritime, geologice, industriale etc., cu un caracter vădit practic. Corpul didactic era compus din : director, profesori și lectori. Durata studiilor de 4 ani. Absolvenții deosebit de capabili aveau posibilitatea să trădească în anul IV sau V la o facultate înrudită. Cei obșnuși în anul III.

Ca o excepție, izvorate dintr-o nevoie practică deosebită, existau institutele pentru învățători, cu o durată de 2 ani.

A treia categorie de școli erau: școlile medii complete (10 clase) în sate ca și în orașe; școlile medii complete speciale (militare) în orașe, și căror elevi nu mai frecventau școala primară ci urmau acolo 10 clase; și tehnicumurile (Cl.VIII - X) cu caracter practic specializat (pedagogic, sanitar, zootehnic, agrotehnic, alimentar, etc.)

A patra categorie era formată de școlile medii necomplete (7 clase), atât în sate cât și în orașe.

În sfârșit școlile, cu 4 clase, în mediul rural, ca și la periferiile așezărilor urbane, pentru a fi în primii ani mai la îndemâna copiilor.

Obligativitatea învățământului era diferită în mediul rural față de cel urban. Astfel, până la 1938, în mediul rural era obligator a se învăța 4 clase și în mediul urban 7 clase; iar de la 1938, în primul caz 7 clase și în al doilea 10 clase.

Această obligativitate diferită își afla motivația în greutatea atragerii spre învățatură mai îndelungată a copiilor de țărani, din cauza stadiului mai înapoiat de cultură al satelor față de orașe. Poate și din necesitatea eliberării unui număr de brațe, cel puțin

pentru activitățile anexe agriculturii.

IV. Plasarea școlilor medii în sate. Principiul plasării școlilor medii necomplete și complete în sate era fundamentat pe 3 motive:

1. Motivul economic, întrucât dacă școlile cu 7 și 10 clase la început, iar după 1938 cu 10 clase, ar fi fost numai în orașe, atunci puțini erau în situația de a termina școala medie, datorită cheltuielilor ce aveau a suporta la orașe cu locuința, masă, transportul etc..

2. Motivul politic - cultural, izvorât din necesitatea pregătirii cadrelor, numeroase și în scurt timp. Absolvirea în sat a 7 clase oferea posibilitatea trecerii la diferitele tehniciuri din care ieșeau primii specialiști în diferitele ramuri ale gospodăriei colective; iar existența școlilor medii complete înlesnea, pregătirea unui mare număr de tineri pentru institute și universitate, realizându-se o înmulțire considerabilă a păturii culturale în mediul rural.

3. Motivul social, după care în societate socialistă sovietică noulle cadre trebuiau să cuprindă elemente din pătura țărănească și muncitorească, întrucât altfel ar fi învățat și ar fi acaparât funcțiile sociale în cea mai mare parte fiii celor din vechia structură socială.

V. Recrutarea corpului învățătoresc. Învățătorii școalelor primare (I-IV) trebuiau să fie absolvenți ai tehnicumului pedagogic sau al școlii medii complete (10 cl.): În acest din urmă caz mai trebuiau să urmeze 3 luni cursuri speciale de metodică. În unele cazuri, pentru a împlini lipsa învățătorilor, erau primiți să predea la primele 4 clase absolvenții școlii medii necomplete, după ce mai întâi au urmat 3-6-9 luni cursuri de practică pedagogică.

Învățătorii școlilor medii necomplete trebuiau să aibă Institutul învățătoresc de 2 ani. În cazuri excepționale erau admiși cu tehnicumul pedagogic sau media completă.

Pentru ultimile 3 clase ale mediei complete, cu institutul pedagogic de 4 ani sau la nevoie cu institutul învățătoresc de 2 ani.

Învățătorii admiși să predea la clase superioare, fără anii de studii corespunzători, erau aleși dintre cei cu un stagiu minim de 5 ani și obligați să învețe prin corespondență pentru a împlini studiile care să-l justifice și conserve situația nouă. Pentru aceasta se acordau o serie de avantagii: a) scutirea de orice taxe; b) întreținerea gratuit în timpul sesiunilor de examen sau când frecvența cursurilor absolut necesare; c) întoarcerea cheltuielilor de transport

efectuate cu prilejul participării la cursuri sau examene; d) acordarea unui salariu, drept încurajare, de către institut cu prilejul promovării la timp a fiecărui an de studii; e) majorarea automată a salariului cu fiecare an de studiu; f) acordarea, sub formă de împrumut, a cărților sau obiecte necesare pentru învățământ; g) odată terminat institutul de 4 ani urma acordarea la stagiu încă 4 ani cu toate avantajele materiale ce decurgeau din aceasta.

VI. Salarizarea corpului învățătoresc. Datele ce urmează a fi înfățișate prezintă situația dela 1936 și până la începerea războiului germano-rus.

1. Învățătorii școlilor primare (I-IV) cu salarii în ruble

a) categoria I (tehnicul pedag. terminat până la	sat	oraș
- 5 ani vechime	240	270
- 5 - 10 ani "	270	300
- 10 ani și peste	300	330
b) categoria II (șc. medie necompletă)		
- până la 5 ani vechime	215	240
- 5 - 10 ani	235	260
- 10 ani și peste	250	280

2. Învățătorii cl. V - VII (sc. medie necompletă):

a) categoria I (institut pedagogic de 4 ani)		
- până la 5 ani	300	330
- 5 - 10 ani	340	370
- 10 ani și peste	370	400
b) categoria II (institut pedagog. învățăt. de 2 ani)		
- până la 5 ani	270	300
- 5 - 10 ani	300	330
- 10 ani și peste	320	360

3. Învățătorii pentru dexterități (cl. IV-VII)

a) categoria I (școala superioară specială)		
- până la 5 ani	250	280
- 5 - 10 ani	275	350
- 10 ani și peste	300	340
b) categoria II (școala medie completă)		
- până la 5 ani	220	250
- 5 - 10 ani	240	270
- 10 ani și peste	260	290

4. Învățătorii claselor VIII-X și inv. teh. ped.

a) categoria I (instit. ped. 4 ani sau universitate 5 ani)	
- până la 5 ani	325

- 5 - 10 ani	370	400
- 10 ani și peste	400	425
b) categoria II (Institutul sau universitatea neterm)		
- până la 5 ani	290	310
- 5 - 10 ani	320	340
- 10 ani și peste	340	370

5. Învățătorii pentru dexterități (cl.VIII-X).

a) categoria I (știința superioară terminată)		
- până la 5 ani	260	290
- 5 - 10 ani	290	320
- 10 ani și peste	310	345
b) categoria II (știință super. neterminată)		
- până la 5 ani	230	250
- 5 - 10 ani	250	275
- 10 ani și peste	270	295

Învățătorii, din orice situații, cu o vechime de peste 25 ani primeau salariul merit cu 10%.

Salariile directorilor zavpezilor și diriginților se acordau în funcție de numărul claselor și cantitatea elevilor, păstrându-se totodată deosebirea sat-orăș, precum și considerarea studiilor.

6. Directorii școlilor medii complete.

a) categoria I (învățători cu institut ped. 4 ani)		
- până la 400 elevi sau până la 10 clase ...	350	400
- 400 - 880 elevi sau peste 10 clase	400	500
- peste 880 elevi sau peste 22 clase	450	600
(clase particulare)		
b) categoria II (învățători cu institut neterminat)		
- până la 400 elevi sau până la 10 clase ...	300	325
- 400 - 880 elevi sau peste 10 clase	350	375
- peste 880 elevi sau peste 22 clase	-	450

7. Zavpezii școlilor medii complete.

a) categoria I (ca la directori)		
- până la 400 elevi sau până la 10 clase ...	250	300
- 400 - 880 elevi sau peste 10 clase	325	375
- peste 880 elevi sau peste 22 clase	-	500
b) categoria II (ca la directori)		
- până la 400 elevi sau până la 10 clase....	200	250
- 400 - 880 elevi peste 10 clase	275	325
- peste 880 elevi sau peste 22 clase	-	400

8. Directorii școlilor medii necomplete.

a) categoria I (institut de 4 ani).		
- până la 280 elevi sau 7 clase	280	330
- 280 - 560 elevi sau peste 7 cl. (paralele)	310	360
- peste 560 elevi sau peste 14 cl. (paralele)	350	400
b) categoria II (instit. pedag. neterminat).		
- până la 280 elevi sau 7 clase	250	280
- 280 - 560 elevi sau peste 7 clase	275	300
- peste 560 elevi sau peste 14 cl.	300	330

9. Zăpezii școlilor medii necomplete.

a) categoria I : - până la 280 elevi sau 7 clase ...	175	200
- 280 - 560 elevi sau peste 7 cl...	200	250
- peste 560 elevi sau peste 14 cl..	250	300
b) categoria II: - până la 280 elevi sau 7 clase....	150	175
- 280 - 560 elevi sau peste 7 clase	175	200
- peste 560 elevi sau peste 14 cl..	225	250

10. Diriginții școlilor primare (sc. cu 4 clase)

- la școli cu până la 80 elevi, inv. cu 5 ani vechime	270
- " " " " " " " 5 - 10 ani "	300
- " " " " " " " peste 10 ani vech.	330
- " " " 80-160 elevi, invăț. cu 5 ani vechime	290
- " " " " " " " 5-10 ani vechime	320
- " " " " " " " peste 10 ani "	350
- " " " peste 160 elevi invăț. cu 5 ani vechime	320
- " " " " " " " "5-10 ani "	355
- " " " " " " " "peste 10 ani "	380

11. Directorii tehnicurilor pedagogice

a) categoria I (5 ani universitate sau 4 ani institut)	
- tehnicum cu până la 300 studenți	500
- " " peste 300 studenți	600
b) categoria II (cu universitatea sau institutul neterminat)	
- tehnicum cu până la 300 studenți	325
- " " peste 300 "	400

12. Zăpezii tehnicurilor pedagogice.

a) categoria I (5 ani universit. sau 4 ani instit)	
- tehnicum cu până la 300 studenți	350
- " " peste 300 "	450
b) categoria II (universit. și instit. neterm.)	
- tehnicum cu până la 300 studenți	275
- " " peste 300 "	350

Norma săptămânală de predare a unui învățător, pentru a primi salariul întreg era de 24 ore pentru cei dela primele 4 clase și de 18 ore pentru cei dela clasa V-X. Învățătorii cari făceau peste norma obligatorie primeau plată suplimentară proporțional cu salariul. Directorii și zăpzezii intrau în această categorie, întrucât, spre deosebire de diriginții școlilor primare cari erau obligați ca în conținutul salariului de diriginți să predea și 4 ore pe zi-, aceștia primeau plată suplimentară pentru fiecare oră predată.

Învățătorii de limba germană făceau excepție dela obligativitatea de a efectua 18 ore săptămânal; iar învățătorii de limba și literatura maternă ca și acei de matematici (din clasele V-X) primeau în plus 40 ruble lunar pentru fiecare 18 ore efectuate săptămânal sau 20 ruble pentru fiecare 9 ore săptămânale, întrucât aceștia aveau de controlat acasă temele școlărilor, fapt care le răpea din timpul liber.

VII. Impozitul cultural. Pentru susținerea politicii culturale statul sovietic percepea un impozit cultural, cultnalog, tuturor muncitorilor și funcționarilor, cari aveau un venit ori salariu lunar dela 141 ruble. Cota acestui impozit începea cu 0,7% și creștea progresiv cu salariul.

Colhoznicii plăteau deasemeni o cotă pentru cultnalog, însă mai mica.

B. Un caz concret: Valea Hotului.

Pentru exemplificare încercăm o scurtă prezintare din punct de vedere cultural a Văii Hotului, în ultimul an de regim sovietic.

1. Școala. 1. Au existat 12 școli, 6 moldovenești și 6 ucrainene, fiecare grup etnic având câte 1 școală cu 10 clase, 2 cu 7 clase și 3 cu 4 clase, numărul învățătorilor din această comună atingând cifra de 78, dintre cari 34 la școlile moldovenești, și anume: 30 moldoveni, 3 ucraineni și 1 german; iar la școlile ucrainenești 44, dintre cari 41 ucraineni și 3 alții. Bărbați 32 și femei 46.

2. Numărul total al elevilor din cele 12 școli, în ultimul an de regim sovietic a fost de 1674, dintre cari 766 băieți și 908 fete. Școlile moldovenești au fost frecventate de 600 elevi, dintre cari 252 băieți și 348 fete; iar școlile ucrainenești de 1.074 elevi, dintre cari 514 băieți și 560 fete. În acelaș an contingentul celor pentru clasa I a fost de 244, toți înscriindu-se și frecventând regulat 238. Dintre aceștia 106 în raza școlilor moldovenești și s'au înscris toți, frecventând regulat 100; iar 138 în aria școlilor ucrainenești, înscriși

toți și frecventând regulat deasemeni.

Din totalul de 1.674 elevi, au fost încadrați în organizațiile tineretului comunist 976, dintre cari 437 școlari moldoveni și 539 ucraineni. Din acelaș total, fetele sunt 542 și bășii 434.

Tot la acest paragraf amintim situația, din acest punct de vedere, a tineretului postșcolar.

În cele 18 colhozuri, dintre cari 12 moldovenești și 6 ucrainenești erau în primul caz 215 consomoliști și în al doilea 96. Aceștia constituiau factorul dinamic al gospodăriilor colective respective, după cum pionierii și consomoliștii elevi formau factorul cauză a disciplinei și întrecerii în cadrul școlii.

3. Transcriu programa școlilor moldovenești, din anul școlar 1939/1940.

Nr. crt.	Disciplina	C l a s e l e									
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1.	Limba maternă și literatura	12	12-10	5-4	4-3	4	4-3	2	1	2	2
2.	" ucrain " "	-	0-2	4-3	3-4	4	3-4	3	2	3	3
3.	" rusă " "	-	-	5	5	6	6	5	5	4-3	4
4.	" germană " "	-	-	-	-	2-3	2	2	3-2	2	2
5.	Aritmetica	7	7	6	6	7	6	-	-	-	-
6.	Algebra-geometria-trigonom.	-	-	-	-	-	6	5	5	6	6
7.	Științele naturale	-	-	1	1-2	3-2	3-2	2-3	2-3	2	1
8.	Istoria	-	-	0-2	2	2-3	2-3	3-2	4-5	5	4
9.	Constituția	-	-	-	-	-	-	2-1	-	-	-
10.	Geografia	-	-	1	3-2	3-2	2-3	2-3	2	2-3	-
11.	Fizica	-	-	-	-	-	3-2	2-3	4-3	2	4
12.	Astronomie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
13.	Chimia	-	-	-	-	-	-	3-2	2-3	2	3
14.	Cântul	1	1	0,5	0,5	0,5	-	-	-	-	-
15.	Zugrăvirea,	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
16.	Desenul	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1
17.	Fizicultura	1	1	0,5	0,5	0,5	1	1	1	1	1
18.	Lucrul militar	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
19.	Caligrafia	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Total ore		24	24	24	26	33	33	33	33	33	33

În afara programului, în fiecare dimineață se făceau exerciții

de gimnastică (fizicultură) 15 minute.

4. Metoda de predare. Înainte de a intra în clasă, învățătorul trebuia să aibă pregătit amănunțit planul lecției. Dacă zăpădul (metodistul) școlii afla pe un învățător fără plan, nu-i permitea să intre în clasă.

Planul trebuia să cuprindă deopotrivă consemnarea accesoriilor sau ilustrațiilor ce vor fi utilizate, cât și planul propriu zis în desfășurarea lui completă.

Lecția cuprindea 4 momente:

- a) controlul temelor date acasă și repetarea materialului trecut (ascultarea elevilor)... 7 minute.
- b) Expunerea materialului nou.... 25 minute
- c) întărirea materialului nou cu exemple 10 minute
- d) tema pentru acasă 3 minute

Metoda de predare se situaiază practic și teoretic pe linia școlii active, subiectul fiind totul, iar materialul, programa, orarul și învățătorul fiind puși exclusiv în slujba subiectului, elevului. Asistăm, în fapt, la o contopire în scop a elevului cu ideea lui urmărit de societatea sovietică.

În aranjarea orarului se avea în vedere că în prima și în ultima zi a săptămânii să se pună obiectele mai ușoare, ore mai puține sau materialul de învățat să fie minim, pentru a lega între odihnă și lucru în primul caz să se facă pe nesimțite, iar în al doilea se avea în vedere că penultima zi a săptămânii anticipa în conștiința școlarilor ziua de odihnă.

5. Disciplina era asigurată de școlari prin comitetul de trei pe întreaga școală, prin starostele clasei și prin alternarea zilnică a "rândașilor". Pentru asigurarea bunului mers ori pentru stimularea activității școlarești funcționa "gazeta de perete", foaie săptămânală sau bilunară redactată de un alt comitet de 3, în care erau zugrăviți și consemnați toți cei care se abăteau dela regulile stabilite sau cei cari se distingueau în mod deosebit.

II. Tineretul prescolar. O altă atribuție a comisariatului instrucțiunii era creșterea și educația tineretului prescolar într'un număr de instituții numite: iesle pentru copii, grădinițe pentru copii și case (internate) pentru copiii orfani.

1. În comuna Valea Hoțului au existat în 1940 iesle pe lângă 15 colhozuri din 18 având în seamă 988 copii dintre cari 712 moldoveni și 276 ucraineni și ruși. Activitatea ieslelor a oscilat între 3-6 luni: una care a activat 3 luni, 5 iesle 4 luni, 7 iesle

5 luni și 2 ieșe 6 luni. Din totalul 988, au fost 147 copii ce rămăneau și noaptea în ieșe. Sunt 2 cazuri, o ieșe cu 68 copii și alta cu 50 în care rămăneau toți copiii peste noapte, pentru a se elibera complet mamele, care în modul acesta își îndreptau toate forțele în reușita muncilor agricole.

Toate cheltuielile ieșelilor erau suportate de colhozul respectiv.

2. Pentru copiii funcționarilor, muncitorilor din arteluri etc. exista în centru o grădiniță pentru copii.

3. Au existat deasemeni 4 internate (case pentru copiii orfani), 1 cantină, 1 atelier și 1 club în folosința 250 copii-fără părinți, din raionul Valea Hoțului sau de aiurea.

În aceste instituții se acorda o îngrijire deosebită copiilor creindu-se condiții raționale de viață, dela exercițiile de fizicultură, pe care le făceau dimineața (cei dela vârsta de 2 ani), alimentație abundentă, și starea sanitară superioară cu mult aceleia de acasă și până la jocurile cele mai variate, sub conducerea unui personal anume pregătit.

III. Cultura maselor. Este domeniul în care s'a depus maximum de efortare, efectele neîntârziind a se arăta.

Acțiunea culturală s'a realizat prin: ziare și reviste, biblioteci, radio, cinematografe, teatre și conferințe.

1. În Valea Hoțului veneau următoarele ziare și reviste.

- "Pravda din Moskova, în limba rusă	- 102	exemplare pe zi,
- "Sovietka Ukraina" din Kiev în limba rusă	- 500	exemplare pe zi
- "Izvestia" din Moscova, " " " "	- 72	" " "
- "Pionerskaia Pravda" " " " "	- 80	" la 2 zile
- "Stalinska e Plemea-Kiev" " " " "	- 120	" pe zi
- "Agrotehsovieta" - Moscova " " " "	- 10	" pe săptămână
- "Comunist" Kiev " " ucraineană	- 150	" pe zi
- "Nazmno" - " " " " "	- 350	" pe săptămână
- "Junci pioner"-Kiev " " " "	- 200	" pe săptămână
- "Komsomoleț"-Kiev, " " " "	- 150-180	" pe zi
- "Ciornomorskaia Comuna" Odesa " " " "	- 25	" pe zi
- "Bolșevika Znamea" " rusă	- 300	" " "
- "Gadec" Odesa " ucraineană	- 8	" pe săptămână
- "Moldova Socialistă" Tiraspol, Moldovenească	- 750	" pe zi
- "Soșialisticeskaia Mold." " ucraină	- 500-600	" pe zi
- "Bezvirnic" - Kiev " " "	- 50	" săptămână
- "Bezbojnic" - Moscova " rusă	- 20	" "

57

- "Der Steren" - Kiev în limba evrească	8 exemplare pe zi
- "Der Emea" - Moscova " "	3 " " zi

Etc.

În afară de acestea gazeta locală "Udarnic Socialismu", apărând în limba ucraineană tot la 2 zile și se răspândea prin biroul de presă din localitate, - același prin intermediul cărui se distribuiau și celelalte gazete, în 2500 exemplare de fiecare dată, pe întreg raionul din care 1000 se distribuiau în Valea Hoșului.

Pentru a ne da seama de influența lingvistică asupra populației Văii Hoșului am calculat exemplarele de gazete sau reviste, grupându-le după limba în care au fost scrise. Astfel din totalul de 1.182.048 exemplare de gazete și reviste câte se citeau pe an în comună, 516.184 erau scrise în limba ucraineană, dintre care 336.184 exemplare din Kiev, Odesa și Tiraspol, iar 180.000 exemplare constituind numărul distribuit anual din ziarul local; urmează 410.104 exemplare de ziare și reviste în limba rusă, dela Moscova, Kiev și Odesa și Tiraspol; 252.000 exemplare în limba moldovenească dela Tiraspol și 3.760 în limba evrească dela Moscova și Kiev. Aceasta-i situația ultimului an în care Valea Hoșului aparținea la Rep. Moldovenească. După aceea a survenit o scădere a foilor moldovenești și o creștere a gazetelor ucrainenești.

Raportând numărul total de gazete și reviste menționăm că numărul pe care-l prezintăm este minim) citite într'un an în Valea Hoșului la cifra populației de aproximativ 11.000, rezultă o proporție de 107 gazete de fiecare locuitor.

2. Bibliotecile din Valea Hoșului însumau în ultimul an circa 103.000 cărți, în afară de revistele tineretului, antireligioase, etc.

Biblioteca raională avea 40.000 cărți, bibliotecă cabinetului de partid 20.000, biblioteca clubului 1.000 și biblioteca clubului pionierilor 500. Bibliotecile școlare aveau în total 23.500 cărți, iar ale colhozurilor circa 20.000 cărți.

În afară de cărți și reviste, se mai întorceau spre păstrare și folosință generală colecții de ziare.

Cititul era extrem de dezvoltat.

3. În comună existau 540 aparate de radio și anume: 140 aparate de radio propriu zis și 400 difuzoare în legătură cu un aparat central. Înaintea războiului se lucra la instalarea unui nou aparat central care să poată satisface în 1942 peste 500 difuzare. Cu acestea din urmă se ascultau numai posturile sovietice.

4. În centru există un cinematograf, din 1926, care funcționa zilnic, iar când artiștii dela teatrul de Stat veneau în turneu îl utilizau ca sală de teatru, fiind prevăzut în acest sens.

În afară de aceasta, prin colhozuri mai circulau cinematografe ambulante, odată pe săptămână.

5. Amintim că 4 colhozuri și-au înjghebat orchestre cu care participau la serbări, ămtinguri, petreceri sau înmormântări.

6. Deseamenă, existau circa 5-600 patefoane în comună, cele mai multe cu plăci ucraineghi și rusești, dar și moldoveneghi.

7. Tot în cuprinsul activităților culturale trebuie să amintim foarte numeroasele ăedințe (conferințe) în care localnici sau lectori și propagandiști din Tiraspol (până la 1940) sau din Odesa (dela 1940) expuneau probleme: politice, culturale, agricole și antireligioase. În decursul iernii de 2-3 ori pe săptămână, iar în celelalte anotimpuri odată pe săptămână.

Vara, și în general în timpul muncilor agricole învățătorii, repartizați câte unul pe lângă fiecare colhoz, întrețineau cultural pe ăteni în timpul repaosului dela prânz.

Toate cele prezintate în paginile de față, privite sub prisma punctului de vedere al evoluției culturale a satului Valea Hoțului și considerând deopotrivă influențele exterioare ca și tendințele interioare, vor căpăta un aspect mult mai viu. Căcace n'a fost posibil în cazul unei scheme.

N.M. Dunăre

da 511
15

Satele românești din jurul Vosnessenskului

Informații culese în satele Bulgarca, Rakova, și Novogrigorjewsk

Observații

Asupra a trei sate românești din stânga Bugului.

Cantonarea unui grup din echipa de recensământ a românilor dela Est de Bug pentru un număr de zile în satul ucrainean Kantakuzinka din fața Vosnessenskului, a îngăduit, în primul rând, o vedere de ansamblu asupra satelor din regiunea Pervomaisk - Nikolajev, depe ambele maluri ale Bugului, și în al doilea rând undele cercetări mai în de aproape asupra a trei sate românești din stânga Bugului, la Sud de Vomessensk: Bulgarka, Rakova și Novogrigorijevki.

Informațiile cu privire la satele din întreaga regiune le-am cules prin deplasări, pe dreapta Bugului în satele: Krivoniciko, Kantakuzenka și Krusciov, iar pe stânga Bugului în orașul Vosnessensk și în satele: Bulgarka, Rakova și Novogrigorijevki. Deși numărul satelor în care ne-am deplasat este redus față de totalul satelor din regiune, din cauza lipsei mijloacelor de transport și frigului insuportabil, totuși prin numărul mare al informațiilor și prin confruntarea datelor culese, cele constatate exprimă în mare măsură realitatea.

În dreapta Bugului între Pervomaisk și Vavarovca sate cu români sunt următoarele: Martinovka cu 300 suflete, 100% români; Krusciov, cu circa 400 suflete, 95% români; Bogdanovka și Ardelevo, cu 50% români; Sepkovka și Ilrinicki, cu 25% români; Ahmecet și Varvarovka, cu 10% români; Domanevka și Moldavka, cu 5% români; Kantakuzenka, Vesilinoва și Krivoniciko, cu români sub 5%. Restul populației din aceste sate este ucrainiană. Românii din Martinovka, Krusciov, Kantakuzinka și Moldavka sunt veniți din Rakova, iar cei din Krivnucika, din Novogrigorijevki. Asupra locului de unde au venit ceilalți, n'am aflat date concludente.

În cele patru sate germane de pe malul drept al Bugului nu este nici un român.

În stânga Bugului între Pervomaisk și Nikolajev, situația elementului românesc este următoarea: Alexandrovka, Rakova și Novogrigorijevki, cu 100% români; Konstantinovka cu 75% români; Arnantovka, Beleasvka, tăr-gul Novața Odessa și Kasperovo, cu 50% români; Bulgarka și Troickoje, cu 25% români; Mihajlovka cu 20% români; și orașul Vosnessensk cu 10% români.

La Est de Bug în adâncime de 30-40, încercuind orașul Vosnessensk, mai sunt: Scerbani, Dimovka și Sărbulovka, cu 100% români; Solonoje și Arbuzinka, cu 50% români; iar la Nord-Est de Pervomaisk târgul Lisagora, având circa 8000 suflete, cu 50% români.

Multe dintre localitățile din stânga Bugului enumerate mai sus, au avut numiri moldovenești, care au fost schimbate sau rusificate de oficialitate încă de pe vremea țarismului. Totuși unele își păstrează încă în vorbirea curentă denumirea moldovenească. Astfel: Vosnessensk-Socla; Novogrigorijevki - Târgu Frumos; Arnăutovka - Vizireni; Scerbaui-Șerban; Dimovka - Marculeasa; Solonoje - Soleona; Troickoje - Troița.

Ancheta efectuată în satele Bulgarka, Rahova și Novogrigorijevki poate înlesni, în parte, cunoașterea situației românilor dela Est de Bug.

A. Bulgarka.

I. Așezare. La 1 km. Sud de Vosnessensk se varsă în Bug râul Mestovod, care desparte acest oraș de satul Bulgarka. Satul se întinde în continuarea orașului dela acest râu pe șoseaua Vosnessensk - Nikolaev, pe o lungime de 3 km. în direcția S.S.E. În lățime satul urcă pe versantul stâng al Bugului până la aprox. 90 m. altitudine, depășind șoseaua spre fluviu cu 200 m. și întinzându-se pe o lățime ce variază între 0,5 km. și 1,5 km. Așezat de-alungul și pe versantul stâng al Bugului, Bulgarka intrunește caracterul satului adunat de vale și satului răsărit de deal.

II. Istoric. Din afirmațiile câtorva bătrâni, reiese că satul are o vechime de aproape 300 ani. Primii locuitori ai lui au fost de origine bulgară, aduși sau veniți aici încă de pe timpul primului Romanov, pe la jumătatea sec. al XVII-lea, de unde, și numele satului de Bulgarka, în limbaul poporului Bolhavca, precum și înclinația deosebită a localurilor pentru cultura zarzavaturilor. Alături de bulgari au fost aduși români din Muntenia, afirmație întemeiată pe faptul că moldovenii din satele vecine le ziceau romanilor din Bulgarka până nu de mult "munteni" și glumeau pe socoteala lor că vorbesc cu "cei" și "ci" pronunțate ca în Muntenia. În sensul acestei concluzii pledează, se pare, și unele colinde, de aici, care se aseamănă mult ca fond și melodie cu altele de același gen din regiunea de Nord a Munteniei (ex: Dragoslavele-Muscel).

Din tradiția locală reiese că acești români ar fi luptat în oștile căzăcești împotriva turcilor, pe cari țarii voiau să-i alunge dintre Bug și Nistru, și că împământanirea lor ar fi venit ca o "răsplată împărătească".

Numărul primilor români a fost alimentat probabil cu refugiați din Principate și din dreapta Bugului, și cu coloniști tot români aduși pe timpul Ecterinei a II-a, în a II-a jum. a sec. al XVIII-lea.

Setul a fost înainte de războiul 1914-18 90% românesc. Astăzi nu se găsesc decât în proporție de 25-30%. Cauzele acestei inversări sunt următoarele: apropierea și contactul permanent cu orașul; așezări sporadice de elemente ucrainene încă din timpuri mai vechi; deportarea culacilor (chiaburilor) după colectivizare; foametea din 1932-33, exodul spre oraș al populației refractare colectivizării; colonizarea în curs, cu elemente ucrainene, făcută de autorități; dar mai ales presiunea permanentă, de astăzi dată aplicată cu mai mult succes de către regimul sovietic în urma surghiunirii frunțașilor și celor ostili regimului.

III Populație. În Bulgarka sunt 802 case, în care locuiesc 1200 familii; 658 case adăpostesc câte o familie, 138 case câte 2 familii și 10 case câte 3 familii. Conlocuirea a 2 sau 3 familii într-o singură casă se explică prin contractarea timpurie a căsătoriilor, dela 16-17 ani la femei și dela 18 ani la bărbați. Numărul sufletelor este astăzi de 3196, dintre care 1510 bărbați, adică 47,02% și femei 1686, adică 52,8%.

După numărătoarea făcută de autoritățile germane-ucrainene, până la vârsta de 14 ani sunt 912 suflete, adică 28,5% din totalul populației, dintre 467 bărbați, adică 51,2% și 445 femei, sau 48,8% din totalul acestei grupe de vârstă.

Grupa dela 14 ani în sus cuprinde 2284 suflete, sau 71,5% din totalul populației, dintre care 1014 bărbați cari de astăzi nu mai întrunesc decât 43,9% și 1270 femei, sau 56,1% din totalul grupei de vârstă respective. Inversarea de proporție în favoarea femeilor la grupa II-a de vârstă se explică, între altele, prin participarea la actualul război a unora dintre bărbați, prin deportarea altora din motive politice și prin aceea că un număr din bărbații aparținând acei grupe au murit în războiul din 1914.

IV. Situația etnică. La primăria satului am găsit următoarea înregistrare pe naționalități, efectuată în ultimele două luni:

Naționalitatea	Cifre absolute	
		%
Total	3196	100,0
Ucrainieni	2978	81,89
Ruși	65	5,41
Moldoveni	61	5,08
Germani	55	4,58
Ruși albi	16	1,33
Bulgari	5	0,41
Sârbi	5	0,41
Polonezi	5	0,41
Altele	6	0,48

Cei 61 moldoveni declarați la recenta numărătoare, reprezintă elementele românești cele mai vechi și ocupă spațiul primelor așezări în acest sat, la confluența Mertovodului cu Bugul. Numărul românilor este în realitate mult mai mare, atinzând proc. de 30%, așezați în același spațiu, dar cei mai mulți s'au declarat ucrainieni.

V. Starea materială. Bulgarka a fost un sat de oameni înstăriți. La aceasta au contribuit: întinderea mare de pământ a moșiei satului (peste 6000 ha) și fertilitatea solului; posibilitatea desfacerii și valorificării produselor gospodărești în orașul Vosnessensk; rentabilitatea culturii zarzavaturii practicate pe o scară întinsă.

Bogăția și celelalte resurse ale acestui sat românesc au atras continuu elemente alogene, cu precădere ucrainieni, veniți sau aduși de oficialitate înainte și mai cu seamă după revoluții și întinzându-se în partea dinspre Vosnesesvsk a satului, sau întâlnindu-se în unele din gospodăriile celor deportați sau cari părăsiseră satul. Noi veniți au sporit numărul muncitorilor agricoli în sat, iar cei mai mulți au devenit lucrători în întreprinderile și fabricile orașului, sau la silozul de pe malul Bugului, formând elementul proletar ajuns preponderent sub regimul sovietic.

Prin deportarea și exodul spre oraș a unui mare număr de familii de români, dar mai ales de chiaburi refractari colectivizării începută din anul 1929, numărul muncitorilor agricoli s'a micșorat mult. Urmarea a fost că din cele peste 6000 ha. pământ cultivabil colhozul local nu a putut lucra în prima perioadă decât 4000 ha, iar în ultimii ani numai 2400 ha, a căror producție a fost totuși suficientă populației, datorită superiorității solului și muncii raționale.

Astăzi 2747,adică 85,9% din totalul locuitorilor și asigură existența din agricultură și 449, adică 14,1%, din munca în oraș. Dintre primii, mai au ca ocupații anexe 6 fierăria, 10 lemnăria și 10 cismăria.

Reportând întreaga suprafață arabilă, 6000 ha. la numărul celor cari trăiesc din agricultură, revine fiecăruia 2,17 ha.

VI. Școala. Sub regimul sovietic până în 1937, școala din Bulgarka a funcționat cu patru clase, o școală "încăpătoare", iar din anul an a devenit "semiletka" (șapte clase). Astăzi a revenit la 4 clase.

Înainte de actualul război au fost și învățători, 2 bărbați și 9 femei, toți ucrainieni.

Între 1935-1941, cât am fost în măsură să aflăm, au prezentat cursurile: 185 elevi în anul 1935; 281 în 1936; 396 în 1937; 453 în 1938, 445 în 1939; 455 în 1940 și 335 în 1941.

În același interval au absolvit 136 elevi, dintre cari 45 au intrat în "desitletka" (10 clase) și Institut (Odessa, Nikolaiev), iar 15 la meserii în orașe (Vosnessensk și Nicolaiev), atingând un procent de 44,1% din totalul absolvenților. Restul de 15,9% au rămas în sat.

Nu se poate preciza naționalitatea elevilor, întrucât indiferent dacă erau ucrainieni, ruși sau moldoveni, toți erau înscrși ucrainieni. Dealtfel și limba de predare a fost exclusiv ucrainiană. Totuși am aflat că s'au ridicat dintre moldoveni 2 ingineri și 2 învățători.

Paralel cu școala a funcționat o "iesle", unde erau îngrijiți în timpul zilei copii mamelor lucrătoare. "Grădinița" n'a fost; nici "octombriști", organizația "pionierilor" număra 65 elevi, iar a "comsomolilor" 3.

VII. Religia. Cei mai numeroși sunt ortodoxii, cari întruiesc 1177 familii, adică 98,1%; urmează bapțiștii cu 10 familii, adică 0,83%, luteranii cu 8 familii, adică 0,66%, catolicii cu 4 familii 0,33% și menonii 1 familie, adică 0,08%.

Datele sunt căpătate de la actuala administrație comună.

O moldoveancă din Bulgarka ne-a informat că 10 familii moldovenești fac parte din secta "evangheliștilor".

VIII. Biserica. Locuitorii satului și-au zidit din piatră prima biserică în anul 1880. În 1929 biserica a fost închisă și după ce i s'au risipit icoanele și obiectele sfinte iar turla i s'au dărâmat, a fost transformată în magazie de cereale.

În ultimul timp a fost curățată și pregătită pentru slujbă.

Nu am aflat de nici un preot care să fi fost moldovean. Ultimul mult apreciat de săteni, după persecuții din partea oficialității, a murit în 1936.

166

IX. Limba. Datorită contactului neîntrerupt cu orașul și procesului de ucrainizare intensificat mai ales în ultimii 20 de ani, românii din Bulgarka au uitat progresiv limba maternă. Astfel bătrânii vorbesc bine românește, ci maturii binișor, iar cei tineri și copii foarte puțin sau aproape deloc. Din informațiile culese și din folclorul local reiese că limba celor vechi se apropia de limba arhai-că din Muntenia de Nord. Astăzi aproape în toate familiile moldove-nești se vorbește ucrainește, iar când se întâmplă să vorbească și moldovenește, cel puțin o treime din vocabular e ucrainean.

În graiul românilor de aici se observă unele reminiscențe de votacism, ceea ce se constată și în celelalte două sate. (Ex: pâr, în loc de pană, mărunchi în loc de mănunchi).

X. Administrativ. Bulgarka a fost până la războiul actual o suburbie a orașului Vosnessensk. Autoritățile de astăzi au separat-o.

B. Rakova.

I. Așezare. Satul este situat la 7,5 km. Sud-Est de orașul Vosnessensk și la 3,5 km. Sud-Est de Bulgarka, pe șoseaua Vosnessensk-Nikolajev. El se întinde de-o parte și de alta a școlii, pe o lungime de 2,5 km. și are o lățime care variază între 0,5 km. și 1 km. Casele încep uneori dela 80 m de apa Bugului și urcă pe coasta până la 90 m. altitudine. Față de satul Bulgarka, Rakova prezintă aspectul unui sat adunat.

II. Istoria. Rakova a fost întemeiată cam în aceeași normă ca și Bulgarka, prin colonizarea de români aduși din Moldova, sub conducerea unei cșpetenii de oaste numit Rakov sau Raku, probabil de origine cazac, de unde și numele satului. După afirmațiile unor bătrâni, în decursul vremii s'au mai adăugat alți români aduși pe timpul Caterinei II și un număr de familii din satele vecine Bulgarka și Novogrigrorijevki. Din aceeași sursă am aflat că turcii ar fi fost alungați din aceste părți cam acum 260 ani, probabil pe timpul lui Petru cel Mare și în perioada când Dușa Vodă era domn al Moldovei și hatman al Ucrainei.

În ultimii 50 de ani, din motive economice, s'au desprins grupuri de Moldoveni din Rakova și au trecut în dreapta Bugului, unde au întemeiat satele Martinovka și Krusciov.

În Kantakuzenka și Moldovka am aflat 10-15 familii moldovenești, originar tot din Rakova.

III. Populație. Satul Rakova e de patru ori mai mic decât Bulgarka. Cauzele principale care au determinat micșorarea numărului

63

populației sunt: exodul în dreapta Bugului, foametea din 1932-33, când au murit aprox. 400 suflete, -iar femeia Solomeia Corali și-a mâncat 2 dintre cei 3 copii ai săi -, și deportarea a 39 familii chiabure în anii 1929-30.

Din 467 case câte au fost înaintea revoluției, mai sunt 203 în care locuiesc 214 familii. În 192 case locuiește câte 1 familie, în 4 case câte 2 familii și într-o casă 3 familii. Numărul sufletelor este de 741, dintre care 313 bărbați, adică 42,2% și 428 femei adică 57,8%. Grupa de vârstă până la 14 ani cuprinde 229 suflete, adică 30,9% din totalul populației, dintre care 121 bărbați sau 52,8% și 108 femei sau 47,2%. Grupa de la 14 ani în sus cuprinde 512 suflete, adică 69,1% din totalul populației, dintre care 192 bărbați sau 37,5% și 320 femei sau 62,5%.

Aceasta este situația din Ianuarie 1942, după numărătoarea efectuată de autoritățile locale.

IV. Situația etnică. La numărătoarea amintită s'au declarat 735 ucrainieni, adică 99,3%, 5 ruși și 1 german.

Cei înscrși ucrainieni sunt de fapt moldoveni. Aceasta reiese din afirmațiile tuturor locuitorilor cu cari am stat de vorbă.

V. Starea materială. Pe vremea țarismului satul a avut o situație înfloritoare. La aceasta au contribuit: întinderea moșiei satului (3117 ha.), creșterea oilor pe o scară întinsă (12.000 capete înainte 1914) și portul de cereale de la Bug. Lucrul acesta este confirmat și de faptul că moldovenii din Rakova se manifestă și astăzi cu oarecare orgoliu față de cei din satele vecine.

Prin mutarea portului de cereale la Vosnessensk și prin micșorarea moșiei satului ca 1000 ha., mijloacele de existență scăzând, s'a înregistrat un exod accentuat în dreapta Bugului, unde așezările omenești erau mai rare.

După colectivizare s'au format în sat două colhozuri, unul cu 1117 ha, cultivabile numai 867 ha., casele, grădinile și izlazul alcătuind restul; al doilea cu 1050 ha, din care cultivabil numai 986 ha. În anul agricol 1941 ambele colhozuri au cultivat: 500 ha. grâu, 177 ha orz, 125 ha cânepă, 83 ha porumb, 49 ha, floarea soarelui, 45 ha secară, 43 ha. cartofi, 29 ha. pepeni, 15 ha. zarzavat, 4 ha. mei roșu, 147 ha. ogorit pentru toamnă, iar restul fânețe artificiale.

Din totalul populației 87,9% se îndeletnicește cu agricultura, iar 12,1% lucrează la fabrica de cărămidă din sat, la fierărie și lemnărie. Un număr de 30 familii au ca ocupație anexă pescăritul în Bug.

66/12

VI. Școala. Intocmai ca în Bulgarka, în acest sat școala a funcționat până în 1937 cu 4 clase, iar după aceea cu 7 clase. În ultimul timp erau 6 învățători: 2 bărbați și 4 femei, 1 învățător și 1 învățătoare moldoveni și 1 învățător și 3 învățătoare ucrainieni.

În perioada 1931-36 s'a predat numai în limba moldovenească, dela care dată s'a introdus ca limbă de predare exclusiv ucraineană.

Învățătura informatoare n'a fost în măsură să ne dea decât situația școlară pe ultimii trei ani. Am prezentat școala 112 elevi în anul școlar 1938-39, 105 în 1939-40 și 105 în 1940-41. În aceeași perioadă au absolvit școala 43 elevi, respectiv 16, 14 și 13. Din aceștia 10 au plecat la școli superioare în Odessa, Tiraspol și Nikolajev, iar 5 s'au dus ca lucrători la fabricile din Nikolajev, exodul lor atrăgând la un loc 34,9%.

În Rakova au fost 3 "iesle", 2 funcționând pe lângă un colhoz și 1 pe lângă celălalt. În timpul muncilor agricole în fiecare colhoz erau îngrijiți între 30-40 copii. Celelalte organizații tinerești ("grădiniță", "octombriști", "pioneri", "conosomoli") din lipsa cadrelor n'au existat în sat.

VII. Religia. În afară de 1 catolic german, toți ceilalți locuitori sunt de confesiune ortodoxă.

VIII. Biserica. Moldovenii din Rakova și-au făcut biserică 1899. Construirea și înzestrarea ei i-au costat 32.000 ruble.

În iarna anului 1932 a fost închisă, fiind utilizată până în 1936 ca magazii de cereale, iar după aceea transformată în sală de spectacole. Astăzi e închisă în aceeași stare.

După închiderea bisericii preotul a fost contabil la o fabrică de cărămidă.

IX. Limba. La mai mare distanță de oraș și neavând în sat străini, rakovenii vorbesc o limbă românească mai curată decât a celor din Bulgarka, foarte apropiată de graiul din Moldova și Basarabia. În familie se vorbește deopotrivă moldovenește și ucrainește.

C. Novogrigrorijevki.

I. Așezare. La 10 km. S.S.E. de orașul Vosnessensk, pe șoseaua Vosnessensk - Nikolajev, în continuarea satului Rakova, de care este despărțit numai printr-o vale, se găsește satul românesc Novagrigrorijevko. Satul se întinde pe șosea paralel cu Bugul pe o lungime de 3 km, iar în lățime de o parte și de alta a școlii între 500-800 m. Față de Rakova e mult mai adunat, iar pe coastă se ridică la o altitudine mai mică.

Partea de Nord a satului se numește "Cardon" (cordon), partea de mijloc Mahala sau Rohatca x), iar partea de Sud Cuciugur xx). Intre Cardon și Mahala curge pârâul Catoc.

II. Istoric. Bătrânii spun că Novogrigorijevki ar fi ceva mai vechi decât Bulgarka și Rakova. In aceste locuri, înainte de a fi o așezare statornică, a fost cordon de cazaci zaporojeni de pază contra turcilor, de unde și numele unei părți a satului. Primii locuitori stabili au fost bulgari - grădinari și păstori - din dreapta Dunării, odată cu moldovenii aduși aici de cazaci, cari "se băteau pentru oamenii botezați", Bulgarii au fost cu vremea asimilați.

La început satul s'a numit Târgu Frumos, nume explicat de localnici prin aceea că oștile căzăcești aduceau turcoace frumoase în urma incursiunilor făcute pe teritoriul stăpânit de turci. Mai important decât așezările din împrejurimi, înainte de desvoltarea Vosnessenskului aici se făceau pe vremuri iarmaroace la anumite sărbători.

Pe timpul Caterinei II, generalul guvernator Grigore Potenkin face un plan de sistematizare a satului, rămas nerealizat, când: se schimbă denumirea în Novogrigorijevki, după numele guvernatorului. In vorbirea moldovenilor de aici, își mai păstrează numiro.

III. Populație. După venirea germanilor, s'au făcut două numărători sumare, care au avut în vedere numai numărul caselor, familiilor și sufletelor și naționalitatea acestora, iar a treia mai completă abia la început.

Până la începutul ultimului deceniu au fost în sat circa 500 case și peste 2000 suflete. Astăzi sunt 288 case, în care locuiesc 341 familii și 1223 suflete. Această scădere bruscă a populației se explică prin trei cauze: deportarea a 15 familii de culaci, foametea din 1933 când au murit 300 locuitori și exodul spre oraș.

IV. Situația etnică. La prima numărătoare s'au înscris toți ucrainenii, la a doua numai 5 moldoveni, iar la a treia 15, ucrainenii sunt de fapt numai 10 familii, ceilalți toți moldoveni.

V. Starea materială. Novogrigorijevki a fost un sat mai sărac decât celelalte două, datorită faptului că suprafața moșiei este mai redusă, la care se adaugă caracterul nisipos și necultivabil al terenului din partea de Sud a satului (Cuciugur).

./.

- x) Furcă de fier cu care localnicii bagă cazanul în cuptor.
x) Pământ nisipos, neproductibil.

Suprafața moșiei satului este de 3825 ha, cultivabile 3105 ha, împărțite la trei colhozuri (Eugels, Marx și Cervone Joltin = revoluția roșie). Se fac aceleași culturi ca și în celelalte două sate. Două părți dintre locuitori sunt agricultori, iar restul muncitori la carierele de piatră pentru construcția din sat.

VI. Școala. Până la războiul actual în Novogrigorijevki a funcționat o școală cu 7 clase. Astăzi a rămas cu 4 clase.

Înainte de 1939 primele 4 clase erau paralele, limbi de predare fiind ucrainiana și limba moldovenească. Școala a avut 12 învățători, dintre cari 8 ucrainieni și 4 moldoveni. În prezent sunt 8 învățători, 5 ucrainieni și 3 moldoveni, limba de predare fiind cea ucraineană.

În perioada 1935-1941 au prezentat cursurile: 246 elevi în 1935, 230 în 1926, 200 în 1937, 186 în 1938, 186 în 1939 și 178 în anul școlar 1940-41. Dintre cei ce au absolvit școala în acest timp, 2 au ajuns ingineri, 3 agronomi, 3 agenți sanitari și 7 mai aveau 1 an până să iasă învățători.

Au mai funcționat 3 "iesle" și 3 internate. În internate erau internați copiii fără părinți. "Grădiniță" nu a fost. În anul școlar în curs a început să existe o "clasă pregătitoare", premergătoare școlii primare.

În cadrul școlii au existat următoarele organizații ale tineretului comunist: elevii claselor I și II erau "octombriști", de la cl. III erau "pioneri", iar 5 din cl. VII "conesomoli".

VII. Religia. Cu excepția câtorva familii de sectanți evangheliști și a 10 familii de molocani (vegetarieni neseparați de biserică), ceilalți sunt toți ortodoksi.

VIII. Biserica. A fost zidită de generalul guvernator Grigore Potenkin de pe timpul Catirinei II, fapt care reiese din inscripția de pe clopotniță. Închisă în 1933, biserica a fost folosită până în 1938 ca magazie, iar după aceea transformată în sală de spectacol. În războiul actual a fost lovită într-o parte de o bombă. Credincioșii n'au putut încă s'o redea slujbei.

Ultimul preot a fost forțat să părăsiască satul încă din 1929. Între 1929-33 venea uneori să slujească preotul din satul vecin Arnăutovko, care deși moldovean, slujia tot în ucraineană.

IX. Limba. Moldovenii din Novogrigorijevki vorbesc mai curat decât chiar cei din Rakova. Se remarcă și aici că cei tineri cunosc tot mai puțin limba maternă, întrucât chiar părinții nu vor să-i învețe moldovenește, pentru a nu le îngreua mai târziu situația la școală și în viață.

C9-5

D. Trăsături comune.

I. Locuințele. In cele trei sate cercetate am constatat un singur tip de casă, starea materială diferințiindu-se prin conținutul interiorului și prin dependențe. Interiorul casei cuprinde: o tindă, bucătărie (cuhnie), casa mare (comnăță) și casă mică (spalnic). Pe lângă casă se găsesc următoarele dependențe: pivniță (pohrile), grajd (poiata), șopron (zacat) și magazie (cămară). Primul material de construcție este piatra. Casele sunt învelite în: trestie, papură, paie sau țiglă, când acoperișul este înclinat, iar în lipsa acestora materiale acoperișul este plan și lipit cu pământ.

Colectivizarea și foametea din 1933 au condiționat oarecare modificări în gospodărie și locuință. Astfel, magazia, șopronul și uneori grajdul dispar și una din încăperile casei, casa mare este transformată în cameră sau graj. De aici au rezultat trei tipuri de casă, după utilizarea dată încăperilor: tipul 1, casă de om nevoieaș, care n'a mai revenit la starea anterioară; tipul 2, casă de gospodărie mijlociu, care s'a refăcut în oarecare măsură; și tipul 3, casa gospodăriei cu ocupație anexă, care s'a resimțit în cea mai mică măsură.

II. Foametea din 1932-33, când au murit în aceste 3 sate circa 800 locuitori și în urma căreia au rămas puști sau au fost dărămate aprox. 250 case, din declarațiile unui mare număr de informatori reiese că nu s'a datorat atât anului agricol slab, cât mai ales faptului că autoritățile n'au lăsat aproape nimic locuitorilor pentru întreținerea lor. Astfel, învățătorul Alecu Staranov, originar din Novogrigorijevki, declară că era mult grău în magazinele Statului, dar cine se apropia de ele era împușcat. Deasemenea învățătorul Zelenciuc Efim Ivanovici, membru al partidului comunist și director al școlii primare, precum și tractoristul Silistreanu Ivan Trofinovici, ambii din acelaș sat, declară că în anul foametei s'a dat ordin ca locuitorii să predea tot grăul pe care-l aveau. Contravenienții erau împușcați.

70
46

III. Nonconformism. Dacă regimul bolșevic a prins adânc în orașe, la sate efectele acestuia s'au resimțit în mai mică măsură. Acest fapt reiese din: atitudinile refractare numeroase față de colectivizare (deportări, exod); păstrarea credinței religioase și tradițiilor (icoane în toate casele, botezuri clandestine, pască de Paști); dezertări în masă de pe front (în Novogrigoriievski din 450 plecați în război s'au întors 310; în Rakova, din 250 s'au întors 170); numărul mic al celor înscrși în partid.

IV. Folklor. Sub regimul bolșevic fiind interzis datinile dela sărbători și obiceiurile legate de anumite momente însemnate din viață, ele s'au uitat în cea mai mare măsură. Iei-colo câte un bătrân își mai aduce aminte de unele din ele:

1. Urături (băituri) de Anul Nou.

Haide bade nu dormi 1)
Că nu-i vreme de dormit
Da-i vreme de arat
În câmpu curat
Unde sfântu Dumnezeu mi l-a dat.
Vera vărărim
Dealu Rusalimului
Haude de urați, hăi, hăi!

S'o sculat badea
Joi dimineața
Față dalbă și-o spălat
La icoane s'o 'nchinat
Doisprezece juncanași
La plugușor că i-o 'mjugat
Juneii ca junei
Groși ca butucii
De nanți ca lei
Da de voinici ca smei.
O'nceput badea
Văile-a vana
Dealu Rusalimului,
Brazdă neagră răsturna
Grău'roșu rămănea
Cu boroana borona
Cu glasul la Dumnezău
Rasadu răsirea.
S'o dus badea
La luna la săptămăna
Când i-o dat lu badea mână
În orceac 2) și ni-o 3) luat
Un cal negru ca corbu
Iute ca focu
Ni l-o 'nelat
Si ni l-o 'nfrelat
Si pe scară dalbă ni-o călcat
Si pe scară dalbă ni-o călcat
Si 'nspre grău ni s'o lăsat

Să vadă grău'de-i copt
De copt grău'nu pre 4) copt
Nume una de pe una.
O'nceput badea
Grău-a săcera
Din mărunchi în mărunchi
Din snop în snop
Din snop în clăie
Din clăie pe dalbă fățare 5)
Si ni-o adus badea
Nouă iepe surepe
De nouă ani sterpe
Din cochite tropăie 6)
Grău'să'mblăte 7)
Din nas fluera
Da grău'să vântura
Cu urechile măsura
Da cu coada mătura
Ni-o măsurat doi saci
S'o păreche de dăsași
O'njugat pe balan
Si pe tologman
Si s'a pornit la moara la Bădălan
Unde-a fost și an
Că moara a văzut
Că vine grabnic 8) mare
O pus coada pe schinare
Si-o croit-o la vale
Da badea era mestere mare
O luat cleștili subțioară
Si băltăgu'n 9) poală
S'o dat dela vale
Si i-o dat la șale
Si-o fărâmat două-trei măsele
O dat țoc-boc
Si-o pus moara pe loc
Si-o'nceput moara imbla
Ca prepelița'a sbura

71 47

Da morariu de spaimă mare
S'o dus după uşe
Mănca brânză'n ȧpuşe
Si geandră 10) de mălai
de 99 de ai
C'o lingură de tei
Mănca ca un cotei
Cu ochi stălchiți 11)
Cu liuleaua'n dinți
Da cu dinții ranjiți
O măcinat badea doi saci
S'o păreche de dăsași
O vâzut lelița
Că vine badița
O alergat la preoteasa

Să ceale sătă deasă
Da a găsit sătă rară
Pentru plugarii cei de-afară
Ni-o luat un sac
O făcut un colac
Ni-o luat a doia sac
O făcut doi colaci
Si-o luat a troia sac
O făcut trei colaci
Jiilor 12) și morților
Si nouă tuturor plugarilor
Să vă găsim sănătoși
Ca merii ca perii
In mijlocul verii
Bună vreme.

- 1) dorni pentru dormi
- 2) Imaș, locul unde pasc caii
- 3) A se înțelege mi-o
- 4) Pentru prea.
- 5) Marman, locul unde se treereă grâu
- 6) Adică tropăia
- 7) Pentru se'mblotea: se batea, se alegea
- 8) Grâu mult
- 9) Ciocan

Auzit dela moș Timofe Ardelea, de 71
ani, din Bulgarka.

- 10) Coajă de mămăligă depe ceauș
cu apă și sare
- 11) Holbați, zgâiți.
- 12) Viilor

Varianta (auzită dela moș Alexe Stărbău, de 79 ani,
Bulgarka).

S'o sculat Sfântu Vasile
In sfânta Joi
Cu plugușoru cu opt boi
S'o dus badea la deal
Toată ziua ară
Brazdă neagră răsturnă
Grâu'roșu rămănea
Cu boraana borona
Cu fața la Isus Hristos răsărea
Când s'o suit badița călare
s'o dus să vadă grâu'de mândru
Grâu'mândru și frumos
Ca fața lui Isus Hristor
De nant sa păretele
De drag să-l secere fetele
S'o dus badița din livade
Si ni-o adus două trei fete
Una secera, una lega
Una in salbă fătare-mi arunca
O pus badița douăsprezece iepe surete
Ele-mi treera
Cu cochităle tropăia
Grâu'să treera
Din nări stranuta
Grâu'să vântura
Din urechi-și tremura

Grâu'să măsura
Din coadă făția
Grâu'să făția
O făcut badița zece saci
Si-o păreche de dăsași
O'njugat pe bālan
Si pe tolozman
Si-o pornit la moara la Bădalan
Unde-o fost și an
Da moara lu Bădalan
Păștea pe coștișe
Floare de brândușe
Da moraru meșter bun
O luat băltoagele'n poală
Si cleștele subțioară
Si-o lojit-o 'n bot
O'nceput moar'la imbla
Ca prepeleia'n câmp a sbura
O măcinat badița un sac
O făcut un colac
O măcinat badița doi saci
O făcut doi colaci
Din zahar in zaharit
Din miere'ndulcit
Din degete'mpletit
Să șiibă colacu stăpānului
Si colacul plugarilor
Mulțumim și bună vreme.

72

V A R I A N T A

auzită dela Nic.Ştirbătei, de 45 ani, tot din Bulgarko. Prima jumătate este identică precedentei, a doua parte urmează:

.....
Da moara lu Bădălan
Puştea pe costişe
Floare de brunduşe,
Da bădiţa meşter bun
O luat băltoagele'n poală
Şi cleştele subţioară.
O loji-o'n şele
I-o stricat două-trei măsele,
Si-o lojit-o'n bot
Si-o tsireat-o de tot;
Morăriţa de spaima lu Bădiţa
O stricat nouă ouă
Si-o făcut moară nouă,
Apoi o'necput moara lu Bădălan
A imbla
Ca prepeliţa'n câmp a sbura.
Da bădiţa zice morarului:
Hei, morare, morăreşte;
Dacă n'a şi până Joi dimineaţa
Făina ca ghiata,
Prin tăpuşi te-oi lua
Si'n arichi te-oi arunca
Si arichili te-or fărâma
Si ca ciocărlia după vânt îi sbura.
D mîcinat bădiţa
Trei tărâte şi-o fărîmă,
Haide-acasă c'a şi ghinc
Din plechi (bici) plesnea
Budeiaşili s'aprindea
Din clopoşeli îmi zurlia
Fărîiogili îmi curgea.
O aflat loliţa că vine bădiţa,
Si-a ridicat mănecili până'n coate

Si-o alergat la preoteasă
Să ceară sătă deasă de mătăș;
Si n'o găsit sătă deasă,
Da o găsit sătă rară
De cernit făină de secară
Pentru voinicii își d'afară.
O cernit un sac
O făcut un colac,
O cernit doi saci
O făcut doi colaci,
O cernit trei saci
O făcut trei colaci
Siibă viilor și munților
Si nouă colacu plugarilor
Noi v'am mai vrea
Da ne temem c'am însăra,
Avem să ne ducem
La curtea noastră
Cu stuh stuhuită
Din chiatră zidită
Cu baligă de măgar lichită
Ca pentru noi plugari gătită.
Da moșu ședea după ușă
Si mânca brânză'n țâpușe,
Lindinos, păduchios,
Cu gura căscată
Cu limba lăsată
Cu dinții rânjiți
Cu liuleaua'n dinți
C'asta-i sară,
Sara e mare
Voe bună,
Si că noi cu bună vreme.

50
74

V A R I A N T A

(auzită dela Moș Petre Ciobanu de 79 ani,
din Novogrigorijevki).

Hăi plugușoru lu Moșu
Cu doisprece boi
Vineți înjugăți,
Si Sfântu Vasile
In plugușor i-o'njugat
Si ni-o eșit la arat
In câmpu curat
Cre Dumnezeu milostivnicu
Ni-l-o dat.
Ară, ară, zi de vară
Brazdă neagră ni-o răsturnat
Grău roș ni-o revărsat
Cu boronă in boronea
Da de urmă grău'rogu-ni rășirea
Da Sfântu Vasile
De părere de ghine
Ni-o eșit la luna la săptămâna
Să-ni vadă grău'
De copt nici prea copt,
Numa bun de strâns in snop;
Si ni-o venit acasă
Si lu lelița i-o cetărat:¹⁾
Ia leliță grău
De copt nici prea copt,
Numa bun de strâns in snop.
Da lelița i-o cetărat:
Injugă boi căruciori
Si te repezi in livezi
Si-ni eată două-trei fete
Care-i plac nevestii.
Si el s'o dus și le-o găsit
Si le-o luat
Si le-o suit in car
Si le-o dus la deal
Si-o stat din prajma²⁾ vântului

1). Colindat

2). De unde bate vântul

51

75

Din capîtu pîmîntului.
Si-o început a sîcîra
Din mîrunchi în mîrunchi
Din mîrunchi în snop
Da din snop în claiu,
Da din claiu pe stog.
Da Sfîntu Vasile
De pîrîre de ghine
Ni s'o dus în tabun¹⁾
Si ni-o ales
Doi cai negri ca corbu,
Cu cochitili'ni treera
Da cu coada mîrura
Da cu coama vîntura
Da cu botu-ni botuia
Si la Sfîntu Vasile în sac
Ni punea.
Da Sfîntu Vasile
De pîrîre de ghine,
Ni-o fîcut doisprece sasi vîrgați
La gurî legați
Si ni i-oi pus în car
Si ni i-o dus
La moara lui Bîdîlan
Unde-o fost și an.
Da moara lu Bîdîlan
Nu era pe loc,
Da era pe costișe
Si-ni pîștea flori de brîndușe
Da morariu morîria
Cînd îi vine pohara mare
Da el ni-o luat cleștîli subțioară
Si molotoacele'n poală,
S'o dat dela șele
Si i-o fîrîmat trei mîsele

1) pîșune

Si-apoi s'o dat dela bot
Si ni-o risichit-o de tot
Si ni-o pures moar'a imbla,
Ca perpelita'n câmp a sbura.
Ni-o mîcinat trei fîini şi o tîrîţă:
Haide-acasă că mai ghine.
Da leiţa când a văzut
Că-i vine bîdiţa dela moară,
Ni-o pus poalele'n brâu
Si ni-o alergat peste-a treia casă
Si n'o găsit sîtă deasă de mîtasă;
Si ni-o alergat peste-a treia ţară
După sîtă rară de negară
De cernit sîmeară.
Si-o cernit un sac
Si-o făcut un colac;
Si-o cernit doi saci
Si-o făcut doi colaci;
Si-o cernit trei saci
Si-o făcut trei colaci,
Mari ca roată
Crei ca chiatra
Din palme sucii
Cu zahăr şi mîrîră
Cu mîre'ndulcei
Ca de noi doisprece voinicei gîti
Dintre igi trei colaci
Daţi unu jîilor
Da unu morţilor
Da unu nouă tuturor fraţilor
Dintr'u nostru am frânt în două
Si l'am frânt în trei
Si l'am dat şi lu Andrei
Si l'am frânt în patru
Si l'am dat la cei din vatină
Si l'am frânt în cinci
Si l'am dat şi lu Butinci,
Da Butinci n'o ştiut să-l mînănce
Si-o alergat dupe noi
Si l-o pîlpîdit pe prag la noi
Si eu l'am luat şi l'am mîneat

57

Si m'am săturat
Da v'am mai ura, v'am mai ura,
Da ne temem o'am însăra
C'avem a trece o pădure lată
Unde găd gârçhili cu gurili căseate
Si-a rămânea fetili'n sara asta nesărutate.
Da cel cărnat de pe foc
Săriti băteti că s'o copt
Bună vreme

2 Colinde

Colindul cel mare (auzit dela moș Timofe Ardelea-Bulgarka).

De-aicea Doamne este-un scurtu¹⁾
Voi lerom da leroi Domnili
De-așa neant și minunat.
La tulchini la cei doi meri
'Ni ȝede o masă mândr'necheiată
Dar la masă cine-ni ȝede,
Sede bunul Dumnedzău
Cu toți sfinți de-apreună
Da pe-arhanghel l-o trimăs
Să se bată cu idoli.
S'o bătut și l'o bătut.
I-o luat luna și lumina
Si zăbreana²⁾ soarelui
Si chăili raiului
Dar în iad le-o aruncat
Ghini'n iad s'o luminat
Rău în rai s'o întuneceț.
Vine Arhanghel tânăr călare
Pe-un cal negru-alb de spumă
Di diparte'ngenunchiază
Da de-aproape-ni covintează:
Voi beți și-ni ospătați
Da pe mine m'ați trimăs
Să mă bat eu cu idoli:

51

78

M'am bătut și m'o bătut.
Ni-o luat luna și lumina
Si zăbrana scarelui
Si cheili raiului
Da în iad le-o aruncat
Ghini'n iad s'o'ntunecat.
Mă rog Doamne Dumitale
Să-mi dai oaste într'ajutor
Pe Ili pe sânt Ili
Cu tunat cu fulgerat.
El din tunuri ni-o tunat
Da din fulgeri fulgera
De tunat pe idoli
Si de fulgerat pe idoli
Si le-a luat luna și lumina
Si zăbreaua scarelui
Si cheili raiului
Da în iad le-o aruncat
Ghini'n rai s'o luminat
Rău în iad s'o'ntunecat.
Sănătate'n iastă casă
Si mai multă voie bună
Si cu noi cu bună vreme
Bună vremea la'niavoastră.

-
- 1). Curte mare, gospodărie bogată
 - 2). Lumină, aureolă.

55
70

Colind de maică și fecior.

La vale la vale,
Pe drumu cel mare
Mîrg suluri de voinici
Cu cai pohnici¹⁾.
Înainte lor o eșit
Maica lu Vasile
C'un colac de grâu
Cu plosca de jin²⁾
În colac pârtește
Din pahar lemnește
Da din gură-ni grăește:
Suluri de voinici,
N'auți văzut voi
Un fiel de-al meu ?
Da ei zic:
Tu maică bătrână
Noi de l'am văzut
Nu l'am cunoscut
A fiel de-a Nicu

1). Voinici

2). Vin

Frățior de-a vostru.
Da'maica lor
Din gur'o grăit:
Cum să nu-l cunoașteți voi ?
Căluceanu lui vînat de vizel,
Sengoara lui de-o falcă de smîu,
Frăgoaru lui doi șerpi-balaori
Din gură'ncleștați
Din cozi inodați.
Fetișoara lui
Spuma laptelui
Chiculița lui
Schicu grăului
Sprâncenili lui
Două muri de câmp
Puse la pămînt
Ne-ajunse de soare
Coapte la răcoare,
Fugulița lui
Tunu cerului.
Sulișoara lui
Fulgere de pămînt
Ei să șie sîmîtoși
Cu maică și cu taică
Și cu noi cu toți
Bună vreme.

=====

Colind de fată mare.

Pericesc Doamne-acest domn bun
Est Domn bon jupănu Ion
El îmi are o fată mare
Cărtăș mare dela porți
Și-ți mai cere zestrecele,
Cere murgu dar în grajd

1). Cari mână boii

2). Unde apa e adîncă și
malul înalt.

De'n prolat și de'nșelat
Numa bun de încălecat
Să-l încălec voinicește
Da să mîrg boierește
Să treacă cal pe lângă cal
Și murgu p'îngă răzvar²⁾
Ei să-ni șie sîmîtoși
Cu frați cu părinți
Și cu noi cu toți
Bună vreme.

56

8''

Colindul lui Isus Hristos.

Subt aripa cerului
Crește-un șir¹⁾ de tiparos
Sus la vârf de tiparos
Este un leagăn de mătăsă.
Dar în leagăn cine șede ?
Sede singur Isus Hristos
Mai de jos de Dumnezeului
Este un scaun de argint
Da pe scaun șede (cutare)²⁾
Si-l leagănă
Si întreabă
Când a și capu vacului
Fărșitu pământului.

Isus Hristos îi spune lui:
Atunci a și capu vacului
Si fărșitu pământului
Când a bate fii pe taică
Si șică³⁾ pe maică
Atunce-i capu vacului
Fărșitu pământului
Or atunci or nici atunci
Când s'a'nturna apa'n sus
Si soarele la supus⁴⁾
Atunci capu vacului
Fărșitu pământului
Si cu noi cu toți cu bună vreme.

1). Fir

2). Numele celui "cetărat" (colindat)

3). "Când se va opri soarele în creștet și va frige pământul și norodul".

4). Apus

Colindul lui Ion

Județ mare, Dumnedzku s'o dolhojit¹⁾
Cine'n lume s'o ivit
Să'noate mare în lungiși și'n curmeziș
Nimi'n lume nu s'a ivit
Si lui asta mai ghini i-o pârut.
Acasă o alergat
Si'n gazdă²⁾ de chiatră o intrat
Si pe murgu l'o deslegat
Si de chiotoarea care l-o legat
Si'n casă ni-o intrat
La icoane s'o închinat
Zina bună și-o luat
Si din casă n'o ieșit

Si pe murgu l-o deslegat
Si l-o înălecat
Si'n mare s'o'nturnat
Si la mare mi-o ajuns
Si'n mare mi-o intrat
Încoată Viniri și Sămbătă
Când fusese sfânta Duminică
Statu'n cad ca un brad
Si'n mare ca o floare,
Cam departe ni-o cătat
Măndru danț că ni-o văzut
Si la mal ni-o ieșit
Sulișoara'n pământ ni-o'nșipt
Si pe murgu - o prîponit

1) A dat poruncă

2) Grajd

Cu priponu de argint
 Si'nspre şant s'o pornit
 Si la danţ el ni-o ajuns
 Si'n danţ el s'o prins
 Lângă sora soarelui
 Joacă zi de vară
 Păr'in sară
 Când fusese soarele'n desară
 El din şant s'o deprins
 Si'nspre murgu ni-o ajuns
 Si din gură ni-o grăit:
 — um tu, murgule, gezi
 Nemâncat şi neadăpat
 Aşa eu voinic tânăr şi ne'nşurat

- 1). A dat poruncă
- 2). Grajd

Da murgu zicea:
 De foame eu zăbalăi le rod
 Da de sete zbale-mi beu
 Da Ion zicea:
 Las, murgule, când m'oi însura
 Eu ție drumu ți-oi da
 Prin livezi verzi
 În grâu de vară
 Care cu floare
 Să'ndrepte murgu
 Să facă coamă lată
 Si coadă neîncerciată,
 Siibă Ion să'năitos
 Cu fraţi cu părinţi
 Si cu noi cu toţi

Colind de casă

Dinaintea este-un scurţ
 — us îmi arde jos îmi chie
 Mândră geană se ridică
 — ătr'aceea geană se scaldă Dumnedzău,
 El se scaldă să'mbăiază
 Din vrăgământ se primeneşte
 Cu bun mir să mirueşte
 Cu crucea să spovedeşte
 Mai de jos de Dumnealui
 Scaldă şi Crăciun bătrân
 El se scaldă să'mbăiază
 Din vrăgământ se primeneşte
 Cu bun mir să mirueşte,
 — crucea se spovedeşte
 De-atuncea Dumnedzău o găsit
 — Ion, lui Jupănu Ion:
 — ăce-i casa lângă drum,

Intinde-i masa peste drum
 Fântânele'n pădurile
 Pădurile'n câmpurile
 Dumnedzău zice:
 Eu cu casa peste drum
 Ospătat-am flămânzii,
 Da eu fântânele'n pădurile
 Adăpat-am sătuşail,
 Da podurile late grele
 Trec care pohorate,
 Cine trece-ni munţaneşte
 Eu cu munţanita lor
 Intineresc şi m'argătuiesc.
 Eu am zis lu-acest domn bun:
 Pă ghide iastă lume
 Ii găsi ghide pe cea lume,
 Ii găsi raiu'răscuiet
 Si-i intra în rai nepoftit
 Si-i lua din masă nerugat

C'ăşa legea din bătrâni,
Din bătrâni din oameni buni
Si cu noi cu bună vreme.

82

Colindul acesta se cânta în casă. După ce stăteau la masă,
femeii încheiau astfel:

Intreabă şi întreabă
Sfinţi pe Dumnezeu
Din ce s'o făpu-i mirui¹⁾
Miru şi românu grâu
S'atunci Dumnezeu le spune:
S'atunci miru
De când românu grâu
Cotaşi şi vâtaşi²⁾

Secolă din cap de masă
Prinde-o manţinită
De dar de pahar
De colac de grâu
De vadră de jin
Crucă ne-a întoarce
Noi pe uşă neocă
Manţinim de chită şi de saro.

1). Din ce s'a făcut lumea

2). Am citit şi am spus

Colind de fată şi de împăritişă.

Pe cel cîş, pe cel mîş
Este un leagîn de mîş
Dar în leagîn gede (cutare +)
Ea nu-mi gede să-mi taci
De cîntă un cîntecul
Si-aist cîntec nu-i moşiesc
De cîntec împăritesc.
Si'împăritişa mi-a auzit-o
Si-o trimis soluri după soluri:
Fecă (cutare) atîta ghine
Pentru mine,
Nu mai cîntă aist cîntecul
C'aist cîntec nu-i moşiesc
De cîntec împăritesc
Si'împăratu-a auzit-o
Si pe dînsa a'ndragi-o

..... o trimis soluri după soluri:

Nu-ţi mai teamă împăritişă
C'aista nu-i cîntec împăritesc
De-i cîntec moşiesc.
Eu is fată logodită
Si-mi cînt de jela mea.
Nu azi, mane nunta-mi vine
Si nu iau dela părinţi
Si ma duc la alte curţi
Să-mi nor'bună părinţilor
Si cumnată fraţilor
Si cumnată curcorilor.
Eu să-mi şi sănatoasă cu fraţi cu părinţi
Cu fraţi cu părinţi
Si cu noi cu toţi
Bună vreme.

+)Numele fetei colindate

Colind de fată și flăcău

83

La lînd fîntînă
La colț de grădînă
Leroi, leo
Erecu și-mi potrecu
Tot fete de grec
Și de mari boeri.
Da calea cine-o ținea?
Calea o ținea Ion 1) tinerel
Da el calea mi-o ține
Și le mai alege
Pe gene sprâncene
Care mi-e mai nantă
Și mai sprâncenate
Cu sprâncena trasă
Cu genea sumecă
In chip de jupănească.
Ileana 2) nu-i mai nantă.
Rupe Ion și-i graie:
Veni tu, Ileană,
Acele mulți căruți ?

Acelea nu-s căruți de fel
Da-s dalbe de oi,
Acelea toate-a inole:
Ii prejui 3) cu mine ?
Oii pruii cu tine.
Prin dalbe de oi
Negri ciolpănei 4)
Și când or porni
Pe-o gură de vale
Pe floarele tale
Ge-or mai rămănea
Ciobanii-or aduna
In vrăstă 5) le-or vrea
Și-n chivra 6) le-or purta
Ras la mile mari
In ziua de Crăciun
Și la bobotează
Când Ion botează
Și noședu-mi creștinească
Și să gîlbă sîntoci
Cu frații și cu parinți
Și cu noi cu toți de-arînduș
Bună vreme.

- 1) Ori alt mare, după împrejurări
- 2) Idem
- 3) Ii veni cu mine ?
- 4) Ciobănei
- 5) Le-or înșira din loc în loc
- 6) tolba

Toate colindele de mai sus le-am auzit dela moș Alexe Hărjeu din Bulgarka.

Colinde de Crăciun

(auzite dela Fedin Hărjeu, de 50 ani, din Bulgarka, neștiută până la sfârșit)

Sculași, sculași oameni buni
Florile dalbe, dalbe flori,
Oii vîi oaspeți buni,
Oaspeți buni colindători
Noi umblăm și colindăm
Pe Dumnezeu îl purtam
Dumnezeu îi mititel
Mititel și'nfrăgățai
Față dalbă de mătase
Și chichie de scunchie
Și-un scutic de urzucic.

Colindă bătrânească

(cuzita dela moș Petre Ciobanu, de 79 ani, din Novogrigorijevki). 84

Domnule Domn din ceri
A cui curți istor curți
Așa naști și minunești
Cu cârvașii pe sub ceri,
De'n nișlocu istor curți
'Ni gede-o masă dalbă'ntinșă
'Ni-acoperită o' postire dalbă.
Peste dalbă și de prostire
'Nișede-un jeltu jeltuit
Cu postavu vânat acoperit
Ca de Domnu el gătīt.
Peste masa dalbă'ntinșă
Sfântu Ion, nănașu la Dumnezeu
Cu bucate-o 'nflorit-o
Ai cu 'nchinatură o gătīt-o
Si mi-o venit singur Dumnezeu
Cu toți sfinții de'aprejur
Ai imi gede'n capu mesii
Singur Domnu Dumnezeu.
Ie sfântu Ion ni-i cinstește
Si-i mărește
Si din gură-mi grăește:
Ce am Doamne să te'ntreb?:
Când a și vacu d'apoi
Si fărșitu pământului?
Mă dor spatele și mâinili
De cei tritini 1) învățând
Si junei tritini juguind
Pe la șici 2) dăruind

La cei mai mari de botejune
La cei mai mici de cununie.
Jos mai jos la capu mesii
'Ni gede Domnu istor curți
Si la Domnu să jăluește:
Mă dor mânil și palmili
De flclai galbene suind
Si colaci mândri 'mpletind
Pe la guci a dăruinți
La cei mai mari de botejune
La ce mai mici de cununie
Amă Doamne-ai să ne spui
Când a și capu vacului
Si fărșitu pământului?
De Domnu i-o cuvântat:
Eu am vouă să vă spui,
Atunci a și vacu d'apoi
Fărșitu pământului,
Când a bate fii pe taica
Si gică-sa pe maică-sa
Si frate mai mic pe cel mai mare
Si sora mai mică pe cea mai mare
Si gină-sa pe nănașu
Si gină-sa pe nănașă-sa
Cei mai mari de botejune
Si-acei mai mici de cununie
Atunci a și vacu d'apoi
Si fărșitu pământului.
Si cu noi cu bună vreme 3)

1) De trei ani

2) fiii

3) Moș Petre Ciobanu e bulgar de origine, familia lui numindu-se în vechime Talmazoff. Se găsește în Novogrigorijevki de aprox. 300 ani.

Colinda tinerescă (dela acelaș)

Vo lerom și flori de măr
Dinaintea istor curți
Imi creșe doi mări și doi peri
Așa mândri și-nrotați
Cu vârfurile pe sub ceri.
Pe nișlocu la doi mări și la tulinii
Sede-un pat în strung luerat
Dar în potu-cine-mi doarme
In-ni domnu domnii istor curți
Si imi dorm străneii și cuprinși
Făț la feț's'arătase
Nu-și de unde s'o luat
De-un pol 1) vânat și-un poroni 2)
Si de-acolo s'o umflat
Si la sfântu Domnu 'n ceri s'o dus
Si de mânil la sfântu Crăciun
I-o răspuns:

1) Inger

2) albastru

S'o dus Doamne bucuria
Pe toată față pământului
Si toți din guri imi grăese
Că Celciunul s'o evit,
La acei botezați
De veste le-o dat
Că Sfântu Ion s'o aflat
Si'n legănăș s'o legănat
Si'n zlua de Crăciun
Toată lumea veste le-o dat
Si sora la lumina
Toți cu bucurie ni-o strigat,
Că Domnu o pus nilș
Si pe toți de pe pământ
In ceri i-a lus.
Bună vreme la Naștoastră
La stăpânii curților
Cu bună senătate să trăiți
Si pe Domnu să-l vestiți Mântuim.

Colindă fetenească (idem).

83

Din poala gresilor
Legănuș s'o leganat
Leagan galben de mătase
Dar în leagan cine-ni gadea
Ileana 1) fată frumoasă,
Ea nu-mi sede cum se vede
De îmi gade' cîndosește 2)
Si' n'chilidomnește 3)
Îa voinicu cal de-acasa
Îni poartă'n scară

Cu ochi negri ni-o prujește
Cu genele o gemuiește
Si' din gură îmi grăește:
Ileana fat' frumoasă
Ea să-mi gie sanatoasă
Cu-a ei frați
Cu-a ei părinți
Si' cu noui de-a'mpreună
Munțanin 'Mivaoastră.

- 1) ori alt nume, după împrejurări
2) supărată
3) mănicoasă

Colindă flăcăiească (idem)

Îa voinicu Gheorghe 1)
La bun crei slujește
Bun cal să-mi hrănește
Trei țară stăpînește
Trei fete-ni ochesto:
Una de hărmanch 2)
De a doia moldoveneș
De a treia de jădaneș
Accea de hărmanch
Cu cine să'tâlnește
Tot îmi pomenește:
Îa voinicu, îa da Gheorghe
Facă-mi cum ni-a face
El să vie'ncoace
Oastea s'aduca
Că el ni-o-mi place.
Si-accea de moldoveneș
Cu cine să'tâlnește:
Voinicu Gheorghe

Facă cum ni-o face
Las' să vie'ncoace
Cu oastea la noi
Că el ni-o-mi place
A treia de jădaneș
Cu cine să'tâlnește
Tot îmi pomenește:
Îa voinicu Gheorghe
Facă-mi cum ni-o face
Las' să vie'ncoace
Toată oastea'n drum
Că el ni-o-mi place.
Iară voinicu Gheorghe
El să-mi gie sanatos
În fața lui Iesus Hristos.
Bună vreme.

- 1) Sau alt nume de flăcău
2) hărmanch, rușii le ziceau românilor "Hărmanii"

3. La muntă.

Conocărie 1)

Aci bună vremea, bună vremea
La Domniilor-voastre
Bătrânel 2) de casă
Oare mîndră și frumoasă
Pe cum îi gi-a noastră.
De Dumneata bătrînul de casă
Să ei să ne îgi
Să ne'ntreghi
Ce umblăm ce căutam
Ce fel de voinici sîntem.
Ce umblați ce căutați ?
Ce umblăm ce căutam,
Ohini sava că ne dăm

Ca umbla-ne ce-om căta-ne
Ohine sava că ne-om da-ne
Ca mă rog
Lasă-ne cu'ncetul
Să ne dăm seama cu dreptu
Si' lasa-ne cu'ngăduială
Să ne dăm seama
Cu bună chivernisală
Că noi nu sîntem haiduci
De ucis turci,
De nici călărași
De mînat cirezi de vaci,
De nici negustori

De cumparat turme de oi
Da noi cîntem fii fioşi
Din crai domnareşi,
Craiu'nostru cînd s'a ridicat
Multa oaste-a adunat
Multe şi mîrunte,
Sute neştiute
Nii nenumărate
Buna unu Dumnezeu
Să le ştie pe toate.
Si am auzit că aveţi
O lină cîntălină
Floare de grădina

88
Ziua înfloritoare
Noaptea vestejoacă
Da nici fol de poamă nu rodeşte,
Da noi dăc'om lua-o
Peste mulţi adrunţi
La alţi perinţi
La alţi fraţi
La alte surori,
Si floare-a'nflori
Si poame-a rodi
Si cînte perinţilor
Si fraţilor
Si noua tuturoră
No-a hi 3)

- 1) Auzită dela Nedie Mărjau - Bulgarca
- 2) Ori stepan.
- 3) Prima oară a pronunţat "hi", a doua oară "gi".

Iertăciune (dela acelaşi)

Aci ier staţi fraţi
Si-ascultaţi
Si cuşoare din cap vă luaţi
Si'n cui sub laişă ge-aruncaţi
Că-i mult d'asăra
D'alaltăseară
De cînd săd aiştii fii
Ai Domnilor Voastre
Cu capu la plocăciune

Cu inima la iertăciune
Cu mîni dalbe pe braţe
Cu lăcrămi pe faţă
Si s'apleacă
Si să roaga
Să-i iertăţi
Să-i blagosloviţi
Cu cuvîntu dîntăi

Bescîntece.

Bescîntece de vaci.

Amin, Amin 1)
Leacu nîcu leacu la Dumnezeu
O purces balaia
Pe cale, pe curare,
Grasă şi frumoasă,
O'ntălnit-o strigăciule,
Îmbrăcătoare, diocăciule,
Săpăle i-o băut,
Din pas ei-o luat
Cînda i-o scuturat.
O'nceput a suge
Nu cu hîlacu ei,
Nimic'n lume n'o auzit
O auzit Maica Preciata din cer 2)
S'o scoborât pe scara de argint:

Hai, hai, balănu nu striga
Nu te vaicera:
Întorcete'napoi
La câmpu cu iarbă,
La fîntîna cu smîntîna,
La izvoare cu lapte.
Iarbă de co-i mînce
Apă de co-i bea
Ochii şi s'or curăţi
Pasu s'o mări
Tăţile ca săgişile 3) Untu ca ceara
Smîntîna ca mierca.
Da tu să ranai curată,
Luminată,
Ca de Maica Preciata lacata.

- 1) Pentru Amin
- 2) Cer
- 3) Săgeţile

Anin, Anin,
Descăntecu nău leacu la Dumnașu.
O purces pe cale, pe cărare,
O'ntălnit-o rău cel mare
De pocitură, de'ntălnitura,
Din cap, din chișoare,
Din mașă, din mătaloare.
De osândă par'în talchi
Să ramăi ourat, luminat,
Ca de Maica Precistălăsat.

Una stele ligăstele,
Două stele ligăstele
Trei stele ligăstele
.....
Nouă stele ligăstele
Toste surioarele micle.
Eu mă rog la Dumneavoastra
Să umblați sa cătați,
Unde-i iarba necalcată
Unde-i mână neluată
Să aduceți și la balsam
In apă asta să-i puneți.

Culesse dela baba Avramia Feodorovna Serbulova (Serbulu), de
65 ani, moldoveanca din Rakova.

La pădurea rară.

Cocoșul dela pădure.

La pădurea rară, valeu, valeu,
E o casă mare " " "
Cu ferestre'n soare.
Da'n casă oca mare
Cu găță pe schinare
Eu m'oi duce duce
La pădurea deasă.
Rămăi tu măicușă
Rămăi sănătoasă
Ca o rușă l) 'n casă
Căți-am fost frumoasă
Ți-am fost drăgăstoasă

Cocoșul dela pădure
Mergi la maică și mă spune
Că m'a dat și nu mi-i ghine
Cu chicioarele'n taciune
Cu inima pe cărbune
Cu mășinili pe gulice
Cu capu dorm pe pelin
Pelin beau, pelin mănânc
Pe pelin sara ma culc
Mult îmi plâng eu pe molcolu l)
Cu lacrimi șerbiniți mă spăl.

l) Floarea soarelui

l) perna.

Marita, Marita.

Marita, Marita
Tândra fetiți
Ce m'as îndura
De ți-ăș compăra
Rochie alba de mătăsă
Ca să-mi fii miresă
Si șarței de mărgei

Șarței de verigei
Tot ai zic că m'oi lua
Bădița, bădița
Că m'a'nflori poama ta, bădița, bădița,
Si-amu poama ni-o'nflori " "
Dar și tu ne'ai amăgit .

Pe ulița armenască.

Pe ulița armenască
Mergo-o satră țigănească
Dar în satră cine șade,
Badea calu'și potcovește
Lelea șade și-l prăjește
Din lacrimi aghie-l zărește:
O! te duci bade, o! te duci ?
Da pe mine cui mă lepezi,
Chetrelor și lemmelor
Ori negri străinilor ?
Dar'er Dumnezău o ploaie
Si pământu să-l răsmonie
Si murgu să-ți poticnească

Si'n pământ să-l intrăntesc
Măna dreaptă să se frângă
Da cei stângă s'o schintesc
Așa ochii să-i plesnesc.
Atunci bade să mă vezi
Când o crește grâu în casă
Si-a loji cu schicu'n masă
Când o crește orzu'n tindă
Si-a loji cu schicu'n grindă.
Si-atunci bade să mă vezi
Când o face pădurețu
Când o face pepeni verzi
O! atunci și nici atunci.

Notă. Cântecele populare românești sunt foarte puține și aproape că nu mai circulă. Chiar în Tg. Frumos, la petreceri se cântă aproape numai cântece ucrainiene, îndeosebi ale lui Șefcenko.

V. Onomastica. Numele de familie și-au păstrat în cea mai mare parte caracterul românesc.

Exemple - Bulgarko: Ciobânelu, Bădica, Moldovan, Munteanu, Dreho-mir (Dragomir), Perinba (Peringa), Bandu, Rusu, Spănu, Sarcariu, Cotoi, Bălcășan, Chișer, Todirășcu, Hărjău.

Nakova: Albu, Bogdan, Vîrzaru, Vitez, Hărjău, Burauzu, Oroza, Molceag, Chîlina, Cojocaru, Cărbășeanu, Carastan, Chieptes, Crăciun, Cotruț, Munteanu, Moldovan, Gencănu, Rusu Moșca, Solomon, Turcan, Familia Moldoveanu cuprinde 3/4 din sat.

Novogrigorijewki: Ciobanu, Musteață, Țonen, Ciolac, Ciobotaru, Țără, Bulat, Negoi, Chistol, Apostol, Bușu, Purici, Copaci, Cașap, Savinoș.

VI. Procesul de deșnaționalizare a elementului românesc din aceste trei sate este în curs. El se datorează următoarelor cauze: între-buțarea limbii ucrainiene în administrație, școală, biserică și pătrun-șă chiar în familii; căsătoriile mixte pe o scară întinsă chiar în satele cu unanimitate românească; deportarea fruntașilor din sate; nașterea unui complex de inferioritate (ucrainienii și rușii râdeau și încă râd de moldoveni zicându-le "limbă de postav", a moldovean cap de bou", "a trei-sprezecea lege" și uneori chiar "țigani").

Conștiință românească nu există. Se miră când observă că se pot înțelege în români dar cred în cea mai mare parte că moldovenii și ro-mânii sunt neamuri diferite.

În p'tul că la ultimele numărători cei mai mulți moldoveni s'au declarat ucrainean, se explică prin următoarele cauze: s'a avânt că în Ucraina germanii nu vor să audă de alt neam decât de ucrainieni; teama de a nu fi trecuți în dreapta sugarului sau trimiși în alte părți; situația neclară a războiului; dorința de a fi socotiți ucrainieni (oportunist).

Cei cari ar dori să vie în țară, se gândesc la eventuale avantaje materiale.

X

X X

Observațiile cu privire la cele trei sate nu sunt complete, în afară de motivele enunțate la început, și din cauză că arhivele satelor au fost luate sau distruse în retragere.

65
Forma în care sunt prezentate constituie prima redactare a materialului adunat.

Valer Hotului, 26.I.1942

89

Economu P., Mureșanu Gh., Dunăre N., Apostol Ion.

R E F E R A Tasupra situației actuale a școlilor
din Valea Hoțului - Ananiev

1. Astăzi sunt 11 școli în comuna Valea Hoțului: 6 moldovenești, dintre cari 3 cu 7 clase și 3 cu 4 clase; și 5 ucrainiene, dintre cari 2 cu 7 clase și 3 cu 4 clase.

2. Numărul învățătorilor este mult redus față de ultimul an de regim sovietic, fapt care naște interpretări nefavorabile asupra administrației românești, în rândurile învățătorilor, părinților și elevilor.

Sunt numai 44 dintre cari: 20 moldoveni, 20 ucrainieni și alți 4; bărbați fiind 20, iar femei 24.

3. Numărul total al elevilor este de 1.305, dintre cari 697 moldoveni și 608 ucrainieni. Petele depășesc numărul băștelor, intru-mind un număr de 681 față de 624.

În ce privește contingentul școlar al celor pentru clase I-a situația este următoarea: contingentul din raza școlilor moldovenești este de 114, toți înscriși, toți frecventând regulat; iar acela din raza școlilor ucrainene 128, deasemenea înscriși toți și toți frecventând regulat cursurile.

4. O altă problemă, care constituie o notă dezagreasibilă pentru administrația românească, este numărul mare de învățători fără posturi. Răspunsului dat din perspectiva grautăților financiare i se opune altul din perspectiva politică și psihologică, ce poate să cântărească mai mult, oricare ar fi situația de mâine a Transnistriei.

În tot raionul Valea Hoțului (8 sate, inclusiv V.H.) sunt 53 învățători fără posturi, dintre cari 15 moldoveni și 38 ucrainieni; 11 bărbați și 42 femei. Numai în comuna Valea Hoțului sunt 16 învățători fără post, dintre cari 9 moldoveni și 7 ucrainieni: 2 bărbați și 14 femei.

Din convorbirile cu unii din aceștia reiese că ar dori să se revie la sistemul școlilor medii complete (cu 10 clase), singurul mod în care ar fi mai satisfăcuți. În caz contrar, opinează că, acum

în preajma intensei activități a colhozurilor, să fie utilizați ca socotoveni (contabili) în colhozuri (m.m: sunt 58 colhozuri în tot raionul) sau să se treacă la organizarea cooperativelor, în care mare parte din aceștia ar urma să fie cu preferință încadrați. De asemenea ar fi o soluție și înființarea grădinițelor de copii după modelul celor din țara noastră. Acest fapt ar înlesni deopotrivă deprinderea limbii române înaintea intrării în școală.

5. Neajunsurile cele mai importante, în funcționarea învățământului:

- a) lipsa integrală a manualelor pentru școlile ucrainene și lipsa manualelor pentru cl.V - VI - VII la școlile moldovenești; și
- b) lipsa integrală a rechizitelor școlare și a oricărui accesoriu ilustrativ pentru predarea metodică în școală.

6. Consemnăm deasemenea câteva din dezideratele corpului învățătoresc și a multora dintre localnici, tineri și bătrâni.

- a) recalcularea salariilor învățătorilor, cari astăzi variază, în Valea Hoțului, între 60 - 100 mărci,- și cari sunt în inferioritate, față de salariile funcționarilor auxiliari dela primărie și pretură-, fixându-se un salariu minim de 200 mărci;

- b) trimiterea de ziare și reviste (reviste literare, pentru copii și tineret, etc) chiar în contul Statului sau printr'un apel la instituțiile de cultură statale sau particulare;

- c) înființarea de biblioteci școlare și publice;

- d) reînființarea a cel puțin una din cele 2 școli medii complete (10 clase) cari au fost în comună, întrucât doritorii sunt mulți, dar foarte puțini au avut posibilitatea să meargă la Ananiev *la gimnaziu*

- e) reînființarea cinematografului, care până la război era frecventat de 4-500 persoane zilnic, prin mijlocul căruia ar fi posibilă încercarea unui curent de opinie favorabil Statului Român (deși localul a fost ocupat de biserică s'ar găsi totuși alt local).

Altă problemă, deși acum nu în directă legătură cu școala cum a fost sub regimul sovietic, totuși de rezolvarea căreia depinde eliberarea unui mare număr de brațe, în vederea muncilor agricole, în domeniul cărora de astădată contribuția brațelor și în special a brațelor femești va fi într'o proporție considerabilă este reînființarea școlilor cel puțin pentru copiii până la 2-3 ani, pe lângă fiecare colhoz, după modelul celor din anii trecuți. "Dar cum credeți voi c'om lucra la deal, când copchiii ne-or plânge acasă", spun nerumărate femei. Este vorba de o deprindere care trebuie menajată în interesul economiei statale.

7. În încheiere, 2 chestiuni care, se pare, dată fiind cultura deosebită a învățătorilor din aceste părți și deprinderea de a lucra în conformitate cu un plan general pedagogic clar definit și în funcție de o concepție despre lume și viață îndeajuns de bine precizată, constituie o grea piedică în îndeplinirea conștiințioasă a înscrinărilor acestora.

Este vorba, pe deoparte, de acordarea unui drept de control metodic directorului asupra activității din clasă a învățătorului, întrucât inspectorul școlar este în imposibilitate de a o face din cauza numărului școlilor și atribuțiilor administrative.

Pe de altă parte, de necesitatea precizării punctului de vedere metodic și educativ al Statului Român, întrucât lipsa acestei precizări formează, deasemeni, germenul unor gânduri deloc măgulitoare la adresa Statului nostru.

Maria Dunăre

ECHIPA I.R.E.B. SI DE CERCETARI SOCIALE

Director: A. Colopenția

C R O N I C A

Echipa trimisă în Ucraina și Transnistria, potrivit dispoziției Conducătorului Statului dată în ședința Consiliului de Miniștri dela 13 Noembrie 1941, sub conducerea d-lui Anton Colopenția, Directorul Oficiului de Studii din Institutul Central de Statistică, a avut a îndeplini înscrierea urgentă a Românilor dela Est de Bug, în vederea repatrierii lor.

Planul de lucru a fost stabilit de comun acord cu Subsecretariatul Românilor, Colonizării și Inventarului și cu Marele Stat Major, prevăzând cercetarea tuturor localităților centrale din spațiul Bug-Nipru-Marea de Azov-Crimeea, stabilirea satelor locuite în întregime sau în parte de Români și înscrierea capilor acestor familii în formulare special întocmite.

Imprejurările au făcut ca acestei misiuni să i se adauge și un proiect mai vechi, care urma însă a fi executat după aducerea la îndeplinire a primei misiuni, anume un studiu monografic asupra unui sat transnistrian, cu dublu scop: studiul realității sociale și statale sovietice și asupra elementului românesc din acele părți.

Chiar și în executarea primei misiuni echipa avea să efectueze observații asupra oamenilor, instituțiilor și locurilor, care să fie consemnate de fiecare membru într'un jurnal de călătorie.

Dela primul contact cu teritoriul ucrainean, motive exterioare au determinat amânarea executării primei însărcinări, înscrierea Românilor dela Est de Bug, cu excepția câtorva investigații prin satele din imediata apropiere a malului stâng al Bugului, între Nicolajev și Vossnesensk.

S'a trecut astfel dela consemnarea observațiilor zilnice, - operație efectuată pe tot parcursul Tiraspol-Odesa-Nicolajev-Vossnesensk-, cercetare eminentamente orizontală, la cercetarea mai atentă în adâncime

70
84

din localitatea și raionul Valea Hoțului (Ananiev-Transnistria).

Cronica noastră va încerca o înregistrare, mai cu seamă, a efortului metodologic. Am considerat această modalitate mai fertilă, întrucât înfrățirea efortului amintit va sluji mai mult la înțelegerea rezultatelor pozitive ca și a lipsurilor studiului redactat de membrii echipei. Aceasta întrucât și nota dominantă a primei noastre etape a fost cercetarea. În schimb în etapa a doua, care începe în Aprilie 1942, alta va fi caracteristica și anume recenzarea.

Mai important decât orice efort fizic și lipsă de confort, - cari incontestabil au fost, pe alocuri, chiar istovitoare-, noi cari intram în fostele teritorii ale Uniunii Sovietice, aveam de înfruntat un război, în această primă etapă, mult mai crâncen, cu noi înșine, cu prejudecățile și cu "convingerile absolute" negative sau pozitivă față de ideologia și realitatea socială sovietică. Noi eram demincolș, iar ei de "dincoace".

Activitatea echipei noastre se divide în șase perioade distincte.

Prima, perioada oportunităților preliminare plecării la teren.

A doua, cuprinsă între 20-24 Decembrie 1941 care constituie întâiul contact cu realitate sovietică.

A treia, pregătire a recensământului Românilor dela Est de Bug între 25-31 Decembrie 1942.

A patra dela 1-20 Ianuarie 1942, perioada primelor cercetări în Nicolajev și în jurul Vosnesenskului).

A cincea 1 Ianuarie la 5 Februarie 1942, pregătirea cercetărilor din Valea Hoțului, perioadă ce cuprinde două momente :

a) investigațiile preliminare dela 16-21 Ianuarie și b) prelucrarea statistică a datelor recensământului (efectuat de recensorii Institutului Central de Statistică Român), dela 21 Ianuarie la 5 Februarie.

În sfârșit, a șasea perioadă, cercetarea sociologică propriu-zisă din localitatea și raionul Valea Hoțului, între 6-28 Februarie.

I. Perioada oportunităților preliminare plecării la teren.

-20 Noembrie - 19 Decembrie 1941 -

Întâiul proiect al înscrierii Românilor dela Est de Bug avea în vedere spațiul Bug-linie Nipru-Stalini-Taganrog, întrucât în acest spațiu eram informați că vom întâlni cinci divizii românești ca armată

77

de ocupație, în raza fiecăreia urmând să lucreze câte o echipă.

Intrucât însă termenul ce ni se acorda era de două luni, adoptam implicit o metodă expeditivă. Adică aveam să întocmim liste numai de Români din satele complet sau în parte românești, nu și de familiile izolate de Români.

Marele Stat Major ne răspunde că organele militare nu vor avea posibilitatea să organizeze și nici să execute înscrierea cerută de Guvern, dela această dată operația rămânând exclusiv pe seama Institutului nostru.

Pentru ducerea la îndeplinire a misiunii s'a propus mai întâiu trimiterea peste Bug, a unei echipe de 4 cercetători: Betea - Dunăre - Gorăscu - Strungariu.

Misiunea acestei echipe era să cerceteze regiunile de peste Bug cu populație românească, menționate pe harta Transnistriei redactată în 1930 de Nour. În aceste regiuni urma să se ia informații din orașe despre populația satelor din jur (număr de familii, suflete, proporția nemurilor și în special a Românilor) și să fie vizitate cele românești mai însemnate. La întoarcere echipa avea să aducă materialul necesar pentru revizuirea indicațiilor de peste Bug alehărții Nour, sub forma unor tabele sumare pe plăși cu evidențierea satelor românești și a populației acestora.

Itinerarul fixat era următorul: Tiraspol-Catargi-Berezovka-Vosnesensk-Bohrinec-Elisavetgrad-Novomirgorod-Novohangel'sk-Uman-Golovanevsk-Olviopol-Lisaja Gora-Lipmjat'ska-Glodoși-Hmiel'jovojic-Novoukrainka-Rovnoje-Olviopol-Krivoi Oziero-Balta-Rbnița. Echipa ar fi avut de parcurs 3500 Km.(cu mașina), dintre care 1200 Km.până la Nistru fiind necesar pentru aceasta aproximativ 3 săptămâni.

Plecarea acestei echipe fusese proiectată pentru 26 Noiembrie 1941.

Între timp se revine asupra acestui proiect și se hotărăște trimiterea întregii echipe, de 14, așa cum se gândise inițial.

II. Întâiul contact cu realitatea sovietică

- 20-24 Decembrie 1941 -

În seara zilei de 19 Decembrie 1941, acceleratul de Tighina purta spre Răsărit echipa Institutului Central de Statistică, ce avea să parcurgă cel mai lung drum în cuprinsul nesfârșitului spațiu rusesc.

Crimeea și Marea de Azov vor fi, poate, punctele terminus ale temerării noastre expediții.

Dela pornirea trenului, ca o necesitate mai accentuată decât în București, a început a se pune problema scopului expediției și celei mai fertile metode, atât în ce privește înscrierea Românilor, cât și întocmirea jurnalelor de călătorie.

În special discuțiile asupra metodei de a înțelege mai profund, mai conform cu realitatea. Discuțiile acestea aveau să continue până la apropierea întoarcerii. Dar în primul ceas, cum scântele de sub ciocanul fierarului, așa s'au ivit diversele puncte de vedere. Din care cauză, sub influența întâiului colocviu, scepticismul își cucerise poziții serioase în toate spiritele. Apărea tot mai apăsătoare greutatea de a înțelege profund, detașat de orice prejudecată, de chiar lumea din care facem parte, de ceiace suntem în realitate fiecare din noi.

Noroiul nesfârșit al Tighinei, în care ajungem la orele 14, apare, în situația noastră, o plastică transpunere pe plan geofizic a stărilor noastre sufletești. Desigur nici desfăcerea de viața obișnuită și de cea ai casei nu poate fi exclusă dintre motivele condiționante stării noastre sufletești; oboseala adăogând în plus pe aceea fiziologică.

După masa - proastă și scumpă - dela restaurantul "România Mare" pornim spre Tiraspol. Trecerea Nistrului este echivalentă, cel puțin pentru unii, cu ruperea unui suport, cu frângerea unui echilibru de care fiecare, în țară ne bucuram în mai mare sau mai mică măsură. Pentru că, încontestabil, Nistrul a despărțit, - în anumite privințe continuându-și funcția și în prezent -, două lumi fundamental deosebite

În parcurgerea celor 12 Km., dela pod și până la Tiraspol, ochii se îndreaptă lacom într-o parte și într'alta. Intinderi geometrice nesfârșite de livezi în dreapta, câmpul părăsit în stânga. Primele case: simple, curate, văruiate în verde și alb. Predomină verdele: Orient.

Mașinele ne duc în curtea liceului românesc. Vom locui într-o cameră de clasă a fostei școli primare din aripa stângă a localului. Primim fiecare câte un pat simplu de fier, fără saltea. Până se efectuăm instalarea s'a înoptat. Lumânările împrăstie prin cameră un aer de închisoare. Aprindem focul și reparăm instalația electrică.

97

Seral, pornim în prima recunoaștere a Tiraspolului. Conducătorul echipei ia legătura cu Comandamentul Superior al Armatei.

Noaptea s'a dormit greu. Cu toată oboseala, gândurile și zăbrelele de fier nu ne-au dat pace până spre ziuă. În nopțile următoare preocupările și deprinderea au făcut ca acestea să ne pară mai acceptabile.

Discuțiile Conducătorului nostru cu Comandamentul "Avântului" și cu d-l Guvernator au continuat și în zilele următoare. Ni s'a răspuns din ambele părți că nu dispun de mașini cari să ne fie puse la dispoziție pe întreaga durată a lucrărilor. Am obținut dela "Avântul" doar 2 Forduri mari pentru transportul până la Nicolajev. Dela "Avântul" am plecat cu un ordin către M.U. "Decebal" dela Nicolajev, care, dătător de multe nădejdi, cuprindea, între altele:

- De comun acord cu șeful echipei, urmează ca Dvs. să stabiliți:
 - Regiunile (între Bug și Nipru) unde se găsesc Români.
 - Modul de divizare al echipei, în raport cu zonele de dislocare ale M.U.
 - Localitățile unde diferitele subechipe se vor deplasa, itinerariile de urmat și măsurile de siguranță pe timpul transportului.
 - Aportul pe care-l pot aduce M.U. în ce privește datele statistice de cules.

Fiecare M.U. va destina un număr de ofițeri și subofițeri dela unitățile în sub ordine, dislocate în zonele ce au localități în care de găsește populație românească pentru a conlucra cu echipele de funcționari.

Se vor recruta din zonă și interpreți necesari.

Deasemnea va lua măsuri pentru a se face toate înlesnirile în ceea ce privește masa și cazarea membrilor echipei.

Transportul echipei s'a organizat în modul următor:

- Dela Tiraspol la Nicolajev prin grija Armatei;
- dela Nicolajev prin grija C.VI. A. și a M.U. în subordine.

Pe timpul transportului în zonă se va da de Dvs. și gardă militară.

Cu șase zile înainte de terminarea lucrului în zona dintre Bug și Nipru se va comunica Armatei, pentru a se da ordine Corpului de Cavalerie să trimită mijloace de transport la Berislav, până acolo transportul fiind asigurat tot de Dvs.... "

În același timp membrii echipei au efectuat o serie de investigații prin Tiraspol și satele vecine. Astfel în Tiraspol am vizitat

98 74

"bazarul" (piața), element nou, pitoresc prin structura-i ne mai întâlnită de noi în prezent; apoi sovhozul "Mihail Frunză", cartierul muncitoresc, edificiile culturale etc. Deasemenea, în două trei rânduri, colhozurile, școlile etc. din satele Mălăești, Ternauca și Sucleia.

Seara, cu prilejul comunicării rezultatelor, discuțiile căpătau pe alocuri, un caracter realmente pitoresc. Fiecare își avea punctul de vedere propriu. Abia după ultima seară, a treia, după frământări atât în fiecare cât și în cuprinsul grupului se realizează o primă grupare a punctelor de vedere, care, - cu excepția câtorva -, s'a fundamentat în special pe psihologic și pe fondul comun de prejudecăți sau convingeri al fiecăreia din cei care alcătuiseră cele patru grupe distincte. Realitatea studiată nu ajunsese încă - pentru mulți - să formeze factorul determinant de prim ordin. Aceiași situație și în ce privește principiile logice metodologice.

Ultima seară, la Tiraspol 23 Decembrie, o folosim pentru împachetare și corespondență. De mâine vom fi în Ucraina: începutul nesfârșitului spațiu rusesc. Posibilitățile poștale de acolo ne sunt străine. De aceea, ca paginile unui testament, se îngămădesc, una peste alta, cărțile poștale scrise nervos, dar duos și nu arareori melancolic.

Ceasurile arată noaptea jumătate și somnul nu reușește să acopere în suflețele tuturor sentimentul permanentei adânciri în nesfârșit.

În zori lui 24 Decembrie, la orele 5 precis, deșteptarea. Imediat strângerea ultimelor lucruri; apoi plecarea în direcția Odesa-Nicolajev.

Soseaua largă și accidentată este presărată de morminte recente, cadavre de cai căzuți, tancuri avariate, automobile zdrobite, tractoare și pluguri părăsite etc. Sanțurile anticar și fortificațiile din jurul Odesei dovedesc serioasa prețuire, de către sovietici, a celui mai mare port la Marea Neagră.

Gerul slab dăduse o soliditate elastică șoselei, încât cei 130 Km. până la Odesa au fost stăbătuți în 4 ore și numai cu o haltă la cimitirul Dalnic.

În Odesa prânzim la restaurantul "București". Mâncarea ca la

Tighina proastă și scumpă. Însă cântecele executate de orchestră admirabile. Plecăm înainte de a se fi terminat al treilea cântec.

Părăsind portul, camioanele înaintează fulgerător. Drumul bun și o după masă înscrită care ne-a permis călătoria cu coviltirile ridicate. Mereu în picioare, ochii nu isbutesc să se sature privind câmpia și marea, lacurile, satele, soarele 'n asfințit și în urmă Bugul, pe care-l trecem pe înopțate.

Intrăm în Nicolajev. Ne oprim la M.U.Decebal. După ceai suntem încartiruiți nouă inși din 14 în 6 camere, toate reci, întrucât nu fusese făcută comunicarea telefonică pe care o cerusem "Avântului" pentru "Decebal". Cei rămași neghiziți, între care și Conducătorul echipei, au fost invitați de Dl. General Dragalina, acasă îndată ce s'a întors dela o serbare a pomului de Crăciun. Au asistat la primirea colindătorilor dela diferitele unități. Toate cetele au terminat cu cântece în care era vorba de trecerea Dealului Peleacului și de Maramureș, Crișana, Ardeal și Timoc. Tuturor Generalul le-a spus că mergând spre Răsărit, cum cere Tara, vor ajunge și la Apusul pe care-l doresc.

Au fost cazați la orele 24.

Nu pentru toți această noapte a însemnat somn.

III. Pregătirea recensământului Românilor dela Est de Bug.

- 25-31 Decembrie 1941 -

Din primul moment au început investigațiile și preparativele în vederea înscrierii Românilor dela Est de Bug, în strânsă legătură cu Statul Major al Corpului Decebal.

Zi de zi aflăm tot mai mulți Români în oraș, lucrători în diferitele șantiere sau meșteșugari, originari din satele vecine, de pe ambele maluri ale Bugului, veniți mai cu seamă odată cu începerea colectivizării. Deasemeni luăm cunoștință de informațiile cu privire la populația românească ce se găseau la Statul Major al Decebalului.

După discuțiile avute s'a stabilit planul de lucru, după care echipa urma să cerceteze succesiv teritoriul celor 3 divizii ale Corpului Decebal, începând cu regiunea Nicolajev (cea mai bogată în Români), continuând apoi cu regiunea Krivoirog și sfârșind cu

regiunea Elisabetgrad. La Comandamentul fiecărei divizii se va stabili un birou de 2 oameni care se va ocupa cu înregistrarea populației urbane românești, iar restul de 12 membri se va deplasa în echipe care să se desfacă la nevoie pentru a trece dintr'un detașament militar într'altul, pentru a lua informații asupra numărului și neamului locuitorilor tuturor așezărilor, trecute pe hartă și pentru a completa formulare întrunite în toate satele în care vor fi semnalati Români. În orașe ar urma să se adopte o metodă expeditivă sugerată de afișele germane observate pe zidurile orașului. S'ar publica un afiș prin care să fie invitați toți Românii la un birou creat ad-hoc, unde să primească certificate în baza cărora li se vor distribui ulterior alimente suplimentare.

La terminarea lucrului în cele trei regiuni ale Comandamentului Decebal, ar urma să încunoștiințăm, potrivit unei înțelegeri anterioare, Comandamentul Avântului dela Tiraspol, care să anunțe Corpurile din Crimeea și Azov, pentru care operație echipa va fi divizată în două, spre a grăbi terminarea lucrărilor.

În ziua de 26 Decembrie am trecut la Divizia Nicolajev (Gorun), cu un ordin al Corpului. Si aici, ca peste tot, lipsa de mașini este mare. Ni s'a oferit totuși 3 Horch-uri ale unei unități operative, cu rezerva rechemării în caz de ordine speciale. Lipsa de benzină pe teritoriu impune ca fiecare grup să nu facă decât drumurile principale cu mașina, iar pe celelalte cu trăsuri și sănii ca să se poată întoarce cu cei 150 litri benzină (300 km.) luați la plecare.

Plecarea a fost fixată pentru ziua de 28 Decembrie; iar planul de bătaie următorul:

1. La Nicolajev și legătura cu Bucureștii și echipele plecate pe teren Stoianovici-Mihăilescu;

2. Grupul 1 Golopenția-Betea-Corbea-Mănescu;

3. Grupul 2 Schiopul-Oancea-Reteganul-Popescu;

4. Grupul 3 Bucurescu-Dunăre-Economu-Apostol.

Si de data aceasta suntem înarmați cu un ordin, dela Corpul Decebal către unitățile în subordine, din care spicuim numai punctul 4:

"Comandanții de unități și subunități vor da tot concursul echipei respective atât pentru indicarea localităților identificate

ca având Români (până la sosire), cât și la investigațiile ce vor mai fi necesare în timpul lucrului în cazul că între timp Dvs. nu ați putut face identificările".

Cum plecarea în sectoarele amintite este amânată, întrucât Comisarul General Civil din Nicolajev condiționează începerea lucrărilor de primirea unei dispoziții din partea Reichscomisariatului Ucrainei sau a Ministerului Afacerilor Străine ale Răchului sau a Legației Germane din București, continuăm investigațiile printre Românii (Moldovenii) aflători în oraș, întocmind o listă a acestora. Cu prilejul zilei de 29 Decembrie, când bazarul a luat proporții deosebite (așa în fiecare Luni), disdeditinează eram cu toți în târg în căutarea Românilor atât din Nicolajev, cât mai ales din satele învecinate, pentru a culege referințe cu privire la așezările rurale moldovenesti din regiunea Nicolajevului și asupra atitudinii populației românești față de repatriere.

Paralel cu cercetările asupra elementului românesc - mai mult pentru a îmbogăți jurnalul de călătorie - se fac și unele încercări asupra vieții sociale sub regimul sovietic.

Întrucât, toate silințele depuse de Directorul nostru pe lângă Municipalitatea și Comandamentul German n'au dat rezultatul scontat - permisiunea de a executa recensământul Românilor dela Est de Bug - și întrucât M.U.Gorun, pentru interese militare urgente, a trimis mașinile care urmau să ne fie împrumutate, - după ce printr'un raport noi am propus să începem operația de înregistrare a Românilor cu Azovul și Crimeea, unde nu există administrație civilă și erau numai armate românești -, în după-amiaza zilei de 31 Decembrie D-l Director Golopenția a plecat spre țară pentru a rezolva personal dificultățile cu Marele Stat Major și Legația Germană.

Situația nouă, era creată, pe deoparte de operațiile militare neprevăzute care ne-ar fi stingherit aproape întreaga activitate, periclitându-ne chiar viața și așa îndeajuns de incertă în urma numeroaselor asasinate și acte de sabotaj săvârșite de localnici la care autoritățile germane răspundeau cu represalii dure: pe de altă parte întrucât Legația Germană n'a comunicat conducerii Comisariatului Ucrainei sentimentul implicat al Guvernului Reichului, care ne

102

eliberase, prin Legația dela București, autorizațiile noastre pentru Ucraina.

În contrast reconfortant cu zilele, în care ochiul vedea la tot pasul spânzurați, nopțile dela Nicolajev erau mai albastre ca la noi, de un albastru pur și plin de mister.

Atâta timp cât activitatea în oraș consta aproape exclusiv în investigații cu privire la răspândirea elementului românesc la Est de Bug, discuțiile asupra tehnicii de cercetarea fenomenelor sociale au fost mai nestăruitoare. Odată cu înclinarea balanței asupra cercetărilor de ordin general, chiar sumare, interesul a redevenit accentuat și efectul a fost o a doua regrupare, după punctul de vedere metodologic în trei grupe.

Punctul de plecare începe să fie, în primul rând, realitatea socială studiată, diferențele constând de astădată în gradul ruperii de prejudecățile, convingerile negative sau pozitive cu care venisem de acasă. Mi s'a părut că un temei al diferențierii noastre era și teama de a spune lucrurilor pe față, întrucât obiectivitatea întru totul oportună, chiar obligatorie, pentru cei cari privesc din prisma științifică, informativ-explicativă, ar părea, poate, de loc oportună pentru cei cari au înțeles că trebuie să înfățișeze adevărul, dacă rezultatele vor fi privite de alții nu îndeajuns desprinși de politic. Convingerea aceasta își făcuse loc la majoritatea membrilor echipei, datorită excesivelor și nenumăratelor invitații la moderație pe care ni le făcea Directorul echipei. Desigur această permanentă invitație la rezervă și critică își avea partea ei bună; dar nu-i mai puțin adevărat că ea creștea în conștiința unora dintre noi sentimentul că, poate, rezultatele muncii nu vor vedea în nici un fel lumina, nici chiar sub forma unor referate de serviciu, fapt care, pe alocurea, diminuea elanul științific al acelora.

IV. Primele cercetări sociologice

- 1-20 Ianuarie 1942 -

Prin plecarea Directorului la București, mai rămăneam câteva zile în Nicolajev. Cum pregătirea primei etape a recensământului Românilor dela Est de Bug era terminată, am organizat o anchetă sumară, dar sistematică și diferențiată pe probleme asupra Nikolajevului și

103

asupra standardului de viață în U.R.S.S.

Diviziunea muncii s'a efectuat astfel: viața economică Schiopu-Corbea-Reteganul; școala și tineretul N. M. Dunăre; psihologie socială Betea-Mănescu; viața religioasă Apostol-Economu; viața juridică Bucurescu-Mihăilescu; aspectul politic-administrativ I. Oancea; istoria așezărilor moldovenești T. A. Stoianovici; cultura maselor și interpretul nostru în convorbirilor cu Ucrainenii Gh. Popescu.

Cercetarea problemelor speciale nu excludea însă observațiile asupra faptelor din orice domeniu ce, întâmplător, ar fi căzut sub ochiul anchetatorilor.

Treptat, însă, moralul echipei scade. Poate și din pricina atitudinii unora dintre ofițeri, pe cari prezența noastră laopotă îi incomoda într'adevăr. Viața devine insuportabilă și în vecinătatea gazdelor noastre, din cauza repetatelor execuții și a numărului mare de spânzurați dela colțurile străzilor.

În după amiaza zilei de 5 Ianuarie sosește Directorul nostru cu vestea că se suspendă, pentru un moment, efectuarea recensământului Românilor dela Est de Bug. După ce se încearcă, fără rezultat, efectuarea recensământului proiectat mai întâi în Crimeea și în Marea de Azov, urmând ca ținutul Nicolajevului să fie lucrat ultimul, se hotărăște plecarea în Transnistria pentru executarea celei de a doua însărcinări: cercetarea asupra realității sociale și statale sovietice, viața elementului românesc dela așezarea în ținuturile rusești și stărilor de lucruri în Transnistria sub administrația românească.

Cercetările începute la Nicolajev au fost continuate până la 18 Ianuarie, într'o atmosferă extrem de încordată și plină de incertitudine. Datorită străpunerii dela Rostov se observa o agitație deosebită: conferințe militare, lipsa ofițerilor superiori dela masă, vestea debarcării trupelor sovietice în preajma Oceaovului, părăsirea Nicolajevului de către Generalul Dragalina și Statul său Major etc.

În ziua de 9 Ianuarie Marea Unitate ne anunță că nu mai este în măsură să ne furnizeze benzina necesară pentru plecarea din Nicolajev și că urmează să ne descurcăm singuri.

Între 14-18 Ianuarie situația celor rămași la Nicolajev (o parte, după cum vom vedea, plecaseră în cercetarea terenului la Vest de Bug) a devenit tot mai grea. Motivele sunt variate: lip-

106

sa de ştiri regulate dela grupele trimise înainte pentru investigaţii, datorită eventualei împotmoliri a maşinelor ; situaţia tot mai turbure din oraş ,care face să se infiltreze incertitudinea şi în cei mai stăpâni pe sine; plecarea ultimul eşalon al Mării Uniteţii etc.

În acest interval s'au făcut două tentative în vederea stabilirii întregii echipe, pentru cercetări, într'unul din satetele româneşti din Transnistria.

Cum doream să fim cât mai aproape de Bug ,pentru eventualitatea întoarcerii în Ucraina, prima grupa a fost trimisă în ziua de 6 Ianuarie Kantakuzenka, peste Bug de Vosnesensk, zonă indicată moldovenească pe harta Nour.

Aceştia, - Bucurescu-Dunăre-Mihăilescu -, odată ajunşi, efectuează primele cercetări şi comunică celor dela Nicolajev imposibilitatea de lucru în satul Kantakuzenka, întru cât în această localitate numai 5 vorbesc româneşte ,Români nefiind decât 3. După alte investigaţii aflăm că nici în jur, pe o rază de 40-50 km., pe malul transnistrian al Bugului ,nu sunt aşezări româneşti. În schimb, pe malul stâng la Sud de Vosnesensk se înşiră, pe Bug : Racova, Bulgarka, Noua Grigorievka (Târgul-Frumos) etc.

Răspunsul Directorului echipei la primul raport cerea é în esenţă: informaţii atât asupra aşezărilor româneşti de pe ambele maluri ale Bugului din jurul Vosnesenskului, cât şi asupra celor din dreptul Olgopolului (malul transnistrian), din vecinătatea Pervomaiskului .

În seara zilei de 7 Ianuarie echipa Kantakuzenka este dublată prin sosirea celui de al doilea transport : Apostol-Corbea-Economu:

Pentru eventualitatea rămănerii numai a primilor 3 se proiectase o cercetare sumară şi rapidă, după următoarea diviziune: Bucurescu-Mihăilescu aspectele geografic-economic-juridic-administrativ; Dunăre aspectele istoric-demografic-cultural-psihic. Prin venirea celorlalţi 3 şi în urma ordinului de a întreprinde cercetări asupra satelor din dreptul Olgopolului şi Vosnesenskului ,se descongessionează lucrul, trecându-se economicul asupra lui Corbea, geograficul asupra lui Economu, viaţa religioasă Apostol-Economu.

Între timp se hotărăşte o nouă tentativă în interiorul Transnistriei, fiind trimişi la Valea Hoşului Oancea-Reteganul, cari, în trecere prin Kantakuzenka , aduc o scrisoare dela gon-

ducătorul echipei prin care cerea : stabilirea situației ei etnice a satelor dintre Vosnesensk și Varva^{ov}ovka (de lângă Nicolaiev) pe ambele maluri ale Bugului, cu indicații asupra unui eventual proces de desnaționalizare și incursiuni în orașul Vosnesensk și satele românești dela Sudul acestuia. De a doua zi se pornește la executare.

La 13 Ianuarie vine D.Mihalache, șeful inventarierii județului Berezovska, și ia pe Corbea-Mihăilescu, cari, după grele peripeții și împotmoliri în Corniova-Pokrovska-Ananiev, ajung la Valea Hoțului în ziua de 17.

Cei rămași în Kantakuzenka își continuă trecerile zilnice în satele de peste Bug, în dorința de a executa și partea a doua a dispoziției, un studiu sumar al satelor Bulgarka, Rakova și Noua Grigorievka, insistându-se asupra situației elementului românesc.

Ancheta aceasta avea să facă obiectul unui referat comun "Satele românești din jurul Vosnesenskului".

La redactarea acestuia efortul tuturor de a exprima cât mai just realitatea a înregistrat un moment culminant, pe alocuri dramatic. Fiecare avea impresia că punctul de vedere propriu era cel just. Este dela sine înțeles că strădania a celor cari într'adevăr stăpâneau punctul de vedere științific a fost înimăginabilă. Dar redactarea în comun a unui referat, pe bază de anchetă comună, a prilejuit cel mai fertil efort de eșire din sine, prin recunoașterea punctului de vedere obiectiv, chiar dacă aceasta mai deseori parțial decât integral. Roadele n'au întârziat a se arăta, tot mai evident, dacă nu în prima fază a cercetărilor sociologice din Valea Hoțului, cel puțin în a doua și mai cu seamă cu prilejul redactării primelor referate, înaintea plecării spre București.

În dimineața zilei de 19 Ianuarie, ultimii 5, împreună cu Directorul, părăsesc Nicolaievl pentru a merge în Valea Hoțului, prin Kantakuzenka. Frigul aproape insuportabil. Pentru desmormire coborâm în repetate rânduri și fugim mai mulți kilometri.

La Kantakuzenka ajungem pe inserat, înghețați și infomețați. Reîntâlnirea cu echipa Kantakuzenka naște o stare reconfortantă.

A doua zi pornim spre Valea Hoțului prin Berezovka. Rămânem la prânz și peste noapte în Berezovka - unde dormim la un

hotel (fostă sinagogă, transformată astfel se spvietici) mizerabil amenajat și neîncălzit îndeajuns - pentru că prefectul a refuzat să ne dea benzină.

Si în această zi gerul se dovedește aproape insuportabil. Dar zecile de cadavre evreiești - bătrâni, femei, copii - presărate pe șosea, domină psihologic, dezagregabil, starea fiziologică.

Pe seară ne împrumutăm benzină un inginer, șeful serviciului drumurilor iar a doua zi pornim spre Valea Hoțului prin Ananiev. Este drept că, pe înserat, ajungem. Dar cu câte scrâșniri din dinți.

Cu prilejul împotmolirilor din vecinătatea Văii Hoțului am observat cum cei mai robuști, cei mai sportivi, își frecau mâinile cu zăpadă și executau alegări și sărituri pentru o căt de ușoară desmorțire.

V. Pregătirea cercetărilor din Valea Hoțului.

- 11 Ianuarie-5 Februarie 1942 -

Ajunși în după amiaza zilei de 11 Ianuarie la Valea Hoțului, Retegan-Oancea, trec pe teren, raportează primele rezultate, efectuează paralel investigații în localitate și împrejurimi și pregătesc încartiruirea întregii echipe, care nu avea să întârzie. Aceasta până la 21 Ianuarie.

A fost ales satul Valea Hoțului pentru următoarele motive :

1. Este cea mai puternică așezare românească spre Sud-Est a fostei Republici Moldovenești, din care provin toți românii ce se găsesc în satele din județele Berezovka, Ocașov și Odessa;

2. Deși este o foarte mare așezare românească (circa 5.800 Moldoveni) este în același timp și o așezare mixtă având și circa 5.000 Ucraineni;

3. Îngăduie cunoașterea bună a regimului colhozurilor având 18 colhozuri;

4. Fiind capitală de raion, cu ocol agricol, spital, școli medii, îngăduie cunoașterea administrației.

Dela 22 Ianuarie întreaga echipă trece la prelucrarea statistică a datelor recensământului efectuat, câțva timp înainte, de alți colegi dela Institutul Central de Statistică. Prelucrarea durează până la 5 Februarie.

La 27 Ianuarie pleacă la Bucureşti Stoianovici-Retegan cu un referat amănunţit al Directorului nostru către Direcţia Generală, la care erau anexate şi două rapoarte asupra satelor româneşti din jurul Vossnenskului, unul alcătuit de Apostol-Bucurescu-Dunăre-Economu pe baza anchetei din satele Bulgarka, Racova şi Houa Grigorievka şi altul de A. Golopenţia pe baza anchetei printre Români aflaţi în Nicolajew.

În aceeaşi zi, pe înserat, suntem vizitaţi de echipa Traian Herseni - Dr. I. Fălcăoaru (13 membri) care avea de scop cercetarea rapidă a Transnistriei din punctele de vedere economic, politic, antropologic, etno-agro-geografic, lingvistic etc.

După masa de seară şi a doua zi de dimineaţă au avut loc schimburi de vederi şi informaţii asupra celor constatate de fiecare echipă.

Camaraderia deosebită şi buna dispoziţie au constituit caracteristici acestei întâlniri, între cele două grupe de cercetători sociali.

Dimineaţa, pe la orele 10, au plecat în direcţia Ananiev, în vederea stabilirii pentru câteva zile în satul românesc Handrabura.

VI. Cercetarea sociologică

6-28 Februarie 1942 -

Odată terminată despuierarea şi centralizarea datelor recensământului se trece, dela 6 Februarie, la cercetarea sociologică a satului Valea Hoşului,

În vederea acestora, cu o săptămână înainte au început a se pune diversele probleme şi a se stabili aspectele ce trebuiesc luate în considerare de cercetători, indiferent problema cu care avea să se ocupe în special. Iar într-una din şedinţe (31 Ianuarie), Directorul, după o introducere metodologică şi de tehnică sociologică a făcut o prezentare a planului de lucru pe teren, specificând punctele din care vor trebui să-şi tragă seva toate studiile pe care le vom întreprinde în sat.

Schematic acestea sunt:

1. Evoluţia acestei insule etnice româneşti.
2. Viaţa românească. Resturi de tradiţii: în obiceiuri, port, joc; tehnici agricole, pastorale; stil economic.
3. Convieţuirea româno-ucraineană în acest sat: influenţe-căsmătorii mixte-bilinguism.
4. Organizarea pe care i-au dat-o bolşevismul şi ţarismul.

5. Atitudinea și cererile de azi: față de credința creștină; față de Români; problema Moldovean-Român; față de proprietate; față de Stat și administrația românească.

În seriile următoare discuțiile s'au purtat pe aceste probleme, pentru a se vedea în ce măsură pot fi acestea integrate în cercetările speciale ale fiecăruia.

Câteva zile am procedat la întocmirea planurilor de cercetare și delimitarea problemei fiecăruia, după cum urmează:

1. Așezare geografică, locuință, costum - Ne Economu.
2. Istoricul satului - T.-Al. Stoianovici.
3. Aspectul demografic - Gh. Reteganu.
4. Problema sanitară - Tr. Geogescu +)
5. Psihologie socială - N. Betea.
6. Evoluție culturală - N.M. Dunăre.
7. Religie și tradiție - I. Apostol
8. Economia (- Colhozuri - B. Schiopu.
(- Meșteșugarii - D. Corbea
(- Comerț-credit - P. Mihăilescu.
9. Viața juridică - Gh. Bucurescu.
10. Viața politică - I. Oancea.
11. Conviețuirea româno-ucraineană - Gh. Popescu.
12. Tipuri reprezentative social-psihologic - C. Mănescu.
13. Structura socială - A. Golopenția.

Se precizează că fiecare problemă va trebui atacată din punct de vedere evolutiv; să fie dominată de un spirit critic accentuat, prin verificări continue, pentru care informatorii pe probleme cât mai mulți și diferiți.

În consecință, dela 6 Februarie s'a trecut efectiv la cercetarea sociologică propriuzisă.

Din acest moment discuțiile asupra metodei, efortul metodologic al fiecăruia, înregistrează cel mai înalt, dar și mai fertil moment, cu prilejul ședințelor din fiecare seară, nu de puține ori prelungite până la miezul nopții, deși a doua zi toți trebuiau să fie pe teren dela 7-8 dimineața.

Perioada cercetărilor se împarte în trei faze distincte, corespunzând fiecare cu un stadiu precis în evoluția cercetărilor și anume:

- a) Primul ciclu de comunicări,
- b) ciclul comunicărilor sistematizate,
- c) primele redactări.

a. Primul ciclu de comunicări a început la 6 Februarie și a durat 7 zile. În acest interval, după masa necesară, s'au ținut ședințe în care - fiecăruia venindu-i rândul de 2-3 ori - se comunicau rezultatele primelor cercetări. Cu acest prilej se făceau și schimburi de informații între membrii echipei, completări, retușuri sau deslușiride sensuri.

Discuțiile se purtau atât asupra tehnicii sociologice utilizată în cercetări; asupra criteriului de alegere al informatorilor; asupra punctului de vedere din care să se efectueze cercetarea; asupra necesității de a se utiliza, în cel mai înalt grad, simțul critic; pentru detășarea tot mai accentuată de ceea ce înseamnă lucrul învățat de-aga și acasă; asupra prejudecăților pe care, cu orice efort, vor trebui până la urmă, să le părăsim, cel puțin cu prilejul acestei cercetări în deajuns de necomună; asupra proprietății colective a materialului cules (date cârți, etc.)

Pentru a ilustra atmosfera în care am lucrat, va trebui să înfățișăm dificultățile întâmpinate în cercetarea sociologică întreprinsă.

Un prim fapt ce trebuie menționat, intrucât a îngreunat foarte mult și din primul moment cercetările noastre, este neîncrederea și mai ales teamă cu care am fost primiți de locuitorii satului, indiferent dacă aceștia erau Moldoveni sau Ucraineni, bărbați sau femei, tineri sau bătrâni, cărturari sau necărturari. Sosirea noastră la puțin timp după plecarea unei echipe germane, - identică în ce privește numărul membrilor și având aceiași locuință pentru popotă și adunări serale-, care avusese sarcina de a executa pe Evrei, isca în conștiința localnicilor o analogie greu de șters.

N'a trecut multe zile și am aflat dela oamenii cu cari isbutisem, să împrietenim că suntem cotați de toată lumea ca "iscoade, spioni ai Statului Român, căutători de comuniști pe care să-i împușcăm ca și pe Evrei; că suntem Români și deci inamici - este război - și ca atare nu trebuie să ne comunice nimic: "dușmanul" să nu ia nici o informație; că suntem "taina miliția", adică poliție secretă; "că nu-s soldați, că-s cu chie, că-s învățați"; etc.

Din acest moment n'a trebuit să ne mai mire solidaritatea uluitoare, deși nu comandată, mută, instinctivă, a în tregului sat și din cauza

căreia primele investigații, efectuată de noi chiar din vremea prelucrării statistice a datelor recensământului, erau în cea mai mare parte, lipsite de o valoare reală, de conformitatea integrală cu realitatea socială sovietică ci, mai adeseori, simple "satisfacții", "confirmarea" tezelor proprii.

Afară de aceasta, mai enumerăm, doar, încă o serie de cauze, ca fiecare și-a avut rolul lor în stăvilirea cercetării noastre și anume: grija de a nu fi considerați ostili administrației românești; bănuiala că informațiile noastre vor fi utilizate în scop fiscal; starea psihică ne normală - război, stare de ocupație, incertitudine asupra desfășurării ulterioare a evenimentelor; faptul că eram considerați străini - Român nu este tot una cu Moldovean - și răspândirea de către armatele Române, a vorbeii că la noi noțiunea de comunist este semnul unui injurii, că Românii urăsc pe comuniști, că aceștia la noi în țară sunt închiși indispoziția multora față de nedreptățile și abuzurile săvârșite de administrația românească; lipsa din sat a fruntașilor (localnici) vieții politice și sociale, cari s'au refugiat cu trupele sovietice a constituit o piedică foarte importantă în aflarea adevărului, în special pentru cercetătorii vieții politice și ai psihologiei sociale; lipsa arhivelor, documentelor și bibliotecilor; diferența dintre limba vorbită de noi și aceia a localnicilor Moldoveni; conștiința acestora că au participat la viața unui stat mare și a unui popor cu un rol determinant în evoluția viitoare a umanității; etc.

Nu trebuie omis nici faptul că cercetarea noastră a vizat numai mediul rural, viața elementului românesc în mediul urban sovietic (transnistrian) nefiind cercetată. Din acest motiv n'avem, pe bază de observații nemijlocite și aprofundate, o idee completă nici asupra societății urbane sovietice.

Menționăm și greutățile datorită frigului excesiv, alteori drumurile impracticabile în perioada topirii zăpezilor și lipsa mijloacelor de transport - în fiecare zi străbăteam 5-15 Km. pe jos.

În sfârșit două cauze datorate nouă înșine: influența asupra informatorilor a acelor cari, sau fără experiență suficientă în domeniul cercetărilor sociale, sau prin înșeși problema cercetată, dată fiind delicatetea acesteia și numai parțială desfacere de notele personalității proprii; precum și neutilizate, de către toți, a tuturor abilităților posibile în apropierea informatorilor - apropiere de orice natură, sub toate raporturile.

Desigur, de toate aceste lucruri nu s'au resimțit, - ori în mai mică

măsură-, cercetările istorice, demografice, sanitare și etnografice.

Acei cari doreau să cunoască adevărata față a lucrurilor, dorință dictată de conștiința științifică ce nu le permitea contrariul și de respectul pentru scopul fixat echipei de către Guvern, care aștepta, în conformitate cu cerințele moderne ale politicii de stat de a se fundamenta pe tehnică, pe cunoașterea sociologică și statistică a realităților sociale, să afle adevărul asupra fenomenului dela Est de Nistru, - intrucât le apărea foarte probabilă eventualitatea de a duce la București fișa în afara realităților-, s'au simțit datori să încerce o "degradare", mai exact o apropiere sub toate fețele de un număr suficient de informatori aleși după toate criteriile impuse de tehnica sociologiei monografice (vârstă, sex, cultură, situația înainte de revoluție, în timpul revoluției, sub administrație românească), indiferent dacă aceasta a necesitat sume de bani, adoptarea temporară a unor deprinderi (fumatul, băutura-ordinară, participarea la nunți, praznice etc.), renunțarea la acele aspecte din personalitatea proprie care ar fi constituit o piedică pentru cercetarea obiectivă (prejudecăți, apartenență politică, note temperamentale, igienă sanitară etc). Intr'adevăr, această tehnică adoptată ad-hoc dat fiind împrejurările noi și speciale în care s'au efectuat cercetările, a dat rezultate fructuoase.

b. Ciclul comunicărilor sistematizate. La ședința din seara zilei de 12 Februarie, Directorul face cunoscut apropierea plecării, pentru care se hotărăște începerea unui al doilea ciclu de comunicări, de astădată sistematic, urmând să cuprindă nu numai schema cea mai apropiată de forma definitivă a lucrării, dar și redarea sintetică a întregului material cules.

Scopul: verificarea materialului cules, observarea lipsurilor, confruntarea datelor culese, observarea trăsăturilor esențiale și comune, unificarea metodei de prelucrarea materialului.

Sedințele ciclului acesta s'au ținut între 16-19 Februarie și durau dela orele 5 sau 6 p.m. până la miezul nopții. În intervalul dintre cele două cicluri, în afară de redactarea primelor comunicări sintetice și convorbirile pentru aceasta cu Directorul, au continuat cercetările pe teren.

O primă constatare cu prilejul acestor comunicări, este aceea că efortul metodologic a înregistrat tot mai multe voințe pe linia confirmării cu spiritul obiectiv și aproape tot atâtea rezultate pozitive.

Ultimile zile, până la plecarea noastră, se continuă cercetările cu febrilitate, se fac verificările necesare și se completează lipsurile.

c. Primele redactări. În ședința dela 28 Februarie Directorul ne face cunoscut că, până în dimineața zilei de 27 Februarie când va pleca prima serie, de 6, spre București, cu care urmează să meargă și D-sa, să redactăm pe deoparte, câte un referat schematic, strict descriptiv, în care să fie cuprinse elementele esențiale, funcționarea și ideile directoare ale fiecărui compartiment din viața socială și statală sovietică, așa cum era înainte de retragerea trupelor rusești; iar pe de altă parte, un referat asupra situației aceluiași compartiment sub administrația românească, specificând problemele ce se ridică în fața administrației noastre.

De data aceasta spiritul obiectiv a reușit să domine aproape integral redactările celor mai mulți, indicii serioase că la întocmirea studiului, vom întâlni un singur bloc, o singură preocupare; redactarea științifică, conformă cu realitatea socială studiată, întrucât cu toții tind acum deopotrivă spre aceasta, cu toți sunt convingși de necesitatea exprimării adevărului, nu numai pentru știința socială dar și pentru tehnica politică în genere și pentru politica statală românească.

În dimineața zilei de 2 Martie pleacă seria a doua (ultimă)

La părăsirea satului în care am lucrat peste 40 de zile, un gând pentru viața din Valea Hoțului.

Pentru că nu numai cercetări, interpretări și discuții au fost. Dar să nu uităm ostenețile. Porneam dimineața în zori, când soarele încă nu'ncerca să se-arate de după coline, și ore întregi prin zăpada topită, prin hărtoape și pârâe ne-afundam până la genuchi. Și seara, nu toți aflam acasă o sobă caldă pentru uscarea încălțăminte.

Mai cu seamă în ultima săptămână, nu de puține ori renunțam la masă - cu toate că ne-așteptau bucate alese -, iar când totuși cutecam aveam de trecut șanțul de lângă popotă pe spatele unuia cu cisme

dintre noi, care își operea camaraderesște forța și prevederea.

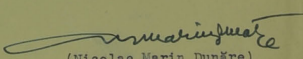
Deprinși cu șuvoarele de apă din Valea Hoțului, atunci când în drum spre Tiraspol mașinile ne purta prin lacuri până la înălțimea scaunului, de parcă pluteam, lucrul ne apărea ~~inedit~~ normal, încă nu ne mai impresiona deloc.

Deasemeni, n'a fost deloc ușoară despărțirea de cei care-și deschi-seseră sufletul unora dintre noi, ca urmare comportamentului nostru amintit mai sus și prin concursul cărora, aproape exclusiv, ne-a fost posibil să aflăm, atât cât am aflat din realitatea socială studiată. Aceasta mai cu seamă pentru ei, întrucât începuseră-și face loc în su-fletele lor o teamă: erau aceia cari vorbiseră deschis și temeau conse-cințele.

La Tiraspol ajungem pe la orele 16. Poposim peste noapte. A doua zi 3 Martie, - în afară de doi camarazi rămași pentru aranjarea cheștiunilor administrative și financiare la Biroul Inventarierii Transnistriei -, plecăm la Tighina, de unde luăm trenul spre București.

Odată cu trenul, gândul ne poartă iarăși spre Capitală, cu toate ale lei, unde ajungem înaintea prânzului (4 Martie).

Dar zăbava nu va fi îndelungată în București. Pentru că nu peste mult timp vom pleca din nou, de astădată cu mai multă certitudine în împlinirea misiunii încredințate, înscrierea Românilor dela Este de Bug.

(Nicolae Marin Dunăre)

1. R. E. B.

Echipa Nr. 2

Raport Nr. 9/27. VIII. 42

1. 4

Domniei Sale

Domnului Director A. Golopentia

Coordonatorul Echipii 1. R. E. B.

1. Am onorato a vă prezenta alăturat listele familiilor moldovenești și borderourile de distribuție în hutoarele din preajma satelor Ștețbanii și Racova.

Dessemeni, tot alăturat, 2 situații:

a. populația hutoarelor Noua Grigorievca
Pocoșloc, N. Gr. Pocoșloc Nr. 1, Racova Nr. 1/2,
Dudnișchi, Bagdanovșchi, Ratoșo, Șevcenco, Vasilevca
și satul Dimitrovca;

b. situația materialelor primite la Ștețbanii (împreună cu resturile dela Racova), după efectuarea distribuției în localitățile abia enumerate.

2. Vă rog să binevoiți a accepta borderourile întocmite, în cazul hutoarelor mai sus amintite, pe altă hârtie decât aceea model. Pe viitor nea vom conforma întocmirii Engrijindu-ne-aă din timp de formularea model.

3. Așadar am ajuns în Mărcușasa. Astăzi am trecut la treabă.

4. Am dori să ne vizitați — dar să găboviți i-2 ore la noi. Observațiile aspre reținute într-un interval mai lung au alte consecințe, decât cele din fuga calului. Totuși în 'ca nea priveste — pentru că unea ne-au fost adăncate toate.

1. E. 8.
copy No. 2
copy No. 3

Comandant
Dimitrie A. Popescu
E. E. 8.

P.S.

După o verificare, sumară, pot afirma cu
multă certitudine că situația materiei
-lelor așa cum este înfățișată în
raportul este exactă.

1. R. E. B.

Echipa Nr. 2

Domniei Sale

115

Domnului Director Colepautia
Conducătorul 1. R. E. B.

Raport Nr. 8 / 25. VIII. 1942

1. Terminat înscrierea și dăruirea hutoarelor:
Racova Poseoloc, Rata, Noua Grigorievchi Poseoloc,
Noua Grigorievchi Nri, Bagdonovschi, Dudruchi,
Șelcenco și Vasiliievski.

2. Situațiile asupra acestor hutoare —
populație, moldoveni, cantitatea pachetelor
dăruite în fiecare — va fi gata pentru
a fi prezentată, mâine.

3. Cantitatea distribuită la Ferbari:

Zahăr	42 ½ Kgr
Săpun	372 - " -
Sare	760 - " -
Tutun	1.550 - pachete
Chibrituri	3.815 - cutii
Pungi	100 - pusești
Hârtie pt. împac.	15 Kgr.

Cuzmaru

25. VIII. 42

Ionnici Calo

Journalul Director A. Golopantia
Căduătorul Echipai I.P.E.B.

116

Raport Nr. 7

Vă redau, în cele ce urmează, o succintă dare
de seamă asupra satului Serbani.

1. Satul Serbani este așezat la 35 Km. Est
de Vosnesense, pe șoseaua Vosnesensc - Novi Bug.

Prin așezări ~~existente~~ au vizat spațiul
dintre 2 râuri: Delanita și Fântân (Valea lui Serbani).
Ulterior satul s-a revărsat într-o parte și în alta.
Este înconjurat de 5 kutore, fără ca vreu-
-nul să facă parte (administrativ) din el: la
5 km. Nord-Vest Safcenca (apartine de primăria satului
Arnăutovea Nr. 2), în întregime moldovenească -
30-40 familii; la 7 km. Vest Serbanschi
Poseoloc (primăria Troitchi), cu 2-3 familii moldo-
venești; Troitchi-Poseoloc la 7 km. Vest, fără
nici o familie moldovenească; Novo Ucrainca la
5 km. Sud (primăria Troitchi); Camenca la
3 km. Est, cu 2 familii moldovenești (primăria
Nr. Sofronovea). Peste râul Delanita, la 2 km., satul
Dimitrovea cu 4-6 familii moldovenești.

2. Satul a fost înființat de un basarabean
bogat, acum aproximativ 200 ani.

"O venit unu cu oi multe (1.000) din Basa-
rabia și de pe numele lui Serbul a dat numele
satului, pe moldoveneste Serbaxi. La Mărculeasa
a fost unul Maicu Dima (Mărculeasca - Dimovea)
tot pe-atunci." (c)

"Chidul meu căte a murit amu's 50

leoni, spunea că Serbul a venit acum 180 de ani. El e primul locuitor. Ei (Serbul și Marcea Drnea) și-au ales fiecare câte un loc. Serbul și-a ales țărâla între aceste 2 ape - Jelanita și Valea Serbanului.

"Apoi au început a veni. Unii fugind, alții fiind aduși. Era război atunci cu împăratul" frantuz (Napoleon - Alexandru)." (2)

"O fost năpădenie mare acolo (Rouănia), a fost război și de război o fugit încoace. Auzeau dela bătrânii noștri." (3)

Du primii ani, îndeletnicirea de căpetenie a fost creșterea oilor. "Negotul de lână de oi. Lapte de oi nu mâncau, că nu mulgeau, ci numai de capră și vacă. Că erau vaci multe. Nu să zemină-
-iau să mulgă oile. Le tundeau și vindeau lână, le vindeau când erau cârbune, la Herod." (4).

3. "Olăria". Când a venit Serbul marea "olăria". Mai e o trecut o viață de om. Nu știu decât e o tinut so ani și s'o sfârșit la 1865." (2)

"Olăria era o fost, că lucra la împă-
-ratul și la boeri, tot câte 3 zile în săpta-
-mână și trei zile la el acasă. Că era și
gospodărie. Avea boi buni acasă, car boi, tră-
sură. Lucra omul pământ pentru el cât vrea
de mult. Pentru-atâta că lucra la împăratul
nu plătea podache (nălog). I se stăcea omu-
-lui trăsura și da, chita de mărțușă
tot îi da. Că în tot satul era magazie." (1)

Pe cât se pare până acum, olăria ar fi
fost o formă socială și economică ex-
-degius de convenabilă. Este însă numai
aparență, pentru că același informator
continuă.

"Olăria a tinut 50 de ani.
Da oamenii n'au mai vrut. Și-i bătea

- (1) Trofin Anuăluța, moldovean, 78 ani.
(2) Vasile Barbul, " 63 "
(3) Procopie Constantinenco, " 77 "
(4) Isaac Bărbăvoi, " 78 "

pe oameni să nu grăiască că se va stoice olăria.
 — „Tineți serbăneni, că noi ținem ~~cu~~ cu totu
 să se stoice olăria!” Era indemnul mărculețenilor
 repetat din deal, de peste apa Telavîi. Și
 prin aspră solidaritate au ajuns la „stoicea”.
 „Și la 1865 s'a stoice olăria și s'a făcut
 împărțirea pământului, după câte părți bărbă-
 tești erau în casă, — cât de uit, chiar de-o zi.
 Era țevigă în alt sat și omu se ducea
 după ea și spunea: — iată, s'a rodit încă un
 băiat — și ea îl scria. Câte 8 1/2 disetine
 de suflăt bărbătească — așa o ținut până
 războiul cu Șhermanea.

„Apoi a venit Lenin care a dat câte 2 Ha
 de suflăt (fete și băieți) — până la 1929.” (1)

4. Aspectul economic. a. Viața economică a satului s'a
 dezvoltat și diversificat. De la perioada primelor
 așezări când ^{de la} ~~negotul~~ ^{negotul} cu oi și lăna era aproape
 exclusiv, au trecut treptat la agricultură
 și la viața comercială. Chiar înainte de revoluție
 erau 7 prăvălii dintre cari 5 evreiești și
 2 moldovenești, precum și numeroase
 ateliere de fierărie, lemnărie, cizmărie,
 cari, împreună cu lucrul (țesutul) casnic,
 alcătuiau mica industrie locală.

b. Între 1917 - 1929, informatorii își amin-
 tesc de 3 lance (prăvălii) și i căreimă,
 dintre cari 3 evreiești și i moldovenească.
 Deasemenea, 7 fierării (cele mai multe
 țigănești), 8 lemnării (dagării - tâmplării),
 9 croitorii dintre cari 5 evreiești și
 7 cizmării (~~și~~ 2 evreiești). Femeile cari
 lucrau croitoria sau țesătoria în casă
 nu sunt numărate.

Industria morăritului a luat un

având însumat: 4 mări mari — 2 proprietari germani, 1 polonez și 1 moldovean, plus 3 mări de sărăci.

c. „Prințul colhoz a fost la 1929, cu tot satul la un colhoz cu 6 brigăzi și pe care Petru Antonet so spus să-l numim „Steaua Ucraină” (Drumul Ucrainei). Da în 1930 o venit ordin dela Stalin că cine vrea să iasă din colhoz să iasă. După un an au început a-i chema iar sub amenințarea răsculăcirii (trimiterii din set).” (1).

„Au de un colhozurile or adunat toți oamenii și-o lucrat mult cu mașini.” (2).

d. Până la acest război și acum satul a lucrat divizat în 3 colhoziuri.

Suprafața arabilă a acestora este: 1.400 Ha la colhozul Nr.1, 1.204 Ha la colhozul Nr.2 și 1.186 la colhozul Nr.3. Suprafața totală a pământului arabil este 3.790. Arhiva fiind distrusă nu pot da suprafețele vesei satului, a isla-zului și a fântânelor.

e. Situația semănăturilor din acest an.

Semănături	Total Ha	Colhoz Nr.1	Colhoz Nr.2	Colhoz Nr.3
Total				
Grâu de toamnă	320 (A fost)	seamnă	200 Ha, dar	n'a crescut)
„ „ vară	145	70	32	43
oriz.	597	230	170	197
oriz.	228	90	62	76
Mălai	380	90	209	81
Porumb	379	190	100	89
F. soarelui	157	50	52	55
Cartofi	160	60	39	66
Pecina	140	38	30	39
Spec. la	10	5	5	—
Peșcărie	10	—	10	—

*) Colhozul Nr.2 a semănat 209 Ha mălai, dar numai 100 Ha au rodit.

Nr. total Inventarul mort fost (...) și actual.

Tractora	8 (10)	2 (4)	3 (3)	3 (3)
Carabaine	4 (6)	1 (2)	1 (2)	2 (3)
Pengari de tractor	6 (6)	2 (2)	2 (2)	2 (2)
Semănătoare	6 (6)	2 (2)	2 (2)	2 (2)

9. Pentru nevoile satenilor, dela 1930, au funcționat 2 cooperative. Aprovizionarea cu produsele strict necesare se făcea însă în mod insuficient și neregulat.

Atelierela au fost grupate, pe specialitate, în câte un atelier mai mare pe lângă fiecare colhoz.

5. Aspectul cultural. a. Până la finele anului școlar 1931/1932 școala a funcționat cu 7 clase (medie necompletă), apoi s'au adăugat în 1933 cl. VIII, în 1934 cl. IX și în 1935 cl. X.

În 1930 - 1934 au funcționat primele 5 clase deopotrivă (paralele) moldovenești și ucrainenești. Era și câte ni câte copchii moldoveni și ucraineni și ruși. În anul 1932, învățătorul Ocșan (Ocșian?) ne-a învățat 3 ore pe săptămână limba moldovenească, în clasele VII și VIII. "(5)

"S'a oprit ase învăța în limba moldovenească de-atâtea că dacă mântuia școala cu limba moldovenească nu avea decât să rămână acasă, nu putea să meargă la Institut.

"Nu erau nici învățători moldoveni care să predea în limba moldovenească. Eu am grațit cu ucitili dela școală (directorul) și mi-a spus că aiastă limbă nu este vajnă de trai (nu-i treabă, nu ajută să faci bun trai) și directorul o spus la toaion că nu trebuie această învățătură, că n'ajută, da mai păguboste. La mine or fi toate clasele ucrainenești! Si nici părintă și încă copii nu vreau să învețe moldovenește că de-atâtea nu le ajută." (7)

(5) Andrei Solomon, moldovean, secretarul primăriei, 24 ani.

(6) Spirul M. Andrei, " , 50 ani.

(7) Solomon A. Grigore, " , 57 ani.

În ultimul timp au fost 16 învățători, dintre cari 3 moldoveni, 11 polonezi și 12 ucraineni.

b. Activitatea culturală sovietică s'a manifestat în acest sat prin 5 biblioteci, cari cuprindeau deopotrivă cărți moldovenesti și ucrainesti, gazete la fel, una la selsoviet, una la școală pedagogică și comsomolista și 3 mici în colhozuri.

Durumii închiderii bisericii, în anul 1932 — preotul a fost arestat și detinut patru luni la Vosnesensc, împreună cu alții, apoi dus mai departe — sovieticii au dispus în acest local amenajarea unui club și teatru. Re-prezentările ca cinematograful ambulat tot în ai ~~acel~~ ~~loc~~ aveau loc.

c. Putem a înlesni, într-o oarecare măsură, creșterea noilor structuri sociale, menționând că în decursul sejurului de călătorie înlocuit, au ajuns ofitieri 5 tineri moldoveni localnici; 21 învățători cu institutul terminat, 6 ingineri, 3 doctori, 2 deputați la Moscova și Kiev și 15 la Vosnesensc; 7 membri în partid; 76 comsomoli. Partizani — majoritatea locuitorilor.

6. Aspectul demografic. a. Prima dată mi s'a depărtat o avere referitoare la epoca olăniei. Informatorii își amintesc de 300 case, ceace poate înseamnă circa ~~populație de~~ 1200 - 1500 suflete.

"Erau 3 uliți: Rotonii, Măntonii și Peisilanii. Rotonii erau aduși din satul moldovenesti. A VIII Roată, A X Roată etc. Au fost acolo mai mulți moldoveni și i-o adus încolo." (V. ...)

În deceniile cari au urmat desființării olăniei Șerbani a cunoscut o stare deosebit de înfloritoare și concomitent o creștere însemnată a populației: circa 700 case, sau

3500 suflete. Reforma dela 1905, după care fiecare devenise stăpân pe pământul său, fusese în proprietărit, având libertatea de a-l vîndea sau lăsa negustorie, a constituit în afară de începutul unui proces de diversificare social-economică. În funcție de suprafața în posesie, voiața și capacitatea de acumulare - indiferent mijloacele -, încă un impuls pentru prosperitatea demografică.

Este drept însă, că proprietatea individuală (apămîntului) n'a avut răgazul, cel puțin stăruit necesar, pentru a deveni o deplină și o realitate dela sine înțeleasă.

Trbuie remarcat că dezvoltarea dela ~~inceputul~~ sfîrșitul secolului al XIX, dar mai ales începutul celui al XX, a acestei localități l'a impus ca un centru de schimb, "horod cu bazar și tînt cîrta." (2)

b. Războiul din 1914-1917; revoluția, războiul din 1917-1922; foametea din 1921, - cînd au murit 100 de oameni - a fost într'adevăr secetă atunci "(3)"; răscolăcirea a 112 familii, dintre cari 17 trimise de autorități și 95 plecate din proprie inițiativă; și foametea din 1931-1932, cînd au murit 150 oameni; toate au contribuit la o diminuare demografică extrem de simțitoare.

Din familiile răscolăcite - 112 - s'au întors 31, revenirea fiind în plin curs. În deosebi a celor plecați la mizele din Dombas.

Dacă în legătură cu foametea

din 1921 locuitorii (bătrâni) sunt mai îngăduitori
— "O fost secetă, n' o fost chită" (2) —, când
e vorba de aceea din 1931-1932 sunt mai aspri:
"Pâine o fost, da așa a uput s' o face. Ne-a
lunt chită ~~luntă~~ d' acasă. Scutura prin casă.
Au murit mulți, 300 C — adevărata cifră: 150
—), pentru că nu mai aveau oamenii trăsuri
cu ce să nelegea după pâine. Au mâncat
oamenii kozna buruiănă. Cai, prăpăditi de
boală (foame). Măncam buruiănă d' aișta
nu s' a slucea. Măncă vită. Unu-i tăia
chelea, da babe, femei, tăiau din urme,
s' a puce mai repede câte-o bucată."
"N' au mâncat nimeni copii." (1)

c. La recensământul ordonat de
autoritățile germane n' executat la
1 August 1942, a rezultat un număr de
1655 suflete, dintre cari: 9 germani,
1 bulgar n' 1645 ucraineni. Nu s' a
declarat niciunul moldovean.

d. Rezultatul înscrierilor făcute
de echipa Institutului Central de
Statistică, în zilele de 16-19 August
a.c. arată a fi însă 386 familii
moldovenești, dintre care 83 mixte n' 303 pro-
prii zise moldovenești. Din totalul de
1655 suflete, au înregistrat 1.282
suflete moldoveni prezenți, ucraineni
rămânând astfel 363, germani 9 n'
1 bulgar. În cadrul familiilor moldo-
venești, mai sunt notați încă 97 absenți,
astfel grupul total al moldovenilor
(și cu căsătoriile mixte) cuprinzând
1379 suflete.

Amuzare

Doamnei Sale

Doamnelui Director A. Golopenția

Conducătorul Echipii I.R.E.B.

96
120

Raport Nr. 6 / 21. VIII. 1942.

1. Înscrisura moldovenilor terminată, în-
-țirea darurilor aproape în întregime.
2. Dan Dutescu la Racova Poseoloc,
hutorul Racovei, 'de unde va ține și pe la
Racova pentru ridicarea lăzilor.
3. Dr. Ion Chelcea la satul Dimi-
trovca, deși această localitate face parte
din raionul N. Odesa, pentru că era doar
peste apa Telaxitei, la 1 km. de aici.
4. Subsemnatul, încheierea operațiilor
în Șerbani: ultimile daruri, schita
asupra satului, împlinirea formalită-
ților cu autoritatea comunală.
5. Pe seară se întoarce Chelcea,
iar ~~pe~~ pe la zi Dutescu.
6. Așteptăm să fim vizitați,
întrucât avem absolută nevoie de:
borderouri pentru împărțirea darurilor,
țigări, alcool, cărți poștale, 2 pantaloni
-militari pentru Chelcea și Dutescu,
ceva biscuiți și ratia de chibrite și
tutun pentru schimb. — dacă se poate dubla.

Echipa Nr. 2,

Șerbani.

semnate

Domnului Săla

Domnului Director A. Golopentia
Conducătorul Echipei I. R. E. B.

121

Raport Nr. 5

i. Cu prilejul anchetei în vederea scurtării dării de seamă asupra satului, primarul și secretarul nostru au informat că satul Serbani nu are nici un hutor care să depindă de primăria aceasta. Astfel: hutorul Șefcenco depinde de primăria Arkautovca Nr. 2; Șerbenschi Poșolbe de primăria Troitchi; hutorul N. Ucrainca la fel; semnalăm satul Dimitrovca, cu 4-5 familii moldovenești, la 2 km de Serbani, din raionul N. Odesca.

În consecință, ar urma ca noi să mergem numai la hutorul Racova Poșolbe și la Racova pentru completarea unor date și semnături la fișele de recensământ (primarul și bătrânul respectiv).

Deasemenea, ceream deslegare pentru satul Dimitrovca (4-5 familii moldovenești). ~~și Șerbenschi Poșolbe~~ Dacă dispuneți să mergem tot noi în celelalte hutoare, comunicați-ne imediat. În acest caz, întocmit va trebui să mergem după semnătura primarului din fiecare sat, de care depind hutoarele noastre amintite, va necesita, poate, o întârziere.

2. Nu mai avem nici un formular pentru împărțirea pachetelor. Din celelalte avem suficient.

Serbani, 19 August 1942

semnătură

Domniei Sale

Domnului Director A. Golopentia

Conducătorul Echipai I.R.E.B.

122

Raport Nr. 4.

i. Am ajuns la Scerbanii în noaptea de Sâmbătă 15 August a.r. Primarul era informat despre noi. Am aflat că satul are aproximativ 500 familii din care 300 moldovenesti, 100 ~~mixte~~ mixte și restul ucrainesti.

2. A doua zi, Duminică 16 Aug., de dimineață am colindat satul, fiind însoțit de un bătrân, și am anunțat familiile moldovenesti; după ~~ce~~ masă am trecut la operația de înscriere. Cu toată restirea noastră — cu care prilej am dat, la cele mai multe din familii, manifestul fieci moldoveni — am întâmpinat numeroase dificultăți.

Numeroase au fost cazurile ca pilos de familii fugiti de acasă, de teama că-i înscriu pentru a-i duce în România. Lucru ce, după sosirea și distribuția primilor pachete, a provocat un aflux de cereri pentru înscriere. Acest fapt a dăunat bunul mers și rapiditatea operației de distribuție, întrucât necesita căutarea bătrânului și vizitarea locuinței respective pentru conferențierea cu lista familiilor înscrise. Cazurile s-au recurtat despotiva din familiile propriu zis

- 2 -

moldovenesti cât și din familiile din mixte.

3. În prima zi au înscris 100 familii, în a doua 80 și în a treia 110.

4. Lucrul nostru cred că se va sfârși pe vinuri la amiază. Vor urma: reimpachetarea, împlinirea formalităților de încheiere, facerea pachetelor pentru huterale Racova Porcoloc, Șerbani Porcoloc, Șeșcenț. Aducerea la bun sfârșit a înscrisurilor și distribuiri în aceste sectoare ne va ține în aceste părți sâmbătă și Duminică. Luni vom pleca spre noul sat — probabil Solonea. N'am vrea să-l pierdem încă pe Șerbulovca despre care aflăm că este complet românească și mare.

5. Pentru a asigura o bună transportare a materialelor în noul sat vă rugăm să dispărați ca mașina să stea pe aici vinuri ori sâmbătă.

Dacă atunci, va fi posibil, să ținem mașina și pe la Racova pentru a lua cele 2 lăzi — conform primei înțelgeri, cu Bl. Dr. Seidel, pe baza cărei am lucrat — și cei 2 saci uitate de Dutescu.

6. Cu primele zile, vă rugăm să ni se aducă și 10-20 c.p., alcool și țigări deasemenea.

De data aceasta, sper, să fim mai punctual și complet cu rapoartele finale.

Cristian Ștefănescu

18. VIII. 942

Șerbani

Institutul Central de Statistică

I. R. E. B.

Echipa Nr. 2

99 123

Raport Nr. 2 din 15. VIII. 94.

Domnule Director,

1. Astăzi am plecat din Racova la Serbani (35 km). Hotărîrea am luat-o dator-mirat de motive: a. pentru a evita pierdere de timp; b. întocmărit, din primum informati, am aflat că Serbani ar avea circa 600 familii moldovenești, o Duminică în acest caz, înaintea începerii lucrărilor fiind de o importanță deosebită; c. pentru a avea privilegiul unor observații, chiar dacă luate rapid, mai sistematice, întrucât mi s'a spus că ar fi o așezare moldovenească ce și-a conservat mai bine limba.

2. La aproximativ 8 km. de Racova este un hutor cu 20 locuințe - 30 familii. Dacă echipa vrea să meargă acolo va face - așa cum știu că s'a hotărît în gîndinta dela Cautucuzema - noi vom pregăti aici 30 pachete și vom efectua operațiile necesare și acolo. Hutorul ce depinde de Serbani are numai 2 familii moldovenești. Le vom înscrî și pe acestea.

3. În urma operațiilor din Racova raportează următoarele rezultate:

- Total suflete - - - - -
- declarați ucraineni la recensămîntul ucrainian - - - - -

- c. declarați moldoveni la rec. german —
- d. înscrisi de noi, moldoveni prezenți ... 826
- e. " " " " absenți ... 44
- f. " " " total moldoveni ... 870
(și membrii familiilor mixte)
- g. neînscrisi de noi, ucraineni ...
- h. familii curat moldovenesti ... 224
- i. " mixte ... 26
- j. " ucrainene ...

4. Situația materialelor primite de la Cantacuzenea în ziua de 10 August 1942, pentru a fi distribuite în Racova.

Denumirea materialelor	Unitatea	cantitatea primită	cantitatea distribuită	cantitatea rămasă
Zahar	kg.	20	20	—
Săpun	"	300	254,5	45,5
Sare	"	600	494,5	105,5
Tutun	pachete	1.500	1.085	415
Chibrituri	cutii	3.000	2.515	485
Pungi	buc.	150	150	—
Hârtie p. impac.	kg.	2,6	2,6	—

Cantitatea rămasă va fi distribuită la Serebani. De asemenea, vă rugăm să ne trimiteți materiale pentru încă 400 familii.

5. În ce privește acțiunea de repatriere, iui permis a vă recomanda, pentru a fi utilizat ca unul din exponenții moldovenilor din regiunea ~~acel~~, pe primarul satului, Moise Romanul, care dorește acest lucru, dovedind și deosebite aptitudini pentru aceasta.

Echipa Nr. 2,

Sumariu

X
Domniei Sale
Domnului Director A. Golopenția
Conducătorul Echipii I. R. E. B.

101
125

Raport Nr. 3

În continuarea rapoartelor Nr. 1 și 2,
în conformitate cu dispoziția primită, transcriu
observațiile ce urmează cu privire la satul
Racova.

i. Este agreat pe malul stâng al Bugului,
pe goseana Nicolajov - Vorniceană, la 6 Km. de
ultimul.

2. A fost înființat pe timpul Ecaterinei II
și a guvernatorului general Grigore Potemkin, prin
aducerea de coloniști din Moldova. Bătrânii își
amintesc de 3 familii moldovenești, ce fiind
fondatoarele acestui sat: Racoviță, Andronic și
Tătarit. De la mamele primei familii se ține
cel al satului; de la al secunde cel al
vâii care desparte satul în două - în Văleni
și Ulitreni, prima despărțitură la Nord, a doua
la Sud -; de la Tătarit, valea cu același nume
care desparte satul Racova și Noua Grigorievchi.

Acste trei familii au fost aduse în urma
unei lupte ruso-turce.

(Informatorul Andrei Bogdan, 66 ani, ce stă
de la baba Caterina Bogdan, care când a murit, la
1915, avea 104 ani).

Indelețnicirile primilor agreati - cari
s-au continuat și după aceea - au fost: agricultura
~~oieritul (turne de oi)~~ presterea vitelor (turne de oi,
cîrzi de vaci etc.) și pescuitul în apa Bugului.

3. Viata economica. Până la terminarea ~~NEP-ului~~ NEP-ului au fost în sat ... prăvălii, ... ateliere. Incepe printr-o întindere de pământ la dispoziția locuitorilor, până la 1929, au fost 3017 Ha. De la această dată a început a se lua dându-se sovhozului „Vosnesensk” 200 Ha și sovhozului „Zelenichai” 915 Ha.

Până la declararea actualului război, și azi, au fost, și sunt, 2 colhozuri, după numele lor de azi: Racova Nr.1, cu 833 Ha de pământ arabic și Racova Nr.2, cu 629 Ha pământ arabic.

În afară de această suprafață totată de 1462 Ha pământ arabic satul mai deține: 27 Ha vatra satului, 46 Ha islaș și săpi și 400 Ha pășune naturală, adică în total general de 1935 Ha.

Situația inventarierii din anul în curs:

grâu de toamnă ...	270 Ha	văzra	8 Ha
„ „ primăvară ...	36 Ha	sfecla	
orz - - - - -	240 Ha	(de mînat și pentru vite) - - - - -	3 Ha
ovăz - - - - -	66 Ha	zarzavaturi ...	1 Ha
porumb - - - - -	410 Ha	cănefă - - - - -	120 Ha
fl. soarelui ...	66 Ha	Total	1.275 Ha
cartofi	56 Ha		

Dacă ar fi avut sămînța ar fi semănat mai mult, adică și restul de 187 Ha.

În afară de acestea, alte semănături pe lângă casă, plus pomi fructiferi: pere, mere, prune etc.

Numărul pescarilor este astăzi numai de 2 (moldoveni).

Pentru a înlesni pe localnici, primarul a înființat o cooperativă la care duc locuitorii cele ce privesc și cumpără, pe cât e posibil, cele ce lipsesc: uniere, zarzavaturi, sare, gaz etc.

4. Viata culturala. Functioneaza o scoala cu 4 clase si 4 invatatori ucraineni. Pana la razboi a avut clase si 8 invatatori, deasemenea ucraineni. Intre anii 1927 - 1930 s'a precedat in limba moldoveneasca, cand s'a revenit la predarea in ucrainiana...

Din cele 4 biblioteci, de sub regimul sovietic, numai functioneaza niciuna.

Biserica a functionat pana in 1933, cand parohul a fugit la Doubas, unde a lucrat in mine. Astazi el se afla paznic la Crivoi Rog.

Dupa 1933 biserica a fost transformata in club si in local pentru reprezentatii cinematografice (cinematograful ambulant).

Din absolventii scolii locale, 60 au plecat la scoli tehnice, disetibitice ori institut. Iar iz la diverse meserii tehnice (electricieni, mecanici etc.). Se stie ca au ajuns 6 invatatori si 2 ~~moldoveni~~ ^{ofiteri}, ~~moldoveni~~ ^{din cei plecati}.

5. Despre viata traditionala va referi dr. Ion Chelcea, care a notat fapte in legatura cu folclorul si etnografia. Mentionam doar ca la o nuntă au cantat - poate si pentru ca au fost noi de fata - 2 canteci moldovenești si 25 ucrainesti ori rusesti. La nunta campului, deasemenea ucrainesti.

6. Aspectul politic-administrativ. In cei 20 ani de regim sovietic din locuitorii satului au ajuns: 2 deputati in parlamentul dela Moscova, 2 la Kiev, 1 la Odesa si 15 la Vosnesensc. Membri in partid 4, iar partizani "mai catati". Comsomoli elori 30 - 40.

lese in evidenta faptul ca functia de prezidat (sător al sovietului) a fost exercitata de 1-2 de pe an, datorita deselor schimbări.

Într-o populație a căreia diviziunile în două tabere aproape distincte: tineri și ~~în vârstă~~. Primii refac-torii nouilor așezări în deloc bucurești ~~și~~ ~~văsta~~ ~~pe~~ în ce privește o eventuală repatriere, securizii vindicative și dormici de a pleca, dacă e posibil, imediat în România (= Basarabia).

Din cauza regimului administrativ german, curen-tul celor care vor repatrierea este în creș-tere, raliind dintr-o tineri în prima linie sexul feminin.

O propagandă în acest sens — cu promi-siuni precise — are atinge pe cei mai mulți dintre cei, actualmente, total sau parțial refractari.

7. Populația satului Racova a înregistrat numeroase scăderi. Așa în urma foianțelor din 1921 și 1933 au murit peste 300 suflete sau 78 familii. La această cifră trebuie să adăugăm ... răscolăit și ... plecat în diverse regiuni industriale (Dombas, Dniropetrovosc, Batum etc.). N-a fost ucis nici un culaș în acest sat — și nici pentru alt motiv.

În acest an, la numărările ordonate de autoritățile germane, din totalul de suflete nu s-a declarat nici un moldovean.

Cu prilejul înscrierii efectuate de noi, numărul moldovenilor a atins 870 suflete, dintre care 826 prezente și 44 absenți (pe front, prizonieri, în regiunile industriale de unde încep a veni).

Concluziuni

17.VIII.1942

Institutul Central de Statistică

1. R. E. B.

1927

Echipa Nr. 2

Raport Nr. 1

I. i. Am plecat totii trei pe jos din Cantacuzanca, cu destinația Rădova (8 Km.), în după amiaza zilei de Luni, 10 August a.c. și am ajuns la orașele în. Mare parte din materialul Consiliului de Patronaj ne-a fost adus, o oră mai târziu, de echipa Bucureșten (Restala adoua zi dimineata).

La primăria satului am luat contact cu autoritățile comunale. Primarul, Moise Romanul, ne-a primit entuziast, exprimând în numele lui și al consătenilor dorința de a se stoărnița grăbni în România. A fost suficient un an de regim administrativ german cu toate urmările (lipsuri, munci) și staționarea boabelor române împreună cu interesul arătat de noi, pentru moldovenii din Rădova să ajungă la formularea acestui dezi-dereat.

După comunicarea scopului nostru am fixat depozitul și modalitatea de păzire în condiții optime. Apoi am puzes în sat pentru a căuta bătrânii necesari operației de înscrisere și ajutoarele pentru cântărirea, împachetarea și împărțirea

darurilor. Ne-a fost imposibil să refuzăm ¹⁰⁰ participarea la o nuntă, unde fiecare din noi am fost obiectul unor ovată, ceri, deși trădam "tehnica" de primire deprinsă în decenii anterioare, constituiau ni o sinceră manifestare a unei ospitalități fraterne.

2. Marti, 11 August a.c. ne-am consacrat ni am pus la punct ultimile lucruri în vederea operațiilor ce aveau să urmeze: formulare, împărțirea ~~darurilor~~ satului pe sectoare (3), desemnarea bătrânului pentru fiecare din acestea etc.

La orele 12 am plecat la câmp cu primarul ni am dat scurte lămuriri fiecărei brigăzi de sate (mai multe satece, foarte puțini bărbați): cine suntem, de ce am venit, ce le aducem, când să stea acasă pentru a-i însoți, când să vină (serii) pentru primirea darurilor.

În același timp: Chelcea a rămas pentru orice eventualitate ni Dătescu, fiind bolnav, l'am trimis, cu mașina care se întorcea dela Novo Brigoireuxi, la Kantacuzenka pentru a lua manifestele "Frați Moldoveni".

Seara am început înscrierea ~~o-ai~~ realizând un număr total de 130 familii.

3. Mercuri, 12 a.c., până la prânz am căutat cântar ni greutate - pe care le-am câpătat cu foarte multă greutate, întorcând cât erau permanent utile colhozurilor sau brigăzilor respective.

După amiaza am întocmit circa 200 pachete. În timpul acestei operații, inspectia Conducătorului Delegației I. R. E. B., cu care priet, între altele, mi s'a promis totuși manifestarea.

Seara, continuarea înscrierilor, atingându-se numărul 240.

4. Joi, 13. ~~avreut~~, terminarea înscrierilor și distribuirea a 225 pachete, până la ora 18. În același interval s'au făcut ultimele pachete și s'au împachetat resturile în vederea plecării.

Noaptea, o convorbire cu 8 săteni frumosi, între cari și primarul, pentru stabilirea datelor esențiale referitoare la Racova. Rezultatele formează obiectul unui raport anexă, conform dispoziției.

5. Vineri 14, ultimele distribuiri, controlul înscrierilor, terminarea împachetării resturilor. În anexă, vă înaintez situația materialelor primite, cantitatea distribuită și cantitatea rămasă.

În decursul zilei au venit do. Seidel și Mănescu. Primul ne-a adus la cunoștință conținutul primelor ordine din Indreptarul I. R. E. B. Cu secundul am avut o discuție, provocată de informația căpătată de la locuitorul din Bulgarca, ce a venit Joi seara cu manifestul "Frați moldoveni." Săteanul, ucrainean, ne-a mărturisit că

în Bulgaria au primit daruri și ucraineni. În completare, pentru că Mănescu afirmă că au înscris 400 familii din 450. Personal știu din investigațiile de astă iarnă că în Bulgaria nu sunt decât 25-30 % Moldoveni. Merg până la a accepta 90- centul maxim de 50. Bineînțeles că n'am fost scutit de o sumă de grave insulte. Remarcabil este însă faptul că la Bulgaria numărul de Moldoveni ~~este~~ va apărea exagerat.

6. Menționez cercetările doctorului Chelcea, cu caracter etnografic și asupra pescarilor moldoveni.

II. Observații în legătură cu problema repatrierii. i. La fiecare pas am fost întrebați de moldoveni în legătură cu — "mai di grabă de-ai și, că mult n'am mai răbda a mea sub neneti" — o eventuală repatriere. Contactul cu trupele române și regimentul german au redescoperit și reactualizat în suficientă măsură ideea, uitată până acum, a coapartenenței la trunchiul popoului român.

Totă știu (cred) că la noi vor primi pământ ori vor fi utilizați după industriale. Or pământul lor, dar să-l lunge "tât cu mașinile, că-i mai bune tractoare și combine", da numai că nu-s amu atâți cât o fost, atât cistă."

131

Nu lipsesc nici temerile. O femeie ^{se-a spus:}
"Da de nu ne-o plăcea acolo, ne-or da
voie să trimi (venim) înapoi?" (Întrucât
aceste conversații le-au avut cu preilejul
plimbării pe câmp înainte de înscrierea sau
în timpul acesteia, n'am încercat să toa-
tez problema ca o certitudine, ci ca o
probabilitate, care va depinde în primul
rând de dorința lor.

"Da cum să nu dorim, domnule, să
merem la Ruminia, că tot una suntem.
Că ne-am săturat de-atâta depărtare."

Peimarul, plângând, — un uai puțin
afectată și adunarea — a căutat la nua-
tă un cântec, din care, pentru a exprima
situația acestor insule românești (după
afirmația lor) —, spicuiam câteva versuri:

- "Frunză verde păpușoi
- "Ne-o avai uai ca pe doi
- "Și-o umplut țările cu noi
- "Frunză verde de seagră
- "Opuzes uai ca prin țară
- "Să ne străngă
- "Și de strâns, uai
- "Și o pus jos și tot ne-o plâns.

În decursul însușirii au continuat declara-
țiile în favoarea repatrierii sau cel puțin pentru
mutarea "graniței" la Nipru. (Tot satul stia că
în curând se va muta "granița" până la Nipru —
și acceptă acest lucru cu nerăbdare).

2. Am fost întâmpinați și de 2 moldo-
-veni cari, deși ei și copiii stiau bine moldovenesc,
(au cap de familie de 42 ani, altul de 33,
ambii lucrători în colhozuri) au primit
după multă insistență darurile, susținând
că sunt "ucrainieni".

Aceste două incidente pun problema

unei repatrieri necesitate și îndejuns calculate. 132

III. Diverse. i. Manifestul „Foști Maldo-
veni” nu este îndejuns de inteligență de lo-
-calnici.

2. Întrucât numai avem ce face în
localitatea Racova pleacă astăzi cu
cârța la Șerbani - aproximativ 650
familii moldovenești - la 35 km. distanță.
Este un sat mare moldovenesc, din cotejo-
-ria celor „din câmp”, caracteristic
pentru problema noastră.

Să ne ~~vină~~ se aducă materin-
-lal necesar la timp, plus cele 2
lăzi lăsate la primăria comunei
Racova.

În numele echipei Nr. 2,

Însușirea mea

15 August 1942

P.S.

Anexele ulterioare.

Raportul Nr. 10/28.VIII.1942

Situata hutorelor
din vecinătatea satului Șerbani

1. Seferenco, înființat între 1920-1924 cu locuitori din Șerbani, care au avut locurile în această parte.
2. Dimitrovca, ai cărui moldoveni sunt veniți din Șerbani, Caspăkovo și Mărculeasa, prin căsătorii.
3. Noua Grigorievca Porcoloc, din Noua Grigorievca în 1860.
4. N. Grigorievca Porcoloc Nr. 1, tot din Târgul Fumos, între 1905-1910 și 1923. La 1923 erau numai 8 case. Atunci li s'a împărțit pământ.
5. Dudnichi, din Arăutovea la 1860.
6. Bogdanovichi, " " " 1870.
7. Rățovo, " " " 1840.
8. Racova Nr. 1 și 2, din Racova, la 1923. Moldoveni în R. Nr. 2 și Ucrainenii în R. Nr. 1 (numai 5 familii moldovi)
9. Vasilevca, vor cerea cei dela Solonoi

urugmore

I. R. E. B.
Echipa Nr. 2

Raport Nr. ii / 31. VIII. 1942

134

Domnule Director,

i. Am terminat înregistrarea și împartirea darurilor în Mărculeasa. Începem cu hutorul din vecinătate, apoi cu cele 5 grupe fixate. Prevădem o epocă relativ grea.

2. După înmărmătoarea efectuată de organele locale, în ziua de 27 August a.r., conform dispoziției administrației germane, situația se prezintă astfel:

Colhozul	Case	Total populație	Germani	Ucrain	Moldovi	Total pământ	Pământ arabil
Nr. 1	142	705	3	702	—	2684	2148
Nr. 2	155	713	8	691	14	2540	2076
Nr. 3	38	176	5	115	56	780	650
Total	335	1.594	16	1.508	70	5974	4.874

3. După operația I. R. E. B.

Familii moldovenești			Moldoveni			Germani	Ucraineni *)
Total	Curate	Mixte	Total	Prezenti	Absenti		
429	294	135	1625	1550	75	16	28

4. Întrucât au fost luate o zi, n'am fost în măsură să întocmesc schița monografică asupra satului, ci abia, cu greu, să culeg datele necesare pentru această operație.

5. ~~Am~~ În ziua de 2 Septembrie a.r. dimineață vom pleca în hutorul vecin. Central în Divoce Nr. 3

6. Vă rugăm aduceți-ne o sticlă cu cernăță.

Cyryl

*) Naștră de cai din căsătorile mixte moldo-ucrainene

I. R. E. B.
Echipa Nr. 2
24. IX. 1942

135

Câteva date

asupra localităților cercetate dela
1 Septembrie a.c.

În afară de datele statistice
culese dela autoritățile locale și
de operația efectuată de I. R. E. B.,
rezultate ce vă sunt prezintate
în două tablouri anexate, înfăți-
șăm câteva date asupra datei
și împrejurărilor cu care s'a
format fiecare localitate
și asupra centrelor din care
au provenit Moldovenii.

i. Serbanschi Poseoloc, Troitichi
Poseoloc și Trona Ucrainei datează
puțin înainte de revoluție. Moldovenii
provin din satela Sărbani, Mărcu-
leasa și Racova.
În Troitichi Poseoloc avem
numai moldoveni, veniți prin

căsătorie.

2. Dimova Nr. 3 are o vechime de 7 decenii (1872), moldovenii provenind din satul Mărculeasa, în deosebi după revoluție și răsculăcire.

3. Novă Alexandrovă (Soldate) înființată de 6 familii de veterani împărățeniți aici, înainte de 1914.

După 1918 s'au adăugat familii moldovenesti în deosebi din Mărculeasa (răsculăciti sau înstăriți plecați de bună voie).

4. Reno. Primii locuitori au fost germani, în familie venite pe la 1906. S'au adăugat ucraineni din întreg raionul N. Odesa.

Moldovenii au venit în la 1906, dar mai ales la 1929 (din cauza acțiunii de colectivizare) din sateb: Șerbani, Mărculeasa și Șerbuluca.

5. Dasna a fost înființată pe la 1927. Ucrainenii sunt veniți

din Camerut - Podolsca, iar ~~Moldo-~~
-renii din Mărculeasa și Serbani.

6. Dachinovea, datează de după
revoluție, moldovenii provenind din
Mărculeasa și Teodorovca.

7. Dasna Poliana cu Moldovenii
proveniți din Mărculeasa, Serbani,
Serebuluca și Teodorovca.

8. Bugschi, Ricova și Oghu-
lenia, hutoase ~~pe~~ apărate
după și din cauza răsculăcirii,
Moldovenii de aici provenind
din Mărculeasa, Serbani,
Solonia, Racova, Serebuluca.

9. Grebenea, înființată
înainte de revoluție, prin venirea
și aducerea de Ucraineni din
Caciuca și Ardemovca. Cele
2 familii de Moldoveni
sunt provenite din Mărc-
-culeasa.

10. Suhorolaxet înființat
la 1864 prin venirea Ucai-
-renilor din împrejurimi.

Moldovenii sunt proveniți din
Măreucașă și Teodorovca.

ii. Leonopol, înființat la 1901
prin colonizarea Ucrainenilor
(adus din ținutul Ciovoi-Rogulii).

S-au adăugat Moldovenii
din Măreucașă, atât înainte
cât și după revoluție.

12. Vorontovca, din 1892.
Moldovenii veniți din Măreucașă și Teodorovca, după revoluție.

13. Cău în aceeași vreme
au venit Moldovenii și în
hutorile Sinchiivici și Turchi,
~~Pri~~ și din aceleași locuri.

Primul înființat la 1802,
secundul la 1872.

14. Ostrovca, înființată la
1892, a avut un singur moldo-
vean, căsătorit cu o ucraineană,
mort în vârstă aceasta.

15. Noua Smidovca înființat

la 1862. Moldovenii veniți după
revoluție din N. Petrovsca, Noua
Pavlovca, N. Nicolaevca și N. Odessa.

16. În aceeași vreme și din
aceleași locuri au venit Moldo-
-venii în Kirovca, înființat
la 1909.

17. Căpăreșchi Poșcoloc,

înființat la 1870 prin venirea
noii familii ucrainene și
moldovenesti din Noua
Petrovsca.

18. Ivanitchi, înființat

în 1906 de Polonezi și Ucraineni
veniți din Novo Grad Volinse
și împrejurimile Kievului.

Polonezii majoritari.

19. Moldavca în 1923

de familii răscălăcite, venite
din Mărculeasa, Noua Brigorievca

în familia de sazarabeni refugiați
(1917).

20. Moldovenii din hutoarele
Nova Sofronovca, Stara Sofronovca,
N. Camenea, Asenivca, Budionovca,
Vladimirovca etc. sunt proveniți
din centurile Mărculeasa, Șerbăuți,
Solonia, Șerbuleuca în deosebi,
precum și prin diverse relații
de căsătorii între familiile
din hutoarele vecine.

Data venirii familiilor
moldovenesti în aceste hutoare
corespunde revoluției, dar
mai cu seamă 'răsculăcirii.

Triguș

141
711

ECHIPA DE RECUNOASTERE
cătore
CONDUCATORUL I.R.E.B.

Plecați din Nikolajew Sâmbătă 10 cr. orele 10,30 am ajuns la Kantacuzinca la ora 14,30 după un drum de 100 km., fără accidente. Am fost întâmpinați de camarazii Bucureșcu, Economu, Marin Dunăre și Mihăilescu, restul fiind plecați pe teren. Au sosit și aceștia în timpul mesei. Bucureșcu ne-a informat despre lucrul făcut în sat și întinsul informațiilor obținute, pe care urmau să le adăncescă potrivit dispozițiilor D-vs. Sunt cu toții mândri de descoperirea mormântului lui Cantacuzino și al soției sale Speranța, în grote, de casele aflate etc. Deplasarea în satele vecine și în cele din stânga Bugului, a fost făcută de către unul ori 2 inși, încât la sosirea noastră au hotărât să meargă în grup la Racova.

Am plecat la ora 15,15, după ce ne-am înțeles cu Bucureșcu asupra modului de deplasare spre Ananiev. Drumul de 56 Km. până la Berezovca l-am străbătut într-o oră și 40 m. La biroul Inventarierii am găsit pe d-l D-tru Mihalache, căruia i-am dat scrisoarea Dvs. și lămuririle necesare. Ne-am înțeles cu el cât se poate de bine, dar transportul unei echipe nu-l va putea face până Marți 13 cr. din cauzele următoare :

- 1) atribuirea controlului lui a unei părți din jud. Odesa, în care nu s'au început încă lucrările ;
- 2) tot în faza de început se află și lucrările din regiunea germană Landau, sediul S.S-ului german, unde nu a putut pătrunde fără intervenții dela Tiraspol.

Ne-a asigurat însă că Marți 12 cr. orele 8 va fi la Kantacuzinca și va transporta o parte din oameni spre Ananiev. În cazul când Inventarierea Ananiev nu va putea face transportul restului membrilor echipei dela Kantacuzinca, și-a luat obligațiunea să-l facă tot el.

Am luat dela Berezovca 35 l. benzină și am plecat la ora 17,15 spre Ananiev. După 20 Km. drum străbătuți în 2 ore am fost obligați să ne oprim din pricina stării șoselei în reparație, care cerea ocoliri prin câmp, care ne-ar fi răstăit. Acest drum și ziua l-am făcut cu enormă greutate. Am pozit în satul Mihailov Alexandrovca (ucrainian), în care am găsit un singur știutor de limbă moldovenească, Terente Ivanov, grădinar din Dubăsari, acuit aici după eliberarea din închisoarea Odessei.

1162

Terente Ivanov ne-a dus la casa primarului, unde am rămas peste noapte. Tot el ne-a dat întâiele informații mai ample asupra satului Valea Hoțului, unde mergea la târg cu zarzavaturi în "vremea bună". Gospodarii sunt înstăriți, mai toți moldoveni, iar satele se țin lanț pe valea aceea. După revoluție, spunea Terente Ivanov, mulți locuitori au plecat în alte sate și mai ales în jud. Berezovca. Mai multe nu știa.

Am plecat domineacă la orele 7,00 spre Ananiev, o parte din drum conduși de un băiat al primarului. La ora 11 am sosit în Ananiev, unde l-am găsit pe d-l Nicolae Ganea, șeful inventarierii. I-am dat scrisoarea și lămuririle.

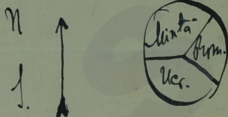
Iată informațiile obținute dela el privitoare la satul Valea Hoțului :

1) Total locuitori : 8.700

Români : 5.936

2) Colhozuri : 18 - înzestrate cu 18 combainuri mici și 8 combainuri mari. Nu sunt sovhozuri. În tot jud. au fost numai 5 sovhozuri.

3) Satul se întinde pe 16 km, împărțit în 3 centre, denumite oficial : I. suburbia românească II. suburbia ucraniană și III. suburbia ucraniană, deși sunt mai mulți români.

4) Distanță față de Ananiev : 25 km. E străbătut de șoseaua Balta-Ananiev-Odesa.

5) Târg săptămânal : Duminecă. Sursă de aprovizionare cu alimente pentru Odesa și Ananiev.

6) Are spital și farmacie. E sediul raionului Valea Hoțului.

7) Oamenii sunt primitivi și știu aproape toți moldoveneghe.

Dacă nu ne convine acest sat, d-l Ganea ne-a recomandat altul : Henc-drabura, 5 km. S Ananiev, 95% românesc și întins de-a lungul drumului 16 km. Apropierea de oraș, precum și sârmea satului, ne-a făcut să plecăm la Valea Hoțului.

Am stabilit cu D-l. Nicolae Ganea cele ce urmează :

La sosirea mașinilor noastre din Valea Hoțului, va pleca spre Kantacuzinea și mașina lui pentru transportarea a 3 oameni și 2 lăzi, rămânând Berezoveci 3 oameni și 1 ladă, pentru Marți 13 cr. El nu dăduia în sosirea a 200 l. benzina dela Balta, în care scop a trimis o căruță încă de Sâmbătă dim. 10 cr.

143

La ora 12 am plecat împreună cu el la Valea Hoțului, unde am fost primiți de D-l ing. Borcoman, șeful ocolului agricol. A venit mai târziu și primarul satului, D-l Marinat, împreună cu subprimarul, Istrate. Mașinile s'au întors la Ananiev împreună cu D-l. Ganea la ora 15,30, după ce șoferii au luat masa. Informațiunile obținute dela d-l. ing. Borcoman (cunoscut al d-lui prof. și al d-lui Bucur Schiopul-târnăvean), d-l Giurgeu, cenzorul plășii, delegat al Institutului și d-l ajutor de primar Istrate, sunt următoarele ;

1) Total familii : 2.800

Românești : 1750 (după formularele de recensământ).

2) Colhozuri : 18; cooperative 5. Moară; ulleiniță; brutărie. Lumină electrică (va funcționa din nou peste 10 zile). Restaurant (există și azi). Tipografie - apăsarea ziarul în format mic: "Udarnica Sozialismu", în limba ucrainiană. Biblioteca : "cu o mie și încă o mie de cărți, hei erau multe" (Istrate) și se scărpină după ceafă.

Biblioteca e distrusă astăzi. Disetilectică mixtă cu 18-20 prof. Numeroși edinolicinici (proprietari individuali).

3) Culacii dinainte de revoluție au fost cu deosebire edinolicinici. Populația cere cu insistență împărțirea pământurilor, încât ing. agr. care le-a făgăduit că la 1 Aprilie a.c. se va face, se gândește să fugă din comună în caz contrar.

4) Un număr ridicat de intelectuali din sat. Majoritatea populației sub 20 ani are 6-7-8 clase.

5) Informații asupra foamei din 1932/33 - dictată de regim pentru forțarea colectivizării regiunii.

6) Am asistat la o discuție dintre oameni și ing. agr. din care se vedea că oamenii cunosc mai bine condițiunile unei bune productivități, situația colhozurilor, a animalelor, etc.

7) Problema administrației românești, cu impozitele excesive (Borcoman) care și-a atras ura populației. A prețurilor care s'au certat între ei în fața lumii, etc.

A doua zi, Luni 12 cr., am făcut alegeres, locuințelor membrilor echipei. Către ora 15, operația era săvârșită, rămânând a lua contact cu pretorul plășii, care la sosirea noastră nu se găsea în localitate.

Am făcut, seara, cunoștința comandantului garnizoanei, un locot. în rez. cu purtare necomenoasă față de populație și cu un pronunțat asentiment față de germani.

Cuprins ul:

- (1). Antecedente (1650-1870) a/ Moldovean-Ucrainean. b/ Moldovean-Evreu.
c/ Moldovean-Tigan. —
- (2). Desmoldovenire, explicație. a/ Sub țarism. b/ Sub comunism. —
- (3). Realități formale create de regimul comunist în legătură cu problema națiunii. —
- (4). Elemente accidentale, după retragerea comuniștilor din Valea Hotului care au acreditat și acreditează ideea că Moldovenii nu sunt Români și care ar împiedica încercările de naționalizare a acestor moldoveni. —
- (5). Folclor propriu, la origine, moldovenilor fără valoare circulatorie în prezent. —
- (6). Folclor propriu, la origine, moldovenilor cu o oarecare valoare circulatorie în prezent și la Moldovenii și la Ucrainenii. —
- (7). Folclor propriu, la origine, ucrainenilor, cu valoare circulatorie, prezentă, la ucrainenii ca și la moldoveni. —
- (8). Realități statistice. —
- (9). Moldoveanul - atitudine. —
- (10). mijloace pentru educația națională a moldovenilor din Valea Hotului.

Antecedente

Moldovean-Ucrainean.

După o perioadă de influențe reciproce - moldovenii împrumută portul ucrainenilor, mai îndobit, iar ucrainenii modul mai inteligent de lucru al pământului, creșterea de vite și curățenia de fiecare zi - după ce ucrainenii le spun moldovenilor "boi" pentru că, venind către "Hoțul" cu mânet boii și pentru că sunt mai înecăți și unde se așază acolo rămân, iar moldovenii le spun ucrainenilor "porci" pentru că se înbat, înjură și se bat, după ce, cu ocazia celor dintâi căsătorii mixte - criteriul moldovean sărac, ucrainean bogat - se iscă bătăi între cele două "națiuni", urmează perioada de împăciuire care se face mai deplin și mai simțită prin mărirea numărului de căsătorii mixte, în funcție de un al doilea criteriu - ucrainean bogat, moldovean bogat. Înțelegere care pe la anul 1850 e aproape deplină, după această dată incidentele dintre moldoveni și ucraineni, foarte rare, ținând aproape exclusiv de individual. Odată cu intervenția mai hotărâtă a țarismului, în conducerea satului, (1860) neînțelegerile nu numai că sunt eliminate, dar și conștiința de "altul" ea neam începe să se topească. Mai mult la moldovean decât la ucrainean, pentru că "Rugii vorbeau mai mult pe limba Rugilor dela noi - "Rugii dela noi", adică ucrainenii, n.n. - nu pe a moldovenie".

Moldovean-Tigan.

Căsătorii mixte de prin anul 1750. Până la această dată Tiganul era, oarecum, disprețuit. Mai mult pentru mardărie decât pentru "negreăle". Dala această dată noțiunile țigan și fierar("meserie") încep să se identifice.

Moldovean-Evreu. Un fapt.(1870).

Țarismul vrea să împănătenască Evreii. Se "aușe" vestea. Așa zisul boer, Iacob Țărniș, împreună cu o jumătate din locuitorii Vîii Hoșului, nu vreau să mai recunoască autoritatea lui Iacob I. Ștefan Cernat, care era "starșina", pe motivul că se "dă" cu jidenii. Cernat îi comunică "Zemskinacialnicului" - ministru guvernator. Acesta îi ordonă lui Cernat să-l aresteze pe Țărniș. Țărniș e arestat. Peste noapte Țărniș e "furat" de către oamenii lui. Cernat îi comunică "Zemskinacialnicului", faptul. Zemskinacialnicul vine în Valea Hoșului cu un regiment de cavalerie. Dă timp, de o zi, oamenilor să-l aducă pe Țărniș. Oamenii nu-l aduc. Parte din călăreții ruși înconjură satul, merg și în pădure, parte caută în case etc. Nu-l găesc. A doua zi, din ordinul aceluiași Zemskinacialnic, jumătate din populația Vîii Hoșului e bătută. I s'a dat fiecărui om din jumătatea de sat care a ținut cu Cernat,

35-50 de lovituri cu "băta". "Dacă au tăiat bătele și au îngrămădit norodul și călăreții toje, și s'a suit Zemskinaia la mlașă, o chemat toți oamenii lui Țărni, scriși de "stragina" și ei lui, și-i bătea la cur, de sărea sângele". Țărni n'a fost predat.

Desmoldovenire (Tătarism) (Tătarism)

- 1). Politica țarismului, mai ales din anii 1860-80, care prin școala, biserică, administrație, armată ipune, strict, limba rusescă.
- 2). Lipsa unei păături de intelectuali moldoveni.
- 3). Complexul de inferioritate al moldovenilor într-o mare Rusie, mai ales cu ucraineni conlocuitori se simțeau, prin limbă asemănătoare, oarecum, rubedenii cu Rușii.
- 4). Ierarchia de prin loc a averii la moldoveni, lucru care - așa cum însemnă și în alții parte - a dus și la începutul căsătoriiilor mîrte între moldoveni și ucraineni. "S'a împiedit la început moldoveni sărăci cu Ruși - ucraineni - bogați, după aia bogați cu bogați ca să fie mai bogătași".
- 5). Constrîngerea care o exercită orice forță conducătoare în societate, prin sancțiune sau nu.

Desmoldovenire (Comunism)

- 1). Același primat al averii - lovit în forma lui individualistă - devalorizării, la moldoveni celelalte lucruri și cu ele, etnicitatea.
 - 2). Ideea și sentimentul de mare putere care le comunica victuirea comunistă prin succesul revoluției, prin tehnică, inovații (combăiul, fecundăția artificială, culturi de orez etc.).
 - 3). Condiție economică puternică pentru cei lipsiți de avere. Nici un ias care să nu aibă asigurat minimal de existență, muncind.
- 4). Un spirit de justiție ferm, dar de o înțelegere excepțională¹⁾.

- 1). Un fapt din multe, asemănătoare: Dimitrie Vogarici condamnat la trei ani închisoare pentru înșelăciune. Rechemitoru: "Dimitrie Vogarici a înșelat. Lucru care se poate întâmpla fiecăruia. Și fiecare își ia pedeapsa. Dar greșeală nu însemnă om rău. Vogarici nici el nu e. Se va întoarce și stina noastră îl va întovîrși. Va fi iartă "combăciure". Pot să vă spun, de altfel, și lucrurile bune, bune de tot, care le-a făcut Vogarici până acum". (Cazul unor Evrei, speculanți, pe care justiția nu i-ar fi sancționat - singura excepție.)

123/147

6). Instrumarea în școli, de orice specialitate, gratuit, la începutul stăpînirii sovietice, a tuturor copiilor care le doreau. Mai târziu, gratuit, pentru cei mai buni și pentru cei mijlocii. *pe la școl*

6). Educație comunistă din, fragedii, copilărie. Organizații: pionierat, comsomolism.

7). Mijloace de cultură și de recreație. Biblioteci (50.000 volume în Valea Hotului) ziare, reviste, teatru, cinematograful, instrumente sportive, societăți corale, organizații de baluri. 75% din populația satului avea difuzoare de radio. Aparatură de radio în mai mică măsură.

8). Demnitatea datii femeii, prin ea, actualizării de potențialități, integrare.

9). Considerația datii omului om de "com deplin" indiferent de felul lucrului efectuat. Ierarhia motivată, viu, munca ca o necesitate de lucru, în afară de conținutul moral, propriu zis, de om. Condițiile necesare: munca respectarea legilor.

10). Constrângerea - de oriunde, desigur nu în aceeași măsură - care o exersează forța conducătoare în comitate, prin sancțiune sau nu.

Realități formale create de regimul comunist, pentru moldoveni, în legătură cu problema națiunii (1924).

Republica moldovenească. Limba moldovenească în școli și administrație, înființarea de școli superioare pentru formarea intelectualității moldovene, încurajarea dezvoltării literaturii proprii, instituții culturale, jurnale, cărți scrise în moldovenește.

Elemente accidentale, după retragerea comuniștilor din Valea Hotului, care au acreditat și acreditat-
se ideea că moldovenii nu sunt Români și ar impio-
deca naționalizarea acestor moldoveni.

1). Armata de ocupație, munteni, olteni vorbesc repede de neînțeles, cu neologisme, impulsivi, bot.

2). Unii dintre funcționarii administrativi (pretorul) la fel.

3). Comerțul necinstit al armatei de ocupație și al funcționarilor Români.

4). Îndepărtarea din învățământ a învățătorilor care n'au împlinit (bărbați) 25 ani, (femei) 21 ani. Între ei, moldovenii și ucrainenii care

știu moldovenegte. Invățătorii care funcționează nu știu, cei mai mulți, moldovenegte. Copiii învăță, deci diferitele materii în ucrainegte.

5). Citirea ziarelor dela București-neologisme.

6). "Reculturalul Românilor" (expresia aparține oamenilor anchetați). Au făcut din teatru biserică. N-au cinematograf. Nu instalează aparate de radio. Nu fac sorbiri, etc.

7). Atitudinea unor preoți. Joacă poker, vând prescurile.

Folklor propriu, la origine, moldovenilor și
valoare circulatorie în prezent

- 1). Miorița - fragment.
- 2). Povestea Ilenei Coțana (Ileana Cosânzeana).
- 3). Umbatul cea "chirileasa" (datină de sărbători).
- 4). Măturile. (Plugușorul)
- 5). Vernicii (la nuntă).
- 6). Conocștia. (la nuntă)
- 7). Iortăciunea. (la ~~nuntă~~ nuntă)

Folklor propriu, la origine moldovenilor cu oarecare
reducă valoare circulatorie prezente - și la
moldoveni și la ucraineni

- 1). Bolhăreasca. (joc de cărți)
- 2). Bulubasea. (joc)
- 3). Danțul. (joc)

Folklor propriu la origine ucrainenilor cu valoare
circulatorie prezente la ucraineni ca și la moldoveni

La găzitori. Un fel de "jocuri de societate" :

- 1). De-a-bolțul.
- 2). În vecini.
- 3). Cabacul.

Jocuri propriu zise.

- 1). Cazaciocul.
- 2). Cracoveanul.
- 3). Șirul.¹⁾

1). După unele informații "șirul" ar fi la origine, evreesc.

Realități statistice

- 1). Nici un moldovean care să nu știe ucrainegte.
- 2). Aproximativ 1% - 2% moldoveni, origine etnică, care nu știu moldovenește.
- 3). Un procent care merge spre 50%, moldoveni, care vorbesc și între ei, uneori, ucraineană.
- 4). În așa zisa limbă moldovenească între 20 și 50% - după oameni și sectoare, sectoare în majoritate ucraineni, sectoare majoritate moldoveni, etc. - cuvinte rușești și ucraineghi.
- 5). În 15 familii, soțul moldovean, soția ucraineană, copiii sunt trecuți, la origine etnică, ucraineni.
- 6). 172 căsătorii mixte moldovene ucrainene (total familii, Valea Hoțului, aproximativ, 2.600).
- 7). În 1940, 3 căsătorii moldoveni-evrei.
- 8). În 1940, 7 căsătorii moldoveni-țigani.
- 9). În 1940, conducător de colhozuri: și ucraineni și moldovenii și țăgani.
- 10). În 1940: intelectuali : și moldoveni și ucraineni și țăgani și evrei.

Moldoveanul din Valea Hoțului (Atitudini conștiente)

Moldoveanul din Valea Hoțului e "moldoveanul din Valea Hoțului" nu "moldoveanul din Transnistria" nu "moldoveanul" și cu atât mai puțin "Românul". Chiar noțiunea "moldoveanul din Valea Hoțului" nu are, nici în conștiința de conștiință al diferitelor așa zise nuanțe conlocuitoare cu el, nici în sensibilitatea moldovenilor, decât sensul unei vagi diferențe de veche istorie și de recunoaștere, imediat, spațială. "Spuneți moldoveni că ei ar fi venit de prin alte locuri și în sat ei stau mai mulți în altă parte decât noi ucrainenii, ea ucrainean și moldovean tot una-i. (Colea Vasilev 43 ani, agricultor, 4 clase primare, fost culaș, ucrainean. Interpret: Popescu). "Moldovan și "Rus" tot acolo vine. "Țăna" - bunicul - zicea că moldovenii ~~vin~~ din alte părți, da acu toje b parte muma că "Rușii" - moldovenii spun, în general, ucrainenilor "Ruși" n.a. - ~~mai~~ pe alte părți în sat. (Vasia Mănzatu, 23 ani, fiu de fost culaș, agricultor, 6 clase primare, mol-

1150

dovan). In acest fel moldovenia sau nemoldovenia cuiva nu implică prin ea însăși, într-o parte sau alta, conștient, o diferență de comportament și apreciere. Pe albia inventarului, în care se păstrează de afect "pe neam" lipsese, se așază folklorul care, dincolo de acest aspect, în memoria oamenilor - cu anumite diferențe de vârstă și ocupație - e fragmentar și ghemolăcit. "Nu știu cum mai vine. "Zoraz" - imediat - nu poți. N'oi gândi de sară. Să vi mănă" (Marusia Timof, fiică de fostă slugă, moldoveancă, 5 clase, 21 ani). "Nu ni-e fost nouă de cântece c'o vint altă vreme în așă să ni se gândească de ți-o spune ceva" (Nastunia Cherdivară, 62 ani, fiică geolă, moldoveancă, soție de fost culac). Singura grupare de etnie. circumscrisă viu în oamenii din Valea Hoțului, e a Evreilor. Grupare etnică, dugănită pentru anumite implicații, socotită de oameni, caracteristice acestei națiuni. Trei lucruri au reproșat și reproșează oamenii din Valea Hoțului, Evreilor: muncă, necinstea și, care rezultă, bogăția. (Satul Valea Hoțului de structură economică agrară, socotită și acum, într-o măsură, ca mai "adevărată" muncă agrară. Aceasta mai ales în cazul Evreilor dintre cari niciunul, în ca și înainte de regimul comunist nu era muncitor de pământ. Muncă Evreilor, așa dar, trebuie înțeles în sensul de "muncă nu la pământ". Motivația acestui sentiment gâdece de unde trebuie omătă, însă, în asocierea acestui fapt cu al doilea și cu cel de al treilea, amintit¹⁾). Dincolo de această grupare de etnie, clară și trează în conștiința oamenilor, orice diferențiere în funcție de etnicitate nu are decât caracter de anterioritate. În acest fel, nici o mirare că orice *gând* de grupare a tuturor moldovenilor la un loc, se lipsească la moldovenii din Valea Hoțului și cu atât mai mult ideea unei grupări în unitate românească și socotirea acestei grupări ca imperativ și mesianic. "Pe moldovenie sau pe rusie, toje vorbă-i" (Ana Iacșu, 47 ani, soție de fost culac, fiică geolă, moldoveancă). "Pe moldovenie nu-i toje ca pe rusie, da noi vorbim că-i de înțeles și ne înțelegem și pe una și pe alta. (Alieșă Milicenco, fiu de fost culac, absolvent "desetileta" - 10 clase - moldovean). "La noi ucrainean și moldovean încă înaintea revoluției ne spuneau "măca" era camă tot una. După aceea de tot una. Tot ai alegea și tot ace-

- 1). O valoare circulatorie mai restrânsă în comunitatea Vli Hoțului o are explicația faptului pentru care Evreii trebuiau să lucreze mai mult cu "peana". Fapt care încheie în el și o rezervă în generalizarea: Evrei - muncă. "N'avea cine să fie cu peana, așa buni ca ei și se pricepeau să umble cu cumpărarea și cu vândutul." (Anton Baricenco, 72 ani, fost culac, 5 clase primare, moldovean).

la răsplata. Si ne-am învățat ușor nu ea cu colhozul. (Vasia Leveschi, fost oulac, 61 ani, 4 clase primare, agricultor, ucrainean. Interpret: Popescu). "Noi ne nu mai gândim la nație ci oamenii nu se deosebesc după nație, se deosebesc după cum sunt. Asta am crezut-o și nu știu cum s'ar schimba." (Valia Mărlănu, 19 ani, învățătoare, fiică de fost oulac, moldovenească). "De mai demult zicea "tăca", ei ziceau câteodată moldovenii la rusele "sterva" și ruselele la moldovene tot așa, da după aceea, chiar sub țarism, nu. Da eluștin, după revoluție, ei oamenii vorbeau moldovenește și ucrainește fără neceaz. Ei erau cum s'ar fi altceva. Chiar încercarea de latinizare a limbii moldovenești a fost la doi dintre "intelighenți", ceilalți nu, și nu s'a supărat nimeni ei nu s'a răstent. Numă de jidani sic rîu oamenii că-s numai cu peana și înalță (Ciebanov, învățător, 22 ani, fiu de fost oulac, moldovean). "Bine le-a răstent la jidani ei nu lucrau și se foliau" (Marfa Mănsatu, 32 ani, fiică geolă, fată de fostă slugă, agricultoare). Moldoveanului din Valea Noțului, după criteriul atitudinii conștiente, i s'ar putea spune Romăni, așa cum s'ar spune unui seac, veci sau ciubuc. Nominal.

Mijloace pentru educația națională a moldovenilor din Valea Noțului.

- 1). Rezolvarea, măcar în parte, a problemelor care privesc satul, prin obște. Acum se "dictează".
- 2). Cultură și recreație. Teatru, cinematograful, muzică, sport, societăți corale, pateron, radio, cărți și ziare cu conținut și stil - mai ales stil - adecvat.
- 3). Trimiterea elevilor și studenților cu școala întreruptă, din cauza sărăciei, gratuit, la școli.
- 4). Reintegrarea învățătorilor care știu moldovenește, chiar dacă nu au vârsta 21 ani (femei), 25 ani (bărbați). Neapărat, a învățătorilor moldoveni, care știu moldovenește.
- 5). O propagandă de fuziune a formei de viață individualistă cu etnicitatea. Propagandă care ar avea priză deoarece, cam jumătate satul - sat vechi de "măjlocași", înainte de regimul sovietic, 14 Ha. - 14, pământ - a rămas erodinos proprietății individuale. (Instrumente de muncă, tehnice!)
- 6). Specularea în același sens a antisemitismului. O anumită - crezută - favorizare a Evreilor de către regimul sovietic, oferă conținut favorabil.

7). Aramata de ocupație, funcționarii, preoții, să fie numiți între moldoveni și ardeleni, cu vorba mai rădă, cu lexicul mai apropiat înțelgerii, mai puțin impulsiv. Si aceștia triști, înău. Popa să nu joace poker, să vândă prescurile, ofițerul să nu fie comerciant.

8). Spirit de justiție, sancționarea abaterilor de orice fel.

~~9). Testamentul creștin, creștinismul~~

9). Alimentele și toate lucrurile să fie puse în comorț pe familii și nevoi. Mefavoritism, la zahăr, petrol, etc.

10). Educație națională, din copilărie. Sistem de organizare, comunist, hitlerist, fascist, legionar. 444.

Măi astfel de acțiuni încreșterea de românizare a moldovenilor din Valea Hotului - poate și a celorlalți moldoveni din Transnistria - nu poate însuma decât un carnaval. Trist.

12153

ECHIPA I.R.E.B. ȘI DE CERCETĂRI SOCIALE

Director: A. Golopenția

CRONICA

*Echipa de înregistrare a Românilor din partea Bucur
19 Dec 1941 - 4 Ianie 1942*

Echipa trimisă în Ucraina și Transnistria, potrivit dispoziției Conducătorului Statului dată în ședința Consiliului de Miniștri dela 13 Noembrie 1941, sub conducerea d-lui Anton Golopenția, Directorul Oficiului de Studii din Institutul Central de Statistică, a avut a îndeplini înscriserea urgentă a Românilor dela Est de Bug, în vederea repatrierii lor.

Planul de lucru a fost stabilit de comun acord cu subsecretariatul emînării, Colonizării și Inventarului și cu Marele Stat Major, prevăzînd cercetarea tuturor localităților centrale din spațiul Bug-Nipru-Marea de Azov-Grîncea, stabilirea satelor locuite în întregime sau în parte de Români și înscriserea capilor acestor familii în formulare special întocmite.

Împrejurările au făcut ca acestei misiuni să i se adauge și un proiect mai vechi, care urma însă a fi executat după aducerea la îndeplinire a primei misiuni, anume un studiu monografic asupra unui sat transnistrian, cu dublu scop: studiul realității sociale și statale sovietice și asupra elementului românesc din acele părți.

Chiar și în executarea primei misiuni echipa avea să efectueze observații asupra căminilor, instituțiilor și locurilor, care să fie consemnate de fiecare membru într'un jurnal de călătorie.

Dela primul contact cu teritoriul ucrainean, motive exterioare au determinat amânarea executării primei înscrisuri, înscriserea Românilor dela Est de Bug, cu excepția câtorva investigații prin satele din imediata apropiere a malului stîng al Bugului, între Nicolaiev și Vosnesensk.

S'a trecut astfel dela consemnarea observațiilor zilnice, - operație efectuată pe tot parcursul Tiraspol-Odesa-Nicolaiev-Vosnesensk-, cercetare eminentă orizontală, la cercetarea mai atentă în adîncimea

din localitatea și raionul Valea Hotului (Ananiev-Tranșnistria).

Cronica noastră va încerca o înregistrare, mai cu seamă, a efortului metodologic. Am considerat această modalitate mai fertilă, întrucât înfățișarea efortului amintit va sluji mai mult la înțelegerea rezultatelor pozitive ca și a lipșurilor studiului redactat de membrii echipei. Aceasta întrucât și nota dominantă a primei noastre etape a fost cercetarea. În schimb în etape a doua, care începe în Aprilie 1948, alta va fi caracteristica și anume recenzarea.

Mai important decât orice efort fizic și lipsă de confort, - cari incontestabil au fost, pe alocuri, chiar istovitoare -, noi cari intrăm în fostele teritorii ale Uniunii Sovietice, aveam de înfruntat un război, în această primă etapă, mult mai crâncen, cu noi înșine, cu proiecțiile și cu "convingerile absolute" negative sau pozitive față de ideologia și realitatea socială sovietică. Noi eram de "dincolo", iar ei de "dincaceo".

Activitatea echipei noastre se divide în șase perioade distincte.

Prima, perioada oportunităților preliminare plecării la teren.

A doua, cuprinsă între 20-24 Decembrie 1941 care constituie întâiul contact cu realitate sovietică.

A treia, pregătire a reconstituirii Românilor dela Est de Bug între 25-31 Decembrie 1942.

A patra dela 1-30 Ianuarie 1948, perioada primelor cercetări în Nicolajev și în jurul Vosnesenskiului).

A cincea 1_ Ianuarie la 5 Februarie 1948, pregătirea cercetărilor din Valea Hotului, perioadă ce cuprinde două momente :

a) investigațiile preliminare dela 16-31 Ianuarie și b) prelucrarea statistică a datelor reconstituirii (efectuat de reconstituirii Institutului Central de Statistică Român), dela 31 Ianuarie la 5 Februarie.

În sfârșit, a șasea perioadă, cercetarea sociologică propriu-zisă din localitatea și raionul Valea Hotului, între 6-28 Februarie.

I. Perioada oportunităților preliminare plecării la teren.

-20 Noembrie - 19 Decembrie 1941 -

Întâiul proiect al înscărierii Românilor dela Est de Bug avea în vedere spațiul Bug-linia Nipru-Stalin-Taganrog, întrucât în acest spațiu eram informați că vor întâlni cinci divizii românești ce așteau

de ocupație, în raza fiicăreia urmând să lucreze câte o echipă.

Intrucât însă termenul ce ni se acorda era de două luni, adoptam implicit o metodă expeditivă. Adică aveam să întocmim liste numai de Români din satele complete sau în parte românești, nu și de familiile isolate de Români.

Marșalul Stat Major ne răspunde că organele militare nu vor avea posibilitatea să organizeze și nici să execute înscrierea cerută de Guvern, dela această dată operația rămânând exclusiv pe seama Institutului nostru.

Pentru ducerea la îndeplinire a misiunii s'a propus mai întâi trimiterea peste Bug, a unei echipe de 4 cercetători: Botea - Dunăre - Gortăscu - Strungariu.

Misiunea acestei echipe era să cerceteze regiunile de peste Bug cu populație românească, menționate pe harta Transnistriei redactată în 1930 de Mour. În aceste regiuni urma să se ia informații din orașe despre populația satelor din jur (număr de familii, suflete, proporția nemurilor și în special a Românilor) și să fie vizitate cele românești mai însemnate. În întoarcere echipa avea să aducă materialul necesar pentru re-vizuirea indicațiilor de peste Bug ale Hărții Mour, sub forma unor tabele sumare pe plăgi cu evidențierea satelor românești și a populației acestora.

Itinerarul fixat era următorul: Tiraspol-Catargi-Berezovka-Vosnesensk-Bohrinec-Misavetgrad-Novomirgorod-Novohangelak-Uman-Golovan-jecok-Olviopol-Lisaja Gora-Lipnjatka-Glodog-Mieljovojic-Neveukrainka-Novnoje-Olviopol-Krivoi Oziero-Balta-Fbnita. Echipa ar fi avut de parcurs 3500 Km.(cu maringa), dintre care 1200 Km.până la Nistru fiind necesar pentru aceasta aproximativ 3 săptămâni.

Alocarea acestei echipe fusese precătată pentru 26 Noembrie 1941.

Între timp se revine asupra acestui proiect și se hotărăște trimiterea întregii echipe, de 14, așa cum se gândise inițial.

II. Întâlnii contact cu realitatea sovietică

- 20-24 Decembrie 1941 -

În seara zilei de 19 Decembrie 1941, acceleratul de Tighina purta spre Răscrit echipa Institutului Central de Statistică, ce avea să parcurgă cel mai lung drum în cuprinsul neofărgitului spațiu rusesc.

Grincoș și Marea de Azov vor fi, poate, punctele terminus ale temerării noastre expediții.

Dela pornirea trenului, ca o necesitate mai accentuată decât în București, a început a se pune problema scopului expediției și celei mai fertile metode, atât în ce privește înscrierea Românilor, cât și întocmirea jurnalelor de călătorie.

În special discuțiile asupra metodei de a înțelege mai profund mai conform cu realitatea. Discuțiile acestea aveau să continue până la apropierea întoarcerii. Dar în primul rând, cum căsătele de sub ciocanul fierarului, așa s'au ivit diversele puncte de vedere. Din care cauză, sub influența întâiului colaciu, scepticismul își cucurise poziții serioase în toate spiritele. Apăsă tot mai apăsătoare greutatea de a înțelege profund, detagat de orice prejudecăți, de chiar lumea din care facem parte, de ceiașe suntem în realitate fiecare din noi.

Noroiul nesfârșit al Tighinei, în care ajungem la orele 14, apare, în situația noastră, o plastică transpunere pe plan geografic a stărilor noastre sufletești. Desigur nici desfășurarea de viață obișnuită și de cei ai casei nu poate fi exclusă dintre motivele condiționante stărilor noastre sufletești; obosela adăugând în plus pe aceea fiziologică.

După masa - presată și scumpă - dela restaurantul "România Mare" pornim spre Tiraspol. Trecerea Nistrului este echivalentă, cel puțin pentru unii, cu ruperea unui suport, cu frângerea unui echilibru de care fiecare, în țară ne bucuram în mai mare sau mai mică măsură. Pentru alii, încontestabil, Nistrul a despărțit, - în anumite privințe continuându-și funcția și în prezent -, două lumi fundamentale deosebite.

În parcurgerea celor 12 km., dela pod și până la Tiraspol, ochii se îndreaptă lacon într-o parte și într'alta. Intinderi geometrice nesfârșite de livezi în dreapta, câmpul pârâit în stânga. Primele case: simple, curate, vîrșite în verde și alb. Predomina verdele Orient.

Magazinele ne duc în curtea liceului românesc. Vom locui într-o cameră de clasă a fostei școli primare din aripa stîngă a localului. Primii fiecare câte un pat simplu de fier, fără saltea. Până ce efectul instalarea s'a încheiat. Lumânările înprăstie prin cameră un aer de închisoare. Aprindem focul și reparăm instalația electrică.

157

Seral, pornim în prima recunoaștere a Tiraspolului. Conducătorul echipei în legătura cu Comandamentul Superior al Armatei.

Noaptea s'a dormit greu. Cu toată oboseala, gândurile și săbrelile de fier nu ne-au dat pace până spre ziuă. În nopțile următoare preocupările și deprinderea au făcut ca acestea să ne pară mai acceptabile.

Discuțiile Conducătorului nostru cu Comandamentul "Avântului" și cu C-1 Guvernator au continuat și în zilele următoare. Ei s'a răsușinat din ambele părți că nu dispun de mijni cari să ne fie puse în dispoziție pe întreaga durată a lucrărilor. Am obținut dela "Avântul" doar 2 Forduri mari pentru transportul până la Nicolajev. Dela "Avântul" am plecat cu un ordin către M.U. "Decebal" dela Nicolajev, care, dătător de multe nădejdi, cuprîndea, între altele:

- De comun acord cu șeful echipei, urmează ca Dva. să stabilească
- Regimurile (între Bug și Nipru) unde se găsesc Români.
- Modul de divizare al echipei, în raport cu zonele de dislocare ale M.U.
- Localitățile unde diferitele subechipe se vor deplasa, itinerariile de urmat și măsurile de siguranță pe timpul transportului.
- Apontul, pe care-l pot aduce M.U. în ce privește datele statistice de culos.

Fiecare M.U. va destina un număr de ofițeri și subofițeri dela unitățile în sub ordine, dislocate în zonele ce au localități în care de găsesc populație românească pentru a conlucra cu echipele de funcționari.

Se vor recruta din zonă și interpreți necesari. Densitatea va lua măsură pentru a se face toate înlocuirile în cazace privește masa și cazarea membrilor echipei.

Transportul echipei s'a organizat în modul următor:

- Dela Tiraspol la Nicolajev prin grija Armatei;
 - dela Nicolajev prin grija C.VI. A. și a M.U. în subordine.
- Pe timpul transportului în zonă de va da de Dva. și gardă militară.

Cu gase zile înainte de terminarea lucrului în zona dintre Bug și Nipru se va comunica Armatei, pentru a se da ordine Corpului de Cavalerie să trimită mijloace de transport la Berislav, până acolo transportul fiind asigurat tot de Dva.... "

În același timp membrii echipei au efectuat o serie de investigații prin Tiraspol și satele vecine. Astfel în Tiraspol am vizitat

"bazarul" (piața) ^{pară} element nou, pitoresc prin structura-i ne mai întâlnită de noi în prezent; apoi sovhosul "Mihail Frunză", cartierul muncitoresc, edificiile culturale etc. Deasemenea, în două trei rânduri, colhozurile, școlile etc. din satele Miliștiei, Terneuca și Sucleia.

Seara, cu prilejul comunicării rezultatelor, discuțiile căpătau pe alocuri, un caracter realmente pitoresc. Fiecare își avea punctul de vedere propriu. Abia după ultima seară, a treia, după frământări atât în fiecare cât și în cuprinsul grupului se realizează o primă grupare a punctelor de vedere, care, - cu excepția câtorva -, s'a fundamentat în special pe psihologie și pe fondul comun de prejudecăți sau convingeri al fiecăreia din cei care alcătuiseră cele patru grupe distincte. Realitatea studiată nu ajunsese încă - pentru mulți - să formeze factorul determinant de prim ordin. Același situație și în ce privește principiile logicii metodologice.

Ultima seară, la Tiraspol 25 Decembrie, o folosim pentru împachetare și corespondență. De mâine vom fi în Ucraina: începutul neafărgitului spațiu rusesc. Posibilitățile postale de acolo ne sunt străine. De aici, ca paginile unui testament, se îngrâmkădoare, una peste alta, cărțile postale scrise nervos, dar duos și nu amareori melancolic.

Conșcările arată noaptea jumătate și somnul nu reușește să acopere în sufletele tuturor sentimentul permanentei adânciri în neafărgit.

În noaptea lui 24 Decembrie, la orele 5 precise, deșteptarea. Imediat strângerea ultimelor lucruri; apoi plecarea în direcția Odessa-Nicolajev.

Scenariul larg și accidentat este presărat de morminte recente, cadavre de cai căzuți, tancuri avariate, automobile zdrobite, tractoare și pluguri părăsite etc. Sancturile anticare și fortificațiile din jurul Odesei dovedesc serioasa prețuire, de către sovietici, a celui mai mare port la Marea Neagră.

Gorul slab clăduse o soliditate elastică geselei, încât cei 130 km. până la Odessa au fost străbăuți în 4 ore și numai cu o hală la cimitirul Pădnic.

În Odessa prăncim la restaurantul "București" Măncarea ce la

Tighina proastă și scumpă. Înșă cântecelor executate de orchestră admirabile. Plecăm înainte de a se fi terminat al treilea cântec.

Părăsind portul, camioanele înaintează fulgerător. Brumă bun și o după masă însoțită care ne-a permis călătoria cu coviltirile ridicate. Mereu în picioare, ochii nu isbutesc să se sature privind câmpia și marea, lacurile, satelor, soarele 'n asfințit și în urmă Bugul, pe care-l trecem pe înopțate.

Intrăm în Nicolajev. Ne oprim la M.U. Decabal. După ceai suntem încartiruiți nouă înși din 14 în 6 camere, toate reci, întrucât nu fusese făcută comunicarea telefonică pe care o cerusem "Avântului" pentru "Decabal". Cei rămași negânduiți, între care și Conducătorul echipei, au fost invitați de Dl. General Dragalina, acasă îndată ce s'a întors dela o serbare a pomului de Crăciun. Au asistat la primirea colindătorilor dela diferitele unități. Toate cetele au terminat cu cântece în care era vorba de trecerea Dealului Foleacului și de Maramureș, Crișana, Ardeal și Timoc. Găturor Generalul le-a spus că mergând spre Râșnit, cum cere Tara, vor ajunge și la Apusul pe care-l dorosc.

Au fost cazați la orele 24.

Nu pentru toți această noapte a însemnat somn.

III. Progrătirea recensământului Românilor dela Est de Bug.

- 25-31 Decembrie 1941 -

Din primul moment au început investigațiile și preparativele în vederea înscrierii Românilor dela Est de Bug, în strânsă legătură cu Statul Major al Corpului Decabal.

Zi de zi aflăm tot mai mulți Români în oraș, lucrători în diferitele gantiere sau meșteșugari, originari din satele vecine, de pe ambele maluri ale Bugului, veniți mai cu seamă odată cu începerea colectivizării. Deasemeni luăm cunoștință de informațiile cu privire la populația românească ce se găseau la Statul Major al Decabalului.

După discuțiile avute s'a stabilit planul de lucru, după care echipa urma să cerceteze succesiv teritoriul celor 3 divizii ale Corpului Decabal, începând cu regiunea Nicolajev (cea mai bogată în Români), continuând apoi cu regiunea Krivoirog și sfârșind cu

261

regiunea Elisabetgrad. La Comandamentul fidelei divizii se va stabili un birou de 2 oameni care se va ocupa cu înregistrarea populației urbane rafinoși, iar restul de 12 membri se va deplasa în echipe care să se desfacă la nevoie pentru a trece dintr'un detașament militar într'altul, pentru a lua informații asupra numărului și numelui locuitorilor tuturor agențiilor, trecute pe hartă și pentru a completa formulare ~~terestre~~ în toate satele în care vor fi cernale și Rofnii. În orașe ar urma să se adopte o metodă expeditivă sugerată de ofițerul german observat pe zidurile orașului. S'ar publica un afiș prin care să fie invitați toți Rofnii la un birou creat ad-hoc, unde să primească certificate în baza cărora li se va distribui ulterior alimente suplimentare.

La terminarea lucrului în cele trei regiuni ale Comandamentului Decabal, ar urma să înconștințăm, potrivit unei înțelegeri anterioare, Comandamentul Avântului dela Tiraspol, care să anunte Corpurile din Grincea și Asov, pentru care operație echipa va fi divizată în două, care a grăbi terminarea lucrărilor.

În ziua de 26 Decembrie am trecut la Divizia Nicolajev (Goran), cu un ordin al Corpului. Să adăieca peste tot, lipsa de muniții este mare. Mi s'a oferit totuși 3 March-uri ale unei unități operative, cu rezerva rechemării în caz de ordine speciale. Lipsa de benzină pe teritoriul impune ca fiecare grup să nu facă decât drumurile principale cu muniții, iar pe celelalte cu trăsură și câini ca să se poată întoarce cu cei 150 litri benzină (300 km.) luați la plecare.

Mecararea fost fixată pentru ziua de 26 Decembrie; iar planul de bătăie următorul:

1. La Nicolajev și legătura cu Bucureștii și echipele plecate pe teren Stoianovici-Mihailascu;
2. Grupul 1 Golopenția-Detca-Corbu-Mănescu;
3. Grupul 2 Schiopul-Căncă-Detaganul-Popescu;
4. Grupul 3 Bucureșcu-Bundre-Econom-Apostol.

Și de data aceasta suntem înarmați cu un ordin, dela Corpul Decabal către unitățile în subordine, din care aplicăm urm. paratut 4:

"Comandanții de unități și subunități vor da tot concurs
echipei respective atât pentru indicarea localităților identificate

161

cu având Roșâni (până la sosire), cât și la investigațiile ce vor mai fi necesare în timpul lucrului în cazul că între timp Dvs. nu ați putut face identificările".

Cum plecarea în sectoarele amintite este amânată, întrucât Comisarul General Civil din Nicolajev condiționează începerea lucrărilor de primirea unei dispoziții din partea Reichscomisarariatului Ucrainei sau a Ministerului Afacerilor Străine ale Reichului sau a Legăției Germane din București, continuăm investigațiile printre Români (Moldovenii) aflați în oraș, întocmind o listă a acestora. Cu prilejul zilei de 29 Decembrie, când bazarul a luat proporții deosebite (așa în fiecare luni), discedinerea eram cu toți în târg în căutarea Românilor atât din Nicolajev, cât mai ales din satele învecinate, pentru a culege referințe cu privire la așezările rurale moldovenesti din regiunea Nicolajevului și asupra atitudinii populației românești față de repatriere.

Paralel cu cercetările asupra elementului românesc - mai mult pentru a înbogăți jurnalul de călătorie - se fac și unele încercări asupra vieții sociale sub regimul sovietic.

Întrucât, toate măsurile depuse de Directorul nostru pe lângă Municipalitya și Comandamentul German n'au dat rezultatul scontat - permisiunea de a executa recensământul Românilor dela Est de Bug - și întrucât M.U.Goran, pentru interese militare urgente, a trimis mașinile care urmau să ne fie împrumutate, - după ce printr'un raport noi am propus să începem operația de înregistrare a Românilor cu Armata ^{germană} Crîncea, unde nu există administrație civilă și erau numai armate românești -, în după-amiaza zilei de 31 Decembrie D-l Director Golopenția a plecat spre țară pentru a rezolva personal dificultățile cu Marele Stat Major și Legăția Germană.

Situația nouă, era creată, pe deoparte de operațiile militare neprevăzute care ne-ar fi stingerit aproape întreaga activitate, periclitându-ne chiar viața și așa îndăjuns de incertă în urma numeroaselor asasinări și acte de sabotaj săvârșite de localnicii la care autoritățile germane răspundeau cu represalii dure: pe de altă parte întrucât Legăția Germană n'a comunicat conducerii Comisarariatului Ucrainei sentimentul implicit al Guvernului Reichului, care ne

eliberare, prin Legatia dela Bucuresti, autorizatiile noastre pentru Ucraina.

In contrast reconfortant cu zilele, in care ochiul vedea la tot pasul spasmurati, noptile dela Nicolajev erau mai albastre ca la noi, de un albastru pur si plin de mister.

Atata timp cat activitatea in oras consta aproape exclusiv in investigatii cu privire la raspandirea elementului romanesc la Est de Bug, discutiiile asupra tehnicii de cercetarea fenomenelor sociale au fost mai nestemtitoare. Odată cu inclinarea balanței asupra cercetărilor de ordin general, chiar surse, interesul a redevenit accentuat și efectul a fost o a doua regupare, după punctul de vedere metodologic în trei grupe.

Punctul de plecare începe să fie, în primul rând, realitatea socială studiată, diferențele constând de astăzi în gradul ruperii de prejudecățile, convingerile negative sau pozitive cu care venisem de acasă. Mi s'a părut că un ton al diferențierii noastre era și tegra de a spune lucrurilor pe față, întrucât obiectivitatea întru totul oportună, chiar obligatorie, pentru cei cari priveau din prismă științifică, informativ-explicativă, ar parea, poate, de loc oportună pentru cei cari au înțeles că trebuie să înfățișeze adevărul, dacă rezultatele vor fi privite de alții nu încheajuns desprinși de politic. Convingerea aceasta își făcuse loc la majoritatea membrilor echipei, datorită excesivelor și nenumăratelor invitații la moderație pe care ni le făcea Directorul echipei. Desigur această permanentă invitație la rezervă și critică își avea partea ei bună; dar nu-i mai puțin adevărat că ea creștea în conștiința unora dintre noi sentimentul că, poate, rezultatele muncii nu vor vedea în nici un fel lumina, nici chiar sub forma unor referate de serviciu, fapt care, pe alocurea, diminuea elanul științific al aceluia.

IV. Primele cercetări sociologice

- 1-20 Ianuarie 1942 -

Prin plecarea Directorului la București, mai rămăneam câteva zile în Nicolajev. Cum pregătirea primei etape a recensământului Românilor dela Est de Bug era terminată, am organizat o anchetă sumară, dar sistematică și diferențiată pe problema asupra Nikolajevului și

2303

asupra standardului de viață în U.R.S.S.

Diviziunea muncii s'a efectuat astfel: viața economică Schippu-Cortea-Reteganul; școala și tineretul, N. M. Dumire; psihologie socială Botea-Minascu; viața religioasă Apostol-Econom; viața juridică Bucurescu-Mihăilescu; aspectul politic-administrativ I. Căucea; istoria așezărilor moldovenești T. A. Stoianovici; cultura maselor și interpretul nostru în convorbirilor cu Ucrainenii Gh. Popescu.

Cercetarea problemelor speciale nu excludea însă observațiile asupra faptelor din orice domeniu ce, întâmplător, ar fi căzut sub ochii anchetatorilor.

Treptat, însă, moralul echipei scade. Poate și din pricina atitudinii unora dintre ofițeri, pe cari prezența noastră laopotni îi incomoda într'adevăr. Viața devine insuportabilă și în vecinătatea gardelor noastre, din cauza repetatelor execuții și a numărului mare de spânzurați dela colțurile străzilor.

În după amiaza zilei de 5 Ianuarie seosește Directorul nostru cu vestea că se suspendă, pentru un moment, efectuarea recondiționării soldaților dela Bat de Bug. După ce se încheie, fîrmi rezultat, efectuarea recondiționării precetate mai întâi în Crimeea și în Marea de Azov, urmînd ca ținutul Nicolajevului să fie lăsat ultimul, se hotărîște plecarea în Transnistria pentru executarea celei de a doua înfrîngeri: cercetarea asupra realității sociale și stărilor sovietice, viața elementului românesc dela așezarea în ținuturile rusești și stărilor de lucruri în Transnistria sub administrația românească.

Cercetările începute la Nicolajev au fost continuate până la 18 Ianuarie, într'o atmosferă extrem de încordată și plină de incertitudine. Datorită strînguturii dela Rostov se observa o agitație deosebită: conferințe militare, lipsa ofițerilor superiori dela masă, vestea debarării trupelor sovietice în preajma Cernăuțului, părăsirea Nicolajevului de către Generalul Dragalina și Statul său Major etc.

În ziua de 9 Ianuarie Marea Unitate ne anunță că nu mai este în măsură să ne furnizeze benzina necesară pentru plecarea din Nicolajev și că urmează să ne descurcăm singuri.

Între 14-18 Ianuarie situația celor rămași la Nicolajev (o parte, după cum vom vedea, pleaseră în cercetarea terenului la Vest de Bug) devenit tot mai grea. Motivele sunt variate: lip-

sa de qtiri regulate dela grupele trimise inainte pentru investi-
gații, datorită eventualei împotmoliri a mașinelor ; situația
tot mai turburată din orag ,care face să se infiltreze incertitu-
dinea și în cei mai stăpâni pe sine; plecarea ultimul eșalon
al Marii Unități etc.

În acest interval s'au făcut două tentative în vederea
stabilirii întregii echipe, pentru corectări, într'unul din sa-
tele românești din Transnistria.

Cum doriam să fim cât mai aproape de Bug ,pentru eventua-
litatea întoarcerii în Ucraina, prima grupa a fost trimisă în
zina de 6 Ianuarie ^{în} Katakuzenka, peste Bug de Vonesensk, zona
indicată moldovenasilor pe harta Roue.

Aceștia, - Bucurescu-Dumire-Mihailescu -, odată ajunși,
efectuează primele corectări și comunică celor dela Nicolaiev
imposibilitatea de lucru în satul Katakuzenka, întru căt în
această localitate numai 5 vorbesc românește ,Români nefiind de-
cât 3. După alte investigații aflăm că nici în jur, pe o rază
de 40-50 km., pe malul transnistrian al Bugului ,nu sunt așezări
românești. În schimb, pe malul stâng la Sud de Vonesensk se
îngăsi, pe Bug : Racova, Bulgarin, Noua Grigorievici (Târgul-Fra-
mos) etc.

Răspunsul Directorului echipei la primul raport ecreea că
în esență: informații atât asupra așezărilor românești de pe
ambele maluri ale Bugului din jurul Vonesenskului, cât și asu-
pra celor din dreptul Olgeopolului (malul transnistrian), din ve-
cinătatea Fervanichului .

În seara zilei de 7 Ianuarie echipa Katakuzenka este
dublată prin sosirea celui de al doilea transport : Apostol-Cer-
bea-Econam:

Pentru eventualitatea rămânării numai a primilor 3 se
proiectase o corectare sumară și rapidă, după unificarea diviziu-
ne: Bucurescu-Mihailescu aspectele geografice-economice-juridice-
administrative; Dumire aspectele istorice-demografice-culturale-
politice. Prin venirea colonelilor 3 și în urma ordinului de a în-
treprinde corectări asupra satelor din dreptul Olgeopolului și
Vonesenskului ,se descongescionează lucrul, trecându-se econo-
micul asupra lui Cerbea, geograficul asupra lui Econam, viața
religioasă Apostol-Econam.

Între timp se hotărăște o nouă tentativă în interiorul
Transnistriei, fiind trimiși la Valea Hoțului Căneșă-Roteganul,
cari, în trecere prin Katakuzenka , aduc o scrisoare dela Con-

ducătorul echipei prin care cerea : stabilirea situației ei et ce a satelor dintre Voynosensk și Varvavovka (de lângă Nicolaiev) pe ambele maluri ale Bugului, cu indicații asupra unui eventual proces de deșanationalizare și insurecțiuni în orașul Voynosensk și satele românești de la Sudul acestuia. De a doua zi se pornește la executare.

La 13 Ianuarie vine D. Mihăilescu, șeful inventarierii județului Berezovska, și ia pe Gortea-Mihăilescu, cari, după grele peripeții și împotmoliri în Goriova-Pokrovska-Ananiev, ajung la Valea Hoțului în ziua de 17.

Cei rămași în Kantakuzenka își continuă treburile zilnice în satele de peste Bug, în Gorința de a executat și partea a doi a dispoziției, un studiu sumar al satelor Bulgarka, Nakova și Noua Grigorievka, insistându-se asupra situației elementului românesc.

Ancheta aceasta avea să facă obiectul unui referat comun "Satelor românești din jurul Voynosenshalui".

La redactarea acestuia efortul tuturor de a exprima cât mai just realitatea a înregistrat un moment culminant, pe alături dramatic. Fiecare avea impresia că punctul de vedere propriu era cel just. Date de la sine înțeles că studierea a celor cari într'adevăr atestău punctul de vedere științific a fost înima gînbilă. Dar redactarea în comun a unui referat, pe bază de anchetă comună, a prilejuit cel mai fertil efort de eșize din sine, prin reconstrucția punctului de vedere obiectiv, chiar dacă aceasta mai descoperă parțial decât integral. Readele n'au întârziat a se arăta, tot mai evident, dacă nu în prima fază a corectărilor sociologice din Valea Hoțului, cel puțin în a doua și mai cu seamă cu prilejul redactării primelor referate, înainte plecării spre Bugurești.

În dimineața zilei de 19 Ianuarie, ultimii 5, împreună cu Directorul, părăsesc Nicolaievul pentru a merge în Valea Hoțului prin Kantakuzenka. Frigul aproape insuportabil. Pentru demarșii coborâri în repotat rînduri și fugă mai mulți kilometri.

În Kantakuzenka ajungem pe înserat, înghețați și infomețați. Refuzăltarea cu echipa Kantakuzenka naște o stare reconfortantă.

A doua zi porăim spre Valea Hoțului prin Berezovka. Rămănam la prânz și peste noapte în Berezovka - unde dormim la un

hotel (fostul sinagogă, transformată astfel se revietici) miserabil amenajat și nelămurit îndeajuns - pentru că prefectul a refuzat să ne dea benzină.

Și în această zi gerul se dovedește aproape insuportabil. Dar zecile de cadavre cyrești - bătrâni, femei, copii, - presărate pe șosea, domină psihologic, dezagrobabil, starea fiziologică.

Pe seară ne împrumutăm benzină un inginer, șeful serviciului drumurilor iar a doua zi pornim spre Valea Hoțului prin Ananiev. Este drept că, pe înserat, ajungem. Dar cu câte scărâșniri din dinți.

Cu prilejul împotmolirilor din vecinătatea Văii Hoțului am observat cum cei mai robuști, cei mai sportivi, își frecă mâinile cu săpădă și executau alegări și sărituri pentru o căt de ușoară desmărtire.

V. Pregătirea cercetărilor din Valea Hoțului.

- 11 Ianuarie-5 Februarie 1942 -

Ajunși în după amiaza zilei de 11 Ianuarie la Valea Hoțului, Botagan-Cancea, trec pe teren, raportează primele rezultate, efectuează paralel investigații în localitate și împrejurimi și pregătesc încartiruirea întregii echipe, care nu avea să întârzie. Aceasta până la 21 Ianuarie.

A fost ales satul Valea Hoțului pentru următoarele motive :

1. Este cea mai puternică așezare românească spre Sud-Est a fostei Republici Moldovenești, din care provin toți românii ce se găsește în satele din județele Berezovka, Cocakov și Odessa;

2. Deși este o foarte mare așezare românească (circa 5.300 Moldoveni) este în același timp și o așezare mixtă având și circa 5.000 Ucraineni;

3. Îngăduie cunoașterea bună a regimului colhozurilor având 18 colhozuri;

4. Fiind capitală de raion, cu școală agricolă, spital, școli medii, îngăduie cunoașterea administrației.

Dela 22 Ianuarie întreaga echipă trece la prelucrarea statistică a datelor recensământului efectuat, câțva timp înainte, de alți colegi dela Institutul Central de Statistică. Prelucrarea durează până la 5 Februarie.

La 27 Ianuarie pleacă la București Stoianovici-Bețegen cu un referat amănunțit al Directorului nostru către Direcția Generală, la care erau anexate și două rapoarte asupra satelor românești din jurul Voasnosensului, unul alcătuit de Apostol-Bucurescu-Dumăre-Econom pe baza anchetei din satele Bulgarka, Macova și Noua Grigorievka și altul de A. Colopentia pe baza anchetei printre Români aflați în Nicolajev.

În aceeași zi, pe înserat, suntem vizitați de echipa Traian Herseni - Dr. I. Fîlcăaru (13 Membri) care avea de scop cercetarea rapidă a Trăsnitricii din punctele de vedere economic, politic, antropologic, etno-agro-geografic, lingvistic etc.

După masa de seară și a doua zi de dimineață au avut loc schimburi de vederi și informații asupra celor constatate de fiecare echipă.

Camaraderia deosebită și buna dispoziție au constituit caracteristica acestei întâlniri, între cele două grupe de cercetători sociali.

Dimineața, pe la orele 10, au plecat în direcția Aneniev, în vederea stabilirii pentru câteva zile în satul românesc Handrabura.

VI. Cercetarea sociologică

6-28 Februarie 1942 -

Odată terminată despuieroa și centralizarea datelor recensământului se trece, dela 6 Februarie, la cercetarea sociologică a satului Văloa Hotului,

În vederea acestora, cu o săptămână înainte au început a se pune diversele probleme și a se stabili aspectele ce trebuiesc luate de cercetători, indiferent problema cu care avea să se ocupe în special. Iar într-una din gîdînte (31 Ianuarie), Directorul, după o introducere metodologică și de tehnică sociologică a făcut o prezentare a planului de lucru pe teren, specificînd punctele din care vor trebui să-și tragă seva toate studiile pe care le vom întreprinde în sat.

Schematic acestea sunt:

1. Evoluția acestei insule etnice românești.
2. Viata românească. Resturi de tradiții: în obiceiuri, port, joc; tehnici agricole, pastorale; stil economic.
3. Conviețuirea româno-ucraineană în acest sat: influențe culturale mîrte-bilingvism.
4. Organizarea pe care i-au dat-o bolșevismul și țarismul.

5. Atitudinea și cererile de azi: față de credința creștină; față de Români; problema Moldovean-Român; față de proprietate; față de Stat și administrația românească.

În scriile următoare discuțiile s-au purtat pe aceste probleme, pentru a se vedea în ce măsură pot fi acestea integrate în cercetările speciale ale fiecăruia.

Câteva zile am procedat la întocmirea planurilor de cercetare și delimitarea problemei fiecăruia, după cum urmează:

1. Așezare geografică, locuință, costum - No. Economu.
2. Istoricul satului - T. Al. Stoianovici.
3. Aspectul demografic - Gh. Rotegaru.
4. Problema sanitară - Tr. Georgescu +)
5. Psihologie socială - N. Betea.
6. Evoluție culturală - N. M. Dunăre.
7. Religie și tradiție - I. Apostol.
8. Economia (- Colhozuri - D. Schiopu.
(- Meșteșugarii - D. Cerboia
(- Comerț-credit - P. Mihăilescu.
9. Viața juridică - Gh. Bucurescu.
10. Viața politică - A. Cancea.
11. Conviețuirea româno-ucraineană - Gh. Popescu.
12. Tipuri reprezentative social-psihologic - C. Mănescu.
13. Structura socială - A. Golopenția.

Se precizează că fiecare problemă va trebui atacată din punct de vedere evolutiv; să fie dominată de un spirit critic accentuat, prin verificări continue, pentru care informatorii pe probleme cât mai mulți și diferiți.

În consecință, dola 6 Februarie s'a trecut efectiv la cercetarea sociologiei propriu-zise.

Din acest moment discuțiile asupra metodei, efortul metodologic al fiecăruia, înregistrează cel mai înalt, dar și mai fertil moment, cu prilejul găndurilor din fiecare seară, nu de puține ori prelungite până la miezul nopții, deși a doua zi toți trebuiau să fie pe teren dola 7-8 dimineața.

Perioada cercetărilor se împarte în trei faze distincte, corespunzând fiecăruia cu un stadiu precis în evoluția cercetărilor și anume:

795
109

- a) Primul ciclu de comunicări,
- b) ciclul comunicărilor sistematizate,
- c) primele redacții.

a. Primul ciclu de comunicări a început la 3 Februarie și a durat 7 zile. În acest interval, după masa necesară, s-au ținut ședințe în care - fiecărui venindu-i rândul de 2-3 ori - se comunicau rezultatele primelor corecții. Cu acest prilej se făceau și schimburi de informații între membrii echipei, completări, retușuri sau de largire a conștientizării.

Discuțiile se purtau atât asupra tehnicii sociologice utilizată în corecții; asupra criteriului de alegere al informatorilor; asupra punctului de vedere din care să se efectueze corectarea; asupra necesității de a se utiliza, în cel mai înalt grad, singul critic; pentru dete-garea tot mai accentuată de ceea ce înseamnă lucrul învățat de-a-gata și acasă; asupra prejudecăților pe care, cu orice efort, vor trebui puse la urmă, să le părăsim, cel puțin cu prilejul acestei corecții în de-a-jura de necesară; asupra proprietății colective a materialului cules (dat-urile, etc.)

Pentru a ilustra atmosfera în care am lucrat, va trebui să înfăți-șăm dificultățile întâmpinate în corectarea sociologiei întreprinderii.

Un prim fapt ce trebuie menționat, intrucât a îngreunat foarte mult și din primul moment corecțiile noastre, este neîncrederea și mai ales toarea cu care am fost primiți de locuitorii satului, indiferent dacă aceștia erau Moldoveni sau Ucraineni, bărbați sau femei, tineri sau bă-trâni, cășturai sau necășturai. Sesirea noastră la puțin timp după plecarea unei echipe germane, - identică în ce privește numărul membri-lor și având aceeași locuință pentru popotă și adunări serale-, care avusese sarcina de a executa pe Evrei, isca în conștiința localnicilor o analogie greu de ștearsă.

N-au trecut multe zile și am aflat de la oamenii cu care isbutisem, că am suntem cetați de toată lumea cu "iscădo; spioni ai Statului Român, căușturai de comuniști pe care să-i împușcăm ca și pe Evrei; am suntem Români și deci inamici - este Mihail - și ca atare nu trebuie să ne co-munică nimic: "dușmanul" al nu ia nici o informație; am suntem "taina miliției", adică poliție secretă; "am nu-s soldați, am-s cu chieș, am-s învățați"; etc.

Din acest moment n'a trebuit să ne mai mire solidaritatea uluitoare, deci nu comandată, mută, instinctivă, a în treagului sat și din cauza

către primele investigații, efectuate de noi chiar din vremea prelucrării statistice a datelor recensământului, erau în cea mai mare parte, lipsite de o valoare reală, de conformitate integrală cu realitatea socială studiată, ci, mai adeseori, simple "satisfacții", "confirmarea" teoriilor proprii.

Afară de aceasta, mai enumerăm, doar, încă o serie de cauze, care fiecare și-a avut rolul lor în stăvilirea cercetării noastre și anume: grija de a nu fi considerați ostili administrației românești; bănuiala că informațiile noastre vor fi utilizate în scop fiscal; starea psihică ne normală - război, stare de ocupație, incertitudine asupra desfășurării ulterioare a evenimentelor; faptul că eram considerați străini - Român nu este tot una cu Moldovean - și răspunderea de către armatele Române, a vertebrei care la noi noțiunea de comunist este semnul unei injurii; că Românii urăsc pe comunisti, că accepția la noi în țară sunt încă și indispoziția multora față de nedreptățile și abuzurile călărești de administrația românească; lipsa din noi a frantuzilor (localnicii) vieții politice și sociale, cari s'au refugiat cu trupele sovietice a constituit o piedică foarte importantă în aflarea adevărului, în special pentru cercetătorii vieții politice și ei psihologiei sociale; lipsa arhivelor, documentelor și bibliotecilor; diferențe dintre limba vorbită de noi și aceea a localnicilor Moldoveni; conștiința acestora că au participat la viața unui stat mare și a unui popor cu un rol determinant în evoluția viitoare a umanității; etc.

Ne trebuie omis aici faptul că cercetarea noastră a venit numai mediul rural, viața elementului românesc în mediul urban sovietic (transnistrian) nefiind cercetată. Din acest motiv n'avem, pe lângă de observării superficiale și aprofundate, o idee completă nici asupra societății urbane sovietice.

Menționăm și greutățile datorită frigului excesiv, altceori drumurile impracticabile în perioada topirii zăpezilor și lipsa mijloacelor de transport - în fiecare zi străbăteam 5-15 Km. pe jos.

În sfârșit două cauze datorate nouă înșine: influența asupra informatorilor a acelor cari, sau fără experiență suficientă în domeniul cercetărilor sociale, sau prin înșelăciune cercetată, dată fiind delicatesea acestora și numai parțială desfacere de notele personalității proprii; precum și neutilizarea, de către noi, a tuturor abilităților posibile în apropierea informatorilor - apropiere de orice natură, sub toate raporturile.

Desigur, de toate aceste lucruri nu s'au resimțit, - ori în mai mică

7/17/1

măsură, cercetările istorice, demografice, sanitare și etnografice.

Acei cari doreau să cunoască adevărata față a lucrurilor, dorință dictată de conștiința științifică ce nu le permitea contrariul și de respectul pentru scopul fixat ochipai de către Guvern, care aștepta, în conformitate cu cerințele moderne ale politicii de stat de a se fundamenta pe tehnică, pe cunoașterea sociologică și statistică a realităților sociale, să afle adevărul asupra fenomenului dela Est de Mîstru, - intrucît le apărea foarte probabilă eventualitatea de a duce la București fișe în afara realităților, s'au simțit datori să încerce o "degraderă", mai exact o apropiere sub toate fețele de un număr suficient de informatori alogi după toate criteriile impuse de tehnica sociologiei monografice (vîrstă, sex, cultură, situația înainte de revoluție, în timpul revoluției, sub administrație românească), indiferent dacă aceasta a necesitat sume de bani, adoptarea temporară a unor deprinderi (fumatul, băutura-ordinară, participarea la nunți, praznice etc.), renunțarea la acele aspecte din personalitatea proprie care ar fi constituit o piedică pentru cercetarea obiectivă (prejudecări, apartenență politică, note temperamantale, igienă sanitară etc.). Într'adevăr, această tehnică adoptată ad-hoc dat fiind împrejurările noi și speciale în care s'au efectuat cercetările, a dat rezultate fructuoase.

b. Ciclul comunicărilor sistematizate. La sesința din seara zilei de 18 Februarie, Directorul face cunoscut apropierea plecării, pentru care se hotărăște începerea unui al doilea ciclu de comunicări, de astădată sistematic, urmînd să cuprindă nu numai dohena cea mai apropiată de forma definitivă a lucrării, dar și redarea sintetică a întregului material cules.

Scopul: verificarea materialului cules, observarea lipsurilor, confruntarea datelor culese, observarea trăsăturilor esențiale și comune, unificarea metodei de prelucrarea materialului.

Sedințele ciclului acesta s'au ținut între 16-17 Februarie și dureau dela orele 5 sau 6 p.m. până la miezul nopții. În intervalul dintre cele două cicluri, în afară de redactarea primelor comunicări sintetice și convorbirile pentru această cu Directorul, au continuat cercetările pe teren.

O primă constatare cu prilejul acestor comunicări, este aceea că efortul metodologic a înregistrat tot mai multe victorii pe linia confirmării cu spiritul obiectiv și aproape tot atâtea rezultate pozitive.

Ultimile zile, până la plecarea noastră, se continuă cercetările cu febrilitate, se fac verificările necesare și se completează lipsurile.

c. Primele redactări. În ședința de la 23 Februarie Directorul ne face cunoscut că, până în dimineața zilei de 27 Februarie când va pleca prima serie, de 6 spre București, cu care urmasii să noștri și D-na, să redactăm pe deoparte, câte un referat schematic, strict descriptiv, în care să fie cuprinse elementele esențiale, funcționarea și ideile directoare ale fiecărui compartiment din viața socială și statală sovietică, așa cum era înainte de retragerea trupelor rusești; iar pe de altă parte, un referat asupra situației acelorăși compartimente sub administrația românească, specificând problemele ce se ridică în fața administrației noastre.

De data aceasta spiritul obiectiv a reușit să domine aproape integral redactările celor mai mulți, întrucât serios că la întocmirea studiului, vom întâlni un singur bloc, o singură preocupare; redactarea științifică, conformă cu realitatea socială studiată, întrucât cu toții tind acum deopotrivă spre aceasta, cu toți sunt conștienți de necesitatea exprimării adevărului, nu numai pentru știința socială dar și pentru tehnica politică în genere și pentru politica statală românească.

În dimineața zilei de 3 Martie pleacă seria a doua (ultimă).

La plecarea statului în care am lucrat peste 40 de zile, un gând pentru viața din Valea Loșului.

Pentru că nu numai cercetări, interpretări și discuții au fost. Dar și nu uităm ectoneliile. Pornim dimineața în zori, când soarele încă nu încălzește și se-arete de după coline, și ore întregi prin câmpulă topită, prin hărtoape și parca ne-afundăm până în gâmburi. Și seara, nu toți aflăm încă o noapte caldă pentru uscare a încălțămintei.

Mai cu seară în ultima săptămână, nu de puține ori rămânem la masă - cu toate că ne-așteptau bugate alese -, iar când totuși cutorăm avem de trecut șanțul de lângă poartă pe spatele unui - cu cîșor

173

dintre noi, care își oporesc camaraderogăte forța și prevederea.

Deprinzi cu gușoșele de apă din Valea Voșului, atunci când în drum spre Tiraspol mașinile ne purta prin lacuri până la înălțimea scaunului, de parcă plutim, lucrul ne apărea înădăruș normal, că nu ne mai impresiona deloc.

Deasupra, s'a fost deloc ușoară desprinderea de cei care-și dăduseră sufletul unora dintre noi, ca un mare comportamentului nostru amintit mai sus și prin concursul oțtore, aproape exclusiv, ne-a fost posibil să aflăm, atât cât am aflat din realitatea socială studiată. Aceasta mai cu seamă pentru ei, întrucât începuseră-și facea loc în sufletele lor o tornă: erau aștia cari vorbitorii deschis și taceau consecințele.

La Tiraspol ajungem pe la orele 10. Poposim peste noapte. A doua zi 3 Martie, - în afară de cei care au rămas pentru aranjarea chestiunilor administrative și financiare la Biroul Inventarierii Transnistriei -, plecăm la Tighina, de unde luăm trenul spre București.

Când, cu trenul, gândul ne poartă înapoi spre Capitală, cu toate alea, unde ajungem înaintea prinsului (4 Martie).

Si abia au va fi îndelungată în București. Pentru că nu peste mult timp vom pleca din nou, de astădată cu mai multă certitudine în împlinirea misiunii încredințate, înscrierea Românilor de la Est de Bug.

(Nicolae Marin Dunăre)

INSTITUTUL CENTRAL DE STATISTICA

Office INSTITUTUL CENTRAL DE STATISTICA

SUBIECT..... SEC.....

25931 - 3.APR.1942

ADR.....

Domniei-Sale
Domnului Director General al
Institutului Central de Statistică

174

R E F E R A T

Am onoare a vă înainta alăturat RAPORTUL
asupra anchetei referitoare la numărul Mol-
dovenilor colonizați în Caucazi și Siberia,
uciși, deportați, sau morți din pricina foa-
metei în satele din jurul Tiraspolului, efec-
tuată în baza ordinului de serviciu Nr.22078
din 21 Martie 1942.

Gheorghe Bucurescu

Gheorghe Bucurescu
Controlor, Șef

GB/MM
3.IV.1942

R A P O R T

Asupra numărului Moldovenilor pierduți prin colonizare în Siberia, ucidere, deportare, sau morți din pricina foametei în satele Târnauca, Sucleia, Caragași din județul Tiraspol și satul, Butur din județul Dubosar.

Primind delegația de a face sondagii cu privire la numărul Moldovenilor pierduți în situațiile de mai sus, n'am putut să mă mărginesc la o simplă adunare de cifre probabile, ci am căutat să corelez aceste cifre, pe cât a fost posibil, cu situația fiecărui sat.

Deoarece n'am putut afla numărul locuitorilor acestor sate la epoca când s'a produs fiecare eveniment, pentru simpla edificare, am făcut procentajul referindu-ne la datele recensământului din 1941.

Evident că acest procedeu e oarecum forțat, deoarece, raportate la situația de atunci, cifrele s'ar prezenta mult mai mari, ținând seamă că în acea vreme populația satului era mai puțin numeroasă.

Cifrele culese sunt trecute în tabloul alăturat.

I. Plecarea familiilor în Siberia, pentru pământ, s'a produs în anul 1909-1910. Intenția statului țarist era să populeze ținuturile nelocuite de dincolo de Urali. Pentru a se realiza plecări cât mai numeroase, s'a făcut o propagandă deosebită, - cei cari plecau fiind petrecuți cu muzică.

Dar locuitorii acestor ținuturi, oricât de puțini ar fi fost ei, se văzură limitați în drepturile lor și, ca atare, începură represalii contra coloniștilor, concretizate în jafuri și banditisme. Nesiguranta făcu pe unii să plece, cum a fost cazul celor din Sucleia și Caragași. Pentru a preîntâmpina aceste neajunsuri, autoritatea se gândi să trimită grupuri cât mai mari și mai bine închegate. Astfel în anul 1909, au plecat din Basarabia-ținutul Hotinului satul Cernila -100 de familii, care au mers până în regiunea Omsk, unde au înființat satul Cotuzu. În aceeași regiune se mai găsesc două sate moldovenești, dintre care unul se numește Pomișcud, iar numele celuilalt scapă informatorului. (Informator Vasile Lunga din satul Sucleia jud. Tiraspol, care a făcut parte din grup în vârstă de 49 ani)

II. Deportările. În timpul țarismului se făceau puține deportări și acestea mai cuseamă pentru cauze politice și cazuri de crimă, - deci izolate.

T A B L O U

de numărul Moldovenilor pierduți prin plecare, ucidere, deportare și foamete în satele :
Târnauca, Sucleia, Caragași din județul Tiraspol și Butur din județul Dubosar.

Satul	Case 1941	Familii 1941	Suflete 1941	Plecați		Reîntorși	Deportați		Uciși	Morți din pri- cina foametei			Total	%
				Familii	Suflete		Familii	Suflete		1922	1933			
Târnauca	620	789	3.000	10	50	-	55	150	4	8	16	228	3,8	
Sucleia	772	814	3.451	4	15	Toți	40	130	2	10	15	157	4,25	
Caragași	730	890	3.600	3	10	Toți	30	100	Nu	3	8	111	3,08	
Butur	1.007	1.065	3.650	15	60	-	100	1.000	*)	Nu	500	200	1.875	51,3

+) 500 de bărbați, 100 femei și 400 de copii

++) În total nu intră 22 de bărbați în Basarabia

Deportări în masă s'au produs numai în timpul bolșevismului. Așa, în Târnauca s'au deportat 35 de familii odată, pentru că n'au vrut să iscălească închiderea bisericii. (Informatori Gavrilă Schiopu de 66 ani primarul comunei și Toader Mălășteanu de 59 ani, ambii foști deportați.)

Apoi s'au mai deportat pentru tentativă de fugă în Basarabia, sabotaaj și răsculăciri. Deportatii erau duși în lagărele dela Crasnovișire, Ceardâi, și Sulikasnk unde lucrau la construcții de locuințe și cale ferată. În Siberia au stat mai mult, în regiunea Rasdolia, satul Borisova.

III. Uciderile au fost puține ele marchează mai cu seamă două epoci; cei din Sucleia au fost omorâți în 1922, deci pe vremea când încă nu se restabilise bine liniștea; cei 4 din Târnauca au fost uciși în 1941 de către batolionul de distrugere "Instribilitli batalion", care se formase în sat, cu misiunea de a alunga toată populația în spatele frontului și a distruge satul. După cuvintele lui Stefan Pădure de 45 ani, din Sucleia, putem deduce că omorurile erau mai numeroase, dar nu se făceau în sat: "Uciși n'o fost, dar dintre cei luați nu s'o mai întors decât 5 familii.

IV. Foametea. Prima foamete a fost în 1921-1922, iar a doua în 1932-1933. Morțile din pricina foametei, în aceste sate, sunt puține și la aceasta au contribuit 2 cauze:

1. Apropierea de orașul Tiraspol a făcut ca să poată găsi mai lesne mâncare.

2. Apropierea de graniță.

"Cu foametea n'o murit aici prea mulți, căci nu s'o luat prea tare (alimentele) și a fost aproape de graniță. Au fost mulți umflați (informator: Sava Pântea de 45 ani din Sucleia.)

De aci putem înțelege două lucruri:

a. Că Statul n'avea interes să se afle că e foamete în țară de aceea "n'o luat prea tare".

b. Că granița fiind aproape, s'au mai putut trece alimente din România.

Pentru a ne face însă o idee de modul cum au acționat aceste cauze asupra satului moldovenesc, e de ajuns să privim situația satului Butur din județul Dubosar.

Satul Butur e așezat, ca și Târnauca, într'unul din coturile pe care le face Nistrul, intrând în pământul românesc.

IE satul naționalistului Toma Jalbă și face parte din satele cari au alcătuit centrul de rezistență moldovenească aici în regiunea Dubosarului și a Bălții. De aci au fugit 22 inși în Basarabia. Deportările ocupă și ele cel mai mare număr întâlnit până aci: la 500 de bărbați, 100 de femei și 400 de copii. (Informator Andrei Bărcuță de 56 ani, medicul satului). Aci, chiar foametea a făcut mai multe ravagii:

1. Pentru că-i mai departe de oraș.

2. Deși aproape de graniță, a fost oarecum un sat proscris.

CONCLUZIUNI.

Din cele expuse mai sus, putem trage următoarele concluziuni:

1. Că grupurile izolate plecate, pentru pământ, în Siberia s'au reîntors.

2. Că dintre cei deportați s'au întors foarte puțini, ceea ce lasă să se creadă, că unii dintre ei au fost uciși.

3. Că deportarea n'a fost un fenomen specific satului moldovenesc.

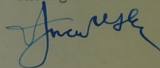
5. Că, în toate părțile, deportarea a avut de scop să sfărme coeziunea satului și rezistențele izolate.

6. Că cei fugiți chiar în Basarabia, din cauza bolșevismului, se reîntorc astăzi în satele lor.

7. Că ucideri în sat au fost puține și mai ales în cazuri de turburări.

8. Că foametea dela 1922 a fost un fenomen natural, datorit unei proaste recolte; pe când cea din 1933 a fost în parte și opera statului. Că cel mai mare procent de pierduți, îl ocupă morțile din cauza foametei.

Gheorghe Bucureescu

astfel:

1. Troica. Judecata secreta. Nu se ştia când şi unde judeca, dar invinuitul primia condamnarea prin poliţie.
2. Consfătuirea specifică (deosebită).
3. Instantă superioară era aceea a Uniunii R.S.S. Această judecată superioară a Moscovei, credem că era ca un fel de Curte de Casaţie. Armata îşi avea organele sale de judecată: în timp de pace "disciplinarmăi batalion", iar în timp de războiu "Voennî tribunal=" tribunal de războiu.

III. Analiza instanţelor.

A. Judecata sătească = Seč-Sudia

În fiecare sat se află un judecător ales dintre oamenii partidului. Alegerea lui se facea odată cu deputaţii raionului, cari erau aleşi din 3 în 3 ani. S'a întâmplat însă că judecata sătească a luat fiinţă între alegeri aşa că a continuat a-şi alege judecătorii astfel. La alegere luau parte toţi cetăţenii dela 18 ani în sus, dacă aveau drept de vot, adică dacă nu fuseseră condamnaţi la interdicţie.

a. Preşedintele. Este omul partidului. În primele 6 luni după alegerea sa face o şcoală de judecată şi spionaj. Întors în sat el este acela care organizează împreună cu partizanii supraveghierea tuturor suspectilor.

b. Judecata. Cel ce s'a făcut vinovat de ceva, este chemat, printr'o adresa, să se prezinte la judecată, într'o zi anumită. Judecata se petrece în plin public. Judecătorul îşi alege un secretar, dintre oamenii prezenţi în sală. Din public se înscriu apăsători şi apărători. De cele mai multe ori însă omul are grijă de a-şi tocmi singur apărători, adică vorbeşte cu câţiva prieteni să vină în sală şi să se înscrie la apărare.

Judecă pricinile a căror valoare nu trece de 1000 de ruble.

Pedeapsa se dă în conformitate cu un text de lege.

Hotărârile date de judecata sătească se anunţă în prima soborâie¹⁾, de către preşedintele judecăţii. Cu această ocazie se produce o critică publică a condamnatului foarte serioasă, care echivala uneori cu o semilichidare morală a pedepsitului. Anunţarea pedepsei începe prin amintirea faptelor bune ale condamnatului, apoi pe cele rele; în acelaşi timp se compară cu altcineva, care a făcut numai fapte de laudă.

./.

1) adunarea satului.

780

Hotărârile judecătii satești pot fi apelate la judecata norodnică, dar apelul nu e suspensiv de executare.

c. Caracterizarea intrinsecă a judecătii satești.

1. Se investește din oficiu;
2. Sedința publică cu participarea asistenței din rândul careia se înscriu apărători și apăsători;
3. Pedepsește mai mult disciplinar în zile de lucru sau pedepse bănești;
4. Anunță pedepsele în sobranie înștiințându-le de critica publică.

d. Caracterizarea extrinsecă a judecătii satești:

1. Judecată de natură populară.
2. La îndemâna oricui prin apropierea de locul pricinii.
3. Accesibilă oricui prin lipsa de cheltuieli.
4. Educatoare pentru asistență, care ia parte la judecata.
5. Stăvilește gustul de șicamă prin anunțarea hotărârilor în sobranie și critica publică.
6. Contribue la descongestionarea justiției.

e. Inconveniente.

1) a fost lăsată pe seama politicianului, care a întrebuințat-o mai cu seamă la distrugerea și înlăturarea rezistențelor politice, deci a fost oarecum abuzivă.

2. Nu se poate încredința soarta oamenilor unui președinte fără studii, care poate oricând greși, prin neștiința de a căuta în texte.

B. Judecata norodnică - "Norodni-Sud"

Se găsește în fiecare raion, deaceia i se mai zice și raională.

a. Componerea instanței.

1. Un judecător - om cu studii, numit de guvern.
2. Doi delegați ai satenilor și
3. Un secretar de ședință.

Mai participă -

Un procuror și

Doi avocați.

C. Desbaterile.

1. Primul cuvânt îl are președintele "Sud", care deschide ședința astfel:

"În numele Republicii Autonome Socialiste Sovietice Moldovene,

187

cassele oamenilor a tot ce-i mai de preț, sub cuvânt, că-i luat dela jidani. Dar au fost și aci oameni cu justuri, chiar muncitori în colhoz, cari au vrut să trăiască mai omenește și-și au procurat o serie de lucruri mai bune. Ori azi aceste lucruri sunt ridicate, fără a le da bon în schimbul lor.

Acestea toate sunt fapte, cari fac pe cei de aici să creadă tot mai mult în ce le-au spus bolșevicii: „Că în România se trag tunurile cu boii și Românul nu se satură până nu mănâncă de furat!”

E o problemă pentru fiecare de a înțelege aceste lucruri și nu reușesc a-le deslega decât printr'o singură cale: „Așa o fi pentru că-i războiu, dar suntem cu toții oameni și.... parcă n'ar trebui totuși așa!”

Intervine deci o prelungire a răbdării, dar, mă întreb, dacă vom putea să-i câștigăm vreodată în acest fel.

În ultimul timp, prin ordonanța Nr. 37, care publică decretul din 22 Decembrie cu Nr. 303 s'au înființat niște pretorale județene pentru judecarea civilelor. Dar pe funcționarii noștri cari contribuie aci la defăimarea statului nostru, cine-i judecă? Avem sub ochi exemplul unei justiții, care a controlat tot timpul. Așa s'a reușit să se conducă Statul Sovietic 20 de ani. A fost lipsă de pâine, au fost acțiuni nedrepte, dar toate au avut o justificare.

Cred că e timpul că la întrebarea „de ce faci așa ?” Să poată răspunde administrația noastră, nu „pentru că așa vreau”, ci „pentru că o normă generală, obiectivă și impersonală mă obligă la acest lucru”.

Gheorghe Bucurescu

189
182

ORGANIZAREA, FUNCTIONAREA SI CARACTERIZAREA JUSTITIEI
SOVIETICE.

Priviri de ansamblu asupra epocii actuale.

I: INTRODUCERE.

Dacă în țările cu tradiții juridice evoluția normelor se poate urmări mai greu în istorie, aici, în Rusia Sovietică lucrurile stau altfel.

Revoluția a dărânat totul și apoi s'a văzut nevoie să refacă totul, dar pasul era făcut și nimeni nu se mai gândea să reinstaleze instituțiile burgheze. O cercetare a tuturor instituțiilor se impune mai cu seamă ca fiecare instituție a o reacțiune contra epocii anterioare. Căci, dacă în alte țări mai putem întâlni instituțiuni devenite anacronice prin vechimea lor, aici se pare că a fost o preocupare specială ca ce a fost vechiu să nu mai fie nou niciodată. Evident că un studiu al întregului mecanism al vieții juridice în lumina acestei prisme - efect și cauză - ar fi cel mai revelator.

Am crezut însă necesar că n'ar fi altceva mai de folos din mecanismul justiției - decât înțeleg organizarea judecăților sovietice, punerea, competența și analiza dinamicii lor. Dar n'am pretenția că studiul poate fi complet, din cauza lipsei unui informator de specialitate sau a unor texte; însă nici lacune esențiale nu pot fi, deoarece justiția a fost aici foarte activă și mai cu seamă simțită de unii dintre locuitorii satului, cu care am cautat să stau de vorbă.

II. Organizarea judecătorească.

Organizarea judecătorească, urmărește pe cea administrativă. Au existat deci următoarele instanțe:

1. Judecătura sătească, în fiecare sat.
2. Judecata raională - în raion.
3. Judecata superioară a Moldovei.
4. Judecata superioară a Ucrainei.
5. Judecata superioară a Moscovei.

- Chestiunile comerciale erau judecate de judecata comercială care era regională.

- Politia - М.Н.К.У.Д. își avea instanțele sale, ierarhizate

183

astfel:

1. Troica. Judecată secretă. Nu se știa când și unde judecă, dar învinutul privind condamnarea prin poliție.

2. Consfătuirea specială (deosebită).

3. Instantă superioară era aceea a Uniunii R.S.S. Această judecată superioară a Moscovei, credem că era ca un fel de Curte de Casație.

Armata își avea organele sale de judecată: în timp de pace "disciplinării batalion", iar în timp de războiu "Voenăi tribunal" tribunal de războiu.

III. Analiza instanțelor.

A. Judecata satească = Sob-Sudia

În fiecare sat se află un judecător ales dintre oamenii partidului. Alegerea lui se făcea odată cu deputații raionului, cari erau aleși din 3 în 3 ani. S'a întâmplat însă că judecata satească a luat ființă între alegeri așa că a continuat a-și alege judecătorii astfel. La alegere luau parte toți cetățenii dela 18 ani în sus, dacă aveau drept de vot, adică dacă nu fuseseră condamnați la interdicție.

a. Președintele. Este omul partidului. În primele 6 luni după alegerea sa face o școală de judecată și spionaj. Întors în sat el este acela care organizează împreună cu partizanii supraveghierea tuturor suspectilor.

b. Judecata. Cel ce s'a făcut vinovat de ceva, este chemat, printr'o adresă, să se prezinte la judecată, într'o zi anumită. Judecata se petrece în plin public. Judecătorul își alege un secretar, dintre oamenii prezenți în sală. Din public se înscriu apărători și apărători. De cele mai multe ori însă omul are grijă de a-și tocmai singur apărători, adică vorbește cu câțiva prieteni să vină în sală și să se înscrie la apărare.

Judecă pricinile a căror valoare nu trece de 1000 de ruble.

Pedeapsa se dă în conformitate cu un text de lege.

Hotărârile date de judecata satească se anunță în prima sobrahia¹⁾ de către președintele judecății. Cu această ocazie se produce o critică publică a condamnatului foarte serioasă, care echivala uneori cu o semilichidare morală a pedepsitului. Anunțarea pedepsei începe prin amintirea faptelor bune ale condamnatului, apoi pe cele rele; în același timp se compară cu altcineva, care a făcut numai fapte de laudă.

./.

1) adunarea satului.

187 44

Hotărârile judecătii sătești pot fi apelate la judecata norodnică, dar apelul nu e suspensiv de executare.

6. Caracterizarea intrinsecă a judecătii sătești.

1. Se investește din oficiu;
2. Sedința publică cu participarea asistenței din rândul căreia se înscriu apărători și apăsători;
3. Pedepsește mai mult disciplinar în zile de lucru sau pedepse bănești;
4. Anunță pedepsele în sobranie înștiințându-le de critica publică.

d. Caracterizarea extrinsecă a judecătii sătești:

1. Judecată de natură populară.
2. La îndemâna oricui prin apropierea de locul pricinii.
3. Accesibilă oricui prin lipsa de cheltuieli.
4. Educatoare pentru asistență, care ia parte la judecată.
5. Stăvilește gustul de șicant prin anunțarea hotărârilor în sobornie și critica publică.
6. Contribue la descongestionarea justiției.

e. Inconveniente.

1) a fost lăsată pe seama publicului, care a întrebuițat-o mai cu seamă la distrugerea și înlăturarea rezistențelor politice, deci a fost oarecum abuzivă.

2. Nu se poate încredința soarta oamenilor unui președinte fără studii, care poate oricând greși, prin neștiință de a căuta în texte.

B. Judecata norodnică - "Norodni-Sôd"

Se găsește în fiecare raion, deaceia i se mai zice și raională.

a. Compunerea instanței.

1. Un judecător - om cu studii, numit de guvern.
2. Doi delegați ai sătenilor și
3. Un secretar de ședință.

Mai participă -

Un procuror și
Doi avocați.

C. Desbaterile.

1. Primul cuvânt îl are președintele "Sud", care deschide ședința astfel:

"În numele Republicii Autonome Socialiste Sovietice Moldovenești,

Judecata

Nr..... înfățișată de președintele N. cu secretarul J. prin participarea iavuinitorului de stat a a procurorului Z și apărătorului T declar ședința deschisă".

Apoi se dă citire cauzei la ordinea zilei.

2. În al doilea rând se ia interogatoriul acuzatului.

3. Procurorul își desvoltă acuzarea și cerând pedepsirea fixează chiar quantumul pedepsei.

4. Se ascultă martorii.

5. Se dă cuvântul apărării.

6. Se cere acuzatului să-și exprime dorința.

7. Judecătorul și cei 2 delegați ai poporului se retrag în camera de chibzuință și dau hotărârea.

C. Delegații poporului.

Delegații poporului se aleg odată la 3 ani împreună cu deputații și sunt în număr de 15 pentru fiecare sat.

Ei trebuie să fie prezenți în justiție, oridecâteori se aduce spre judecare un om din satul lor. La ședințe, vin cu rândul câte 2 de fiecare dată. În ședință, au dreptul să pună întrebări în tot cursul procesului, iar la sfârșitul ședinței se retrag în camera de chibzuință împreună cu judecătorul pentru a da hotărârea. La darea hotărârii, au fiecare câte un vot ca și judecătorul, așa ca, dacă judecătorul e de altă părere, triumfă părerea lor, dar se face mențiune în hotărâre de părerea contrarie. În cursul ședinței sunt colaboratorii judecătorului, mai cu seamă în ce privește identitatea acuzatului, purtările lui, cum e văzut în societate, ce atitudine are față de partid etc.

D. Procurorul.

Procurorul e reprezentantul opiniei publice. El nu face parte din completul de judecată. El apare în justiție ca susținător al colectivului; ca atare el se poate sesiza din oficiu oridecâteori aude că s'a întâmplat ceva, care atinge ordinea publică. Publicul îl poate înștiința verbal sau scris despre anume lucruri nelegale, care se petrec. Pe baza acestor înștiințări, el poate să ordone anchete tehnice și de specialitate sau să dea ordin de reînțetarea unei anchete, care ar fi fost făcută cu părtinire, în orice domeniu al vieții publice - didactice, administrativ, economic etc. Emite mandate de arestare și ordonă percheziții.

În fața instanței e acuzator principal în cauzele criminale.

e. Avocații sunt considerați că dau concursul la luminarea cauzelor

186
~~288~~

Ei sunt plătiți de raion. Ōsorbit mai primesc plată și din partea celor, pe care-i apără.

f. Cauza. Cauzele în fața judecării raionale sunt de două feluri cetățenești și criminale:

Cauza e cetățenească atunci când faptul care i-a dat naștere a adus atingere unui drept individual, recunoscut de lege fiecărui cetățean. Așa spre exemplu dacă vitele cuiva scapă într-o holdă, dacă un intervine împăcare, între proprietarul vitelor și stăpânul holdei, ia naștere acțiunea cu cauza cetățenească.

Cauza este criminală, când faptul învinuit aduce o leziune opiniei publice; și era crimă nu numai lezarea unui interes general, cum ar fi incendierea unui colhoz sau cauzarea morții unei vite din colhoz, ci și a atinge unele din drepturile cetățenești sau personale ale cuiva. Aci se considera că statul e protegitorul acelor drepturi și că nu i s'a făcut rau individului ci statului, sau mai precis că a lezată întreaga opinie publică, cum ar fi și atunci, când parintele își bate copilul sau soțul își bate soția.

În genere, în astfel de cazuri se întrebuițează raționamentul pe cale de consecință, raționament, care lasă în mâna procurorului fixa natura cauzei.

Dar pentru a face mai înțelesă această chestiune, vom lua dreptul de a scrie, care e un drept cetățenească sau dreptul de a lua parte la întruniri.

Ōm zicem că cineva a fost împiedicat de a exercita vreunul din aceste drepturi și acțiunează în justiție. Pe cele de consecință se raționează astfel: El nu numai că a adus o pagăbă personală fiecăruia din ei, lipsindu-i de un câștig, dar a pagubit în același timp întreaga societate, căci cel ce scrie contribuie la cultura generală, iar cel ce merge la întrunire ar fi putut avea o idee bună, care ar fi luminat multe lucruri.

În unele cazuri, repararea pagubei putea să fie o circumstanță atenuată. Așa, spre exemplu, cel care omora calul colhozului făcea o crimă, dar, dacă depunea prețul, pedeapsa se micșora cu totul sau chiar era achitat.

În cauza cetățenească, de multe ori împăcarea părților stinge cauza.

La fixarea naturii cauzei intervin însă o serie de considerente subiective.

Așa dacă de obicei cauza era civilă pentru un biduiac (om sărac) care avusese dela a - zha. de pământ pentru un culec (bogătaş care

187 24

avusesse dela 20-50 ha. de pământ) cauza poate fi criminală. Deci erau considerente pasionale ca:

1. Din ce clasă face parte.
2. Atitudinea față de partid.
3. Gradul de proletarizare la care ajunsese.
4. Purtări personale - harnic sau leneg, individualist sau colectiv, abstinent sau bețiv - supus și dând aprobare acțiunilor cetățenosti sau critic - negativist etc.

În cazul existenței inderizabililor, incidentale de orice fel erau căutate pentru a lichida pe cel ce constituie o piedică în calea eforturilor tuturor.

De multeori, când existența cuiva devenea prea supărătoare, i-se găsea o cauză de deportare. În astfel de cazuri, numai judeca narodni sud, ale cărei debateri erau publice, ci acela era luat și dus; iar pe drum i se comunica hotărârea. Astfel de hotărâri și judecări secrete făceau numai tribunalele E.N.K.V.D-ului, începând cu prima judecată Troica. Apelurile la instanțele polițienesti se trimet în plicuri; dar nu se timbrează decât plicul pentru poștă.

G. Judecata.

Judecata se petrece în ședință publică. Din completul de judecată fac parte: președintele, delegații poporului și secretarul fără drept de vot. Judecata se făcea cu participarea procurorului și a avocaților.

h. Hotărârea. Hotărârea cuprinde:

1. Enunțarea faptelor;
2. Identificarea învinutului;
3. Citarea articolelor pe care s'a bazat.
4. Hotărârea propriuzisă - condamnarea sau achitarea. Achitarea era foarte rară foarte chiar excepțională.

1. Pedeapsa. Dacă am avea posibilitatea unei statistici a judecăților, cari s'au făcut aici, am putea fixa cu precizie natura juridică a pedepsei.

Maximul pedepsei pentru viață era 10 ani. Pentru vinovații mai mari se dădea moartea.

Din informațiile culese am putut afla că pedeapsa era de multe ori prea mare pentru faptul săvârșit.

Acest lucru se poate explica prin:

1. Raționamentul pe cale de consecință;

188
~~203~~

2. Istoria politicii comuniste.

Adică în primul rând faptul căpătă o agravare uneori, după cauza căreia i se ataşa. Si aci am văzut că calificarea era subiectivă.

În al doilea rând, politica partidului comunist a fost un întreg şir de fluctuaţii, cari era normal să întâlnească rezistenţe. Aceste rezistenţe trebuiau înlăturate şi cauza lor distrusă spre a nu se perpetua. Trebuia deci găsit mijlocul de a reprimă în aşa fel ca să distrug eventualele intenţii. De aci caracterul represiv al justiţiei. Si era normal să fie aşa încă perioada comunistă poate fi divizată într-o serie de subperioade, cari prin natura lor cereau pedepse exemplare cu caracter de intimidare, pentru toţi cei ce se abăteau din linia comună.

Aceste subperioade, cari contribuiesc la fixarea şi menţinerea caracterului intimidant şi represiv al justiţiei sovietice sunt următoarele.

1. Până în 1923 lupte pentru lichidarea bandelor burgheze şi a Ruşilor Albi.

2. 1923-1929 - N.E.P.-Noua politica economică

3. 1929 - colectivizarea.

4. 1937-1938 - lichidarea troţkiştilor.

În clar deci că în aceste subperioade se găseau indivizi, cari nu erau de acord cu politica guvernului. Pe aceştia guvernul îi pedepsea în mod exemplar pentru a taia pofta la eventuale rezistenţe.

J. Caracterizarea judecării morodnice.

1. La îndemâna oricui prin apropierea de locul pricinii;
2. Populară prin participarea alogilor poporului;
3. Accesibilă tuturor prin lipsa taxelor de timbre;
4. Înlătură substituirea de persoane, prin prezenţa a doi oameni din satul acuzatului;
5. Ugurează identificarea persoanei şi a faptelor, tot prin alogii poporului;
6. Aduce oarecare siguranţă că oricărei infracţiuni îi corespunde o pedeapsă;
7. Procurorul, nefăcând parte din complet, poate sesiza oricând instanţa. Deci, în mod indirect, sesizabil din oficiu.

IV. Caracterizarea generală a Justiţiei sovietice.

1. La îndemâna oricui, prin apropierea instanţelor de

locul pricinii;

2. Populară prin participarea poporului la judecățile obicinuite;

3. Educatoare prin participarea poporului la judecata primei instanțe;

4. Accesibilă oricui prin lipsa taxelor de timbru, chiar și la judecata superioară a Moscovei;

5. Se poate sciza din oficiu.

6. Descongestionată și deci rapidă prin lăscarea pricinilor mici în competența judecății satului.

7. Cu stavilă contra justului de șicană prin desonorarea ce i se face celui condamnat.

8. Cu aplicarea pricinilor moderne de a căuta îndreptarea individului, prin dreptul de grațiere, pe care-l are președinții de republici, șeful justiției și președintele sovietului suprem.

V. Consecințe-

Nu s'a bucurat de faima unei justiții drepte, pentru că:

1. Incriminarea e subiectivă - deci se putea observa de toți că aceluiași fapt le-a corespuns întotdeauna o pedeapsă, dar pedeapsa era prea disproporționată între unii și alții.

2. Lăsată la dispoziția politicianului ea a fost folosită tot timpul pentru scopurile politice. Am putea spune că aci justiția a fost o anexă a politicianului, creată pentru a da ajutor politicianului.

VI. Realizări.

1. A reușit să susțină bine un sistem gigantic de schimbare radicală a tuturor formelor.

2. N'a fost preocupată de a realiza gustul în sensul pe care-l concepe lumea noastră, ci de a ajuta regimul, care s'a considerat totdeauna ca just și reparator. Așa dar a fost o justiție a politicianului.

3. Descopăr cu mare greutate pe cei judecați și aceștia roșesc când își aduc aminte de acest lucru, ceea ce înseamnă că a reușit să facă educația pentru oprobiul infractorului;

E drept că în mintea multora "sufărul" s'a răsfărât ca o răutate pe care trebuie s'o ocolești.

Consecința a fost că neînțelegerile au devenit din ce în ce mai rare și au continuat a se rezolva mai mult pe cale privată, prin împăcare.

În concluzie a fost justă pentru idei politice, adică le-a

190
191
AP

urmărit executarea tot timpul; adică însă aceste idei n'au fost drepte sau că au părut nedrepte, aceasta e altă chestiune și nu e cazul a fi studiată aci.

VII. Privire de ansamblu asupra epocii actuale.

Dela venirea noastră aci, a început administrația românească.

În privința justiției, la început a guvernat justiția militară, care nu înglobează viața în tot complexul ei ca justiția civilă. Apoi, credem că a fost și ea aglomerată, ținând seamă de situația de războiu.

Totuși ideea justului și a injustului trăiește peste tot și poate că se dezvoltă mai mult tocmai acolo unde în justiția a fost mai mare .

În urma revoluției, au fost abolite o seamă de practici, cari aduceau umilirea omului - una dintre acestea și cea mai de seamă a fost bătaia. Da, aici în timpul bolșevismului n'a mai fost bătaie.

Perchezițiile s'au făcut pe bază de ordin scris, iar confiscările s'au făcut prin eliberare de bon.

Când au fost ridicați sau au fugit Evreii din aceste sate au rămas pe urma lor o serie de bunuri mobile, pe cari administrația n'a fost în stare a le conserva.

Intercându-ne asupra constatărilor de mai sus și reținând asupra bății, aici s'a făcut în acest sens o educație de demnitate a tuturor în această privință. Era o rușine să fie cineva bătut, iar cel care bătea pe cineva căpăta uneori pedeapsa maximă pe viață.

Astăzi apare o administrație românească, ce se intitulează liberatoare și poporul înțelege că e vorba de o eliberare economică în oarecare măsură, dar nu se poate înțelege cum vine eliberarea cu reîntroncarea bății- "Căci autoritățile noastre, bat populația civilă !" Adică reușesc să dovedească venitatea propagandei bolșevice care de 20 de ani arată nenorocirile, pe cari le poate aduce un regim burghez. Această constatare de azi, îi face să se simtă mai mândri, că justul lor e mai just ca al nostru. Si-mi spunea un om că dece să-l bată- " Că pe mine Domnule, nu m'a bătut părinții mei, că eu m'am bătut de cuvânt". Si-mi spunea acest lucru plângând cu atâta obidă, încât am înțeles, că acesta-i pierdut pentru cauza românească. "Domnule, să-mă și bătut altu străin ghine - Da cum si-mă împac când mă bate frate-neu- când mă bate românul! "

Iar cealaltă novigență a administrației, în privința bunurilor evreești, aduce după percheziționarea și ridicarea din

781 191

cassile oamenilor a tot ce-i mai de preț, sub cuvânt, că-i luat dela jidani. Dar au fost și aci oameni cu justuri, chiar muncitori în colhoz, cari au vrut să trăiască mai omenește și-și au procurat o serie de lucruri mai bune. Ori azi aceste lucruri sunt ridicate, fără a le da bon în schimbul lor.

Acestea toate sunt fapte, cari fac pe cei de aici să creadă tot mai mult în ce le-au spus bolșevicii. Că în România se trag tunurile cu boii și Românul nu se satură până nu mănâncă de furat!"

E o problemă pentru fiecare de a înțelege aceste lucruri și nu reușesc a-le deslege decât printr'o singură cale: "Așa o fi pentru că-i răsboiu, dar suntem cu toții oameni și.... pare că n'ar trebui totași așa!"

Intervine deci o prolongire a răbdării, dar, mă întreb, dacă voi vom putea să-mi câștigăm vreodată în acest fel.

În ultimul timp, prin ordonanța Nr. 37 care publică decretul din 22 Decembrie cu Nr. 353 s'au înființat niște pretorale județene pentru judecarea civilelor. Dar pe funcționarii noștri cari contribuie aci la defăimarea statului nostru, cine-i judecă? Avem sub ochi exemplul unei justiții care a controlat tot timpul, așa s'a reușit să se conducă Statul Sovietic 20 de ani. A fost lipsă de pâine, au fost acțiuni nedrepte dar toate au avut o justificare.

Cred că e timpul ca la întrebarea " de ce faci așa ? Să poată răspunde administrația noastră, nu "pentru că așa vreau", ci "pentru că o normă generală, obiectivă și impersonală mă obligă la acest lucru".

Gheorghe Bucurescu

IDEEA DE JUSTITIE IN RUSIA SOVIETICA

11 192

Ideea de justiție e un adevăr necesar, obiectiv și universal. E adevăr necesar, pentru că nicio colectivitate umană nu se poate conduce fără a avea la bază ideea de justiție. E adevăr obiectiv pentru că ea trăiește în afara textelor juridice și a regulilor impuse de autoritate. E un adevăr universal pentru că nu cunoaște limite în spațiu și timp.

La unele popoare sălbatice, exista obligativitatea ca, odată cu moartea șefului, să fie omorâți și o serie de tineri, pentru a însoți pe șef și a-i fi de serviciu pe lumea cealaltă. Astăzi, excluzând faptul războiului a omorâ pe cineva e crimă. Așa dar nu numai că a dispărut obligativitatea de a omorâ, dar a apărut obligativitatea de a nu omorâ.

Regula de drept veche a dispărut și a suferit nenumărate modificări în decursul timpurilor, dar totdeauna a rămas ceva obiectiv și universal, care a condus regula de drept. Aceasta e ideea de justiție.

Ideea de justiție trăiește pe deasupra tuturor vicisitudinilor sociale și se impune tuturor, dela legislator până la ultimul membru al unei colectivități, îndreptând pe toți pe calea ei și dându-le tuturor posibilitatea de a face aprecieri de valoare etică: "e drept, nu-i drept"; "e adevărat, nu-i adevărat"; "e bine, nu-i bine"; "e frumos, nu-i frumos".

În Rusia a existat un regim țarist, care a fost înlocuit de un regim sovietic, ce s'a condus cu totul după alte reguli.

În cele ce urmează, vom face o serie de constatări, folosind unele fapte, discuții, reflecții și atitudini ale oamenilor cu cari am stat de vorbă.

Pe plan statal, avem un regim absolutist în fruntea căruia se află împăratul și o serie de clase sociale ierarhizate până la sclavaj.

Revoluția sovietică aduce o răsturnare a valorilor și ideilor, în așa fel, că, ceea ce a fost just pe vremea țărilor, e considerat ca injust sub soviete. Așa dar regula juridică s'a modificat cu totul: proletarii, cea mai mizeră clasă, ajung în fruntea piramidei; iar nobilii se refugiază sau sunt suprimați. Dar, lăsând la o parte faptul revoluției, prin lege s'a luat dreptul de glas următoarelor categorii de persoane:

193 195

1. Persoanelor cari folosesc munca altora pentru creșterea veniturilor lor.
2. Persoanelor cari trăesc dintr'un venit provenit din rente, chirii etc.
3. Comercianților particulari și comisionarilor comerciali.
4. Membrilor bisericii.
5. Funcționarilor și agenților vechii poliții, ai corpului autonom al jandarmilor, ai secțiilor poliției secrete și membrilor fostelor familii domnitoare.
6. Alienatilor și persoanele sub tutelă.
7. Cei condamnați pentru furturi și delictes infamante.

Aceștia au fost scoși din cadrul legii și față de ei s'au produs crimele și ororile, de care a vorbit presa dela instaurarea regimului comunist și până azi. Față de aceștia nu s'au precupețit niciodată măsurile cele mai draconice, pentru că au fost considerați că au contribuit la exploatarea și impilarea poporului. Evident că mulți dintrei ei au scăpat prin prieteni sau rude oricui jalbe la președintele republicii.

Din chestiunile cetățenești s'a făcut obiectul de preocupare de prim ordin și toți cei excluși au fost considerați nedemni de a mai participa la conducerea poporului. Luarea dreptului de glas producea celeași efecte ca și interdicția la noi.

După colectivizare, sel sovietul (sovietul sătesc) rămâne să se întrunească și să discute numai marile chestiuni, cari interesează întreg satul. Pentru micile chestiuni se întrunesc sobraniile, adică adunările colhozurilor. La sobranie poate participa oricine, atât femeile cât și bărbații și copii. Aceștia au dreptul de glas chiar dela vârsta de 16 ani. Faptul de a fi major sau mai în vârstă nu da dreptul nimanui de a se considera superior acelorora, cari n'ar fi într'o categorie cu el. Pe plan public, copilul sau bătrânul au aceiași trecere; ba, de multe ori, cuvântul copilului are mai multă greutate decât al bătrânului. Iată ce spune Moisei Clucilă, țăran de 73 de ani din Valea Hoțului:

"Că dacă trecea omul bătrân, eu fugeam de mă ascundeam ca să nu mă tunchin cu el și sa graiască la mine și eu să nu știu ce să zic lui. Da amu su (sub) bolșevici, copchilu nic îți zăcea: "Mai dă-te incolo, că tu nu știi sa grăești. Tu ești "stara regim" (regim vechiu, idei învechite).

Organizația partidului comunist prevedea educația politică a omului până la vârsta de 25 de ani. In primele 3 clase, copilul era pioner. Incepând cu clasa IV-a și până la vârsta de 25 de ani, copiii puteau fi

comsomoli. Comsomolatul e instituția de bază în educația partidului comunist. În comsomolul pătrundeau numai cei cari învățau foarte bine și aveau purtări frumoase. Pătrunderea în partid se făcea foarte greu, după trecerea prin comsomolat sau alte probe.

În satul Noua Grigorovka din stânga Bugului, s'a întâmplat că fiul era comsomol, iar tatăl nici nu era înscris în partid. Învățătorul Zelenciu spune că fiul "se semețea" la tatăl și acesta nu putea zice nimic. Faptul acesta e considerat perfect just, din punct de vedere al partidului "căci copilul e mai mintos decât tatăl". De aci se naște o situație foarte curioasă. Tatăl păstrează toate obligațiile legale ce le are față de fiu: creștere și întreținere; însă prin faptul că fiul învăța bine tatăl scapă de responsabilitatea pentru instrucția copilului. Fiul, care e comsomol, reprezintă linia cea mai perfectă a evoluției sale și tatăl, nu numai că nu-i poate zice nimic, dar trebuie să asculte de el, în anume privințe. Dacă fiul a zis tatălui "Stara regim" acesta nu putea riposta cu nimic, căci fiul, care "e mai mintos", a apreciat că tatăl său nu e pe linia partidului.

Conflicte de acest fel, ajunse publice, pot duce la condamnarea tatălui, pentru că un copil comsomol e socotit ca un nou pion al revoluției și e interesul partidului de a înlătura din calea tineretului pe toți aceia, cari se opun educației lui. Tatăl nu poate da nici sfaturi fiului, de teama să nu fie reclamat de fiu și deportat.

Satul însă n'a primit niciodată cu ochi buni asemenea semețiri ale copiilor față de bătrâni.

Votul aprobativ pentru acțiunile obștești se dă prin ridicarea mâinii în sus. Așa se votează și legile. Acestea se alcătuiesc de către Sovietul Suprem și se trimit în proiect tuturor republicilor, cari sunt obligate să le răspândească în toate raioanele și satele. Legea venită de la Sovietul Suprem se discută ca orice chestiune și se votează prin ridicarea mâinii în sus.

În orașe, prezența proletariatului și excluderea multora de la dreptul de participare la adunările poporului fac ședințele sobraniei populate cu mult suflet.

La sate însă, țăranii, mai cu seamă după colectivizare și închiderea bisericilor, manifestă o stare de absență față de treburile publice. De aceea anunțarea ședinței de sobranie se face cu muzică, iar în timpul ședinței orchestra cântă și tineretul joacă.

Cu timpul, participarea țăranilor începe să fie mai numeroasă, deoarece hotărârile se pot lua cu orice număr de membri și sunt aplicabile tuturor.

1982

După discutarea unei chestiuni, ~~ea~~ se pune la vot. De obicei, întrebarea se pune în sens afirmativ: "cine e pentru....? De multe ori, întrebarea nu intrunește votul majorității celor prezenți și atunci se pune întrebarea negativ... Cine e contra? La această întrebare nimeni n'are curajul să arate că e contra acțiunilor partidului și astfel hotărârea capătă caracterul legitimității. Așa s'a întâmplat cu ocazia dărămării bisericii din Dealul lui Țapura (Valea Hoțului) La întrebarea în sens afirmativ s'au ridicat puține mâini sus. Atunci s'a pus întrebarea în sens negativ și n'a mai ridicat nimeni mâna. Faptul a fost considerat ca aprobare și biserica a fost dărămată.

În toate aceste fapte se vede atât concepția dreptului cât și ideea de justiție, adică preocuparea fundamentării tuturor acțiunilor.

Au fost însă cazuri când nu numai preocuparea autorității de a-și fundamenta acțiunile au impus haina juridicității, dar și acțiunea, poporului cerea acest lucru.

Cu ocazia începerii campaniei antireligioase se țineau ședințe publice, se organizau spectacole și se puneau la cale cancanuri contra slujbașilor bisericii spre a-i discredita. Poporul era prezent și atent la toate mișcărilor în legătură cu această acțiune.

De o parte și de alta începură să circule argumentele șablon. Pentru a se dovedi poporului neexistența lui Dumnezeu. s'a recurs mai cu seamă la științele naturale și în special la anatomie. Deși argumentele aduse erau puternice, se găseau fanatici cari făceau abstracție de ei și mărturiseau existența lui Dumnezeu. Propagandiștii ateï, deși destul de bine pregătiți s'au găsit deodată în fața întrebării simple dar grea: "Cum să nu fie Dumnezeu ? Că doar sufletul nostru dela Dumnezeu vine și dacă n'ar fi Dumnezeu n'am mai fi nici noi"...!

Natural că poporul nu putea fi tocmai sensibil la predicile ateilor susținute de argumente, măestrite cari se adresau rațiunii, ci trăia prin suflete și da curs tuturor argumentelor simple, cari puteau fi concepute de el. Această întrebare se răspânda repede și era menită să întărească din nou baricadele apărătorilor credinței. Contra argumentelor ateilor a fost răspândit ^{un argument} tot așa, "fără stare civilă", adică fără titular și s'a spus că "Dumnezeu a fost dar acum nu mai este, că Stalin i-a luat cărja și guvernează el acum !

Din cele de mai sus nu trebuie să reținem decât lupta între două idei. Una care susține existența lui Dumnezeu și alta care o neagă, însă ambele cu preocuparea de a da legitimitate unor atitudini și credințe.

Dar iată ce spune Aetina Leliță din Valea Hoțului: "Noi nu puteam crede ce spune Stalin și cu oamenii lui, dar prea multe nelegiuiri se

232
196

făceau și Dumnezeu nu ne mai vedea !"

Din aceste cuvinte se pot desprinde două lucruri:

1. Obisnuința acestor oameni de a invoca justiția divină oricând ori nu-i mai satisface justiția omenească.
2. S'ar părea ca se întrevede desnadejdea lor că nici această ultimă rezervă, Dumnezeu nu-i mai vede.

La unele colhozuri nerentabilitatea pământului sau anul secetos făceau ca oamenii să nu primească nimic pentru munca lor de toată vara, căci grăul produs abia acoperea celelalte cerințe ca: costul tractorului; darea către stat, hrana vitelor colhozului și sămânța. Si nu lipseau întrebările, ca de ce nu li-se da și lor pentru munca depusa. Răspunsul ce li se da părea tuturor foarte firesc: "Anul acesta nu s'a făcut și pentru voi".

Dar n'a fost peste tot așa. În satul Racova, (locuit numai de Moldoveni) dincolo de Bug, erau două colhozuri. Oamenii s'au coalizat între ei și în unire cu șeful colhozului, își fixau singuri norma și n'au dus-o rău. Dar așa solidaritate mai rar! Erau 10 oameni în casă, dar, timp de 2 ore, n'a vorbit decât șeful colhozului și toți ceilalți au ascultat. Războiul și toate schimbările cari au survenit, n'au sfârșit această unitate a lor.

Observația, care se impune aci, e că oamenii fie că s'au supus normelor pentru că nu le-au putut ocoli obligativitatea, fie că au dat aparența supunerii, au evitat cât mai mult contractul cu autoritatea și au întărit legăturile între ei.

Acest fapt are ca urmare dispariția aproape completă a contractului scris. Toate raporturile, în cari intră ideea de drept și obligație s'au rezolvat numai pe cale particulară, pe simplă încredere. "Îți dau 1000 de ruble și ni-i da când îi avea". Imprumutul putea să fie și cu termen; dar dacă debitorul nu platește la termen, iar nu-i nimic! Că n'a avut omul ! Dacă debitorul simte că nu va putea plăti datoria la timp merge la creditor și se roagă de păsuire. În cazul când și creditorul are nevoie de bani, la data respectivă, debitorul trebuie să facă rost să-i dea banii. Dumitru Mitrofan, din Valea Hoțului, șeful colhozului Vostrițov, declară: "În vara asta am fost dator 1500 de ruble și am făcut 6 împrumuturi până n'am plătit ca să nu rămân de rușine! "Procedeul a fost să împrumut de la unul spre a plăti pe altul cum vedem, raporturile de obligație se bazează mai mult pe buna credință. Omul de onoare trebuie să-și îndeplinească obligațiile.

Furtul a fost foarte puțin practicat la sate. La Odessa însă, se

spunea că trebuie să fii cu mare bagare de seamă spre a nu fi furat.

În concepția noastră furtul e o faptă urată și injustă pentru că prin el se face apropierea nelegală a unui obiect. Mai simplu, hoțul își însușește un lucru, care aparține altuia. Nelegalitatea constă în faptul că hoțul caută să devie proprietarul unui bun, fără asentimentul stăpânului aceluia obiect. În rezumat, la noi, accentul se pune pe apartenența obiectului.

Aici, în toate satele vizitate, s'a ajuns tot la o nelegitimare a furtului, dar și pe alte căi decât cele legale. Toți cei bogați au fost nălogiți până la înșaracire (termenul propriu e "proletarizare"). Faptul că s'au găsit la un moment dat, aproape toți ca în același grad de avere, cum și faptul hrana și celelalte bunuri ale gospodăriei se puteau câștiga numai prin muncă au creat o etică a muncii. Un obiect aparține cuiva pentru că " e muncelui" și hoțul face o faptă condamnată pentru că vrea să-și însușească munca altuia, în mod fraudulos.

De aici și lipsa de critică, pe plan public, a prodigilor (risipitorilor) Cel ce-și risipește averea face ce vrea cu munca lui, deci nimănui nu poate să-l critice.

Tot de aici și dreptul de dispoziție asupra mobilelor și valorilor depuse la banci, înscris și în constituția din 1936.

Alături de această etică a muncii am întâlnit o idee, mult mai răspândită, care exprimă zădărnicia furtului. "De ce să fur ?". Această mică întrebare prezintă psihologic toate urmările reale, la cari poate duce faptul furtului. Aceste măsuri pot fi cristalizate în următoarele:

1. Hoțul e socotit ca omul cel mai de nimic ("om de 3 capeici").
2. Hoțul putea fi prins și făcut de răs în fața lumii.
3. E munca altuia
4. Teamă de închisoare

Faptul că hoțul era socotit ca omul cel mai de nimic, nu era puțin lucru. Remarcam mai sus că în fața greutăților impuse de stăpânire, scaparea celor mulți a fost de a se apropia cât mai mult unii de alții și de a se ajuta între ei. Deoarece spionajul era foarte puternic, apropierea se făcea pe neamuri. Se evidențiază și acum utilitatea legăturilor obicinuite - ca frații de cruce, tatăl de cruce, nănaș, finii, cumetri etc. Se pot deosebi deci cam două tabere: oamenii partidului și diversele grupuri din sat, cari controlează oarecum acțiunea celor dintâi. Da fapt numai grupul partidului e aparent și nici nu se poate concepe că ar putea să existe acțiuni contrarii. Se pare că cele două tabere se urmăresc continuu una pe alta. Grupul spionilor și al membrilor partidului, caută

1985

să descopere pe aceia cari ar fi contra acțiunii guvernului; iar grupurile de cameni, de fapt solidaritate între ele prin diversele neamuri cari le leagă caută să surprindă totdeauna intențiile guvernului spre a ști cum să se ferească.

Hoțul este unul dintre aceia, cari atentează la această unitate și se situează în afară de ea, oarecum nedemn de ea. El vrea să-și apropie ceiace nu este al lui. Prin faptul ca această apropiere se face în mod fraudulos, el trebuie eliminat din mijlocul celorlalți cetățeni, căci nu e vrednic de societatea acestora.

Cauzele, cari au contribuit la crearea acestei mentalități, sunt multiple.

1. Biserica a înfierat întotdeauna furtul. Deaceia, chiar prin abolirea religiei creștine, nu putem să nu recunoaștem că spiritul pravoslavnic domină încă masele populare dela sate, unde se mențin încă icoanele la loc de cinste.

2. Educația partidului comunist înfiera întotdeauna acest procedeu.

3. Pedepșa hoțului e grea în luarea dreptului de gias.

4. Colectivizarea din 1929 suprimă multe din mijloacele de tentație:

a. Dispar culații (chiaburii) dela cari se putea fura.

b. Alimentele și vitele din gospodării se reduc

c. Controlul devine foarte ușor atât prin faptul că nimeni nu poate ieși din sat fără autorizație scrisă, cât și prin faptul că, munca făcându-se în comun, se observă foarte repede când lipsește cineva.

d. În multe cazuri, furtul era imposibil, căci multe gospodării nu mai au nimica în jurul casei.

În afară de diferitele cazuri, cari cuprind fapte de unde putem desprinde ideea de justiție, am căutat să descopăr, mai cu seamă în anul în care se fac raționamentele de valoare etică.

Pe plan individual se pot întâlni aprecierile: "niculturnic=necultural și nicrăsivoi=nu-i frumos. Niculturnic are întrebuintare mai mult pentru faptele cari ating raporturile de drept cu nuanță de morală publică. Ex. niculturnic bărbatul care-și bate soția. Nicrusivoi e fapta bărbatului concubin, deci se referă mai mult la fapte cari ating morala intimă a familiei.

Față de faptele și acțiunile autorităților aprecierile de valoare au lipsit; dar nu pentru faptul că n'a putut fi percepute, ci pentru că aprecierile critice asupra acțiunilor autorității au fost întotdeauna pedepsite.

Pe vremea țarismului, cei cari criticau acțiunea guvernului erau deportați ca activiști politici. În timpul sovietelor, bărbatul Aretinei Le-
lișă a fost deportat pentru critică.

În interesul stabilirii unei libere dezvoltări a tuturor popoarelor, s'au interzis toate porecele dintre popoare sub pedeapsa deportării. Așa, spre exemplu, a zice Evreului "Jidan" era o insultă, care atrăgea deporta-
rea-

Asupra acestor chestiuni nu era tot poporul de acord. Moldovenii noștri au stabilit relații de prietenie cu celelalte neamuri, dar cu Evreii nu.

Infrățirea tuturor popoarelor se făcuse aci prin muncă; iar Evreii erau aceia, cari nu ieșeau la muncă la rând cu toți. Ei erau oarecum chiar privilegiați prin faptul că dețineau funcțiuni de comandă.

Aceste lucruri nu conveneau celorlalte popoare, dar nu puteau ri-
posta în niciun fel, fapt care a condus la o solidarizare a tuturor acelo-
ra cari aveau soartă comună.

În satul Racova, din stânga Bugului, am fost de față când un om a venit și a spus primarului și șefului colhozului că autoritățile germane închisese pe un sătean pentru tâlhărie asupra unor Evrei. Aceștia s'au uitat unul la altul, au sucit câte o țigară, pe care au mușcat-o în dinți și au aprins-o. Apoi am continuat discuția cu ei, în același calm ca mai înainte. Probabil ca acesta să fi fost vreun semn între ei căci un sătean din Noua Grigorowka fost culac, răsculăcit de mai multe ori, spunea că el și cu un vecin stabiliseră un cod de semnale:

Dacă se aflau la masă, când unul dintre ei freca lingura sub bar-
bă, celălalt trebuia să fugă imediat. În alte ocazii, se ștergeau la ure-
chea dreaptă.

Pentru a exprima injustul însă, am întâlnit fraza "Nu știu de ce e
așa". E exclamația omului slab, care n'are posibilitatea să cerceteze
sau nu-și poate pune problema cauzalității.

Iată ce spune Maria Corța din Bolgarka: (Wosnessensk-stânga Bugu-
lui).

"Eu nu știu de ce era așa, că la Evrei acasă găseai să cumperi, dar
la cooperativă n'ajungeai. Că mie ni-o trebuit de o cămașe și m'am dus la
cooperativă să cumpăr, dar n'am putut ajunge. Atunci m'am dus acasă la
jidov, da el ni-o șerut de 2 ori ca la cooperativă. Da eu am întrebat că
de ce e mai scump ca la cooperativă. Atunci el ni-o tras pânza din mână
și ni-o zăs:

"Lasă, că de amu voi sunteți băgați în sac, numa sacu nu-i legat
la gură".

300
27

"Si mie tare ni-o fost frică și m'o tăiat plânsu; am plecat și ni-am făcut cruce, că n'am știut ce zăce el. Că nu știu de ce, că numa ei aveau putere mare".

Aici, cred că e riscant a vorbi de o idee a justului și injustului exteriorizată într'o formulă generală ca în dreptul roman : "neminem laedere, suum cuique tribuere" - sau ca în dreptul românesc "ce ție nu-ți place, altuia nu-i face".

Aici nu s'au putut naște astfel de formule căci dreptatea n'a fost simțită de individ în mod separat mai niciodată.

Pe timpul țarismului, justiția era administrată de către fiii nobililor sau descendenții foștilor demnitari, cari nu puteau concepe ca justă împărțirea dreptății între nobil și țăran nici chiar după 1861, când s'a desființat sclavajul.

Sub Soviete, dreptatea nu s'a făcut pentru individ decât foarte puțin, ci mai mult pentru colectivitate. Burjuii și pomescii au fost proletarizați sau deportați pentru a se da satisfacție colectivului. Iată ce spune Vasile Sobitniac, de 80 de ani, felcer din Valea Hoțului jud. Ananiev.

"Dacă i-a luat pe culaci, s'au bucurat siridniacii; iar când i-a luat și pe ei s'au bucurat bidniacii. Apoi, a început să-i ia și pe aceștia căci erau leneși".

Nu putem trece cu vederea nici faptul că aceste satisfacții repetate date masselor populare, cu timpul, au reușit să-le angreneze în spiritul ideilor comuniste. Rezultatul a fost că aceștia și-au însușit în mod psihologic conducerea. Cu aceasta nici critica n'a mai putut avea prea mulți aderenți, iar cei cari mai erau contra regimului se simțeau prea izolați în mijlocul vârtejului cuceritor.

Apoi în fiecarean creștea numărul aderențelor prin educarea tinerețului.

Așa dar cele mai însemnate cauze cari contribuesc la absența raționamentelor de valoare etică pe plan public sunt fie de natură internă, însușirea psihologică a conducerii, fie de natură externă teama de pedeapsă. Interesant e faptul că unii deși constată nedreptatea refuză să facă aprecieri asupra ei, mărșăluindu-se doar la reflecții: "Eu nu știu de ce e așa".

O In Valea Hoțului am găsit un singur om, care a făcut aprecieri asupra faptelor din timpul sovietelor. La întrebarea mea dacă se judecă drept la judecățile sovietice, mi-a răspuns, de par că s'ar fi rupt ceva în el.

~~28~~
201

- "Nu se judecă drept domnule!"

- "Da de ce?"

- "Pentru-că nu era pentru toți la fel. Că dacă erai în partid, de sudia ori nu te mai sudia. Da dacă nu erai de ai lor, te sudia și te ducea."

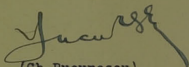
Observăm aci ideea de just concepută prin prisma comunismului. (Interlocutorul meu avea 27 de ani, deci crescuse în spiritul justiției colective).

Alții mai tineri însă considerau că în țara lor totul a fost just și ceiace s'a petrecut, așa trebuie să fie. Stau de vorbă cu un învățător care n'a implinit 22 de ani. El îmi vorbește foarte normal de faptul că tatăl său a fost luat din pat și nu mai știe nimic de el de 4 ani. Îmi descrie cum s'a petrecut atunci dar nu schițează niciun fel de impresie.

- "Ei bine, dumitale nu-ți pare rău că nu-l mai vezi pe tatăl dumitale?"

- "Ba nie rău îmi pare după tata că nu-l mai văd, dar dacă așa a fost ce să fac eu. Par'că am auzi "Eu nu știu de ce e așa" al femeii din Bulgarka. Deci aceiași neputință de a te opune unei acțiuni grozav de puternice.

Disparația tatălui său luat, pe vremea rea, desbrăcat, nu-l împiedică deloc de a-mi vorbi mai apoi de puterea Rusiei, de mărimea ei, de avioanele și mașinile ei, adică se simte mândru că face parte din colosul rusesc. Si știe că e moldovean. Dar, cum vedem refuză să critice acțiunea guvernului, dar laudă țara care e expresia lui.

(Gh. Bucurescu).

Echipa București

2129
202

Notă informativă.

Au sosit în ziua de 17 Aug. 1942 în satul Aruautovea (Vizireni). Operația de identificare a Românilor a durat până în ziua de 22 Aug. 1942.

Satul acesta are primăria de care mai depinde și hutorul Rasdol. Satul depinde de comuna Aruautovea de care mai depinde și hutorul Rasdol.

La ultimul recensământ administrativ german, care a avut loc la data 1^{III} 1939, satul acesta număra 664 clădiri, 775 familii, 2844 suflete, dintre care ~~1000~~ 700 moldoveni și români, restul fiind arătat ca de naționalitate ucraineană. Situația corectă față de satele și hutoarele ce depind de comuna este următoarea:

Hutorul Rasdol, 43 clădiri, 36 familii, 131 suflete (mold.). Sat —, clăd. —, fam. —, suflete (mold.).

Rezultatul lucrărilor de identificare a Românilor de la 17 de Aug. este următorul:

Formularul statistic.

Familii românești 509 ~~de naționalitate~~.
atât menaje cât și gospodării compuse dintr-o singură persoană; din care mixte 296.

Total: 509

Sot român - soție străină 163

Sot străin - soție românească 133

Suflete din familii românești 700

Total 1900

Lazari 1751

Absenți 149

Nota-informativă-

Sau sosit în ziua de 10 August 1942 în satul
Noua Grigorievca - Târgul Frumos.
Operația de identificare a Românilor a durat
până în ziua de 16 August 1942.

Satul acesta are pimeave de care nu mai
degiade niciun hutor sau sat.

La ultimul recensământ administrativ german
care a avut loc la data de 1. August 1942...
satul acesta număra 326 stabiri 396
familii 1348 suflete, din care Moldoveni și
Români (niciunul) restul fiind arătat, ca de
neam ucrainean -

Rezultatul lucrărilor de identificare a
Românilor dela Est de Bug este următorul:

Formularul statistic:

Familii românești 401 catet menaje cât
și gospodării conjuse dintr'o singură persoană,
din care 49 căsătorii mixte cu 195 membri

sot român - soție străină = 33

sot străin - soție română = 16

Suflete din familiile românești 1460

Total prezenți 1339

absenți 121

Total 1460

Sufletele familiilor românești 1265 ^{nume} cas. mixte

Grad de romaneitate:

Familii cu calificativul ei :- 307

" " " " :- 49

" " " " :- 41

" " " " :- 1

" " " " :- 3

" " " " :-

Total 401

Lucra actuala:

carute
pluguri
cai -- 1
bovine = 369
porci = 61

204

Lucra dinainte de colectare.

pământ 2866 1/2 ha
cai 622
bovine 386

Borderoul Comitetului de Patronaj

Familii cari au primit pachetul 401
Numarul membrilor de familie -- 1460
Zahar = 22,500 kg
sapun = 401,000 kg
sare 802,000 kg
tutun 2005 pachete
chibrite 4010 cutii

Se deplasam in satul Brantovca -
Vizireni. Echipa se afla in posesia a 93 kg
de sapun, 198 kg de sare, 495 pachete de
tutun si 990 cutii de chibrite. Nota de
materialele de cari avem nevae o vom
da dupa revizuirea depozitului dela
Brantovca, care a fost format in
lipsa noastra -

Jucur

Troita 30 aug. 1942

33

Multumesc Le Director,

Am ajuns la Troita cu bine. Ne
curatorii și apoi începem lucrul.

Rezultatul muncii până astăzi **206**

Primiiri -

	Lapine	Lare	Zahăr	Tătură	Chibrită
N. Grigorievski	→ 500	1000	2250	2500	5000
Anușterea	→ 229	298	—	1500	3000
Belussova	→ 770	2100	100	1500	9000
N. Otessa	→ 700	1400	100	3500	7000
Troita	331	51012	100	1700	4000
Total	2730	5810	3250	13700	28000
Lașcovate	332	475	6900	2000	4000
29. VII. 1942					
Total	2397	5335	25250	11300	24000

Distribuire:

	Lapine	Lare	Zahăr	Tătură	Chibrită
N. Grigorievski	401	802	22500	2005	4000
Anușterea	518	1036	—	2590	5180
Belussova	380	760	34	1900	3800
Total	1299	2598	5650	6495	12990

Numerația caselor s'a făcut după
registrele primăriei întocmite acum
doi ani. Or de atunci au mai plecat,
s'au mai schimbat și s'au mai
clădit chiar noi locuințe fapt
care a făcut și un prilej să
dăm număr la toate familiile.
Atunci am făcut identifierea
tuturor cu ajutorul Comisiei
noastre, după lista pe care luăm.
Spitalul va prezenta ulterior un
raport mai detaliat, conținând
unle date în legătură cu N.
Grișciuc și Anantova.

Vă salutăm cu
toată

frumusețe

205
5 Sept 1962

Multa stimată domnule Director,

Ne aflăm în Noua Olessa unde
am sosit a doua zi de ieri. Feri am
fost la Mihailovca. Acolo am găsit
numai 39 de familii în care de cele
mai multe ori numai femeie e
mol-dorcanca. Femeia prin
căntăre în sebașii sau prin
mărculeasa.

Aici n' am luat încă contact cu
satul. S' ar putea să avem
unele surprize. Sela aducerea
marfărilor aici n' pare a fi
o'are înocis. No de familie n' o'are
venite din la recensământul
genuan nu se declaraseră
pe cât 39. Este înocis au
un caracter oficial și s' au
făcut în lipsa noastră la
primarul țării n' o'are
prin partea noastră. Nu avem
puterea de a face acest lucru.
Primarul aflat de n' o'are
a heluit o'are n' o'are

În Tronța am terminat lucrul
pe ziua de 1 Sept. Seara - va fi o'are
într-un fel. Data cu celelalte
recoșiate. Mă facer că veti veni
peste 4-5 zile, căci poate mi n' o'are
avea nevoie de marfă. S' au n' o'are
putem spune nimic. S' au face n' o'are
c' am intrat în ț' n' o'are
sebașii - mărculeasa -
la veniti sa n' o'are - Jucurbe

Cele pomenite în informații n' o'are

1. Locare. Situat pe malul stâng al Bugului, la 10 km sud-vest de Vorniceni. Căpânte 4 părți: Cădun, Căloc, Măhala, Cărugur.

2. Ţinut. Intenţionat probabil în a II-a jum. a secol. al XVIII-lea de clemente româneşti din Basarabia, Moldova şi Dobrogea, unde erau cîteva familii de bulgari. În a III-a jum. a secol. al XVIII-lea Grigore Ostropkiî face un plan de urbanizare a satului, reînnoind nomenclatura şi-i schimbă în acelaşi timp numele după numele său. Denumirea moldovenească (Tg. Treniș) însă nu se poate.

3. Populația: 411 familii (400 moldoveneşti şi 10 ucrainene).

4. Școală. Sub regimul țarist o școală bisericască, transformată în 1910 în „școală”. În 1931 s-a introdus ca limbă de predare limba moldovenească. În 1933 școala devine „școală letă”, în 1938 s-a reintrodus limba ucraineană.

5. Statig: școala are 4 clase. Din 9 învățători moldoveni, numai unul are post. Căldat doi, ucraineni: limba de predare, ucraineană.

6. Biserica, zidită în 1788 de Ostropkiî, din piatră a lui „meșteri” turcești. În 1933 biserica a fost transformată în sală de spectacole. Azi, biserica nereparată și satul fără preot.

7. Starea economică. După războiul caprină 5000 ha. După colectivizare 1000 ha s-au efectuat satului vecin Brănețova.

Sunt trei colhozuri caprină: 3415 ha pînă, orez, rășarita, etc; 500 ha iplaz; 32 ha grădinarie; 31 boabe; 20 ha vie.

8. Satul nu este încălător bogat. Colectivizarea și foametea din 1932-33 l-au sărăcit și mai mult.

9. Caracterul românesc al satului: s-a păstrat în parte. Limba apăsiană e într-o măsură alături de cea moldovenească.

10. Starea de spirit. Se constată un început de dezvoltare a conștiinței sociale, determinată mai ales printr-o stăruire românească în dreptul Bugului și impresia că se va „dădă” brăne mai bine.

11. Dirința pentru de a trece peste Bug și săvârșă multor ca apăsiană românească să se extindă și în stăruie Bugului.

12. Atitudinea față de ocăpă. Din 1910 s-a început cu cercare superioră trei căpuri de obținere de la mîșcare de țară și a nu fi țară în România. Mășterii de simpatie și mulțumiri pentru țară. Săvârși de mulțumiri și căpuri de țară (bucure)

Mihailovca.

208
~~35~~
128

Așezat pe malul stâng al bugului, la 35 km
sud - vromesensc.

A fost întemeiat cu aproape 2 secole în urmă.

Primi lui locuitori se pare că au fost cazași.

Moldovenii de aici sunt așigurai în hrănă
și serbani, iar o parte în Basarabia.

Populația totală:

familii 205

sflete 825

Populație moldovenească:

familii 33 (mixte 19)

sflete 101

Stare economică.

Moșia satului: 2025 ha ; 835 ha izlaz și necultivat

Culturi:

202 " grâu

423 " orz

25 " ovăz

182 " porumb

145 " fl. soarelui.

40 " bumbac

61 " cartofi

21 " pepeni

191 " diverse

1 colhoz

Școala a fost cu șapte clase (scurtă).

astăzi s'a redus la 4 clase.

Biserica nu este, nici preot. Luante de Re-
gimul sovietic satul a avut numai copela.

Notă informativă.

Am sosit în ziua de 31. Sept 1942 în satul Jiuvea, Brivorie. Operația de identificare a Românilor a durat o zi.

Satul acesta are primărie de care depinde hutorul Fantazieșca la 1 km. S.E. Satul depinde de comuna Jiuvea Brivorie alcătuită din hutorul Brivorie și Fantazieșca.

La ultimul recensământ administrator german care a avut loc la data de Oct. 1941 satul acesta număra 133 clădiri, 133 familii, 526 suflete distruși ieri — moldoveni și români, restul fiind arătat ca de neam.

Situația corespunzătoare a satelor și hutorelor ce depind de comună este următoarea:

Hutorul Fantazieșca clădiri 60, familii 60, suflete (mold.) —, Satul Kivorie, clădiri 73, familii 73, suflete (mold.) —.

Rezultatele lucrărilor de identificare a Românilor sînt de următoarele:

Formularul statistic:

Familii românești 17, atât neapăsate și gospodării compuse dintr-o singură persoană; din care mixte 10

Total 17 familii moldovenești.
Sotii române - soții străine 5 familii
Sotii străine - soții românești 6 "
Suflete din familiile românești 27.

Total 80 suflete.

prezenți 77
absenți 3

Grad de românitate

familii cu calificativul	01	-	1
" " "	02	-	3
" " "	03	-	10
" " "	03c	-	
" " "	04	-	3

total 15

Avrea actuală:

cărute: -
 pluguri: -
 cai: -
 bovine: 20
 porci: 10

Avrea dispuși de colectivizare:

pământ: 98,75 Ha
 cai: 34
 bovine: 25

Borderoul Consiliului de Patronaj:

familii care au primit pachetul: 15
 numărul membrilor din familii: 73

Zahăr 5 Kg.
 Zahăr 17 Kg.
 sare 34 Kg.
 tutun 85 pachete.
 chibrite 170 cutii.

No deploșăm în satul mihăștii. Echipa se află
 în posesia a 174 Kgs. zahăr, 831 Kgs. sare, 1642 Kgs. sare,
 4185 pachete tutun și 9000 cutii chibrite.

~~Avrea nouă de următoarele materiale și înșirare.~~

Nota Informativă,

În ziua de 29 Septembrie 1942 ne-am deplasat în satul Novo Petrovca - Raionul Novo Oțessa, Oblasta Nicolae.

Operația de identificare a Românilor a durat două zile.

Satul acesta are primarii de care mai depinde și hutorul Zairi.

La ultimul recensământ administrativ german, care a avut loc la data de 1 Septembrie, satul acesta număra 538 de case 820 de familii și 3297 de suflete.

Hutorul Zairi număra 25 de case, 30 de familii și 125 de suflete.

Stat în sat cât și în hutor nu se declarase niciun elvețian, ci totuși ucrâineni.

Rezultatul lucrărilor de identificare a Românilor de la Est de Bug este următorul:

Familii românești recuzate	65	} atât menaje cât și } gospodării compuse dintr-o } singură persoană -
Familii românești	33	
Căsătorii mixte	30	
Între români și etnia străină	30	
Sufletele familiilor românești	102	102 români
Sufletele căsătoriilor mixte	120	120 etnie străină { 2

Total suflete rom. 224

Prezenți 211

Absenți 13

1 224

Românitatea actuală -

Familii cu calificativul 01 = 10

02 = 12

03 = 31

04 = —

04 = 12

Total 65

102 etnie străină { 2
102 etnie rom. { 30

Averea

211

actualaporci 13
bovine 45Înainte de colectare (herdă)Pământ 503 ha
Cai 165
bovine 112~~78~~Laivi

Familii recuzate	6	} abăt menaje cât și gospodării complete dăruite născută personală
Familii românești	5	
Căsoțoni mixte	1	
tot român dată straină	1	
Inflețele familiilor românești	19	
" "	mixte	4

Total inflețe 23

Prezenti 21

Absenți 2

Avereaactualabovine 4
porci 1Înainte de revoluțiepământ 31 1/2 ha
Cai 3
boi 6 (mari)Borderoul Consiliului de Patronaj -

Familii care au primit pachetul:

Novogetrovca -Lăpuș 62 kg
Sare 124 kg
Zahăr 11 kg
Tutun 310 plicuri
Chibrite 620 - cutiiLaiviLăpuș 6 kg
Sare 12 - " -
Zahăr 1 kg
Tutun 30 plicuri
Chibrite 60 cutii -

Lucram concomitent și la satul Lebino -

Yucan

Informații p. S. Brătui (folclor).

1. Kovozișoroca { Brătarul Silișteanu
Baba Grăchina 21/2
2. Sclousoca { Condrat Oleinic
Ivan Coca
Gavrilă Brădi
3. Gaspăreuca { Văile Crăntor
Trochim Coșcenco

Nota informativă -

Am sosit în ziua de 20 Septembrie 1942 în
satul Gaspăreuca (Kasperovo) Oblastia Nicolaei
Raionul Noia Olessa -
Operația de identificare a Românilor a durat
până în ziua de 28 Septembrie 1942 -
Satul acesta are primărie de care depinde și
satul Spiridonuica.

La ultimul recensământ administrației germane,
care a avut loc la data de 1 Septembrie 1942, satul
acesta număra 554 de case cu 695 de familii și 2834
de suflete, dintre cari 288 moldoveni și români, iar
restul fiind acătat ca de neamuri ucrainene -

Satul Spiridonuica are 125 de case cu 166
de familii, dintre cari 106 moldoveni și români
iar restul de 10 ucraineni -

Formularul statistic -Gaspăreuca :

Familii recuzate - moldovenesti
310 atât menaje cât și gospodării complete
dintre o singură persoană -

Familii românești 202 -

Familii mixte 108

Sufletele familiilor românești 748

mixte 413

Sat român și în straină 58

Sat strain, în România 50

Total 108

Total suflete 1161

Prezenti 1086

Absenți 75

Românitatea actuală -

Familii ca calificativul și = 44

" " " = 62

03 = 165

08 =

04 = 69

Avreaactuala-

bovine 236

porci 43

Avrea înainte de colectivizare

Pământ 1850 ha

Cai 598

Boi 356

214

Spiridonuca

Total familiile moldovenești 156 atât menaje
cât și gospodării compuse dintr-o singură pers.

Căsătorii mixte 49

Sat român - satul străină 33

Total suflete 142

Sat străin - satul românească 15

Prezenti 494

Total - 48

Absolți 48

Sufletele familiilor românești 360

Suflete din căsătoriile mixte 182

Total 542

Românitatea actuală

Familiile cu indicațional 01 = 68

02 = 29

03 = 49

030 = 5

04 = 5

Avrea
actuală

bovine 104

porci 18

Avrea înainte de
colectivizare -

Pământ 1215 1/2 ha

Cai 365

Boi 248

Borderoul Consiliului de Raionaj

Familiile care au primit pachetul:

Gaspăreuca 305

Spiridonuca 156

Total 461 -

Zahăr 69 kg

Zăpun 461 kg

Lăc 932 kg

Tutun 2805 pachete

Chilimuri 4610 cutii -

Ne reflectăm în satul Lebino (Hanez).
mai dispunem de următoarele cantități de
mărfuri: 188,500 kg Zahăr, 370 kg sare, 510 kg
săpun, 2575 pachete de tutun și 5840 cutii de
chibrituri -

Neroi de mărfuri: Vom raporta verbal -

Yucupala

28 Septembrie 1942

Gazparruca

Echipa I.

Sebina - Talamit.

Nota informativă.

2158

Am sosit în ziua de 29 Septembrie 1942 în satul Sebina - Talamit, Oblastia Nicolae, Raionul Noua Odessa.

Operația de identificare a Românilor a durat până în ziua de 5 Septembrie 1942.

Satul acesta are grănicie de care nu mai depinde niciun alt hutor sau sat.

La ultimul recensământ administratorii germani, care a avut loc la data de 1 Septembrie 1942, satul acesta număra 307 case cu 455 familii și 1153 de suflete. Dintre aceștia au fost 183 de moldo-veni - înregistrați de către grănicie.

Rezultatul lucrărilor de identificare a Românilor dela Est de Bug este următorul:

Formularul statistic:

Familii românești	Recensate 218	atât neamuri cât și proprietăți conștate în 10 organe persoane
Familii românești	98	
Căsătorii mixte	120	
	Tot - 218	

Sufletele familiilor românești	388
" " mixte	495
<u>Total suflete</u>	<u>873</u>

Prezenți 799

Absenți 74

873

Românitatea actuală:

Familii cu calificativul	01 = 26
" "	02 = 58
" "	03 = 112
" "	04 = —
" "	04 = 22

/.

/.

16
10 = 70
20 = 50
16
C

Averea

13

Actuala

bovine 151

porci 6

Înainte de colectivizare -

pământ 1671 ha

cai 446

bovine 280

216

Bordereaul Constituului de Naționalaj -

Familiei cai au primit pachetul 214

Țăpun 214 kg

Țăhâr 33 "

Țare 428 kg

Tutun 1070

Chibrite 2140 -

Ne deplasăm în satul Perisadorca
mai dispunem de următoarele cantități de mărfuri:

Țăpun 185, 300 kg

Țare 314 kg

Țăhâr 113, 500 kg

Tutun 1122 pachete

Chibrite 4940 cutii

Mai avem nevoie de 600 de pachete -

Yucur

4 Oct. 1942.

Sebenă - Zalanit

Echipe 5.

Nova Odessa 20 Sept 1942

Nota informativă -

Am vizitat în ziua de 3 Septembrie 1942 în
satul Nova Odessa - Oblastă Nicolae - Raionul
Nova Odessa.

Operațiunea de identificare a românilor a durat
până în ziua de 20 Septembrie 1942

Satul acesta are primărie de care nu mai
depinde niciun alt sat sau sat.

La ultimul recensământ administrației
germane, care a avut loc la data de 1 Sept.
1942 satul acesta număra 1300 de clădiri,
1546 familii - - - suflete, dintre - care s-au
înscris acum ca moldoveni 200 de familii -
Restul fiind arătat ca de neam
ucrainean.

Rezultatul lucrărilor de identificare a
românilor dela Est de Bug este următorul:

Formularul statistic:

Familii românești. 696 atât menaje cât
și gospodării compuse dintr-o singură persoană.

Căsătorii mixte 178

Sot. român - soție străină 80

Sot. străin - soție română 98

Sufletele familiilor românești. 2196

Suflete din căsătorii mixte 734

Total suflete 2930

7.

Prezenți 2756
Absenți 174
Total 2930

45

Grad de românitate.

218

Familii cu calificativul I = 54
" " " II = 100
" " " III = 213
" " " IV = —
" " " V = 329
Total 696

averea

<u>actuală</u>	<u>Înainte de colectivizare</u>
bovine 523	pământ 6152 ha
porci 131	Cai 1848
	bovine 1082

Borderoul Consiliului de Raionaj -

Împărțirea darurilor s'a făcut în zilele
de 12 și 16 Sept 1942 -

Familii cari au primit pachetul 690
Numărul membrilor de familie 2765
Zahăr 111 1/2 kg.
Zăpun 690 kg
Zare 1380 kg.
Tutun 3450 pachete
Chibrite 6900 cutii

Ne deplasăm în satul Caspareuca -

Kasparovo - mai avem 58,500 kg Zahăr,
254,500 kg Zăpun, 408 kg Zare, 1435 pachete
de tutun și 3560 cutii de chibrite -

Lucușcu

Invatatori moldoveni:

Tg. Frumos / H. Grigoriuc

1. Efim Ivanovici Plenciu, 42 ani, spune ca a absolvit institutul la Odesa.

21.9.46

A fost directorul şcolii primare (scuilelor) din sat.

A fost conducătorul comunistilor din localitate. lucrarea la colhoz, care a a fi înscris în partid din oportunism.

2. Savinet Ivan, 38 ani, are Tehnicum.

A fost înscris în partidul comunist, fără a fi prea peis.
Azi lucrarea în colhoz.

3. Iurita Alexandra, 22 ani, are dist. Cetea.
lucrarea la colhoz. Sotul, invatator, pe front.

A fost înscrisă în partid, fără a fi prea activă.

4. Vera Sarcafanova, 30 ani, a invatat la Timsool.
Inscrisă în partid în destul de activă.

Ca pregatire si atitudine nu insaisa lucrarea prea mare.

5. Domusoci Iuhim, 30 ani, fost invatator în Racova.
lucrarea la colhoz.

A fost înscris în partid. Dinisor pregatit. Inscrisa în destul de activă.

6. Touca Ana, 45 ani, infirmă, a sfarsit şcoala
peis conserventă. Pregatire slabă. Această post.

7. Touca Varile, 18 ani, fră de răsculăcit, a absolvit
Tehnicum la Balta.

Absenti:

1. Savinet Andrei, 22 ani, în armată.

A fost înscris în partid.

2. Harleanu Cetre, 47 ani, a invatat la Odesa
Timsool. Se afla la Odesa. N'a fost comunist.

Referințe în legătură cu politrucul.

47

Ig. Trunco:

Centru comunist, nu de primul ordin.

Au existat 16 "partezini":

224

locuitorii: 1. Efrie Ivanovici Zeleniuc

2. Turita Alexandra

3. Saviniet Andrei

4. Saviniet Ivan

5. Vera Sarafanovna

6. Donusci Mihail

săteni: 7. Nahanai Stioaga (premier comunist) 46

8. Saviniet Mihail (locatar alhoz) 46 an

9. Boudarencu Arhip (f. premier alhoz) 45 an

10. Chistol Petre (f. " ") 45 an

11. Bulat Ivan (f. " ") 44 an

12. Cioloc Dancian (f. brigadier ") 42 an

13. Bictai Ivan (f. agronom ") 46 "

14. Eganov Roman (grădinar ") 50 "

15. Colceac Pavlo (premier ") 33 "

16. Tăra Vasile (premier alhoz armat) 38 "

Ar putea fi câștigați:

1. Saviniet Ivan, inv.

2. Efrie Iv. Zeleniuc "

3. Donusci Mihail "

4. Cioloc Dancian

5. Bictai Ivan

6. Colceac Pavlo

7. Tăra Vasile

Referințe în legătură cu politicul.

Vizireni (Benăutoanca).

Aici comunismul a prins f. puțin. În timpul războiului civil au fost 10 partizani, care au luptat pentru o vreme la Ursulov, moldoveni din Bielousovca.

După organizarea partidului, au existat în sat numai 3 „partizani” (membri înscriși), între cari doi venite din alte părți.

Unul, Fonea Liontean, moldovean, a fugit ca să nu fie „mădit”.

Partial populația îi privea cu ochi răi. Simpatizant, nu erau.

Într-unul satului, în obștea a doua intervie prieten cu Vizireni: „a fost un sat de oameni cu stare, căreia nu le-a convenit sistemul comunist.”

Belousovca.

Organizația partidului comunist a fost puțin înfrigorată decât în Vizireni.

Membrii partidului au fost aproximativ 10.

Între moldoveni, în afară de Ursulov care a participat la revoluție și a fost îndepărtat apoi, — nu a fost niciunul.

Nici simpatizant, făcând să nu am aflat să fi fost.

Troïtca

59

I. Așezat în stânga Bugului, prelungit pe valea Telanitei, la jumătate cale între Voroneț și Nicolaevo (45 km) și la 1 km de noua Odessa.

parte a satului: e aproape în întregime moldovenească, cca-
laltă cu ^{marea} majoritate ucraineană.

II Istoric. Băbănișii spun că satul a fost întemeiat de țărani, de unde și numele de Troïtca, cca. în aceeași vreme ca și satul moldovenești de la Nord.

La început a fost curat moldovenească. Ucrainenii se pare că au venit în prima jumătate a sec. 19.

În anii 1924-25, circa 50 familii au părăsit satul și s-au așezat la 10 km Nord-Est, pe dealul Telanitei, întemeind pe locurile unde au fost împășcurite satul Novorossinca, la 2 km de Mărculeasa (Mărculeasa).

III Populație. La recensământul din Iulie 1942:

Totalul populației: 391 familii, 1900 suflete

S-au declarat 19 familii moldovenești,

între care 11 " localnice

8 " venite din Basarabia în 1940-41

la înscrisa noastră:

186 familii moldovenești, - 720 suflete

între care 69 " mixte

IV Școală. Între 1920-30 s-a ținut în 4 clase
În 1930 s'a înființat " școala 11 octetă "

Acăzi școală cu 4 clase.

Limba moldovenească în școală s'a fost învățată.

O singură învățătoare moldovenească, Bureașca I. Maria,
cunoscută Căzaban, de 24 ani, cu 2 copii, acăzi fără bot.
Are tehnicum la Bratichi (45 km N-E Voroneț).
Știe bine moldovenește.

Au fost în sat 2 biblioteci: una a școlii, cu 2400 vol., și una a clubului, mai recentă.

Chino permanent n'a fost. Venie săptămânal de la noua - Odesa.

v Biserica. A fost biserică mare și nouă.

Închisă în 1924: prima biserică închisă în împrejuri.

1 s'a luat aeroplănușul și a fost lăsată în paragina.

Într-o moldoveni n'am aflat să fi fost.

Atași nu-i nici preot, nici biserică. Pentru nevoi religioase urgite merg la noua Odesa.

vi Stare economică.

Supra satului: 7143 ha. Trei colhozuri.

4162 " pământ arabil

2981 " tolocă (izlaz) și plavnic

Culturi: 461 " grâu de primăvară toamnă

83 " " de primăvară

630 " orz

76 " ovăz

35 " secară

309 " porumb

54 " harbozi

50 " cartofi

550 " fl. soarelui

450 " mei

70 " bumbac

204 " plante de nutreț

70 " pășuni

1120 " alte

De observat:

— Numărul porcilor f. redus: 33 la 186 familii

— Căci trei colhozuri aveau în 1941 300 vaci; astăzi 60.

Indeleptăciunile locuitorilor în trecut și astăzi ~~51~~
agricultori și cătivi muncitori.

VII Românitatea actuală. Ce risoriți între ucraineni sau amestecați. Cu 2. prin căsătorii, 90% au uitat limba moldovenească.

Ce din partea moldovenească grăesc și ucraineni și moldoveni. Copiii și tineretul nu vorbesc și nu știu limba maternă.

În partea moldovenească o fost lipși moldoveni. Ea la io ai nu știu nici moldoveni. Da, iaca, 5% rusit de 100 40 de ai încoace.

(Inf. Nichita Khorz, 67 ani).

VIII Cum am fost primiti.

Nu cu referență. Vestile din sateli în care am fost la an risipit unele îngrijorări.

La împărțirea darurilor am constatat f. puțină disciplină. Brimarul, ucrainian, binevoitor cu referență.

IX Referințe asupra politicii.

Troitka o fost un puternic centru comunist. Încă din 1905 o existat aici un nucleu socialist.

"Partizani" (participanți la războiul civil) au fost în primul rând numărul de 50.

"Barteini" (membri ai part. dake) circa 25.
moldoveni ucraineni.

Se pare că moldoveni au fost mai puțin înclinați spre comunisti, iar primirea lor în part. a fost cu mai multă greutate.

4. Sept. 1942 Apostol

1. Locat la calea jumătate între Nicolae și
Ismail (45 km).

Moldovenii ocupă central, marginile fiind locuite în
mare majoritate de ucraineni; veniți mai târziu (peri-
oada " = populație suprapusă). Două ulite mai im-
portante din centrul sunt numite și azi Combatarău
și Boghiu, după cele două familii mai însemnate
și mai numeroase care le ocupă.

2. Istoric. Intențiat probabil pe la 1740-1750
de capoci zaporoženi, după unele informații, și numit
Mikivka. Moldovenii n-au putut să treacă să veni-
că în 1800 și după aceea, localitatea căvându-
se la 1793 numele de Fedivka, după numele căpe-
tăii moldovenilor stabiliți aici (Fedr - Toader).
La 1862, pe timpul lui Alexandru II, i s-a schimbat
numele în Noua Odesa și începuse a lua caracter
de țarg.

3. Populație

Populație totală : 1546 familii, 5678 suflete.
Familii moldovenesti : 696, între care 178 mixte.
Căci la războiul actual au existat și 55
familii evreiești, împreună.

Cause care au contribuit la diminuarea numărului
populației :

- Foamea din 1921 : 200 suflete

- " " 1933 : 350 "

- Deportări, ucidere, reprizări : 55 familii.

4. Școala. Până în 1936 au existat 3 școli, cu câte 4 clase. În 1936 s-a înființat „școala letică”, în 1938 s-a înființat „școala letică”.

În 1939 s-a înființat școala de bachelieri (1 an).

Azi sunt două școli, a v clase.

Învățători: moldoveni nu sunt.

Limba moldovenească în școală n'a fost învățată.

Cinematografe au fost două, înființate în 1921.

Au existat trei biblioteci:

- 1 la rașpar com, mai mare;
- 1 la club
- 1 la chinos (teatru).

5. Biserica. Ultima biserică a fost zidită din piatră în 1812, prin contribuție obștească. Înainte de aceasta a fost altă de lemn.

A fost închisă în 1936. În 1941, anul războiului, a fost dărâmată.

Atapi se slujește în fostul club, amănajat ad-hoc.

Slujește actualul preot, bătrân, neîndepărtat din localitate de bolșevici.

În noi există 2 sinagogi, închise cu puțin înainte de închiderea bisericii.

Azi s-a aflat în h. oraș 28 familii baptiste, cu casa de rugăciune organizată, și 3 familii adventiste.

6. Stare materială.

Sunt 6 colhozuri:

I 3068 ha IV 918 ha

II 3038 " V 1297 "

III 4568 " VI 1758 "

Total 11567 ha

Există și funcționază:

- 1 zăvod p. fabricarea ciorilor, oalelor, tigăi
- 1 atelier p. fabricat căruri de păcură
- 1 moară cu motor (2 deținute de bolșevici).
- 1 fabrică de ...

Se scotea pietre de construcție

Se scotea turbă (torfă) în cantități mari.

1. Mai există un spital, dintr-astăzi de mare parte din utilajul necesar funcționării sale multumitoare.
2. Au fost luați la muncă în Germania 145 țineri și țineri.
3. Cu 3 zile înainte de venirea noastră în localitate, s-au însușit la primărie 300 familii moldovenești.

II. Gaspăreuca.

1. Ascat pe malul stâng al Bugului, 42 km Nord - Nicolae.

2. Satul a fost întemeiat către 1800, de clemente românești din dușasta Bugului, la care s-au adăugat altele, în număr mai mare, venite din Basarabia, în data după anexarea acestei provincii în 1812. Mulți dintre bătrânii satului își amintesc de spatele în cantarilor, cari le măturăscău originea lor basarabeană.

Ucraineni, ascați, mai mult la periferia satului, par a fi venit pe la paștelul r. al. l. l. l.

3. Populația totală a satului: 695 familii, 2334 suflete.
Populația moldovenească: 310 familii, între care 108 moște.

- Femeții din 1922 : 90 suflete

- " " " 1933 : 20

- Răsunăreți, răsunăreți, etc.: 80 familii (25 voronite).

4. Școală :

În 1922-23 s'a înființat „școala”.
Școala moldovenească și învățătorii moldoveni n'au fost.
Azi școala cu 4 clase.
Din 1935 satul a avut teatru, local nou.

5. Biserica :

Șidita în 1801. Închisă în 1930 și dărâmată în 1938.
Astăzi satul nu are nici biserică, nici preot.

6. Stare materială :

1 colhoz : 455 ha.

Culturile din anul trecut :

700 ha grâu, 50 ha cereale, restul districte de
gerul și amănarea ierburilor.

180 ha năcară

513 „ orz

60 „ ovăz

117 „ cartofi

330 „ mei

334 „ porumb

105 „ bumbac

170 „ răsarită

32 „ herbură

La mahal bugala funcționează un Elevator,
construit de bolșevici în 1932.

Se mai află o „Bază de lef” , înființată în
1928, pentru alimentarea M.T.S. -urilor din R. m.

1. Așezat la 40 km Nord-Vest, aproape legat de Gaspăreuca, formând împreună o comună.

2. Infinitat pe la jumătatea sec. al XIX-lea de elemente românești din Basarabia, în frunte cu un oarecare Spirdon Căusan, de unde și numele satului.

Autori li s'a adăugat un grup retrăis, care locuia mai aproape de malul Bugului și care s'a mutat în locul de astăzi din cauza că "lătes arina și să surpa malul". Aji se văd încă urmele unei mici cimitir și ale unei bisericuțe, distrusă de bolșevici prin 1915 și numită de populație "Prostol".

3. Populație totală: 166 familii, 578 suflete.

Familii moldovenești: 156, între care 49 mixte.

La început Din 1922 au murit 58 suflete

" " " 1933 " " 80 "

Răsunăcți, năditi, răsuși, 1 familie înțepi 2) 100 suflete.

4. Stare materială.

1 otkoz: 1500 ha.

Culturile de anul trecut:

375 ha grâu	125 ha orz.
100 " porumb	15 " ovăz
40 " cartofi.	70 " mei
65 " răsarita	

5. Școală.

În anii 1934-36 a fost aici școală moldovenească.
A funcționat ca învățătoare Nina Doni din
Mărculeasa, pregătită la Institutul din Balta.
A fugit cu bolșevicii (Era comunistă).

Azi școală cu 4 clase, ca și înainte; în co-
tetul ucrainian.

Spiridoniuca n'a avut biserică proprie. Locui-
torii de aici mergeau la biserică din Gaspăreuca.

6. Românitatea actuală. Cel mai românesc din
satul cercetat și inventariat până în prezent.
Trădile nu s'au putut vedea totuși mai mult
ca în Gaspăreuca, din cauza apropierii de
Noua Stea și atriunii de propagandă comu-
nista, care se intensifica pe măsură ce așeză-
rea mai apropiată de Nicolaev.

7. Politic :

Au fost în Spiridoniuca trei familii moldovenești
comuniste : Ivan Vălen, Fedor Corali și Bar-
fenie Corali, fugiti cu bolșevicii.

Scheva (Telamit).

5228

1. Locație pe malul stâng a Bugacii, la 30 km Nord - Bielec, începând de la 500 m de Bug și întinzându-se aprox. 3 km pe valea Suho - Telamitului (20 km total uscat).

cuprinde trei părți bine distincte: „Sat” (moldoveni), „Basarabia” (amestecat) și „Ruși” (ucraieneni).

2. Istorie. Satul are o vechime de 200 - 230 ani. A fost întemeiat de moldoveni, cari ounga pater de centru a satului.

Moldovenii din partea a se cheamă „Basarabia” probabil că au venit din Basarabia pe la jum. secol. al XIX-lea.

Primele numire a satului a fost Telamit, numire pe care moldovenii continuă a o prefera și astăzi.

3. Populația totală: 455 familii, 1753 suflete.
Populația moldovenească: 218 familii, între care 120 mixte.

Formitea din 1922: 16 suflete

„ „ 1933: 40 suflete

Reprez. m. d. t., degetat: 20 familii, 70-80 suflete

4. Școală.

la 1934 scrișetca.

la 1941 urmea să se deschidă „școala” (de-
finea reterminată) și 4 clase.

Școală moldovenească au a fost.

Ștefi funcționează de multă vreme moldovenească.
- Cetru Sata, de 30 ani, din Mărculeasa, este puțin moldovenească. a făcut Institutul la Nicolae. După informațiile cului, pare a fi un om corect și de încredere.

- Maria Volonin, de 25 ani, a făcut Tehnicum la Nicolae. Este puțin moldovenească.

5. Biserica. Ceaultima biserică a fost ridicată în acest oragiu în anii 1920-30. Înainte de aceasta a fost o altă, probabil de lemn.

Ultima biserică s-a ridicat în 1899.

Creșt. moldoveni n-au fost.

Biserica a fost închisă în 1920 și transformată în club.

Ștefi este biserică și are catap, venind de la Cuci. Înainte a funcționat la Berisadovca, unde populația nu a fost multumită de el.

6. Stare materială.

3 categorii :

- № 53 = 2090 ha

- " 54 = 1970 "

- " 55 = 2038 "

Culturi în 1941-42 (total):

Grâu 50 ha

af. 1040 "

ovăz 20 "

Brumbe 205 "

Cartof. 88 "

Grâu de toamnă 210 "

Totul este în arendă:

4135 ha

Nota: Celozul 54, clasificat primul pe ~~Rasio~~⁵⁴,
rumeaga a fi împartit în curând pe grupe de câte
10, cu perspectiva de a le se da celor mai vîd-
nici câte 8 ha în vederea unei ~~proprietăți~~^{proprietăți} și
numai individuale.

Nota: La 1862, când s'a împartit pământ țăranilor
din Rusia pe parte barbătească, în Lebea au
fost 555 bărbați, cari au primit câte 9 di-
setine și 3 șferturi de ficcare. (Interesant pentru
evaluarea sporului populației)

Observație: Lebea este primul sat cu un
număr mai mare de moldoveni, unde au
am găsit nicio colindă și nicio altă producție
populară moldovenească mai veche și unde
am aflat că s'a colonizat încă de 50-60 ani
în urma rusei.

Novopetrava (Misticea)

Totalul familiilor: 820, 3277 suflete, 538 case

Familii reunite: 65, 32 moște.

Celozuri 44, unul de pescari.

Moldovenii de aici sunt veniți din: Lebea,
Gagarenca, Noua Stea, Măicașca.

În satul Homiucă Dimitrie, moldovean, (un
stră moldovenesc) cunoscut notoriu.

VI Perisadovca.

1. Așezat la 25 km nord-est Kishinev, pe lng. Căminuș. Are parte, după caracterul etnic: „la moldoveni”, partea de centru, „la ruși”, partea de sud-vest locuită de ucraineni, și „la Hârlău”, partea de nord-est, locuită de elemente ucrainene de dată mai recentă.

2. Istorie. Satul a fost întemeiat cu aprox. 250 ani în urmă, de Români din Basarabia și moldoveni. Satrănișii erau cunoscuți și se cheamă la început Domaga și a fost așezat, sub formă de hutor, la câțiva km nord-est de loc. unde s-aflată astăzi. Cam acum 150 ani s-a mutat în actuala așezare de unde și numele de Perisadovca (mutat).

Populația ucraineană, o parte s-a așezat în sat în țară după întemeierea lui de moldoveni (cam 50 ani) formând partea numită „la Ruși”; cealaltă parte — „la Hârlău” s-a format prin fluxuri aici a unor ucraineni din Podolia cu 100-150 ani în urmă. Moldovenii îi mai numesc „hârlău” pe ucrainenii „perisidenți”.

3. Populație.

Populația totală a satului (după recensământul din 1/1 1942):

640 case, 850 familii, 3231 suflete

Familiei moldovenești 22; ^{într-o casă} 108 mixte.

4. Școală.

În 1926 s-a înființat școala, iar în 1938
dischizita. 2311

Au fost doi învățători moldoveni:

- Surduja Ioan, originar din Sibiana,
partizan, plecat cu comunistii;
- Vlaș Ursul, nu a fost partizan, dar
a fost luptător de comunisti în retragere.

Timiere moldovenești, care au mai mult
de zece clase:

- 1) Slavinschi Frosca, stie limbi moldovenești
- 2) Hombril Olen, stie moldovenești
- 3) Sienciucici Clara, stie vorbă moldovenești
- 4) Topor Livia, nu stie
- 5) Ratar Mariana, nu stie.

La Timișopol nu balta n-a mersat niciodată.

5. Biserica.

Ultima biserică a fost zidită în 1853.

Înainte de aceasta, pe același loc, a fost o altă
biserică, mai mică, zidită nu se știe când.

Biserica a fost închisă în 1932 și transfor-
mată în magazie, apoi în club.

Azi biserică e refăcută, dar nu are rost.
A funcționat câteva luni pînă la război.

libera, care a fost născută din cauza că-
musei lui probabil.

6. Stare materială.

În sat sunt 3 colhozuri.

Situația în 1981-82, a colhozului 20, moldovenească:

Suprafață 2867 ha

1000 ha semănătură

25 " pomarii

41 " fânele

348 " toloacă

25 " grâu - zarzavat

56 " bovine, grâu pot abso

Restul, toloacă și vatră pentru culturile
de fructe.

În toamnă se așteaptă să se semăne:

300 ha grâu

160 " secară.

7. Solțici: Comunisti, frați Ceptan, se află
în sat, însă nu s-au putut veni în întregime.

Comunisti mai recunoscuti au plecat odată
la țările sovietice.

Nota informativă 231

Au sosit în ziua de 2 Sept 1942 în satul Mhașlovca.

Operația de identificare a Românilor a durat până în ziua de 3 Sept 1942 - adică o zi.

Satul acesta are primărie de care nu mai depinde nimic hutor sau sat.

La ultimul recensământ administrativ german, care a avut loc la data de satul acesta număra 185 de locuitori.

240 familii. 825 suflete din care moldovenii și Români în primul rând fiind născuți ca de alt neam Ucrainean.

Rezultatul lucrărilor de identificare a românilor dela Est de Bug este următorul:

Familii românești 32 atât menaje cât și grupături compuse dintr-o singură persoană în care căsătorii mixte 18 - cu 73 de suflete.

sot român - soție străină 83

sot străin - soție română 10

total 18

total suflete 108

Prezenți 102

Absenți 6

total 108

Sufletele familiilor românești 35- (minus căsătorii mixte).

Grad de românitate

familii cu calificativul oi = ~~1~~ 1

02 = 12

03 = 13

03c = —

04 = 6

~~57~~
232

Averea

Actuala

casute = —

plăpuri = —

cai = —

bovine = 19

porci = 5

Înainte de colectivizare

Pământ = 133 ha

Cai = 47

bovine = 26

Borderoul Consiliului de Patronaj

Familii care au primit pachetul 32

Echipa I.

Troitea

~~60~~

Nota informativă

Am sosit în ziua de 30 August în satul Troitea.

Operația de identificare a Românilor a durat până în ziua de 1 Sept 1942

Satul acesta are primărie de care nu mai depinde niciun hutor sau sat.

La ultimul recensământ ad ^{la} german care a avut loc la data de 5 ^{Aug} 1941

satul acesta număra 377 clădiri

377 familii 1821 suflete, din care

19 Moldoveni și Români, restul fiind arătați ca de ucrain

Rezultatul lucrărilor de identificare a Românilor de la Est de Bug este următorul:

Formulaarul statistic.

Familii românești 186 — atât menaje cât și propoziții compuse dintr-o singură persoană. Din care 65 de căsătorii mixte cu 275 de suflete.

tot român - soție străină = 38

tot străin - soție românească = 27

total 65

Total suflete 723

Drzești 679

absenți: 44

~~61~~

Infuletele familiilor românești: 448 (minus
căsătoriile mixte)

234

Grad de românitate

familii cu calificativul 01 = 10

" " " 02 = 22

" " " 03 = 78

" " " 03c = —

" " " 04 = 76

Total 186

Averea

actuală

carute —

pluguri —

cai —

bovine — 180

porci — 33

Înainte de colectivizare

Pământ — 1297 ha

Cai — — 414

Bovine — 303

Borderoul Comitetului de Patronaj

Familii care au primit pachetul 486

Numărul membrilor de familie 723

Zahăr — 17 kg

săpun — 186 kg

sare — 372 kg.

tutun — 930 pachete

chibrite — 1860 cutii de chibrite

Ne deplasăm în satul Mihaloven-

Raportul
nu e completat ultimul.

Belousorca

Are două părți distincte:
una moldovenească
și alta ucraineană.

Așezat la 25 km Sud Vorniceni.

La mare, același traseu istoric ca și Tg. Frumos și Văpăreni.

Într-o trage numele de la familia întemeietoare: Belous (Belous).

Populație totală:

235

Familii: 548, suflete 2388

Populație moldovenească:

Familii: 380 (mixte: 105)

Suflete 1346

Școli: S-au în 1937 Școala nr. 1, după aceea Școala nr. 2.

Școala moldovenească n-a fost înființată.

A fost un mijloc învătător moldovean - ucrainean -
din Tg. Frumos. A funcționat între 1939 și 1940.

Din 1940 satul a avut un chiosc propriu. S-au
atunci venea săptămânal din Vorniceni (Școala).

Biserica: a fost cea mai frumoasă din împrejurimi.

În 1938 în 1939 transformată în magazie. Dărâmată în 1938.

În satul n-are nici biserică nici orot.

Colhozuri: 3. Suprafața satului: 6381 ha.

La total: 1890 ha grâu; 309 ha grâu toamnă; 495 orz;

112 ha orz; 384 rășinoasă; 604 porumb; 113 cartofi;

restul ierbură și pășuni.

Constituția etnică. S-a păstrat mai bine decât în Vorniceni.
Între moldoveni și ucraineni în partea ucraineană au fost
grupe mixte limba. S-au moldovenească și-a păstrat mai
mai bine caracterul etnic. Și aici în să, învătător și copii
au satul limba maternă și moldovenească.

Cum am fost primit. Foarte bine. Moldoveni și chiar ucraineni
așteptau la ieșirea din șapăriea ucraineană (h'am în-
vijat ocazia asta).

Moldoveni de aici f. puțini, cunoscuți și cunoscuți de primitori.

A fost un sat bogat. Și apoi a observat urmele bogăției de dinainte.
Trametea (1938-39) și-a rămas mai puțin decât în alte părți.

Pe lângă ambele ca sunt
de la am. gemme 1/2 ha
pentru fructe proprii.

Nota-informativa

Am sosit în ziua de 22 august în satul
Bisousoroca.

Lucrările de identificare a Românilor au
durat până în ziua de 29 august 1942 -

Satul acesta are primăria de care nu
mai depinde niciun alt hutor sau sat.

La ultimul recensământ administrativ
german, care a avut loc la data de
1 august 1942 satul acesta număra 532 stabili-
667 familii 2527 suflete între care ^{nișionari} mulți
holdoverci și Români, restul fiind ara-
tati ca de neam.

Rezultatul lucrărilor de identificare
a Românilor dela Sat de Bug este
următorul:

Formularul statistic: ~~235~~

Familii românești: 380 atât menaje cât și
gospodării compuse dintr-o singură persoană;
din care 121 căsătorii mixte.

sat român - soție străină	- 55
sat, străin - soție românească	- 66
<u>total mixte 121</u>	

Familii curat românești 259

Prezent: 1273

Absenți: 99

Total 1372

Sufletele familiilor românești 920

Deci 259 familii curat românești cu
920 de suflete.

Grad de ronaunitate

Familii cu calificativul	oi = 30	
" " "	r2 = 63	
" " "	r3 = 122	
" " "	rsc =	237
" " "	r4 = 165	
Total		380

Averea actuală

căruțe —
flujuri —
cai —
bovine 298
porci 176

Averea înainte de colectivizare

pământ 2812 ha
cai 860
bovine 540

Borderoul Comitetului de Patruaj

Familii care au primit pachetul : 380
Numărul membrilor de familie = 1372
zahăr 34 kg
săpun = 380 kg
sare = 760 kg
tutun = 1900 pachete
chibrituri = 3800 pachete

Ne deplasăm în satul Troitca. Echipa
se află în posesia a:

331 kg săpun
662 " sare
100 " zahăr
1700 pachete tutun
4000 cutii de chibrituri —

Arnuțovca (Vizireni)

1. Locație pe malul stâng al Bugului, la 3 km ^{sud} de Borzgorievca și 15 km sud Vornesencu.

Are trei părți: „Mlașă moldovenească” (moldoveni), „Zabalcania” (moldoveni-ucraineni) și „la Buzi” (ucraineni, puțini moldoveni).

2. Istoric. Mai nou decât Borzgorievca. Ucrainenii au venit mai târziu, probabil după Bug, fugind de rușile boerști.

Numele moldovenească (Vizireni) e întrebuintat și astăzi.

3. Populația: 653 familii; 2720 suflete

Fam. mold. 473 { 206 familii cunoscute moldovenești
267 familii mixte
180 fam. ucrainene

4. Școală. Din 1935 satul a avut „semiletka”.

În școală n'a fost. Nici învățătorii moldoveni n'au fost să fi fost.

5. Biserica. Până în 1900 mergeau la biserică în Borzgorievca. În acest an și-au făcut biserică proprie, înzestrată cu cărți de la biserică din Borzgorievca. A fost închisă în 1938; ultima biserică închisă în împrejurimi, datorită vechiciii prezbiterului și tenacității comunității.

6. Stare economică. Sat bogat, datorită mării așezări fertilității „olaviei” Bugului. Sub regimul țarist mergea satului și vîdea la 8000 ha. Acum are 5000 ha, 3000 ha afeptându-se după colectivizare sovhozului „Vornesencăi Zveno”.

Industriașii principali ale comunității: agricultura și grădinară. În 20 ani se cultivă 200 ha cu orez.

Sunt 5 colhozuri: 4 în sat și 1 în hutorul Razdol.

Formata din 1933 a fost are mai multe victime (60-70).

7. Caracterul etnic a rămas în cea mai mare parte. De 50 ani nu mai batrâni vorbesc moldovenește, iar astăzi nici ei, deși s'au uitat tot limba maternă. Cei tineri înțeleg înțeles. Numărul căsătoriilor mixte și al celor cu mîna de la moldovenește, e cunoscut.

Patrimoniile și obiceiurile tradiționale nu s'au mai practicat de 30-40 ani.

8. Abținerea față de echișă. Mai puțină rezervă decât în Borzgorievca. Rădăla până și a ucrainenilor la „hostințe”, deși părea un erii a te declara „moldovan” era ceva umilitor.

Marce singuratici p. Români și dintr-o generație la Stăpanovca românescă să-i cuprindă și pe ei.

Hutorul Razdol a fost întemeiat acum 30 ani. Se afla la 4 km est. A fost etnic, ca și în sat. Femei răsfățate, are 52 fam., 26 moldovenești.

Razdol: 56 familii
36 fam. mold.
din care 22 mixte
limba moldovenească

Redactare provizorie

*Popescu Gheorghe.*Români Ucraineni

Studiul conviețuirii româno-ucrainene în Valea Hoțului prezintă diferitele aspecte ale ei în decursul celor trei perioade :

- a) perioada obștiilor ;
- b) stăpânirea rusească ;
- c) regimul sovietic.

Ori, chiar dela început ne dăm seama că evoluția acestei conviețuiri poartă o pecete : drumul desfășurării relațiilor dintre Moldoveni și Ucraineni a fost puternic influențat de stăpânirea rusească. Atât unii cât și alții au trăit sub aceleași legi, care venea de la marele centru comun, capitala Rusiei; au năzuit să-și apropie aceeași limbă oficială, au ascultat același serviciu divin și au învățat în aceleași școli. Moldoveanul din acest sat ne apare cu o sumă de elemente noi în caracteristicile lui de prim aspect: graiul său a împrumutat cuvinte, de multe ori expresii ucrainene și rusești. Portul său, până la dispariția cămășii înflorite, a încercat imitații a portului ucrainean, iar șirul de datini și obiceiuri numără deasemeni câteva elemente străine. Ucraineanul, privit tot din acest punct de vedere, se prezintă și el cu multe deosebiri față de un ucrainean de peste Bug. Limba pe care o vorbește constituie o imixtiune de cuvinte ucrainene, rusești și în mai mică măsură poloneze. Portul său a imitat elementele straielor moldovenești, iar printre obiceiurile sale se strecoară și câte un obicei moldovenesc.

Valea Hoțului este un sat nou; după câte știm el a luat ființă abea în veacul al XVIII-lea, odată cu venirea Moldovenilor din Podolia, originari de prin județele Bălți și Soroca. Drumul pe care l-au parcurs ei până în acest punct a fost destul de lung; poate că viața de continuă mișcare, ce au dus-o până în momentul așezării lor în această vale, le-a hotărât și prima îndeletnicire : cărăușia. Ucrainenii, care au venit să se așeze și ei aici prin a doua jumătate a secolului al XIX-lea, i-au numit "Ciumaci", ceea ce înseamnă "conducători de boi". În această primă perioadă, în care stăpânirea rusească nu intervine cu nimic în evoluția relațiilor dintre Moldoveni și Urai-

neni, nu se produce nici un amestec între cele două grupuri care își duc fiecare o viață aparte. Limbile lor diferă prea mult, punând o stavilă de netrecut în calea raporturilor firești de vecinătate.

După spusele bătrânilor din sat aflăm că "Moldovenii cu Ucrainenii nu se împădea prea tare" (nu se amestecau). Tot ei ne povestesc, din ce știu dela buncii lor că Moldovenii erau mai bogați, aveau cai, aveau gospodării mai frumoase și mai curate ca ale Ucrainenilor. "Rusu să fie de tot bogat și Moldoveanca tare săracă". În acea vreme, în care tinerii obișnuiau să "fure" fetele pentru a se putea căsători după placul lor, nu se pomeniște de vreun caz în care ucraineanul să fi furat o moldoveancă, sau moldoveanul o ucraineană. Moș Anton Darienco povestește că gospodarii moldoveni rareori își strătuiau feciorii să ia în căsătorie o ucraineană și în aceste cazuri numai pentru cei patru boi, pentru o reală avere pe care ar fi posedat-o ucraineanca.

Relațiile deci nu erau strânse ; factorul de care am vorbit la început, stăpânirea rusească, nu apăruse încă în Valea Hoțului. Moldovenii fiind primii așezați în acest sat, imprimă și caracteristica satului. "Ucrainenii o'ngeput a se moldoveni". Nu știm cât de puternică a fost această influență moldovenească asupra satului, nu știm în ce măsură a fost schimbat graiul ucrainenilor : bătrânii satului își aduc aminte cu greu de cele ce le-au povestit buncii lor despre această epocă.

^{intrearea efectivă a adunării}
Urmează întreprinderea stăpânirii rusești și odată cu apariția acestei schimbări de formă a conducerii, începe apropierea dintre cele două nații ce populează răzlețul și întinsul sat Valea Hoțului. Între timp crește numărul caselor, sectoarele satului devin mai mari, deci mai apropiate unul de altul. Atât Moldovenii cât și Ucrainenii sunt luați la "Moscălie" unde învață limba rusească. Se clădesc biserici în care serviciul divin e oficiat în slavonă, se înființează școlile rusești. Ucrainenii învățau și ei tot în școli rusești. Limba pe care o vorbesc ei păstrează o mulțime de cuvinte rusești, aceleași cuvinte pe care le posedă și limba Moldovenilor. Ori acest amestec de limbă a fost adoptat mai târziu și de Moldoveni, atunci când ei și-au însușit ucraineana pe care o cunosc astăzi aproape cu toții. Pornind dela constatarea că aproape toți Moldovenii vorbesc ucraineana și numai o

mică parte din Ucrainenii (122 de oameni) cunosc limba moldovenească; ne dăm seama că în această perioadă ,a stăpânirii rusești până la revoluție, elementul ucrainean și-a exercitat în voie influența sa. S'ar părea că orice stăpânire ar fi suportat aceste două nații, n'ar fi făcut altceva decât să-i apropie. Totuși cercetând aspectele acestei conviețuiri, vedem că stăpânirea rusească este cauza pentru care moldoveanul din Valea Hoțului e mai puțin "moldovean", decât ucraineanul "ucrainean".

Moldovenii din sat numindu-i pe Ucrainenii "Ruși", nu văd deosebiri mari între noțiunea "Rus" și "Ucrainean". Un ucrainean se poate înțelege bine cu un rus pentru că limba lor nu diferă prea mult. Există deci un hotar bine definit între ceea ce chiamă moldovean pe deoparte și ucrainean sau rus pe de altă parte. Ucraineanul, în viața pe care a dus-o în Valea Hoțului, a întâlnit curentul moldovenesc, un curent ce nu avea în spatele său o cultură tradițională bogată, în timp ce curentul rus, ce a apărut odată cu stăpânirea rusească, a fost pentru el un curent prea puțin străin, un curent împotriva căruia el n'a luptat, în fața căruia n'a creat reacțiuni puternice. Si tocmai pentru că forțele acestui grup n'au fost irosite unei rezistențe opuse curentului rusificator, el a avut nu numai un teren pregătit, ci și tăria de a influența grupul moldovenesc.

În această perioadă, costumul moldoveanului, neîmpodobit și mult mai modest ca al ucraineanului, suferă o mulțime de modificări. "Moldoveanul o'nșeput a se întocma la port cu Ucrainenii", adoptând "șalvari" largi și pălăriile, sau cum spun ei, "șlepele" de paie ale Ucrainenilor. Tot acum încep Moldovenii a "deprinde" acel amestec de rusă și ucraineană; vorbesc și acasă această limbă atât de străină lor, pentru a-i învăța pe copii care aveau astfel să răzbească mai ușor în școală. Limba moldovenească este de aici încolo "îmbogățită" cu cuvinte și expresii rusești sau ucrainene. Toate noțiunile ce sunt în legătură cu autoritățile administrative ale satului, cu școala, sau biserica, își fac loc cu temei în moldovenească ce o vor cultiva mai târziu Sovietele.

Pe la sfârșitul acestei perioade crește și numărul căsătoriilor mixte, se înmulțesc aceste cazuri de amestec real, care constituie încă o cale de ucrainizare și rusificare a grupului moldove-

nesc din Valea Hoțului.

După revoluția din 1917, mai bine zis, după anul 1922, când satul s'a încadrat în formele noi ale statului sovietic, în viața socială și administrativă se produc o serie de mari schimbări menite să creeze alte raporturi, să mute pe alt făgaș evoluția conștientizării de care ne ocupăm.

Pe deoparte, poarta căsătoriilor mixte este deschisă larg. Tinerii pleacă în diferite mari centre din Rusia pentru a lucra la "zavod", sau pentru a-și îndeplini serviciul militar și se întorc căsătoriți cu ucrainenii sau rusele. Noțiunile moldovenești și ucrainene își pierd din valoarea lor, toți devenind "cetățeni" ai statului sovietic. Ucraineanul nu mai întrebuințează porecla "moldovean" - "cap de bou", iar moldoveanul renunță la vechea noțiune de "porci" cu care îi caracteriza pe ucrainenii. Dispar chiar acele cazuri, destul de rare altfel, când flăcăii moldoveni aveau la horă incidente cu flăcăii ucrainenii și a căror urmare era o cămașe pătată cu sânge. Dispar certurile dela școală între copii, Ucrainenii își aveau școlile lor, Moldovenii învață carte în alte școli, moldovenești. Nu mai poate fi vorba acum de bogați și săraci, deci nu-și mai au loc nici invidiile de altădată. Si iată cum, deși în aparență regimul sovietic, cu înființarea republicii moldovenești și prin cultivarea graiului moldovenesc, desparte și dă forme specifice de viață fiecărui grup, apropie și accentuează căile vechi de rusificare.

Limba moldovenească din școli luptă cu un vocabular sărac, sovieticii nedorind să introducă limba literară românească, pe care o consideră limbă de salon și continuă să adopte expresii și cuvinte rusești. Imbrăcămintea oamenilor devine uniformă, neavând nimic puțin din palidul specific de altădată. Salvarii nu se mai poartă, iar pălăriile de paie dispar din când în când, pare că ar dori să amintească ceva din costumele de odinioară. Cisma rusească o poartă acum și unii și alții ne mai fiind nici măcar un indiciu al bogăției.

Astăzi moldoveanul din Valea Hoțului vorbește perfect amestecul de rusă-ucraineană; am întâlnit cazuri în care Moldovenii nu cunosc decât ucraineana și o mare parte din cei cu care am stat de vorbă, posedă și un vag accent ucrainean. Învățătorul Racul și învățătoarea Darienco ne spun că le este mult mai ușor să traducă din

rusește în românește, pentru că în limba rusă chiar dacă nu șcunosc un cuvânt, îl înțeleg din celelalte. Inspectorul școlar Dadul, moldovean, afirmă că îi este greu să vorbească moldovenește, pentru că el își formează întâi mintal gândirea în rusește, pentru ca după aceasta s'o exprime în vorbele noastre. În familiile mixte se vorbește nu mai ucraineana, aci de multe ori copii nici nu știu dacă sunt ucraineni sau moldoveni. În fișele de familie în care soțul e moldovean și soția ucrainencă, (sunt 81 de cazuri) am numărat 15 familii în care copiii au fost trecuți ucraineni. Am căutat să aflu cauza acestor înregistrări ce es din comun. În cele 9 familii pe care le-am cercetat, o parte mi-au spus că nu știau dacă era nevoie de o precizare serioasă : "tot una, ori ucrainean, ori moldovean". Cei mai mulți și-au declarat copiii ucraineni dintr'un spirit de conștiinciozitate : "cum poate fi acest copil înscris moldovean, când mamă-sa e ucrainencă și nici moldovenește nu știe a grăi" ? Colegele învățătoarei Mărleanu, a cărei părinți sunt amândoi moldoveni, au rămas foarte surprinse când au aflat că aceasta s'a declarat la recensământ moldovencă ; ele nu pot înțelege cum poate fi cineva moldovean când nu cunoaște nici o limbă în afară de cea rusă și ucrainencă. M'am interesat deasemeni și de părerea ce o au Moldovenii despre numele lor ucrainizate : Darienco, Grigorașenco, Mihaletiev, Smocvina și altele. Toți mi-au răspuns că acesta e numele lor "vechi" și "adevărat" de moldovean.

Sunt mulți ani de când n'au mai fost certuri între cele două grupuri ce alcătuiesc satul Valea Hoțului ; acum limba moldoveanului e atât de înpestrițată cu vorbe rusești și ucrainene, încât ucraineanul nu o mai consideră drept o limbă prea străină. Ucrainenii îmi povesteau tot felul de întâmplări cu "Moldovenii lor ruși" (adică Moldoveni de viță rusească) în care era vorba nu mai de bună înțelegere și prietenie, iar Moldovenii când vor să povestească ceva despre viața lor încep cu cuvintele : "la noi în Rusiav său: "la voi, în România ...". Ei sunt surprinși oarecum de faptul că se pot înțelege atât de bine cu noi Români ; e poate pentru prima dată în viața lor când își pot afirma cu ^{oarecare} ~~mai multă~~ siguranță "Suntem frați cu Români".

=====

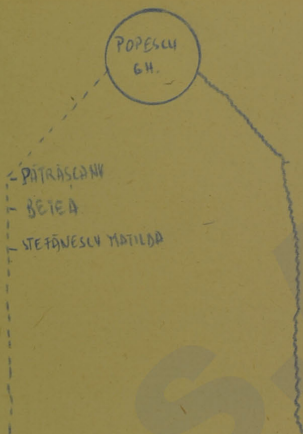

legenda

leg. raționari ----
ncl. murate ~~~~~

8

245

fort secutor de alale
Co Statistica - recomandarea
lui Betu în postid 1989 -
- a servit drept gorda lui
Betu când el fugit -
Betu a adus pe Ștefănescu
fort ministru Antim (betu a fugit)

Complectare la Nota POPESCU GHEORGHE

Verificând în Sos.Viilor No.117 unde subsemnatul a domiciliat cu părinții, s'a stabilit din cele culese dela proprietăreasă că nu este adevărat cele susținute de el în autobiografie, că poliția legionară i-a făcut o percheziție domiciliară.

La acea dată era student la Conservator și era pasionat să cânte la pian.

Nu avea legături cu mișcarea legionară.

Se menționează că este bun prieten cu MALINAS IULIU și au locuit împreună în Str.Maria Ghiculeasa No.8

ss.C.LEONIDA

DECLARAȚIE

Subsemnata STEFANESCU MATILDA, domiciliată în strada Dr. Demosthene No.29 declar următoarele: în primăvara anului 1947, după ce GHEORGHE POPESCU îmi înmânase o recomandare din partea lui PATRASCANU pentru BETEA, întâlnindu-l pe BETEA într-o zi în cadrul Secției Oficiul de Studii, l-am felicitat ca fiind singurul dintre noi care este recomandat în Partid, de un Ministru. BETEA mi-a spus că datorită faptului că a lucrat pe lângă PATRASCANU a putut cunoaște multe personalități din conducere de pe atunci, de asemenea, ar putea da oricare dintre aceștia referințe despre el, mai ales cei cari au condus tineretul progresist unde BETEA și cu GH. POPESCU au depus o activitate deosebită, pentru organizarea lui. Știm că primele chemări pentru organizarea tineretului progresist au fost făcute pe afișe șisemnate de Dr. EDUARD M. ZINCESCU. Am crezut că BETEA se referă la aceasta deoarece nu mi-a spus nici-un nume, dar mi-a comunicat că dacă mai este nevoie de o a doua referință despre el să-i comunic că are posibilitatea s-o obțină chiar dela oamenii din conducere cari îl cunosc.

ss. STEFANESCU MATILDA

7 Ianuarie 1950

POPESCU GHEORGHE

Născut la 27 Mai 1920 la Chişinău - U.R.S.S.

Are Bacalaureatul şi un an la Drept

Căsătorit, are un copil

Locuieşte în Bdul.N.Bălcescu No.9

În 1941, intră la I.C.S. ca funcţionar diurnist

A fost interpret - cunoscând limba rusă - al comisiei de redenzare în U.R.S.S., a I.C.S.

Mare administrator şi prieten al lui BETEA, pe care l-a recomandat în Partid. El a adus (declaraţie MATILDA STEFANESCU) şi recomandăţia lui PATRASCANU pentru ca BETEA să fie primit. Reese deci că îl cunoaşte pe PATRASCANU.

Din declaraţiile lui RATIU, reese că acesta l-a rugat pe POPESCU GHEORGHE să-l găzduiască pe criminalul de război DANUIESCU celălalt POPESCU GH. a acceptat.

Datorită faptului că BETEA folosea în acţiunea de dezidenţă a lui PATRASCANU pe toţi prietenii săi, socotim arestarea sa ca necesară, pentru a vedea în ce măsură POPESCU GH. a contribuit.

3

219

DECLARAȚIE

Subsemnata STEFANESCU MATILDA, domiciliată în Str. Dr. Demos-
thene No. 29, declar următoarele: îl cunosc pe GHEORGHE POPESCU
din anul 1942 fiind funcționar la Institutul Central de Statistică
Direcția Oficiul de Studii. Îi plăcea foarte mult muzica și se ocupa
mai multe de concerte. Era însă în secție mai mult în tovărășia lui
RATIU și EMIL CRĂCĂRESCU. Fiind mobilizat nu l-am mai văzut la
înțoarcerea mea din Dobrogea în iarna anului 1942 în Secția Oficiul
de Studii. L-am văzut deabia după 23 August când mi-a povestit că era
într'un spital rănit la Iasi rămas acolo la înaintarea trupelor
Sovietice. Rănit încă în spital s'a împrietenit ~~cu~~ cu un colonel
din armata Sovietică care povestindu-i că are și el un fiu prizonier
nu știe pe unde, i-a spus că poate pleca. GHEORGHE POPESCU este
născut în Barasabia și cunoaște bine limba rusă. El a născut o
admirație fără explicație pentru BETEA. Era dominat de caracterul
lui BETEA. De câte ori vorbea de BETEA vorbea ca de un om superior.
În primăvara anului 1947 GH. POPESCU mi-a dat o recomandare din
partea lui PATRASCANU pentru BETEA pe care s'o anexez la adeziunea
lui BETEA ce se găsea la Sector.

Știm că poate obține acest lucru devreme ce în vara anului 1946
recomandat de BETEA lui PATRASCANU a participat și el cu caravana
sanitară a lui PATRASCANU în Maramureș. Înolnăvindu-se de plămâni
în toamna anului 1947 a fost trimis de GOLOPENTIA să stea în clădi-
rea Institutului dela Sebeș detagat cu funcția administrativă acolo.
S'a întors dela SEBES deabia în vara acestui an. Vorbind odată
despre atitudinea incorectă și dughănoasă a lui RACOVITA, Gh.
POPESCU mi-a spus că el încă îl admiră pe GOLOPENTIA și ca dovadă
l-a rugat să-i boteze copilul. Nu știu dacă aceasta s'a întâmplat
în București sau la Sebeș Alba. Întors în București GH. POPESCU
s'a dus la LEVENTE să-l roage să intervină pentru rechiziționarea
unei case.

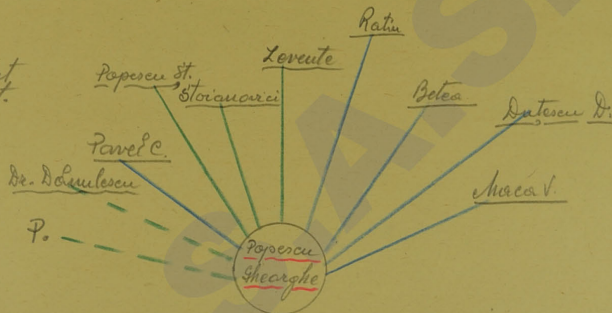
LEVENTE l-a refuzat, așa mi-a comunicat POPESCU.

ss. STEFANESCU MATILDA

14 Decembrie 1949

Legenda

- prieteni f. buni
- prieteni buni
- cine poate da ref.
- - - - - cu cine a mai avut contact.

3
~~2X~~
201

DECLARAȚIE

Subsemnatul RATIU ANTON, născut în com. Beclean Jud. Someș la 14 Martie 1916, domiciliat în București Str. Jules Michelet No.17 declar următoarele :

POPESCU GHEORGHE - student la Drept. L-am cunoscut la Statistică prin 1942. A fost și el în Transnistria și Ucraina luat mai mult pentru că posedă perfect limba Rusă. Fire de artist-ele este pianist - foarte naiv - Cam slab pregătit din punct de vedere intelectual. Muncitor, foarte corect și ușor influențabil. BETEA a avut și asupra lui o influență categorică. Nu putea cu nimic să-i iasă din voce. Ceeace spunea BETEA, indiferent ce, el făcea. De aceea când BETEA i-a cerut găzduire pentru DANUȘESCU el nu a protestat și la găzduit cam o lună de zile. (nu mai știu mîinte precis) GH. POPESCU a avut întotdeauna atitudine de stînga.

Înainte de 23 August a avut oarecare activitate alături de STOIANOVICI.

Nu-l cunosc contribuția la 23 Aug. și nici nu știu dacă a avut vre-o contribuție sau nu.

După 23 August, a lucrat la U.P. secția tineret - apoi a fost secretarul celulei dela Institutul de Statistică. A lucrat și în cadrul sindicatului dela Institutul Statistic. A mai lucrat la Muzeul Româno-Sovietic cu STOIANOVICI TUDOR.

Apoi fiind bolnav de plămîni a plecat în provincie trimis de Institutul de Statistică în serviciul exterior.

Este căsătorit. Nu știu cine este soția lui. Este și ea funcționară la Statistică.

Prietenii lui au fost BETEA, PAVEL, STOIANOVICI, DUTESCU, MACA, într-o măsură oarecare, ȘTEFAN POPESCU și eu.

Aceasta îmi este declarația pe care o susțin și semnez propriu.

ss. ANTON RATIU

19 Octomvrie 1949

Referințe

257

Cunoște pe tor. Popescu Gheorghe, din anul 1945, ca activist sindical, iar după aceasta compilat membru în comitetul sindicatului - funcț. publici din Institutul Central de Statistica.

Scurt timp după intrarea sa în P.C.R. a fost ales secretar al celulei de partid din J.C.S. Negreșu tor. Popescu Gh. s-a făcut din următoarele motive: a) lipsa unui tor. mai ridicat care să lăsa să ocupe resp. de secretar al celulei; b) tot; vechi tor. refuzau; c) Tor. Popescu Gheorghe va fi frumos, așa că putea atrage pe tor. celulei, mai ales că promitea că va munci f. mult ca să-i ducă sarcina de secretar la bun sfârșit.

Tor. Popescu Gh. nu s-a ținut de cuvânt / intrarea la sedințe, să grăbea în plece și de multe ori pleca în timpul sedinței, sau nu eșuza pușt. din arduca de zi amănândule pt. altă dată. Absența, intrarea neli și grăba cu arduca de zi o motiva apăsătoare tatăluna că a fost în arduca la tor. Patrascanu, sau că trebuie să plece la tor. Patrascanu sau la tor. Banguș - din delegația Sovietică. Ajunșate s-a pe luat în răz. de tor. celulei cu această motivare. Tor. Popescu Gh. în timpul est a fost secretar al celulei, avea o atitudine f. autoritară - poruncitoare, făcând impresia nu a unui tor. cu o resp. mare, mare și a unui ref. tor. la f. de netor (clar și refuzare, lămurire, complicitate) de partid - în speranța reafirmării de putere statului. Orgolios, f. înalțat tatăluna, pareca să deși înfuriat să fie adaptat, de celula, iar când i se aducea complectări, nu i se făcea cîntre se supara și amenința cu demisia.

Tor. Popescu Gh. fiind secretar de celula în timpul alegerilor generale - a luerat numai cu tor. nădăcat, din punct de vedere politic, neglijînd complect pe tor. vechi și nădăcat, politicieni. Făcînd greșeala secret. și ducă una multă mai mare, nu a putut sarcinile de

partid, date prin el pt. fost tot a dat partidul în
 reacțiune din Institut în afle aproape totul și
 în în măsurile de organizare a reacțiunii și
 a funcț. din Institut înbatând întotdeauna listele
 electorale (din Institut, deși majoritatea erau reacț.
 nu au fost excluși după listele electorale, ci au
 răstat în tot; pt. reacțiune. Mănuș, Brătianu
 și Titel Petrescu (90% așa cum ne arată actuale
 funcționarii din Institut).

Papene Gh. a susținut f. mult intrarea lui
 Beten Nicolae în partid - ocaz. de legătură
 între Mănuș și Brătianu - despre
 acesta tor. Papene Gh. spunea:

"este albi-lea marxist din țară, după
 Brătianu". Justinea intrarea a tor. Beten
 în sindicat, ca în p. act. pe această în
 halăușe stănga din comitetul sindical
 (după cum spunea tor. Papene) și aparut
 pe trăsături și legătură din comitetul sindi-
 catului. Horiașor, Tudor și Albulău etc.
 cu care lucra la muzeul Russo-Român. Spune
 mai târziu că recunoscând că a făcut greșită
 ființa lui cum arăta pe Horiașor și Tudor
 în timpul ei a stat la el în casă (la Horiașor)
 că acesta este un reacționar mare, f. poli-
 tizat și de aceea să și rețas din muzeul Russo-
 Român. Cred că acesta ar putea f. recunoscute
 și acum de tor. Papene Gh. și de alții. A fost
 Beten Mănuș.

Cred că acum tor. Papene Gh. reștat de partid
 reacționarilor a devenit un bun tor. apreciat și
 organizator de partid. Din Sebești, a fost al-
 prezenta al sindicatului funcț. publici, din ara-
 oras. Nu cumva pe tor. Papene Gh. din punct de
 vedere administrativ, dar cred. că este un funcț.
 pregătit și merita gradul pe care îl are -

București. 24. 1940. Inst. Central de Statistică. (Papene Mănuș)

1. Tor. Papene Gh. curioșitate mare. Curioșitate mare. (f. de organizare)
 2. Tor. Papene Gh. după cart. are p. (f. de organizare)

Referințe

253

Cunosc pe tov. Stănescu Grigore din anul 1944.

Este un tip degenerat, apăsându-se unei familii
tipic burgheze. Activ, curtos, necorespunzător în
relațiile colegiale (promite multe) venie în joasă
după bani și mici afaceri, elustrează să-și
vândă tot pentru el pentru 1, 2, 3 ani și
bănuțuri. Are o fire de artist ce unele
redări de talent (muzician).

Element profesional slab. Cel puțin nu mai
muzica, dar curiozitate, face pirații.

Intrecut a fost agent informator al
navigației forestiere, lucrare-l facea
numai pentru bani.

Nu mi lăsa nicio încredere privitor
la aspect politic.

Azi este un element, care contăine se
mentie, căsătorit în deosebite instanțe
de orice nor venie bani (bănuțuri)
pentru 1, 2, 3 ani.

31.XII.1944

Dumitru
b. j. m.
org. br. 3 13
C.P. (D.C.S.)

254

DECLARAȚIE

Subsemnata STEFĂNESCU MATILDA, domiciliată în București Str. Dr. Demosthene No. 29 referitor la înțelegerea " pentru ce nu am anunțat Partidul GHIDIONESCU a fost în trecut informatorul Siguranței", răspund că nu am făcut aceasta pentru că am socotit că dacă i-am reamintit lui LEVENTE MIHAIL în anul 1946 pe când era secretar general al Prefecturii Poliției de cazul GHIDIONESCU dănsul care avea posibilitatea să ia măsuri, neluând, am socotit că nu a fost grav cazul.

ss. STEFĂNESCU MATILDA

6 Decembrie 1949

DECLARAȚIE

Când subsemnatul am venit la Institut în Noiembrie 1941 l-am găsit pe GHIDIONESCU GRIGORE funcționar, încadrat la Oficiul de Studii. Seda oarecum singuratic, nu prea discuta cu colegii și făcea la Oficiu lucrări mărunte, copieri de tabele, procentaje, etc. nu avea o lucrare specială. Am aflat că este fiul Prof. universitar GHIDIONESCU din Cluj la care MIRCEA BIJI fusese asistent. Singurul cu care-l vedeam adesea discutând era MIRCEA BIJI, deoarece se cunoșteau de la Cluj. Se știa la Oficiu că din grupul ardelenilor GHIDIONESCU GRIGORE fusese primul care venise la Institut, deoarece tatăl său și cu Dr. SABIN MANUILA se cunoșteau și erau prieteni.

Cea mai mare parte a timpului GHIDIONESCU și-o consuma copind diferite partituri muzicale sau scriind dânsul diferite partituri, întrucât de spunea că este compozitor muzical. În perioada 1941-1942 eu n'am discutat niciodată cu dânsul. Mi atrăsese atenția doar prin faptul că venea cu oarecare întârziere la serviciu, deseori dormea la birou și după masa ședea la birou până seara târziu.

În toamna anului 1943 când am venit din Ucraina, GHIDIONESCU GRIGORE era încă la Oficiul de studii. La sosirea mea, circula printre oamenii de stânga din Institut svomul că GHIDIONESCU GRIGORE ar fi agent la Siguranță, că trebuie să ne ferim de dânsul, să fim prevăzători. Nu știu cum a luat naștere acest svon, cine l-a lansat și pe ce se baza. Fapt că era o atmosferă de suspiciune față de dânsul și acest lucru se manifesta și la restul funcționarilor din Oficiu care oarecum îl ocoleau. Si în toamna anului 1943, când am sosit eu din Ucraina, GHIDIONESCU GRIGORE continua să vină cu întârziere la serviciu, să se ocupe cu lucrările personale, compoziții muzicale, iar în cadrul lucrărilor de la Oficiu, GHIDIONESCU nu conta. Câteva lucrări pe care i le-am dat să le facă, sau nu le-a făcut sau le-a făcut greșit. Mi spunea că dânsul nu este făcut pentru statistică. I-am dat să facă un proiect de formular pentru a înregistra statistic diferite date privind sectorul muzical. A lucrat la acest proiect săptămâni întregi dar o formă definitivă n'am căpătat niciodată.

./.

258
In această perioadă, precum și în anii 1945-1947, am făcut deseori referența la Dir.Generală a Institutului prin care ceream mutarea lui GHIDIONESCU GRIGORE de la Oficiul de Studii la altă secție. În toamna anului 1943 și primăvara anului 1944 motivele pentru care ceream mutarea lui GHIDIONESCU GRIGORE de la Oficiul de Studii la altă secție, în afară de faptul că nu lucra, că venea cu întârziere la serviciu, că la birou dormea, era și faptul că asupra lui plasa această suspiciune că ar fi agent la poliție. Vroiam să scap de el de la Oficiu.

În cadrul Institutului cu chestiunile administrative și de personal se ocupa Dr.D.GEORGESCU. Referatele mele prin care ceream mutarea lui GHIDIONESCU de la Oficiu ajungeau la Dr.D.GEORGESCU. Toate referatele au fost puse la dosar și nu li s'a dat nici-o urmărire. Dr.GEORGESCU mi-a spus că GHIDIONESCU este un om pierdut, un decăzut, să am mai multă înțelegere față de dânsul, că chiar dacă îl mută la altă secție nici acolo nu va face nici-o ispravă și că este mai bine să rămână unde este. În cadrul Oficiului de Studii, GHIDIONESCU GRIGORE ședea aproape tot timpul cu Dna DUMITRESCU MATILDA, dăscutau împreună, plecau împreună, mâncau împreună, cu restul funcționarilor aproape că nu discuta și nu avea nici-un fel de relații. Din când în când GHIDIONESCU GRIGORE cerea de la funcționari bani cu împrumut pentru masă, pe cari, în general, nu-i restituia.

ss.C.G.PAVEL

8.XII.1949

*Letopis
Ghidionescu*

DECLARAȚIE

Subsemnata STEFANESCU MATILDA domiciliată în Str. Dr. Demosthene No. 29 cu privire la "Problema GHIDIONESCU" întrebare pe care vroiam să o pun la verificare tov. Dr. RĂCOVITA declar următoarele: în fața Comisie de Verificare și în fața întregii organizații de Bază din care fac parte am arătat că din mărturisirea lui GHIDIONESCU am aflat că și-a oferit serviciile de informator prefecturii Antonesciene. Am luat și o poziție autocritică față de lipsa mea de vigilență a acestui caz, autolinitistându-mă că dacă tov. LEVENTE știa acest lucru din spusele mele dinainte de 23 August și pe care i le-am amintit după 23 August pe când era secretar general al Prefecturii Poliției Capitalei, mi-am făcut datoria și dacă tov. LEVENTE care prin sarcina ce o avea, având posibilitatea să descopere activitatea lui GHIDIONESCU și nu l-a arestat înseamnă că nu i se găsisse o mare vină. DE GHIDIONESCU auzisem dela Cluj, îl cunoșteam ca pe un compozitor muzical este m'a făcut să stau de vârbă cu el din când în când, avea o viață dezorganizată complect, nu-i ajungeau banii niciodată și mereu apela la mine și la tov. *Apokan* care-l cunoștea dela Cluj și care se jena să-l refuze. Mi se pare că el a fost mutat în Secția Oficiul de Studii în primăvara anului 1943 pe când echipa de băieți era la Bug și nu cunoștea sentimentele mele față de LEVENTE. Pentru a evita împrumutul am început să mă vait și eu că nu-mi ajung banii. Atunci mi-a spus că a descoperit un mijloc ușor de a face rost de parale - a vorbit cu PAJANGHEANU și l-a numit informator. Mi-a spus că aceasta se poate aranja foarte ușor ca un indemn de a lichida și eu cu sărăcia. Afară de motivul că m'ar putea atrage și pe mine, contă și faptul că-mi poate dovedi că are bani, că e în stare să câștige și să crească în ochii mei care-l consideram ca pe un cerșetor. Deși știam că GHIDIONESCU nu știe să dea, decât să ceară, când m'am întâlnit cu LEVENTE i-am spus de ceiace mi-a spus GHIDIONESCU. Când am stat de vorbă cu CORNELIU MANESCU în toamna anului 1943 pe când LEVENTE a fost căutat de agenții lui Antonescu, și când MANESCU mi-a comunicat ca să ies în calea lui LEVENTE și să-l anunț că este căutat, i-am comunicat și acestuia ce știu despre GHIDIONESCU la care CORNELIU MANESCU mi-a răspuns știu ceiace m'a făcut să deduc că LEVENTE le-a comunicat la

toți. Era imposibil ca nici PAVEL să nu știe acest lucru și tov. GRABOVSKI, TREBICI MARGARETA, cu care era bună prietenă. Tov. GRABOVSKI- TREBICI era secretara tov. Dr. RACOVITA ceea ce m'a făcut să bănuiesc că și tov. RACOVITA ar avea cunoștință de acest lucru deoarece MARGARETA TREBICI îl încunoștința de tot ce avea în I.C.S.

După ce am arătat în fața Partidului greșala pe care am avut-o în cazul GHIDIONESCU tov. Dr. RACOVITA m'a întrebat dacă mai cunosc asemenea cazuri în I.C.S.

Înțelegând că este vorba de o atitudine tendințioasă atât ca aceea de informator cât și ca aceea de legionar intrat în sânul Partidului am răspuns la întrebare spunând că cred că mai sunt în I.C.S. însă, dar pe care în momentul acela nu-i cunoșteam spunând că tov. Dr. RACOVITA ar fi putut cunoaște aceste cazuri tot atât de bine ca și mine referindu-mă la cei doi legionari cunoscuți DOICHITA și BUCURESCU pe care în toamna anului 1947 i-a băgat în Partid atât și la cazul GHIDIONESCU care avea impresia că nu-i este necunoscut tov. RACOVITA.

GHIDIONESCU cred că-l cunoștea pe PALANGEANU depe când lucra împreună cu profesorul Tătaru la rezidența Cluj. În scurtul interval cât am mai lucrat în aceeași Secție n'am putut urmări activitatea lui, în primăvara anului 1944 Secția s'a împărțit în două fiind evacuată. După 23 August, am încercat să-l descopăr pe GHIDIONESCU care mi-a spus că a fost dat dela început afară din lipsă de activitate. Aceasta împreună cu faptul că tov. LEVENTE nu l-a arestat m'a făcut să cred că nu i s'au descoperit vici. De aici a pornit greșala mea.

ss. STEFANESCU MATILDA

7 Decembrie 1949

DECLARAȚIE

Subsemnatul RATIU ANON, născut în com. Beclean Jud. Someș la 14 Martie 1916, domiciliat în București Str. Jules Michelet No. 17 declar următoarele :

GHIDIONESCU : L-am cunoscut abea după 23 August 1944. Mi-a fost prezentat de GICA (GHEORGHE) POPESCU la Statistică. Era vorba de o serată cu program ce vroia să o dea Sindicatul Statisticii unde GHIDIONESCU trebuia să cânte la pian. Nu am vorbit cu el niciodată. Eu nu mai lucram la Statistică. Eram la U.P. GICA POPESCU și el pianist îmi spunea că e păcat de el fiindcă este foarte talentat însă este peste măsură de bețiv. Tapează pe toată lumea de bani și imediat se duce la cărciumă.

Il vedeam numai când mă duceam la Statistică. Părea destul de liniștit.

Nu-l cunosc aproape deloc. Numai ceea ce mi-a spus GICA POPESCU despre el.

Înainte de 23 August, după ce mă înapoiasem din Ucraina, eu am stat la București, iar funcționarii Statisticii erau dispersați.

Nu-mi este cunoscută viața lui și nici ce anume legături sau activități a desfășurat.

Adresa lui nu i-o cunosc. Nu știu dacă este sau nu căsătorit.

Nu știu nimic altceva despre el. N'am lucrat cu el niciodată. Când a venit la Statistică eu eram în Ucraina.

După 23 August, eu n'am mai lucrat la Statistică. L-am văzut în câteva rânduri, numai la Statistică la birou.

Aceasta îmi este declarația pe care o susțin și semnez propriu.

ss. ANTON RATIU

8 Decembrie 1949

Referințe

26

Canonic petov. Apolzan scrisă din anul 1948.
o fire închisă, autoritară, rece, distantă, nu stie
să-și apropie oamenii, lipsește din viața orientării
politice, înțelegerea are un ridicat nivel ideologic, pe care
stă în fața lui în lecții și opinii.

Este o bună funcționară. Are în familie frate
fost legendar. Elinut profesional foarte capabil,
muncitor, perseverent, călătorat.
A avut menți de răspundere în part. A primit
medalia de muncă politică birocratică.

Este în structura literaturii pe plan profesional
cu tot. Prip. Mindea obiect de studiu. A
elaborat stăruie pe plan politic cu tot.
Ștefănescu Matilde în (pro. de part. 1944-1948)

Se află în relații destul de prietene
cu funcționarii apartenență (Păcuriță, Găita
etc.) corecte numai aparent.

Este o bună funcționară pe plan profesional
politic sub aspectul ideologic, dar
excepta de mase.

37X/ 1949

Dumitru, Gheorghe
org. buzo 13
(SP(2-C.S))

DECLARAȚIE

Dna APOLOZAN LUCIA lucra la Institut în cadrul Secției Unități Administrative. Personal o cunosc pe Dna APOLOZAN LUCIA dela Institutul Social Român al lui D.GUSTI. Stiu că se ocupa cu lucrări privind caracteristicile postului vechi românesc în diferite regiuni. Nu știu dacă până în 1944 a avut vre-o activitate politică și cum s'a manifestat.

După anul 1944 în cadrul Institutului avea o atitudine rezervată, ag putea spune negativă, față de activitatea Sindicatului. În anul 1945 sau începutul lui 1946 s'a organizat sub conducerea Dlui COLOPENTIA o echipă sociologică pentru a studia în com.Hodac din Ardeal procesul de fărâmițare a lotului țărănesc și posibilitățile de câștig în meserii anexe ocupații principale în gospodăriile țărănești.

Din această echipă a făcut parte și Dna APOLOZAN LUCIA. Am auzit, fără să pot preciza dela cine, că în timp ce Dna APOLOZAN LUCIA era în echipă, niște rude ale Dsale, frați sau veri, au fost arestați pentru legionarism și că gîlza. a fost reținută un timp. După ce Dna APOLOZAN s'a reîntors dela Hodac s'a înscris imediat în Sindicat, în Secția ARLUS și în Partid. În cadrul Sindicatului și a Secției ARLUS a lucrat cu mult zel și pricepere. Nu cunosc în ce a constatat activitatea Dsale în cadrul Partidului. Funcționarii din Institut comentau că a fost legionară și că au văzut-o în 1940-1941 în cămașă verde și cravată verde. Personal nu știu dacă s'a manifestat ca legionară. Nu pot spune dacă activitatea Dnei APOLOZAN LUCIA după reîntoarcerea dela Hodac a fost din convingere, din grija de a-și camufla în trecut, sau de ambele cazuri. Printre funcționari nu se bucura de simpatie, fiind o natură mai distantă și rece și oamenii își manifestau neîncrederea față de dânsa.

ss.C.G.PAVEL

6 Ianuarie 1950

DECLARAȚIE

Subsemnata STEFANESCU MATILDA, domiciliată în Str. Dr. Demos-
thene No. 29 declar următoarele; în iarna anului 1948-1949 am avut
o lună de zile concediu fiind bolnavă. Întorcându-mă pe la jumătatea
lunei Ianuarie în Institut, tov. APOLOZAN mi-a spus că s'a discutat
în colectivul de directori mutarea mea la Secția Industrială unde
lucrează tov. APOLOZAN și că ia personal știind că nu-mi place
munca a stăruit să rămân la Oficiul de Studii, mai ales că
rezistența mea fizică nu permitea o muncă continuă în fiecare zi
până la 11 seara. Tov. APOLOZAN și cu mine am fost de acord ca să
nu fiu mutată și eu la secția industrială deoarece fiind o secție
greă, cu mare răspundere și necunoscând nici una din noi lucrările,
să nu satisfacem dorința lui RACOVITA și ONICA de a ne compromite
amândouă.

Oficiul de Studii la care lucram și la care lucrez, era sub directul
control al direcției generale. Din primăvara acestui an, a trecut
sub controlul Dr. RACOVITA. Deci Dr. RACOVITA a devenit șeful meu
Căuta orice ocazie să-mi facă gicane nevoind să mă încadreze în
primăvară, când s'au făcut încadrările în I.C.S. Când Oficiul de
Studii a intrat sub controlul Dr. RACOVITA știam că are posibilitatea
să-mi facă mizerii direct și chiar să mă mute din Oficiul de Studii,
fiind chiar șeful meu. Prin neplăcerea avută cu Dr. RACOVITA, când
a luat sub control Oficiul de Studii a fost aceea de a propune
șefului meu, SANDULESCU, să mă scoată din colectivul de muncă al
Secției și să facă colectivul din aceia cari erau încadrați la
categoria II deși nu lucram la lucrările de statistică ale
secției. Am comunicat și lui SANDULESCU șeful meu și tov. APOLOZAN
că mă aștept din zi în zi să fiu mutată din secție. Eu voiam să
mă mut din Oficiul de Studii fiind singurul membru de Partid și
mai ales că promisem sarcina dela Secția de Cadre să mă ocup de
SANDULESCU, verificându-l ce fel de om este. Acuma în toamnă tov.
BOARU dela Cadre, m'a întrebat dacă n'ași reflecta să mă ocup de
partea politică din secția învățământ de sub directă conducere a
Dr. RACOVITA. I-am răspuns că am să mă gândesc, deși nu-mi convine
să lucrez direct cu Dr. RACOVITA și că aș dori să trec la această

secție când nu va mai fi condusă de Dr. RACOVITA, dacă va ieși la pensie sau dacă va muri, căci era destul de greu bolnav pe atunci! Că doctorul RACOVITA îmi făcea șicane și că eu aveam impresia că este un bătrân cu care nu se mai poate lucra și un oportunist, am mai spus-o și altor colegi.

ss. STEFANESCU MATILDA

263

27 Decembrie 1949

Declarație

208

Subsemnata Lucia Apolzan, membră în
organizația de bază Nr. 12 din Institutul Central
de Statistică de la următoarele:

La începutul varii 1949 (precis nu-mi amîn-
torez data) Matilda Ștefănuș a venit la mine
în birou spunându-mi foarte îngrijorată că
îi e fruma că Dnul Mevorit 84. îi are
dispozitie să se a distru arhiva din Transnistria
și că un știe că va face când va trebui să
lucreze avându-l pe Dnul Mevorit ca șef
(se în discuție breșea Oficiului de studii,
unde se funcționau Matilda, sub conducerea
directoarei Mevorit).

Am întrebato pentru ce a distru arhiva.
Mi-a răspuns: pentru că se-l opre pe Severete.
La mirarea mea, cum se-l opre, mi-a spus:
„Văd că se distru arhiva stăru în Institut, neci-
tăm ce ar fi putut face caz de muncă
Severete, Ștefănuș... Am mai întrebato de
știe Partidul. Mi-a răspuns că nu.
‘T-am mai spus că nu.”

Fiind foarte ocupată cu lucrurile de
birou nu am mai întrebato nimic și mi-
am lăsat ~~am~~ m-a gândit la ocazia
destinată. Fulgător mi-a trecut prin minte
că trebuie să spun ceva bun for. Și mi-am
dat din Institutul organizației de Partid Plav-
șevici o Comisie din HET a Plavșevici, cu
care am colaborat. Dar timpul e trecut,
am plecat în vâlcă și odihnă și vând
mi-am întors din cauza lucrurilor în care
Ștefănuș

eram primă pînă uroștea țării, din nou am
neglijat. În tot. Sîndu-se tot mai a m. ^{și} ~~și~~
în țară unde eram să mă întorc se potrive
mai sunt, eu mi-am gândit că trebuie să
comunic și altor țărîni, mai ales că de tot
cei lăși eram foarte răți. Mi-am dat seama că
vînt mare am și am am greșit lăsînd
brucea să treacă, mîni atunci când hotărî
Ștefanescu a fost arătat și că el este
poate conștient de adevărul și de către Partid.

Au am făcut el este ^(declarația) ~~gândindu-mă~~ că
de acum fiind arătată ea e înțeles, deoarece
stiam că a fost arătată pentru anumite legături
vechi cu elemente autoritare în timp ce avea
legături și cu țevete. Verificarea ei de către
Partid mi-a făcut să mă gândesc la ea să
a va revizui o serie de întîmplări din
trecut și cînd mi-am adus amînta de
declarația ei, deodată mi-am dat seama
de gravitatea tăcerii mele și a faptului
în sine. Conștient de mîndria de Partid mi-a
 spus atunci lîngăde că a fost o greșală și
în fapt mea mi-a constituit o mare faptă
ce mi-am doborât în total lucrările de
bună în zilele planificării care au făcut
să-mi bay capul în lucrări și să mi-mă
pînă stătea la vorbele hotărîrilor Ștefanescu.
Am venit atunci în mod deschis și am spus
tot. Neapoe marea din comitet pentru a comunica
mai sus. Au am încercat să șed și o
clipă mi-mă trecut el este pînă mînt,
mi atunci cînd mi-a spus ^{hotărîrea} și mi-mă
țară cînd mi-am adus amînta.

J. Ștefanescu

Colet marea

Bândindu-mă la zăpuș pentru care mi-e rău
 metilide, mi s-a părut că voi să o iau ~~la~~ în
 deție pe care o conduc, pentru a o expune de
 stăruie în scris. Au știu că i-e fost interdic-
 tu în privința la scriere pe care a fost săvârșit
 un stăruie, un anume volumul scrierilor din
 Transilvania. O singură dată am văzut
 un aspect, anume în Mai 1948 când am
 avut să intru la birou dintr-o dată la care
 eu am scris scrierile statului de fotografie
 lui tutoreu și lui, care ajung epizote
 pe pereți. Am fost atunci imediat împreună
 cu tot simonideu și am văzut scrierile. Comi-
 tetul nostru a dat 'ce se cere' direct din lui.
 Oricum pe lângă se îngrijesc la scrierile. Nu-mi
 mai amintesc amănunte. Mai bine mi s-a amintit
 în întregul de comitet am avut gre-
 șeala lui Ovidiu ca membru de partid, stăruie
 când am început organizarea scrierilor (care începuse
 atunci în primăvara 1948), Ovidiu fiind în
 deție Tututulu și tutoreu a fost cel
 material în a scrierilor prin toate părțile,
 fiind a lui însuși din vreme pentru scrierile
 ei interdicte (bazele stăteau într-o birou în
 care plouă și mai parte din material era
 distrus.

Atunci când aceste chestiuni se actualizau m'am
 preocupat și eu mult mersurile de mai sus. Faptul
 că eu am acceptat un an la birou o pădure
 căi înău în mintea mea n-a fost o clipă dintr-un
 de a mi s-a comunicat particulă, dar fiind o
 chestiune din trecut nu am fost mult timp imediat
 acceptând în felul în care am avut.

16. Iul. 1949

J. Apolzan

DECLARAȚIE

Subsemnata LUCIA APOLOZAN, membră în organizația de bază No.12 din Institutul Central de Statistică, declar următoarele: În 1948 la câteva zile după plenara Partidului muncitoresc Român, a venit la mine în vizită o vară a mea AURICA PEICU cu fiul ei NICOLAE PEICU, judecător și cu un domn străin care spunea vara mea că-i este logodnic. Domnul este funcționar la T.A.R.S. și a spus că imediat după demascarea lui PATRASCANU, el a telefonat la TARS să i se rețină două bilete de avion pentru Praga, iar că apoi a doua zi au fost anulate.

Domnul este mai în vârstă, fruntea lată și culcarea ochilor și a părului deschisă. Încreează la primul ghiseu dela intrare. Cunoaște mai multe limbi la perfecție.

Menționez că vârul meu NICOLAE PEICU, judecătorul a fost și el în Maramureș în vara 1946. Nu știu să aibă vre-o legătură între PATRASCANU și T.A.R.S. Pe PEICU NICOLAE mi l-am văzut etagat ideilor lui BETEA, căci BETEA l-a cunoscut pe PEICU când eu mă pregăteam să merg în Maramureș și PEICU m'a căutat la birou. Stând de vorbă și văzând că e judecător și cum îi trebuia în echipă încă unul i-a propus lui PEICU. Apoi după ce ne-am întors din Maramureș PEICU s'a văzut puțin cu BETEA.

Pe M. dela T.A.R.S. eu mi l-am văzut decât atunci acasă și încă odată când am fost la T.A.R.S. pentru a-mi lua un bilet pentru Sibiu în Decembrie 1948.

ss.L.APOLOZAN

17.I.1950

P.S. Mi se pare că numărul de telefon al verigărcii mele este 3.80.10 - PEICU.

268

Tu ~~Feb.~~ 1948 la câteva zile după ~~Pragă~~ ^{Praga} pleacă ~~în~~ ^{la} Plzeň. Partidului funcționar român a venit la mine în vizită o dată a mea ~~Amica~~ ^{Amica} Peicu, cu fiul ei ~~Michael~~ ^{Michael} Peicu, deosebit și cu un domn ~~stăru~~ ^{stăru} care spunea ceva mai multe lucruri. Domnul este funcționar la T.A.R.S. și a spus că imediat după demisia lui ~~Patrician~~ ^{Patrician}, el a plecat la T.A.R.S. și i se returna două bilete de avion pt. Praga, iar în aprilie a doua zi au putut călători.

Menționez că venea mereu Nicolae Peicu, jurnalistul
e fost și el în hoșanuri în vara 1946. Nu știu să scrie
oare legătură între Pătrășcanu și T.A.M.S. Pe Peicu Nicolae
mi l-am văzut stător ideilor lui Botea, căci Botea
l-a cunoscut pe Peicu când eu mă propășeam să merg în
hoșanuri și Peicu mi-a cântat la bîrnă. Stănd de vorbă pe
vînturile că e judecător și cum îi tîrîia în echipă încă unul
i-a propus lui Peicu. Apoi după ce ne-am întors din hoș-
anuri, Peicu ne-a văzut puțin cu Botea.

17. I. 1950

J. Axtell

P.S. Nu a putut să vină din cauza de telefon al vizitatorului la 3.50.10 Peim

DECLARAȚIE

Subsemnata LUCIA APOLOZAN, membră în Organizația de Bază 12, din Institutul Central de Statistică, declar următoarele :

Pe BETEA NICOLAE l-am cunoscut în mod direct în vara 1945 când am fost la Hodac în Jud. Mureș într-o cercetare cu Institutul Central de Statistică.

Înainte de aceasta am știut foarte puțin de existența lui și nu-mi amintesc precis.

La Hodac l-am auzit vorbind alături de regimul democratic. Nu am avut nici-o discuție împreună și nici nu m'am putut apropia de el, deoarece îmi displicea ca fel de a fi, era cheflui și imoral. Era îngâmfat și-i dădea aere de mare om politic, lucra cu PATRASCANU, Ministerul Justiției.

În vara 1946 am fost trei luni în Maramureș. Am fost invitată de un coleg membru de Partid, GH. POPESCU care a văzut interesul pe care-l am pentru cercetările etnografice a vrut să folosească prilejul caravanei sanitare pentru ajutorarea Maramureșului întreprinsă de SUVAN. Atunci am vorbit din nou cu BETEA care a fost de acord cu propunerea lui GH. POPESCU. Plecarea mea pentru cercetări științifice în cadrul Caravanei s'a făcut cu aprobarea unui Consilier din Minister RAPEANU, cu care am vorbit personal.

Acolo în Maramureș am văzut situația mai bine. Era exact momentul când PATRASCANU ținea discursul dela Cluj cu manifestări naționaliste, urmat de tov. GH. GHEORGHIU-DEJ. Am început să-mi deschid ochii pentru a mă situa just. Am văzut că acțiunea de ajutorare credea platformă personală lui PATRASCANU, nu Partidului și nu înlesnea pătrunderea elementelor democratice în această regiune. Am mai văzut că membri de Partid din dispensarele create nu erau constituiți în celulă și nu duceau viață de Partid. Nu am mers pe această linie, ci chiar din primele zile am pus bazele celei Caravanei Sanitare împreună cu un medic din Sighet (Dr. MINAI POPP) și un alt tov. KIEIN. În primaedință plenară cu toți membrii de Partid din Județ a fost chemată și organizația din Sighet și regională Cluj. Era prezent un medic Dr. POJCHI despre care am auzit că este acum directorul cadrelor din Ministerul Sănătății.

Deasemenea am ajutat Apărării Patriotice să poată pătrunde în Dragomirești (tov. ARDELEANU din Sighet).

În aceste trei luni pe BETEA nu l-am văzut, el nu a stat în Maramureș.

Când m'am întors i-am arătat un rezumat al studiilor mele. BETEA mi-a spus că în cel mai scurt timp să fie redactat și că se va publica imediat căci PATRASCANU sprijină cercetările științifice.

Mă am prezentat nimic și nici astăzi nu am redactat materialul

BETEA m-a inspirat seriozitate și felul cum eu decurs lucrurile nu mă mai atrăgea spre acest material. Eu am îndrăznit la acea dată să spun ceva împotriva lui PATRASCANU, era în Comitetul Central gă rezervele pe care le aveam, formate în Maramureș le-am păstrat pentru mine. Poziția fracționistă a fost însă limpede și deoarece am căutat să mă situez eu pe linia Partidului, cu posibilitatea de înțelegere pe care o aveam fără un nivel politic ridicat.

În toamna 1946 tocmai după ce victoria Blocului Partidelor Democratice era asigurată, BETEA a vrut să intre în Partid. M'am întrebat cum a putut lucra PATRASCANU cu ^{un} membru de Partid atât de strâns.

Colaborarea lui BETEA cu PATRASCANU ruptă de Partid, am pus-o Partidului în două rânduri:

Edată în toamna 1947 când am semnat unei comisii formate din 2 tov. din Comit. Central, care verifica activul atunci, că în org. noastră de bază se găsește IOACHIM GH. avocat în I.C.S. care a falsificat carnetele refugiaților basarabeni pentru a le ascunde originea celor ce nu vroiau să se mai întoarcă în Basarabia. Cum aflaseră că acest proces împotriva lui SACHIAN, a fost achitat de Ministerul Justiției, m'am vorbit și de BETEA care în fața Inst. Centr. Statistic trecea cu puteri mari la Min. PATRASCANU și cazul trebuie cercetat. Tov. ANDREI ILIE secretarul de atunci al Org. Min. Industriei știe cine au fost delegații Comit. Centr. Mi-amintesc că unul din delegații Comit. Centr. mi-a spus: nu trebuie să te ferești să vorbești de numele PATRASCANU căci în Partidul Communist se critică deschis atitudinea de înșelăciune. A doua oară când am pus direct chestiunea BETEA a fost în Comitetul nostru dir. I.C.S. în 1947/48 iară când am arătat că noi trebuie să-i cerem lui BETEA să-și lămurască situația deoarece el conte cu salariu la Institut dar nu venea deloc la birou iar GOLOPENTIA, directorul de atunci îi făcea această concesie.

Mai știu din această perioadă că BETEA pregătea plecarea lui în Franța cu burse, împreună cu PAVEL, TONI BĂTIU, ȘTEFAN POPESCU. Pentru burse am fost propusă în acest grup și eu însăși în anul 1946 de către GOLOPENTIA. În anul următor am plecat în

GOLOPENTIA că eu nu vreau să plec pentru un an, decât cel mult pentru o lună deoarece țara noastră trece acum prin adânci profecări și vreau să iau parte și eu și să nu mă întorc într-o țară străină.

Ca urmare a acestui răspuns eu nu mi-am înaintat cererea și actele pentru pașaport așa cum au făcut ceilalți.

BETEA a fost apoi arestat în 1948, dar nu-mi mai amintesc amănunte. Atunci când lucrurile erau recente știu că am dat referințe precise tov.STOICA dela Sector care a cercetat atât dispoziția lui BETEA cât și a lui PAVEL.

Astăzi îmi dau seama că dacă aș fi avut un nivel politic mai ridicat nu aș fi păstrat rezervele numai pentru mine, în ceea ce privește situația din Maramureș, căci nu era suficient să nu mă amestec în grupul BETEA, ci era necesar ca cineva în Institut în cadrul Partidului să demonte poziția trădătoare. Eu știu cum au privit ceilalți această chestiune, dar eu de curând intrată în Partid aveam teamă să nu fac rău vorbind înainte ca forurile superioare să pună problema, așa cum s'a făcut cu excluderea lui PATRASCANU la Unificarea Part. M. Român.

Dacă în anii 1946-1947 mi-a lipsit combativitatea, ceea ce pot declara precis este că nu am avut nici-o legătură, cu BETEA, nu l-am susținut și nici nu ne înțelegeam deloc.

ss. L. APOLOZAN

17 Ianuarie 1950

Declarație

272x

Subsemnata Lucia Apolzan, membri în organizație de bază Nr. 12 din Institutul Central de Statistică, declar următoarele:

Pe Betia Nicolae l-am cunoscut în mod direct în vara 1945 când am fost la Hodac în jur. Muzaj într-o secretar în Institutul Central de Statistică.

Înainte de aceasta am știut foarte puțin de existența lui și mi-am amintit puțin.

La Hodac l-am auzit vorbind alături de regimul democratic. Nu am avut nicio discuție împreună și nu m-am putut apropia de el, deoarece îmi displăcea ca fel de o fi, se cheflin și imoral. Era îngâmfat și-i dădea căre de mare om politic, lucru în Pătrășcanu, ministrul Justiției.

În vara 1946 am fost trei luni în Brașov. Am fost invitată de un coleg membru de partid Gh. Popescu care a văzut interesul pe care-l am pentru activitățile etnografice și a vrut să folosească privilegiul căruia se bucură pentru ajutarea lui să realizeze într-o primă de Săvârș. Atunci am vrut să-l văd în Betia care a fost de acord cu propunerii lui Gh. Popescu. Pe carea mea pt. activități etnografice în cadrul căruia s-a făcut un aprobare unui Consiliu de Minis. Pătrășcanu, cu care am vorbit personal.

Acolo în Brașov am văzut situația mea. Era exact momentul când Pătrășcanu ținea la capul zilei și manifestări naționaliste, urmat de for. Gh. Gheorghe - Dej. Am început să-mi deschid ochii pentru o viață justă. Am văzut că acțiunile de ajutare creștea plat pentru persoane lui Pătrășcanu, cu Pătrășcanu și în lesne pătrundea elementelor democratice.

d. Apolzan

Continuare

în această regiune. Am mai văzut că membri de Partid din diferitele aceste un oraș constituie în ~~regiune~~ și un director național de Partid. Au am un pe această linie, și chiar din primele zile am pe toate felurile de oameni care în prezent au un medic din Sighet (Dr. Mihai Popescu) și un alt tor. Klein. La prima vedere pleacă în toți membri de Partid din județ a lor chemați și organizația din Sighet și Regională Chișinău. Era prezentă un medic Dr. Popescu și un altor care au avut să stea cu un doctorul caduc din Ministerul Sănătății.

De asemenea am găsit și în "istoriile
 în poezie" pînă la "Dragomir". (Av. Ade-
 leam din "Diplom"). el nu este în masă
 și nu este în masă

leamă din Sighet!.

Tu ești mai liniștit? Decei nu ești tu Mănuș
Când mi am întors în casă am văzut
unul al studiilor mele. Decei mi-a spus că
în cel mai scurt timp se va redacta și
se va publica imediat în "Pătrăuș", cum
zicimă de obicei știuți pe.

Nu am prezentat nimic și în scris am
am redat materialul.

am redescoperit materialul.
Deceas un-mi inspira seriozitate, și pe lângă
am deșeurile lui un mare interes și o
material. Nu am îndrăznit la oare de-a în
spune ceva timpotiva lui Petru, căci, nu în locuț
central și rezervele pe care le aveam, formate
în Marșul, le-am pierdut pentru mine. Poziția
fracturată a fost atât timpotiva și de-a am
cântat în ne rituaș eu pe lângă Petruțului;
cu posibilitatea de a-l elipsa pe care o aveam
fost un nivel politic ridicat.

un nivel politic nalt.
 Tu toamna 1946 formai directia de vestire

Obloulu! Partidului Democratice are oripasta, Betso...
 vut să intre în Partid. M-am întors am a
 putut lue Pătrăscu în un nenumărat de Partid
 stat de stăru.

Colaborarea lui Betso cu Pătrăscu nupta de
 Partid am pus-o Partidului în stăru rinduri:

Odată în toamna 1947 când am semnat un
 comisiune pentru de 2 fr. în Com. Centr., care
 scria activul stăru, în în org. noastră de bas
 u părăsita Tachim 34. arceat, care a părăsita
 comitetele repartizator Boreben pentru a le scunde
 originea celor ce au intrat în se mai intrat în Be-
 senba. Cum eplasen în cat proces împotriva
 lui Tachim, a fost achitat de Ministrul
 Justiției, am vorbit și de Betso care în 1947
 Inst. Centr. Statistică trece în puteri mare la
 lui. Pătrăscu și cazul trebuie arceat. Toată
 Andrei Ihe rectorul de stăru al Org. lui.
 Tachim și stăru cine au fost delegați Com. Centr.
 Turi amintat ca unul de delegați mi-a spus:
 trebuie să te părăsi să vorbit de un marel Pătră-
 scu cum în P. Comunist se critica dechis atitudine
 părăsita toată.

A doua oară când am pus direct chestiunea
 Betso a fost în Comitetul nostru de T.C.S.
 în 1947/48 am
 fiind am arceat în noi trebuie să-i dăm lui
 Betso să-i bemurceat situația deosebită el conta
 un feluri la Institut dar un veni de la
 boun iar Sologreuta, directorul de stăru în
 facce această concluzie.

Mai stăru din ocazie private de Betso
 prepoata plăcea lui în Faule în boun, împreună
 cu Pavel, Toni Reție, Ștefan Popescu. Pentru
 boun am fost poșta în cat părăsi și cu

am să-lor anul 1946 de către Polozentia. Timpul
apoi amuși de la Polozentia că eu am
vreau să plec pentru un an, deși cel mult
pentru o lungă deșoare țara noastră avea cum
mai adănci peșori și vreau să-i revin parte și
eu să-l în un în interior într-o țară străină.
Le în mare e adănci răspuns tot grupul eu
un în-am înaintat de la și estele plături
proșpot și am să-l facit celălalt.

Dece a fost apor orat în 1948, dar un-m
mai amuși amuși. Atunci când învârti sau
recente știu că eu det reșpunde precum în.
Storia de la sector care e deșet și det deșet
lui Dece și a lui Pavel.

Atunci îni deșeama în deșe și det un
virel politic mai ridicat un și li pătrat.
reșeole un-mi pentru mine, în ceea ce privește
situație de Meram, și un și suficient și
un în amate în grupul Dece, și și
necesă să viere în Institut în cadrul Postului.
și deșeama politică înaltă. Nu știu cum eu
pătr celălalt deșeama deșeama, dar eu de deșeama
intre și partid aveam teama să nu se revin
vorbind înaintă ce pentru reșeole și pentru
problema, eu am și det în excludere
lui Pătrășanu de Unificarea Post. M. Roman.

Deși în anii 1946-1947 mi-e lipsit virel
tătușe, ceea ce pot deșeama pentru și eu
eu am virel legătură, în Dece, un și eu
sustinent și mi în în înțelegem de la.

17. Ian. 1949

J. Spolha

2.8

DECLARAȚIE

Subsemnata LUCIA APOLOZAN, membră în Organizația de Bază 12, din Institutul Central de Statistică declar următoarele asupra MATILDEI STEFANESCU :

Cunosc pe MATILDA STEFANESCU din anul 1941, ca funcționară a Institutului Central de Statistică. În acest an am lucrat în același birou, al Statisticii Unităților Administrative.

Când un coleg al nostru communist, DJAMO NICOLAE, a fost arestat, MATILDA STEFANESCU, pe atunci DEMETRESCU, a propus biroului nostru să semneze o declarație pentru a-l apăra pe DJAMO declarând că nu a făcut politică împotriva regimului Antonescian. Am semnat și eu această declarație, colegul DJAMO fiindu-mi un bun coleg pe care îl prețuim.

Într'un mod mai direct am cunoscut-o pe MATILDA abia după 23 August 1944, când era printre primii din institut care organiza meetingurile și poezăurile. Cum eu luam parte la aceste prime manifestări democratice, m'am înscris în Sindicatul nostru, am văzut-o ca bună mobilizatoare pentru aceste acțiuni. Dovedea curaj și perseverență în muncă de mobilizare. Ducea aceste munci fără însă a adânci problemele politice, astfel că nu era un exemplu pentru a putea strage masea. Nu avea autoritate. Tocmai din acest motiv nu am dat adeziunea de înscriere în P.C.R. (toamna

./.

1945) prin ea, deoarece a stăruit mult pentru aceasta, ci prin LETITIA IAZARESCU, cu care lucram atunci în același birou și era foarte serioasă.

În 1946 am văzut-o pe MATILDA în cadrul celei de Partid, unde avea munci de conducere. Atunci am văzut că prezenta tendințe fracționiste, era totdeauna în luptă cu alți tovarăși (ONICA, RACOVITA, GH. POPESCU, astfel că în celulă se ducea o viață nesănătoasă, neprincipială. Îmi amintesc că într-o ședință a propus celei primirea în Partid a lui GHIDIONESCU. Am arătat că acesta este un element decăzut moralicește și Partidul nu are nevoie de astfel de elemente. Celula a respins adeziunea. MATILDA era în raporturi foarte strânse cu GHIDIONESCU. Mai târziu am aflat că a fost agent al Siguranței antonesciene. În cursul anului 1948 i-am pus direct această întrebare dacă știe acest lucru. Mi-a spus că GHIDIONESCU făcea acest serviciu "pentru o pâine" dar că nu avea nici-o seriozitate și nici-o importanță ceea ce făcea el. Am reținut de aci că MATILDA este lipsită de vigilență de clasă și în toate discuțiile de acest gen am combătut-o.

Din toamna 1947 până în toamna 1948 când am fost împreună în conducerea organizației de Partid, am avut mai multe prilejuri să constat această poziție a ei. Era de exemplu în raporturi prea apropiate cu unele elemente reacționare și chiar cu fostul legionar ECONOMU NICOLAE din Oficiul de Studii. Era prietenă cu BETEA, TONI RATIU. Tot din toamna 1947 îmi mai amintesc că lucram în același birou cu MATILDA la Oficiul de Studii, într-o casă mare. TONI RATIU s'a oprit întâi la masa mea și într-o discuție lungă mi-a vorbit de nesiguranța regimului democratic și incapacitatea de a conduce economia și că războiul este iminent. Am luat atitudine și l-am combătut. A plecat de la masa mea spunându-mi: văd că ești pe linie.

L-am văzut oprindu-se și pe la masa MATILDEI care stătea alături de GHIDIONESCU și apoi mai departe la grupul BETEA, PAVEL, ȘTEFAN POPESCU.

Am întrebat pe MATILDA ce i-a spus RATIU, că va fi război? Ea mi-a răspuns că nu, dimpotrivă.

Eu mi-am putut explica ce s'a întâmplat: și-a schimbat vorbele de la o masă la alta RATIU vrând să mă încerce sau MATILDA era complice la această propagandă anti-democratică. Abia mai târziu mi s'a lămurit poziția lui RATIU.

Cu PAVEL CONSTANTIN, MATILDA nu era în raporturi bune, se dușmăneau chiar, dar nu știu motivele.

Cu BETEA era prietenă. În toamna 1946 după victoria din alegeri, POPESCU GH și MATILDA ȘTEFANESCU mi-au spus că BETEA va intra în Partid. ./.

Eram atunci bolnavă și absentă dela gedințe, astfel că nu-mi gîntese felul cum au decurs lucrările. Stiu că ONICA s'a opus și că au fost mari frământări în anul 1947 atît pe această temă cît și pe intrarea în Partid a lui MAVREA, fost legionar și dughan deschis al clasei muncitoare (demascot mai târziu de Partid MAVREA fiind strecurat în Partid a început lupta împreună cu grupul său (ONICA, RACOVITA, POPOV MARIN, MARGARETA GABROVSKI) pentru a înlătura vechea conducere administrativă făcînd planul de preluare a conducerii de către acest grup. În aceste împrejurări MATILDA a luptat împotriva acestui grup demascînd oportunismul lor. MATILDA îl apără pe GOLOPENTIA arătînd că acest grup nu este capabil profesional să conducă Institutul. În această perioadă am lipsit astfel că nu cunosc situația decît din felul în care am găsit-o în toamna 1947, când comprimările se făceau iar aceste două grupuri se dughăneau.

Din toamna 1947 a început o colaborare a mea cu MATILDA STEFANESCU, care a durat pînă în toamna 1948.

Ca părți pozitive în muncă, MATILDA STEFANESCU a dovedit și în acest timp același elan în muncile politice, pe care le făcea cu plăcere. Era neobosită în mobilizări, organizarea grupelor, etc. cu multă experiență politică (lucrase și la Sector) astfel că în această privință avea mai multă pricepere decît mine. Fiind căsătorită cu CORNEL STEFANESCU, devenise și ea mai serioasă.

MATILDA STEFANESCU nu a fost însă în stare să înțeleagă just linia politică a Partidului, trasată în gedințe plenară din Oct. 1947 de către tov. MIRON CONSTANTINESCU. Det fiind că ea fusese împotriva lui MAVREA și pentru GOLOPENTIA, care a fost păstrat în conducere, MATILDA a identificat poziția ei lipsită de principialitate de clasă cu linia politică care a trasat colaborarea cu conducerea administrativă fără ca aceasta să însemne o concesie făcută bazei principale a Partidului. Det fiind viața nesănătoasă din Partid introdusă de elemente dughănoase ca MAVREA, ducerea în practică a liniei politice din acea vreme era grea. Situatundă pe linia justă am întâmpinat tot timpul dughănie grupului ONICA care m'a identificat cu poziția MATILDEI. În același timp am combătut pe MATILDA ori de câte ori era lipsită de poziție de clasă MATILDA fiind supusă lui GOLOPENTIA și admirându-l.

În anul 1948 a apărut în continuare poziția fracționistă a MATILDEI STEFANESCU prin felul în care împiedeca colaborarea cu tov. SIMIONESCU ION, element muncitoresc adus în conducerea politică a Institutului, astfel că a împiedecat mereu armonia fiind pe poziții de continuă neînțelegere cu tov. SIMIONESCU.

Fiind în continuu în birou cu tov. MATILDA STEFANESCU ne-am apropiat mai mult purtînd și discuții de ordin personal.

Am fost și acasă la ea. Am văzut desinteresul ei pentru avere, locuind modest. Mi-a povestit odată că atunci când a fost trimisă în Comisia pentru alegeri era în stare să înfigă un ac într'un element dughănos arătând devotament pentru Partid. Din discuții am mai văzut că uneori nu avea încredere în victoria socialismului, căci interpreta diferitele svomuri ale burgheziei în sensul că un războiu poate schimba lucrurile căci oamenii nu sunt mulțumiți cu stările actuale.

Din toamna 1948 când nu am mai fost împreună în conducerea Partidului, iar eu am trecut ca șef de Secție la Statistica Industrială Curentă, MATILDA ȘTEFĂNESCU a venit adesea pe la mine în birou. Acum stăteam pe două poziții net distincte, eu făcând eforturi mari în munca profesională cerută de planificarea economiei, ea nevrând să se încadreze în ritmul nou de muncă. Ea continua și acum lupta cu ONICA, RĂCOVITA, fără să vadă problemele mari. Mi-a spus că ea nu înțelege să se întoarcă în muncă ca mine, iar după câteva luni mi-a spus: am așteptat să cazi mai repede dar văd că tu rezisti.

În vară 1949 MATILDA a avut față de mine o atitudine dughănoasă. Vădând să ia locul pe care îl aveam ca responsabilă a ziarului de perete în timp ce ea eram în concediu de vară a comunicat Comitetului de Partid o serie de lucruri inexacte punându-mă în inferioritate.

Înainte de a o întreba și mi-a justificat că a fost din întâmplare fără nici-o intenție. Aceasta a făcut să nu ne mai vedem decât foarte rar, adică ea nu a mai venit pe la mine toamna 1949 și abia acum de curând după verificarea ei la câteva zile.

Era foarte distrusă de faptul că a fost acuzată ca trădătoare a clasei muncitoare. Nu mi-a spus amănunte. Foarte pe scurt a motivat că ea nu s'a exprimat bine spunând că în ilegalitate a fost condusă de agenți antonescieni și aceasta a fost interpretat greșit. Mi-a mai spus că acest atac mă așteaptă și pe mine căci ONICA a reușit să lucreze bine împotriva noastră și că în verificare cei care au intrat în Partid sigur că au făcut și greșeli căci nu știau să-și ducă munca.

Din discuția purtată am văzut că poziția pe care stătea și acum era tot lipsită de principialitate, că ea nu putea să-și analizeze faptele și greșelile, ci se ocupa să scotocească diferite lucruri cu care să se răzbune pe ONICA. Astfel mi-a comunicat a doua zi că ONICA a invitat la botezul copilului lui pe fostul director manist MANUIA, dovedind astfel că îi era supus și se găsea în relații bune înainte de 23 August 1944. Îmi spunea să încep eu acest lucru la verificare și să-i arăt o speranță că eu as putea-o ajuta.

I-am spus că vizitele dese care mi le face acum după 8¹⁴⁰
câteva luni de tăcere nu sunt sănătoase căci eu mă găsesc înaintea
verificării iar ea este după și ~~deci~~ nu trebuie să încerce să
mi influențeze cu nimic.

as. I. APOLOZAN

17 Ianuarie 1950

Declarație

281

Subsemnată Lucia Apolzan, membră în organizația de bază 12 din Institutul Central de Statistică declar următoarele despre Matilda Ștefănușu:

Cunosci pe Matilda Ștefănușu din anul 1941, ca funcționară a Institutului Central de Statistică. În acest an am lucrat în același birou, al statisticii unităților administrative.

Când un coleg al nostru, comunist, Djano Nicolae, a fost arestat, Matilda Ștefănușu, pe etnică Democrată, a propus biroului nostru să scriem o declarație pentru a-l apăra pe Djano declarând că un asemenea politic împotriva regimului Antonescu. Am scris tot în această declarație, colegul Djano fiindu-ne

Tuturam uncol mei direct am uncol
alia după 23 Aug. 1944, când se pînă a pînă
din Institut care organiza meetingurile și pînă
zile. Cum eu luam parte la aceste pînă
manifestări democratice, m'am înscris în diviziunea
J. Apolzan

noastră, am văzut-o ca bună mobilizatoare pentru aceste
eșecuri. Dovedea urezi și perseverență în munca de
mobilizare. Ducea aceste munci până încă a adânci
problemele politice, astfel că nu era un exemplu
pentru a putea strage mase. Nu avea autoritate.
Totmai din acest motiv în anul 1945 eșecurile de
împănă în P.C.M. (toamnă 1945) prin ea, deși a stă-
nut mult pentru aceasta, și prin totfel de lucruri,
cu care lucram atunci în acest birou, și se poate
seriosa.

În 1946 am văzut-o pe hotitola și în vedut
leului de partid, unde avea munci de urdiază.
Șpurci am văzut că prezenta tendințe fracționiste,
se totdeamă în luptă cu alți oameni (Ovica,
Măronță, Gh. Popescu, astfel că în leulă a duce
o viață acantătoasă, nepriunice. Turi amintire
ca într-o sedință a proprii leuli primirea în
partid a lui Ghidionescu. Am stată să vede
ste un element devănt murelitate și partidul
nu se uvoze de astfel de elemente. Leulă a
șpurci eșecurile. Hotitola se în raporturi foarte
stare cu Ghidionescu. Hoi țării au oflat să
e fost apent el țigăntei autoritar. În anul
anului 1948 i-am pus direct această întrebare de
stă acest lucru. Mi-a spus că Ghidionescu pare
eșec seriosa "pentru o primă" dar nu am avea
vicio seriositate și vicio importanță, vicio de
face el. Am reținut de ai că hotitola stă
lipită de vigoare de clare și în toate di-
tile de acest gen am combatut-o.

Din toamnă 1947 până în toamnă 1948 când
am fost înprimă în conducerea organizației de
partid, am avut mai multe privilegii să vintă
eșecă politică a ei. Era de ex. în raporturi
prea apropiate cu unele elemente reacționare
și chiar în postul legionar Economiei din Spital
d. Apoham Nicolae Iordache

de Studii. Era prieten cu Betea, Tori Rădu. Tot din
toamnă 1947 mi-a mai amintit că luam în sech
bom în Matilde la Op. 101 de Studii, într-o sală
mare. Tori Rădu s-a oprit între la masă mea
și într-o discuție lungă mi-a vorbit de neînșu-
ranțe repunându-mi democrație și incapacitatea de a
conduce economia și că seborul este iminent. Am
fost atitudine și l-am combătut. A plecat dela
masă mea spunându-mi: vād că ști pe cine.
L-am văzut oprimându-se și pe la masa Matilde.
Că stătea elator de Ghidion și oprit ma-
olymte la grupul Betea, Pavel, Ștefan Popescu.
Am întărit pe Matilde că i-a spus Rădu, că va
pe rașion. Ea mi-a răspuns că nu, dimpotrivă.
Nu mi-am putut explica ce s'a întâmplat și o sech
bet vorbesc dela o masă la elta Rădu vreau Matilde
de se vorbesc la această propagandă anti-democra-
tie. Abia mai târziu mi s'a lămurit printr-o lui Rădu.

Cu Pavel Constantin, Matilde mi se a raportat bine,
se dușmanii chiar, dar mi s'au motivele.
Cu Betea se prietene. Tu toamnă 1946 obșit
victoria din alegeri, Popescu Ște și Matilde Ște-
fanu mi-au spus că Betea va intra în Partid.
Eram atunci bolnav și absentă dela partidă,
estfel de mi-a amintit fiul meu cu decurs
lunare. Știu că Ovidiu s'a oprit și că au
fost mari pământuri în anul 1947 etat pe
această temă că și pe intrarea în Partid a
lui Mervre, fost legionar și oligarh deșch
el clar umeltor (olymte) mai târziu de
Partid). Mervre fiind strecurat în Partid
a început lupta împotriva cu grupul său (Ovidiu,
Mecovici, Popov Marin, Mergaște Ștefan) pentru
a înălțura vechi conducere administrativă pe-
rind planul de prărire a conducerei de către
acest grup. Tu ocazie în prărire Matilde a
luptat împotriva acestui grup demonstrând oportu-
f. Ștefan
burt mare

numele lor. Matilde îl opăra pe Solomon cu cătușele și îl aducea în
 acest grup, un este egalul profesional și conștiință
 totală. În această perioadă am lipsit astfel de un
 anume situație decât din felul în care am găsit-o
 în toamna 1947, când compunerea se făcea în
 aceste două grupuri și dispoziții.

284

Din toamna 1947 a început o colaborare a mea
 cu Matilde Ștefanescu, care a durat până în
 toamna 1948.

Ca fapt pozitiv în viața, Matilde o dovedea
 și în acest timp, același lucru în viața politică, se
 va la pacea în plină. Era acoborită în mobiliza
 organizarea grupelor, etc. în viața expirantă
 politică (lucru și la sector) astfel că în această
 privință avea mai multă încredere decât mine.
 Fiind căsătorită cu Ionel Ștefanescu, devenea și
 de mai serioasă.

Matilde Ștefanescu nu a putut intra în stat în
 interogațiune just din cauza politică a Partidului, pentru
 a avea politica plină de Oct. 1947 de
 către țară. Miron Constantinescu. Dar fiind că
 ea fusese în poziție lui Harrie și pentru
 Solomon, care a putut pentru în conducere,
 Matilde a identificat poziția și lipsita de
 principialitate de către în linia politică care
 a fost colaborarea în conducerea administrației
 până la această și înțelegere o concurență
 între bazele principiale a Partidului. Dar
 fiind viete urzitoare de Partid introducea
 de elemente dezinvoluare la lucru, ducea
 în practică o linie politică din acea vreme
 se prea. Situaându-mă pe linia justă am
 întreprins tot timpul dezinvoluare grupului Ovid
 care mi-a identificat în poziția Matildei. În
 același timp am combatut pe Matilde în viziune
 ori se lipsita de poziția de către, Matilde
 fiind înțelegere lui Solomon și administrativ.
), Anghel

de reîntrorare am întărit-o și mi-a jertit și a
 pot din întăritul prin viața marelui. Aceasta
 a făcut să mi se mai vedea decât foarte
 rău, adică la un a mai venit pe la mine
 toamna 1949 și el a spus de urând dintr-o
 vârfurile ei la cântărea zile.

Era foarte distrusă de faptul că a fost
 amestecată la trădătoare o chie amănitoare. Nu
 mi-a spus amănitoare. Foarte pe scurt a motivat
 că eu mi lă exprimam bine spunând că în
 ilegalitate o pot conduse de apăsătoare. Aceasta
 și aceasta a fost interpretat greșit. Mi-a mai
 spus în oarecâtă mă oarecâtă și pe mine
 cău Ducea a venit să lucreze bine în puterea
 noastră și că în vârfurile ei vor să intre
 în național în privarea mea prea imediat după
 23 august și nu în au fost și pînă la
 un stăruie să-și ducă mure.

Din dizultă puterea am venit să parit
 pe care stătea și cum ea tot lipită de
 principialitate, că eu am puterea să-și ducă
 legile și pînă la, și se vorbea să lăsa
 ceea ce dăduse lumii în care să se ducă
 pe Ovide. Astfel mi-a comunicat o chie
 și că Ovide o invită la tot cealaltă copilărie.
 lui pe faptul director monist Hannah, stăruie
 fiindcă astfel că îi se spusă și se pînă
 în care relații bune în care de 23 Aug. 1949.
 Turi spunea să comunică cu acest lucru la
 vârfurile și oarecâtă mure în care puterea
 ajute.

7-am spus că vizitele dese care mi le face
 cum după câteva luni de timp am venit
 rănitore în care eu mi pînă în care vârfurile
 cer ca o după și dău mi pînă
 în care la mi în care mure.
 17. I. 1950. J. Apollon

40
287

DECLARAȚIE

Subsemnata LUCIA APOLOZAN, membră în organizația de bază 12 din Institutul Central de Statistică, declar următoarele asupra lui POMPILIU ANDRONESCU.

Pe ANDRONESCU POMPILIU l-am cunoscut din anul 1943 toamna, fiindu-mi coleg atât la Institutul Central de Statistică cât și la Institutul Social Român.

În anii 1943-1944-1945 nu se uita la ce se petrece în jurul lui. Era tot timpul în bibliotecă și citea. Nu s'a manifestat politic în nici-un fel.

În 1946 a început să se manifeste alături de regimul democratic. Voia să publice unele articole, pe care citindu-le mi-am dat seama de confuzia din capul lui, aluneca pe drumul socializtilor de dreapta. Felul cum voia să se ridice mi-a arătat substratul oportunist al manifestărilor sale politice. L-am îndrumat să citească din clasicii marxisti.

În 1947 când m'am întors din concediu l-am găsit președintele Sindicatului. Igi dăduse adeziunea de înscriere dar fusese respinsă de organizație. Nefiind mulțumit cu încadrarea a părăsit Institutul și a trecut la Confederația Generală a Muncii pe lângă MESSINGER, nu-mi amintesc exact data.

Timp de un an l-am văzut foarte rar. Igi dădea multă importanță pentru lucrările însemnate ce le face acolo.

În toamna 1948 mi-a spus că va primi o catedră la Universitate, că este foarte apreciat de tov. LIUBA CHISINEVSKI.

Tot atunci mi-au cerut referințe dela Cadrele Universității. Am arătat acolo confuzia din capul lui și înclinarea spre oportunism și socialism de dreapta, așa cum îl puteam caracteriza.

Exact în ziua în care am dat referințele am fost invitată de el să merg la Confederație pentru a-mi da părerea asupra lucrărilor lui.

Acolo m'am trezit în fața unei situații foarte limpede demascătă de trădare.

În primul rând mi-a arătat niște grafice și date asupra realizării producției în anul 1948, culese din întreprinderi prin organele C.G.M. Toate dovedeau scăderea producției. El completa cu interese ale asupra deșeurilor economice (nove)

Mi-a mai spus că lucrările sunt foarte secrete că sunt numai la dispoziția tov.LIUBA și VASILE IUCA.

L'am întrebat pentru ce mi le arată dacă au acest caracter secret. Mi-a spus că are deplină încredere în mine.

A continuat apoi să-mi vorbească cu un luc-de documentație asupra situației grave internaționale vorbind de a treia forță și dovedindu-se net împotriva Uniunii Sovietice. Mi-a arătat că în Partidul nostru este panică, frectiune, (toate le știe dela tov.LIBA). Apoi mi-a spus că și eu mă găsesc în nesiguranță în Institut, că voi fi îndepărtată dela conducerea de Partid, că am dușmani puternici (ONICA, etc.), că el era informatorii Institutului și știe tot și că vrea să-mi vină în ajutor oferindu-mi un post la Confederație. Si însfârșit că el nutrește o mare pasiune pentru mine încă din 1943 că are forțe și prin proecticile "joga" (indiene) poate face ce vrea dar el vrea să mă câștige.

Tot acest santaj și cu o doză de nebunie mi-a arătat că este un element primejdios pus în slujba imperialiștilor.

I-am mărturisit acest lucruri MATILDEI și hotărâre aceea de a merge la Sector. Mi-a spus că ANDRONESCU este neserios și aș putea apărea charaghioasă și nu m'ar crede nimeni.

Atunci am urmărit atentă viața de Partid din I.C.S. pentru a putea surprinde dacă pătrunde ceva din aceste svonuri.

La o lună după aceea am auzit în clădirea Splai s'au purtat discuții asupra nesiguranței din Partid, că tov.GHEORGHIU-DEJ este urmărit și arestat. Un tov.din organizația de bază din Splai COSTEL DUMITRESCU auzind aceste discuții a venit la mine să mă întrebe ce atitudine trebuie să aibă. Atunci am știut ce trebuie să fac. Lui i-am arătat cui servesc aceste svonuri și că ele trebuiesc demascate, iar eu am mers imediat la Sector și am comunicat tov.BĂRBU și în același timp și tov.SIMIONESCU înainte de a pleca la Sector.

Tov.BĂRBU m'a întrebat cui am mai comunicat, iar după câteva zile mi-a spus că să nu mai vorbesc nimănui despre acestea, ceace am respectat.

În acest timp P.ANDRONESCU mă urmărea stăruitor, îmi trimitea versuri și mă amenința cu forțele indiene ce le posedă și de care va putea uza pentru a face ce vrea cu mine.

Am stat fermă pe poziție, am purtat discuții în care i-am spus limpede că eu m'am încadrat de drumul bolșevic trasat de Uniunea Sovietică și nu mi-e teamă de nici-un dușman, că voi munci în orice colț cu dragoste și nu părăsesc Inst.Centr.de Statisti că decât atunci când Partidul va spune.

După ce acțiunea trădătoare a lui ANGHELIU a fost demascată iar el îndepărtat din Confederație l-am mai văzut odată când mi-a spus că scrie la "Ylacăre".

ss.L.APOLOZAN

17 Ianuarie 1950

Declarație

20

Subsemnata Lucia Apolzan, membră în organizația de laecă Nr. 12 din Institutul Central de Statistică, declar următoarele asupra lui Pompiliu Andronescu.

Pe Andronescu Pompiliu l-am cunoscut din anul 1943 înainte, fiindu-mi coleg atât la Institutul Central de Statistică cât și la Institutul Social Român.

În anii 1943-1944-1945 mi se vița la ce se petrece în jurul lui. Era tot timpul în bibliotecă și citea. Nu se manifestat politic în niciun fel.

În 1946 s-a început să se manifeste elatus de regimul democratic. Voia să publice unele articole, pe care citindu-le mi-am dat seama de confuzia din capul lui, dinuera pe drumul revoluțiilor de dreapta. Felul meu voia să se ridice mi-a fost substatul oportunist al manifestărilor sale politice. I-am îndrumat să citească din clasici marxisti.

În 1947 când mi-am întors din concediu l-am găsit propagandă Sindicalului. Și dăduse odoziune de întineri dar fusese repusă de organizație. Nebind multumit în încrederea e pōrbit Institutul și s-a trecut la Confederația Generală a Muncii pe lângă Messinger, mi-mi amintesc exact stăta.

Împ de un an l-am văzut foarte rar. Și stădea multă importanță pentru lucrările înscrise ce la face acolo.

În toamna 1948 mi-a spus că va primi o catedră la Universitate, că este foarte aproape de tor. Simba Chipeaevski.

Tot atunci mi s-a cerut referința dela Cădele Universității. Am statat acolo confuzia din capul lui și în dinuera spre oportunism și socialism de dreapta, care cum îl puteam cașterea.

Există în zina în care am dat referințele,

J. Apolzan

Continuare

am put invitat ^{de el} în mare la buclărie pentru
e-mi de păsare asupra lucrărilor lui.

Acolo mi-am trezit în fața unei situații
poate împede demerita în tradatoare.

În primul rând mi-a fost niste grafice
și date asupra recitării producției în anul
1948, care din întreprinderi prin operaie C. & M.
Toate dovedeau scăderea producției. El completa cu
informații asupra dezvoltării economice (grave).
Mi-a mai spus că lucrările mult poate reușe
să sunt minime la dispoziția tov. Liuba și
berile lui.

L-am întrebat pentru ce mi le arată de ce au
scut acest secret. Mi-a spus că are de gând să
scrie în mine.

A continuat apoi să-mi vorbească cu un set de
documentație asupra situației grave internaționale
vorbind de a treia parte și dovedindu-mă net
în privința Uniunii Sovietice. Mi-a arătat că în
Partidul nostru este panică, frământare, (toate le
știe de la tov. Liuba). Apoi mi-a spus că și
eu mă găsesc în responsabilitate în Partid, că eu
fiu îndepărtat de la conducerea de partid, că am
slujbă mare puțină (Ovita, etc.), că el are
informații în Partidul lui și știe tot și că vrea
să-mi vină în ajutor și să-mi un part la
Confederație. Îi înșefărit de el mitroga o mare
posibilitate pentru mine în viața din 1943 că ar fi
și prin practicile "joga" (cândem) poate face
ce vrea dar el vrea să mă câștige.

Tot acest panotaj și cu o doză de nebunie
mi-a arătat că este un element principal
peu în slujba imperialismului.

Î-am măturat aceste lucruri. Motildei și hota-
rărea mea de a merge la Petro. Mi-a spus
că Anderson are o mare încredere și a putea ajunge
conspirație și un mare credit în mine.

J. Johnson

Continuare

Atunci am urmasit stanta viciu de Patid si I.C.S.
pentru a putea surprinde pe cei petruide care au
aceste scururi.

La o luna dupa aceea am avut ^{ca} parte in
trădărea Ilici sau putet de cuti asupra neputetei
din Patid, la tov. Sherglin - Dej stă urmasit si
aparte. Un tov. din organizatia de la Patid
Hotel Danitov sau arzind acesti de cuti a venit
la mine sa ma intebe de studiu trebuie sa
siba. Atunci am stiut ce trebuie sa fac. Eu
i-am aratat cu sivele aceto scururi si in ele
treburile demeritate, iar eu am mers imediat la
Sector si am comunicat tov. Barbu si in același timp
si tov. Simionov inainte de a pleca la Sector.
Tov. Barbu mi-a intrerut si am mai comunicat, iar
dupa aceea sile mi-a spus ca un mai vorba
urmamii dupa acesta, ceea ce am respectat.

In acest timp P. Andronov ma urmasa sta-
nitor, mi trimitea scrisori si ma amenința cu
fortele indiene ce le posedă si de care va putea
avea pentru a face ca vasa a mine.

Am stat pentru pe pozitie, am putet de cu-
ti in care i-am spus l'ingred ca eu am incercat
de la unul bolșevic hant de Umană Iaretini
si un mi-e fiu de vicin Shurman, si
voi mureti in oia vultu si dragoste si un
pătrăscu Tot. Centr. de Statistica de cuti comu-
cand Patidul va spune.

Dupa ce ultima traditron a lui Anglesia a
fost demeritate iar el a depus la Confetratie
l-am mai vazut odota cand mi-a spus ca
reie la Flackre.

17. I. 1950

J. Apollon

DECLARAȚIE

Subsemnata LUCIA APOLOZAN membră în Organizația de Bază No.12 din Institutul Central de Statistică declar următoarele cu privire la vârfurile administrative din I.C.S.

Vârfurile cele mai reacționare au fost comprimate în vara 1947 (fostul director manist SABIN MANUILA, NEGRU IOE, etc.).

Vârfurile reacționare rămase, cu care s'a colaborat în anul 1947 până în vara 1948 au fost A.COLOPENTIA și MITU GEORGESCU. Aceștia au fost încadrați în Direcția Generală de tov.: ONICA PETRE, RACOVITA GH și BIJI MIRCEA din afara Partidului.

În acest an COLOPENTIA și M.GEORGESCU au dovedit că nu s'au apropiat de regimul democratic și se mențin pe poziții reacționare. Cu prilejul alegerilor din Martie 1948 s'au ținut numeroase meetinguri sindicale cu Partidul în frunte. Înaintea plecării spre Centrul de votare am arătat importanța ce s'a spus și ei câteva cuvinte și s'a mers împreună în conducerea Institutului. COLOPENTIA s'a ascuns întâi în birou (închisat) cu M.GEORGESCU, și apoi au plecat nevăzuți cu mașina. Cu acest prilej am constatat că COLOPENTIA nu era alături de noi și am comunicat acest fapt Comit. Min. Industrii. În acest an colaborarea în direcția generală a fost f. înscordată, tov.ONICA și RACOVITA situându-se tot timpul pe poziție dușmănoasă față de COLOPENTIA și GEORGESCU. Al treilea vârf BIJI era și el izolat, astfel că direcția generală era roasă de dușmănia personale, care se resimea în toate muncile Institutului.

În anul 1948 toamna, direcția generală este formată din MIHOAC GH., ONICA PETRE, RACOVITA GH, BIJI MIRCEA și BANA ANGHIEL. Cu toate că structura lui este schimbată, fiind în întregime membrii de Partid, în cadrul direcției generale nu este colaborare și lipsește o conducere ^{unitară} fermă și sănătoasă. Direcția este și ea măcinată de ambiții personale.

Directorul General are o formație și pregătire tipic burgheză și lipsit de spirit partinic în statistică. ONICA și RACOVITA au un nivel politic scăzut, BIJI MIRCEA deși are o pregătire ideologică ^{superioară}, este în afara Partidului și izolat de ceilalți, iar tov. ^{SA} este rupt de masă și nu poate influența întreaga Direcție în sensul unei colaborări sănătoase.

Declarație

Subsemnata Lucie Agoston, membră în organizația de
bază Nr. 12 din Institutul Central de Statistică al celor unificate
cu privire la vârfurile administrative din T.C.S.

Vârfurile cele mai reacționare au fost compuse în vara
1947 (partul director monist Sabiu Mănuile, Negru Ton, etc.)

Vârfurile ~~aceste~~ reacționare rămân, a care n-o colaborat
în anul 1947 până în vara 1948 au fost A. Golopentiu și
Mitu Georgeanu. Aști au fost încredințați în Direcția Generală
de Tr. Dura Petru, Macovici Gh. și Biji Mirela din
apara Partidului.

În acest an Golopentiu și M. Georgeanu au dorit să nu rân-
dă apropiat de regiunea democratică și să mențină pe poziții reacționare.
În prilejul eliberării din închisoare în 1948 s'au făcut unele
timpuri îndreptate cu Partidul în frunte. Trecutele plăceri spre
centrul de vârfuri au avut importanță ca să spună și el
s'au convins și să măgure în preajmă în conducerea Institutului.
Golopentiu s'a așezat într-o birou în birou cu M. Georgeanu și apoi
au plecat urmăriți de masina. În acest prilej au constatat
că Golopentiu nu se abțină de vorbă și au comunicat aceste
Comit. Min. Industriei. Toată această colaborare în direcția gene-
rală a fost p. încredințat, tr. Dura și Macovici situându-se în
timpul pe poziții disjunctive față de Golopentiu și Georgeanu.
Al treilea vârf ^{Biji} era și el izolat, astfel că Direcția Generală
era mai de lungămână personală, care se înfruntă în
toată marea Institutului.

Din anul 1948 toată direcția generală s'a formată din
Mihail Gh., Dura Petru, Macovici Gh., Biji Mirela și Dura Anghelescu.
Cu toate că structura lui s'a schimbata, fiind în întregime
membri de Partid, în cadrul direcției generale nu s'a colabo-
rat și lipsite o conducere fermă și unitară. Direcția
unitară

ante și ce mănușă de ambli persoane.

Directorul Jurnal se informează și pregătește tipic bu
ghetă și lipsește de spirit politic în statistică. Oricum și
micșină sunt lipsite de un nivel politic adecvat, Boga
lu, ce deși este o pregătire ideologică neprimară, este
în afara Partidului și izolat de ceilalți, iar tov. Dăne este
rupt de masă și are puțină influență în treaga direcție în
sensul unei colaborări constructive.

17 Ian. 1959

I. Popescu

Autobiografie

295

Lucia Apolzan, născută la 15 Febr. 1911 în Sibiu.
 Părinți: Ion Apolzan, muncitor tipograf, apoi
 funcționar, din poștă, țărani cu stare mijlocie.
 Avea Mare căs. Apolzan, țără propriu
 din țară în vârstă.

Soră: Eugenia căs. Teșureanu, în domiciliul
 este în domiciliul în com. Săpăntuș - D. S. jud. Vrancea.

În casa părintilor am trăit până la 3 ani
 e murit, iar tată a plecat în Germania. Am fost
 crescută de o bună bătrână și sora, la Sibiu.
 De la 9 ani am trăit în casa tatălui meu la
 Cluj, care s-a reabilitat. Am dus o viață foarte
 grea. Din această cauză ne-am despartit la 18 ani
 când am intrat funcționară la Prefectura Județului
 Cluj, ca impiegată stagiară, și apoi pe care mi-l gă-
 sim singură în viața mea proprie.

Terminarea liceului, VIII. Clasa, apoi bacalaureatul
 în 1929 când m-am înscris la Facultate de Științe
 (Geografie în Istorie). Voi am să înțeleg, să studiez.

În anii de liceu, în casa părintilor, ca copil, am
 prietenii cu Horăciu Comaniciu, mai târziu legionar.
 Atunci venea foarte des în casa noastră. L-am
 revăzut și în anii următori.

În 1929 în vârstă de 18 ani m-am înscris la Școala
 Armei, funcționară în Prefectura Județului Cluj, sec. ete
 Prefectului, pe care mi-am căsătorit în 1932-1933 când
 ne-am despartit în Târnăveni 1933/100 în Aug. 1940 când a
 murit am rămas văduvă prin soare.

În anii cât am fost căsătorită m-am lăsat în vârstă pe
 vârstă mea Horăciu Comaniciu, devorare dintr-o dată înțeleg
 ne-am cunoscut în totu din discuții politice și care la
 adrese el. L-am dat apoi și m-am spus că
 un război se va face în totu în care partidele
 politice vor avea o mare înțelegere. L-am revăzut
 pe Horăciu Comaniciu în 1938 după ce m-a depus
 J. Apolzan
 continuă

ti-am de totul și am eram f. curioasă și am; Horatiu
mi-a reproșat că am ținut abt de mult la Muzeum
în tot și pe el l-am dat afară și că nu mi-am dat
nume la Muzeum cu ce am putut pentru mine.
Până la cedarea Transilvaniei în 1939-1940 nu-mi amintesc
văl. făcând pe Horatiu Gheorghe, cred că am de
mai puțin în el. De altfel amintesc un am
correspondență iar raporturile s-au reținut unu-vind
intâmplător se-am văzut. După lor m. revin me-
foria.

Cât timp am fost activă am studiat în continuare,
mi-am luat licența în 1934, apoi din 1936 am
intrat ca asistentă onorifică la Muzeul Etnografic

în mod deosebit la viața politică, ceea ce a p-
ră pe post de secretar la episcopie tot neapărat.
Stiu că totuși lui, preot din Măgura-Drau,
era membru al partidului național-liberal și pentru
intervențiile partidului l-a plasat dintr-o dată în
un post bun. Cu familia lui am mai înțelegam
bine, în vederea res. miori în viața sa de
eu. Am mai amintit din nădele lui, un v-
Amintesc Muzeum, care se mai or, și pe care l-am
văzut de două ori în total. Timp amintesc că
atunci când am pregătit țara de licență în
plasa Drau, jud. Drobeta în 1934 l-am găsit
se-mi trimitea dela Institutul Antropologic din
București hărțile sc. m. 1:100.000 și că după
ele mi-am lucrat harta. Alte năde mai-avea
în Drobeta, un mește și un locotenent, tot
Muzeum de muzeum. 7-am văzut tot unu-
de vreo 2 ori în tot ani. După ce l-am

a fost foarte mult am avut ca a fost de lucru ⁶²
pe frontul Silei Odra și avarii mari. Informație
o defini de la o colegă din Terțut Cret. Statistică
Stela Enescu care se are note prin statul a. 1947
Amuzări din Broșor. Eu mi i-am mai venit uia
stela, mai de la etna. Când lafel mea a
amit toate nulele lui au putut să eu am de
bina și eu venit, în împachetat toate lucrurile
și uia uia vorbit cu mine.

În zilele ce mi-a poroceste în aia ocazie mi
m'am manifestat politic sub uia formă. Mi
am vorbit la anul de politică, pe care amuzându
sub forme patibile istorice și legionare, mi reguie.
În uia influențat porocumul și porocumul, pe care
mi le-am înțeles sub uia formă. Aveam poroceste
inguroare în Poroceste Județului (Mănușor Etna)
și mi am avut uia manifestare entelmită.

Tutse 1938-1940 am munit la Facultate 2 an
de prezentă pentru director în Etnografie. Te scit
am m'am manifestat ^{public} în uia științifică, prin activitate.

- compilate în cadrul Asociației Femeilor Univer
itare Române de Cluj (Etnic și Gestic și total
popula munit)

- articole în ziarul local (Tribuna) și revista
Papiri Litere din Tula

Aste lucruri opținam știința lingvistică cu
o concepție ideologică și uia uia

- În 1939 am luat parte la ca activitate noua
grafică de linie Știință în cadrul Terțutului
Social Român, unde am avut 40 cote.

Contatul în realitatea vece a dat lucrurile
mele o uia progresivă. Aste realități, chiar
dece în ajutul științei lingvistice mi au putut fi
explicate, au constituit pentru mine materialul
real pe care etna când am scit cătăle me-
xite în 1944-45, l-am înțeles pe fel, stăndu
reame de inguroitatea științei marxist-leniniste

J. Apud

Continu

Stelinkte in wien indogutten min wasserige zee Partikel
Communt.

De la slăjătoare mea de hameam am putut să potrive
cu un colap din lemnul Etimograpic Bl. Pavelam,
de care m-am legat puternic este adănci și voram se
se contorim de îndată ce va deveni indidile și va
fiu un put.

Trecute de a tucie perrade de pedee la Chy;
hebra la mei adaug o intimplare cu Carol, devarsa
a construit un interet de colonie a unei p
relae Baumst la pta Postidulu. In 1937 am
dus prote la inaugurare. Lucruri Etnografie la
Chy fu not oriatutu ovorpin. Si a putu ocrare
la prezenta Pontalus-vege Carol, care mi-a det
o levedite atente si mi-a chemat printre un
din partu si la la Baumst. Am refuzat astora
ymund la pagtal de a vege un prote jigni
clenitarea mea-femei, in cerent si o campul
prin ritutiele ce mi s-au ofrit.

Odată cu cedarea Transilvaniei = Dec. 1940
venit la Dumbrăvi fiind repartizat la Prefectura
județului Ilfov. Foarte curând am fost trimis la
la Comisarul Refugiilor la Mordul Danubian
unde detrita puteri pignitoare a unui avocat
refugiat din Banat, Ojog, m'am reținut cu
bătăie la Prefectura Județului, situația fiind
insuportabilă. Am reușit pe un oraș al meu de
Mina-Tutane, buclă simțitor să se arde Prefecturii
rezoluție mea la Prefect. Era atunci un
Prefect începător care s'a putut ca să aibă
cu noi. Cu un anumit buclă de febr. 39° m'a
comunicat că dacă un număr presat în 24 ore
nu vorbim demisionăm. Apoi în decembrie
1941 am fost trimis în posesia a tot lotul
refugiaților la Tut. Centr. Statistica, în
vederea Recensământului de 1941.

2. *Swollen*

Continue

Ani 1940-41 am fost parte dintr-o grupă de rezistență. Pe Horiau lămurim-l-am căutăm de creșterea
slonilor. Era parte dintr-o grupă de rezistență și
mi-a oferit un ajutor. Mi-a spus că în
anul următor la Institutul de Statistică, pe lângă
slonii am vorbit de ceva în oglindă, ceea ce
am am făcut.

În primul an am locuit în Buc. în str. Petru
Nagy 30 în o casă Florin Trăneș, funcționar
la Min. Interioară, iar din toamnă 1941
mi-am mutat într-o cameră de serviciu la
o familie H. B. B. în Dudaș Eliza 97,
pe care o amestecam de la el și care mi-a
ajutat foarte mult.

În 1942 mi-am plecat în plasa Cămpeni, județ
Tulcea la un statistician de plasa. Aici mi-am
redat tot ceea ce aveam și am continuat studiile
pe teren. În Iunie 1942 mi-am luat statutul
de din stat. mi-am întors în Buc. la Cămpeni
de asemenea mi-am avut un manifest politic.
Am stat la un post de pe valea Cămpeni și la o între-
vedere Maria Mihail care fusese singur înțeles
noastră. În raporturi bune am fost și cu un avocat
refugiat polonez Tulaczko care mi-a arătat
activitățile, de asemenea ^{vechile} vechile activități secrete ale
partinii. F. B.

Reîntorsul în Buc. am continuat a fi funcționar
la Inst. Stat. Statistică, și în plasa la
Inst. Social Român. la activitate mi-am început cu
trăgându-mă în ^{în 1943} în 1943.

În Buc. am fost în raportul de un coleg din
Inst. Statistică, un esecutiv care a fost Roland
Harry, un care mi-a fost în legătură. Statistician
de el am zărit și mi-a arătat oprimare neglijentă
hitlerist și am opritat alibarea, pe care am
reabilitat-o în parte.

J. Apokan

Continuare

Odată cu instaurarea regimului democratic și în egală măsură pentru mine în douăzeci de ani. În anii 1944 și 1945 am activat în mare măsură pentru prima dată în viața mea, în cadrul unității în care am lucrat. La începutul anului 1944 puteam distinge toate evenimentele din jur și puteam să intru în viața unității și să particip la toate activitățile. Am avut în acest timp o activitate politică și am ajuns să-mi dau seama că trebuie să lucrez în mod activ la fel ca și în trecut. În toamna 1945 am fost admisă la Institutul Național pentru studii de la București (celebrale la vremea respectivă în România).

Activitatea mea în 1946 a fost timidă. Am fost îndrumător în partea unde lucram (Statistica Unităților economice). În vara 1946 am fost în București.

În toamna 1946 am dus o unitate de lucru pe lângă directorul 3 zile în țară. Gheorghe Ștefan a fost la fel ca și în trecut. În toamna 1946 am fost admisă la Institutul Național pentru studii de la București.

În iarna 1946/47 am fost bolnavă și nu am dus o unitate de lucru iar pe lângă aceasta nu puteam să intru în viața unității și să particip la toate activitățile. Am avut în acest timp o activitate politică și am ajuns să-mi dau seama că trebuie să lucrez în mod activ la fel ca și în trecut. În toamna 1946 am fost admisă la Institutul Național pentru studii de la București.

O sarcină importantă am avut în toamna 1947 de a fi responsabilă de grupul de partid. Apoi în toamna 1947 am lipsit fiind grav bolnavă, operația și nu am putut participa.

În decembrie a avut loc o sesiune de lucru la care am participat foarte mult (Problemele economice, Istoria Partidului Comunist (b) și Uniunii Sovietice și Antidiching). Sesiunea a făcut să-mi revină în vedere ideile ideologice și politice și să-mi schimb hotărârea pozitivă.

J. Apolone

Continuare

Ca u mare am trecut de la Partea Regională de Indii unde am lucrat în cadrul cercetării etnografice la noua secție a Statisticii Industriale care făcea efective inventarierea industrială din an. 1947. Am doborât zădărnici să constituim documentație și planificarea economică. Voriam să fac utitori Partidului. În același timp am examinat poziția muncii adică de atunci (Bolșevici, Șergaev / care am exprimat aceleși poziții vehi. reactionare în felul în care au pus problema statistică. Am comunicat această Comitetului de Partid (tor. Andrei Ilie și Ștefan Timotei după această tor. Miron Constantinescu a lăsat viața politică într-o măsură plină. Detoria partului că-mă înțelegem în viața noastră leninistă am putut înțelege just această viață, care am înțeles că colaborarea se va face în condiții care să stăvilească principiile a Partidului. Găndurile se mai văd în practică și eu am lipsit de experiență și purtă distindere secretor. a organizației de base, am foste prezenta la fiecare sesiune în lucrul în interesele Partidului. În același timp trebuia să lucrez în viața practică din organizația noastră (Ovidiu - Mădăraș). Ovidiu își mai găsea un asociat Paul Șerbanovici carierist, interesat personal de prosperanța sa, mai târziu și Tacheșcu Gh. Ovidiu de Ovidiu făcea de omenia sa mea și în lucrarea imediată din partea de ~~biroaur~~ ^{biroaur} de celulă. Acest grup a văzut în viața politică tranșată de Partid o deviere a tor. Miron Constantinescu. De la cum se exprima Ovidiu față de viața și Paul Șerbanovici după data de 7 Noiembrie când tor. Vasile Luca preluase via. Finaletul din viața ultimelor rămășițe de bușelnic și facuse o compunere marșă a ~~tor~~ ^{tor} : „Am să împart viața lui Miron Constantinescu a viața lui Vasile Luca” ?

atunci când astfel pare practicismul chiar a Partid. Am un
wist erat lucru imediat, hr. Andrei Ibe.

Perioada cea mai pro a fost în ianuarie 1947/48 când
debui să scriu l'œuvre necesară efectuării ^{procedurii} ~~procedurii~~
~~investiției~~ investiției în hr. și rec. populației ^{și} în 1948
și în același timp să organizez în ordine legală
în noiembrie 1948 o crăciune o portelor noastre, tînind
nume de organizația noastră creștină la un 140 hr.
pînă intrarea în bloc a noilor hr. în vara 1947, pentru
o pregătire și verificare serioasă. Lipsita în practică de
experiențe muncii politice și, datorită primelor îndrăznețe,
lipsa în noi am avut de luptat ne mult a fost să
nu ne lăsam purtat aproape în deșert de muncă, un am put
cuprîndu toate lucrurile. Aceasta o fost însă o puză a
muncii, în care ne am format și eu am fost prietor unei
tineri pînă în ziua pentru care să muncim cu alai, dar
victa noastră, care am simțit-o în Partid înși dădă o
mare multitudine.

Lipsurile de care eu am fost doborât în muncă eu
fost datorite de grupul Oură pentru a mi-a colaborare ad
gînd tot felul de stonuri că eu fost legionar, etc.
Cînd eu am luptat tîrînd în muncă profesionale cu
suf de lăpte la Statistica Industrială, campania de
colaborare s'a încheiat. Marea de 200 funcționari pe care a
o conduceam pentru înțelegerii la viața partidului. Cîrmă
nires Plănușii de Stat) a o atîtăba împotriva mea
pentru o se nepe de muncă și a mi-a executat planul. Lîngă
vinguș, am muncit încă ^{în amurg} și o neclătină de aruncare, apoi
văzînd proiectul am tăcut și mi-a apăsare. Mi-a veni
în ajutor organizația Partidului pe lăpte și astfel din
prim III muncă l'o în încheiat. Pentru a omite un
exemplu. Un cet de felul acesta ~~de~~ ca o colaborare

J. Spolvan

Continuare

ment, oare ca a cum 2 săptămâni înainte de 1945
 Pătrunderea se-o caut o situație locală importantă. Ea ~~nu~~
 a putut fi deloc în termen de oarecând fiind repetată
 pentru prima dată oare de totodată a sechela
 răsunătoare au lăsat unghiul din produse. Tot George
 George (cu un grup organizat în țară) mi-a comunicat asti-
 tul interesant, ceea ce este un exemplu din viața
 omului român. Într-un moment dintr-un moment
 a exprimat astfel: „Ce te-a interesat și-ți dai
 seama, dar tu o să vezi toate lucrurile pe care
 țara este” pentru au fost revizuite prin țară
 Astfel de exemple mi sînt pînă la urmă.

Am așteptat vîrșirea în linie depunând celelalte
 în mînă. A doua activitate mîle din țară în vederea
 realizării unei întreprinderi.

Cu privire la Horia Comană trebuie să adaug că la
 vîrșirea ultimă de la 1945 anul mi-a căutat la Comană
 mea din țară. Comană și mi-a căutat să-l gîdureze că o
 vîrșire că el a căutat de politică și dintr-un
 vîrșire în alta parte. S-au spus. De atunci au lăsat
 mi sînt.

Cum prin vara 1948 (un-mi amintesc exact din
 anul 1948 la început) Comană mi-a spus că eu am
 dus-mă, că el se instruiască de la țară și pentru cele
 mi-a spus că vîrșirea mea Horia Comană este la Paris
 și înlocuiește pe cei care sînt în țară și pentru a celor
 de țară de la noi. Am considerat și oarecând o țară
 de țară și de demora oarecând din viața politică.

J. Agabon Continuare

Cu privire la comunistul meu fost legionar și anticomunist
want-reez:

În 1938 când ^{noastră mea} Voia ~~construit~~ în Emil Repurcam în neam
mai puțin înțeleg. Ne dătem în toate direcțiile și apoi ne răsturnam
mult în trecut ca și pe punctul de a ne ne vedea. Astfel
în anii 1938-1940 ne-am văzut foarte rar. Tot timpul raporturile
noastre și în anii ulterioari au fost oficiale. De șase luni în
vânturăm timp și 1941 când fiind grav bolnav am dus-o la
Doul Parhwa.

În ianuarie 1941 de vacanță bănuindu-mă că vizit-o la Cămin
unde fusese repatriat cu serviciu. Apoi ^{după întâlnire la Făgăraș} Vă am văzut
câțiva ani. Cu-mi amintesc căm am fost la Făgăraș,
În 1945 s-au desluit la Bistrița. Acolo comunistul meu
a găsim și legionari. La proces s-a constatat că nu au
activitate lor și a fost achitat. Apoi el a înarcat și
se oprește de repim. Mi-au scris în toamnă 1947 că se
întors la P. S. D. și cetate. Am vizitat pe șase luni de
Sotopere - Băi în fiecare săptămână câte o dată ^{în anii 1945, 1946, 1949} în cănta și
tâmbacă în o curving. Dar restul meu dorad în aceste
elemente legionare trebură să dăre. Din nou s-a put
în dujbe activilor îndator. Am et condamnă la
7 ani închisoare în celula. Din momentul în care am
sflat sentința sau întreaga complet legătură a șase
meu, ecorta de cea trei luni.

14. I. 1950

Agatha

DECLARAȚIE

Subsemnata LUCIA APOLOZAN, membră în Organizația de Bază No.12 din Institutul Central de Statistică, declar următoarele :

GOLOPENTIA ANTON - Din punct de vedere profesional foarte muncitor și capabil, cu multe cunoștințe necesare, documentări statistice, ca formație după școala anglo-americană. În 1947-1948 când i s'a dat conducerea administrativă și-a pus toată puterea de muncă și priceperea pentru a da lucrările cerute de Partid, în vederea alcătuirii primului Plan de Stat.

Din punct de vedere ideologic tipic burghez, incapabil ca structură să evolueze. Închinat științei burgheze pe care o preaslăvește Reacționar ca concepții. În 1948 refuza să-și însușească marxismul-leninismul și nu recunoștea superioritatea teoriei și practicii statistice sovietice. Indignat când am publicat articolul "Probleme Economice".

Desconsidera femeile și nu admitea egalitate de posibilități. Nu admitea hegemonia proletariatului (manifestat în discuție în 1946) În 1948 la alegerile din Martie a refuzat să spună câteva cuvinte masei salariaților, s'a ascuns și a plecat singur, refuzând să meargă în fruntea masei întregi.

De o sensibilitate exagerată, modest, liniștit, timid și corect în atitudini și raporturi cu oamenii simpatizat de masă.

MITU GEORGESCU, bun organizator, cu bogată experiență în statistică, în deosebi la recensăminte, pricepere care a fost utilizată în lucrările mari din 1947-1948. Slab fizicește și bolnăvicios totuși a făcut eforturile cerute.

Din punct de vedere ideologic și politic tipic burghez, dușman al regimului democratic. Prin soția lui ia legături cu anglo-americanii. Urăște Partidul. Element primejdios.

Rău, aspru cu funcționarii, rupt de masă și nesimpatizat, îi place să trăiască bine și luxos. Orgolios.

După comprimarea din I.C.S. GOLOPENTIA utilizat de Comisia de Stat a Planificării pentru diferite lucrări, iar MITU GEORGESCU la Ministerul Afacerilor Interne.

Vârfurile administrative din actuale conducere :

MINOC GHEORGHE, membru de Partid cu un nivel, ideologic și politic scăzut, comod, se interesează puțin de lucrările Institutului. Este profesor universitar, la un nivel ^{cultural} ridicat. Ca pregătire profesională tipic burhez, în statistică matematică. În conferințele pe care a început să le țină în cadrul Direcției cu toți geții de Secție ai Institutului, prezintă tendințe unice devieri primejdioase, care au fost combătute de statisticienii sovietici, dar felul în care prezintă discuțiile din Uniunea Sovietică arată o mare contradicție și neclaritate a problemelor în Uniunea Sovietică, ceea ce trebuie neapărat oprit. Are o poziție nepartinică în știință desvăluind conținutul lui burhez. Ea. de obiectivizar burhez.

Mând, f.liniștit, corect în atitudine, lipsit de energie și voință, de o naivitate falsă.

ONICA PETRE - bine pregătit profesional, muncitor. Format la școala empirică a lui MANUIA SABIN, căruia i-a fost slugh credincioasă în regimul trecut. Cu nivel politic scăzut. A învățat să citească marxism-leninismul, dar nu și l-a înșușit, astfel că nu este capabil să se orienteze just. Stângist. Oportunist, dornic de situații personale mari. În 1948 și-a dăruit să fie numit Ministru. A strâns în jurul lui și a ocrotit o serie de trădători: MAVREA, IOACHIM, POPOV și carieristul Dr. SAMOVICI, în timpul trădării lui ANDREI GHEORGHESCU POMPIIU i-au văzut împreună. Element fracționist.

Se poartă brutal cu funcționarii, nu este simpatizat de masă.

Consider că nu este un element devotat Partidului.

RĂDOVIȚA GHEORGHE - specializat în statistică în America, cu pricepere dar deșăut din cauza beției din trecut. Nu se mai poate conta pe el, nici profesional, nici politic. În fond oportunist, alăturându-se maselor grupurilor nesănătose.

BIJI MIRCEA - inteligent cu nivel ideologic ridicat. Singurul marxist ca formație, ca concepție. Deși în afara Partidului arată devotament și este activ combătând devierile și îndrumând în jur. Interesat personal, sporește mult să dea lucrările în termen Com.Stat a Planificării, nesocoteste că masa albește politic din cauza preocupărilor de dinaintea până noaptea nefiind timp pentru munca politică, ceea ce poate fi foarte grav.

RETEGAN GHEORGHE - foarte bine pregătit și muncitor. ¹²
Element devotat lui GOLOPENTIA și forței conducere. Si-a
însușit cunoștințe marxiste, dar rămâne ca un burghez.
Este apropiat de regim dar consideră că nu este sincer, că
din oportunism.

ss. L. A. POLOZAN

305

18 Ianuarie 1950

Declarații

348

Subsemnata Lucia Apolzan, membră în organizația de bază Nr. 12 din Institutul Central de Statistică, declar următoarele:

Șolopentia Anton, din punct de vedere profesional foarte muncitor și capabil, cu multe cunoștințe necesare documentării statistice, ca formate după școala anglo-americană. În 1947-1948 când i s-a dat conducerea administrativă și-a pus toată puterea de muncă și pricepere pentru a da lucrările centrale de Partid, în vederea elutrii primului Plan de Stat.

Din punct de vedere ideologic tipic burghez, incapabil să structureze și evolueze. Tehnicist științific burghez pe care o preceleva. Reacționar ca concepte. În 1948 refuză să-și însușească marxism-leninismul și nu recunoaște superioritatea teoriei și practicii statistice sovietice. Indignat când am publicat articolul în „Probleme Economice”.

Desconsideră femeile și nu admite egalitatea de posibilități. Nu admite hegemonia proletarietului (manifestat în discuție în 1946). În 1948 la alegerile din Martie a refuzat să sprijine câștigarea unității marii salariaților, pe oricare și-a plecat singur, refuzând să meargă în fruntea mării întregi.

De o susceptibilitate exagerată, modest, lăcomit, timid și irosit în studii și raporturi cu oamenii. Simpatizat de masă.

Mitru Georgian, bun organizator, cu bogată experiență în statistică, în sechela la recensământ, pricepere care a fost utilizată în lucrările mari din 1947-1948. Sot fizic și bolnav și totuși a făcut eforturile centrale.

Din punct de vedere ideologic tipic burghez, dispunând al regimului democratic. Pînă la sfârșit lui a locuit în anglo-americanii. Urmasul Partidului. Elanant primarilor.

Mănuș, capu cu funcționari, năp de masă și unușat set. Și plăcea să trăiască bine și lăptos. Orgolios.

• După compunerea de T.L.S. Ștefan a utilizat de nouă ori
stat a 11 clasificări pentru diferite lucrări, iar Nita George
de Min. Af. Tutare.

Verspreide adu. die actuele productie:

Nicolae Gheorghe, membru de partid cu un nivel ideologic și politic scăzut. Comod, se interesează puțin de lucrurile Institutului. Este profesor universitar, la un nivel cultural mediu. Ca pregătire profesională tipic burghez, în statistică matematică și ^{comparative} economice nu are a început să lucreze în cadrul Direcției Statistice Teșcu de la Institutul de Statistică, prezintă tendințe unioniste și principiașoare, care au fost combinate de statisticienii sovietici; dar anul în care ^{sunt} prezentate datele o mare contradicție în literatura, ceea ce trebuie neapărat opus. Are o poziție negativă în știința dezvoltării continuă la burghez. Ex. de obiectivism burghez.

Bland, p. lămurit, corect în știință, lipsit de energie
și voință, de o uimire falsă.

Ducea Petre bine pregătit profesional, imitator. F. nu
la practica empirică a lui Mamica Sabie, căci i-a fost
sluga credincioasă în regiunile tătace. Cu nivel politic scăzut.
A învățat în citare maximă-lumina, dar nu și l-a
înțeles, astfel că un alt capabil să se orienteze puțin
stângaci. Oportunist, datorită de situații personale mari. În
1948 s-a așteptat să fie numit ministru. A strâns în
jurul lui și a creat o serie de trădători. Marea,
Tehnică, ^{popor} și carieristul seniori. În timpul bătrânului
Andronescu Pomputa i-a în vârstă împreună. Element de
se poate întâlni cu funcționari, un alt simpatizant de
marea.

a. Consider \tilde{v} as an element of \mathcal{R}^2 and \mathcal{R}^2 is:

Racconta Zengheru specializat în statistică în Amara, cu
prietenii de de la început din cauza bătăii din trecut. Revenirea
unui prieten contea pe el, un profesional, un politic.

the fond opportunist statesman - he would give us his services.

Singurul mareșal ce formulează, ce concepie. Dăru în ofiș
Patolului este devotament și este activ combatând
dăruile și în domeniul în fur. Tuteast spre ce unelt săi

Rețeaua George poate fi rețetă și un altor.
Element servet lui Zolozantia și pota- conduce. Și-
într-o oportunitate marxiste, dar pentru ce productivă un
burghaz. Este oportunitate de regim de considera că nu este
sincer, ci din oportunitate.

18 Jan. 1950

J. A. Wilson

Angajament

308

Subsemnatul Jucé Apukou, cu domiciliul în Str.
Kommisar N. 3, funcționar la Institutul Central de Statistică,
îmi revin angajamentul de a aduce la cunoștință organelor
statului, în casele și pe la legătură, orice uneltire a
unor membri de clasă, sub orice formă și oricând etc.,
atât la Institutul unde lucrez cât și în afara lui.
~~Am~~ Totodată îmi revin angajamentul de a nu stabili
oarecare colaborare cu casele și organele statului.

20 Iunie 1950

J. Apukou

Angajament

309
~~309~~

Subscrisa Lucia Apolzan, cu domiciliul c. Str. Roman
Nr. 3, funcționară la Institutul Central de Statistică, mi s-au
angajamentul de a mi scrie săptămân, sub orice formă, ^{de} ceea ce
am văzut și am auzit și de ceea ce am fost interloptă
î zilele de 16, 17, 18, 19, 20 și 21 Iunie 1950. Tu mi
contor înțeleg să fii judecată în conformitate cu legea
statului.

20. Iunie 1950

L. Apolzan

Subsemnata Lucia Apolzan, în domiciliul în Str. Romană Nr. 3, funcționară la Institutul Central de Statistică, Bulevardul Ștefan cel Mare Nr. 79, declar următoarele:

Recunosc că sunt vinovată că nu am adus la cunoștință la timp organelor Statului și Partidului că Matilde Ștefănușcu mi-a comunicat în toamnă 1949 că a scris o scrisoare din Transilvania din Institutul Central de Statistică, pentru o-l scrie pe Levente Mihai, după cum a declarat ea.

Am neglijat să aduc la cunoștință deoarece în anul 1949 am fost ocupată de lucrări statistice pentru urmărirea Planului de Stat și mi-am pus toată puterea de muncă și toată atenția în acest scop. Aveam o foarte proastă cunoștință de ză și nu știam deoarece am crezut că în felul acesta pot contribui efectiv la construirea socialismului și pot fi utilă Partidului. Dar în legătură cu lucrările Secției pe care o conduceam mi-a fost explicat de către, în cazul Matilde Ștefănușcu am reținut faptul, nu-a trecut fulgerător prin minte în acea vreme să comunic tor. Securității, la solicitarea ei comitetului de Partid că a scris un mic scrisor și eu uitat. Nu intenționasem atunci să comunic nimic din Institut deoarece fiind vorba de un forajer din Comitetul Central al Partidului nu voiam să dau prilej la comentarii, care pe lângă în marea Institutului și aduc oja la marea discreditație. Dar tor. Securității nu a înțeles, ori am obținut, se uita întotdeauna asupra problemelor din țară și eu am uitat, pentru că nu înțelegeam muncii statistice. Abia când Matilde Ștefănușcu a fost arestată am reflectat asupra faptului că mi-a spus, asupra perioadei de colaborare și ulterior și mi-am adus amintirea că

am neglijat acest lucru și care poate fi de mare importanță
în cercetările ce se fac și atunci am comunicat în adresa
nr. 11400/1990 din 1990 din Institut pentru a aduce la
cunoscință mai departe.

Într-o mai adâncă a acestor neglijențe este că în acest
an nu am avut complet muncă proporțională, și am
mă luptat cu lupta pentru contrainsurajarea și de ce
nu am mai putut introducea un statut social și
și prin muncă politică și acesta se determină în
în politică care a rămas în mijlocul de lucru nu a fost
fapt.

20 Ianuarie 1970.

J. Apolzan

DECLARAȚIE

Subsemnata LUCIA APOLOZAN, membră în Organizația de Bază No.12 din Institutul Central de Statistică declar următoarele :

În vara 1948 am fost anunțată la Vasile Roaită să viu cu primul tren la București. Am primit un bilet scris la reposesală în acest sens și semnat de JUGANARU. Cum eu nu mai aveam decât trei zile până la terminarea tratamentului dat fiind că eram bolnavă, am socotit că dacă ar fi fost ceva foarte important ar fi fost anunțată mai precis, astfel că am rămas în continuare. După 2 zile am primit un telefon dela tov.NENIU în care mă anunța că mă cheamă tov.MIRON CONSTANTINESCU și să viu direct dela gară la NENIU și că nu mă vede nimeni. Părea să-mi pot explica misterul, n'am spus. La tov.NENIU am aflat despre ce e vorba. Tov.NENIU i-a dat un telefon tov.MIRON și i s'a spus să mergem la Min. Snelor la dânsul. Înainte de a pleca tov.NENIU mi-a spus să nu arăt biletul tov.JUGANARU; să nu vadă că m'a chemat astfel, pentru că lui i-a spus să mă anunțe imediat iar el a uitat. Când am ajuns, tov.MIRON mi s'a adresat sever; pentru ce nu ai venit când te-am chemat. Am răspuns că nuam știut că m'a chemat dânsul ci biroul și dat fiind că eram bolnavă am rămas. Mi-a răspuns că oricând te cheamă biroul trebuie să vii imediat. Pe urmă a mai adăugat că am venit prea târziu, mi se pare că a spus că s'au încheiat lucrările la o anumită oră care trecuse, (noi ajunsesem după 12) totuși a spus să dau referințele pentru o serie înscrise în listă. Tov.MIRON era supărat și ne-a lăsat afară la secretariat să scriem. Referințele au fost citite apoi și de tov.NENIU, iar de față cu tov.MIRON în timp ce tov.MIRON le citea, tov.NENIU a adăugat că după aceste referințe ar urma să fie toți comprimați, inclusiv BETEGAN care a fost păstrat.

Am adăugat că eu arăt întreaga situație pentru că Partidul să decidă în cunoștință de cauză. Eu nu făceam propunere pentru comprimare și numai o caracterizare completă, din care reșea că s'au dovedit dușmanii.

17 Ianuarie 1950

ss.L.APOLOZAN

Pentru a arăta că GOLOPENTIA nu făcuse nici-un pas de apropiere menționez și următoarele :

În cursul anului 1948 eu am publicat în revista "Probleme Economice" (No.2) un scurt articol în care criticeam o lucrare de statistică a lui MITU GEORGESCU, demascându-i conținutul burhez și arătând necesitatea de a ne însuși metodele leniniste.

Am fost chemată de GOLOPENTIA și am avut o discuție aspră el arătând indignarea pentru îndrăzneala mea de a critica lucrările Institutului.

De remarcat că deși am mers pe linie de colaborare cu conducerea administrativă, trasată de Partid, aceasta nu a însemnat ^{supunere} sau concesii principale, cum nici colaborarea până la 7 Iunie 1947 cu elementele burheziei în Guvern nu a însemnat pentru Partid renunțarea la luptă, ci o etapă din luptă, tocmai pentru a-ți asigura trecerea la etapa viitoare. Să în cazul Institutului de Statistică s'a asigurat într'un timp record datele statistice documentare pentru alcătuirea Planului 1949.

Pe de altă parte, de remarcat că OMICA care văzând ca scop al luptei sale numai îndepărtarea lui GOLOPENTIA, totuși nu a scris împotriva statisticii burheze și că lupta lui nu s'a situat pe o bază principală, ci oportunistă.

Stiu că tov.MIRON CONSTANTINESCU pune bază pe corecționările făcute de mine și cred că tov.MIRON a vrut ca hotărârile luate de comisia pentru comprimare să se bazeze și pe caracteristicile mele. Nu cred că tov.MIRON se aștepta dela mine la referințe favorabile căci mă cunoștea și amune iată momentele în care a văzut cum mă manifest.

1.- În toamna 1947 în Octombrie la Conferința Ministerială pentru organizarea statisticii presădată de tov.GHEORGHIU-DEJ, GOLOPENTIA și MITU GEORGESCU au făcut un raport și propuneri. Acest raport mi-a căzut în mână în luna Octombrie după conferință și analizându-l am văzut poziția neschinbată burheză și reacționară care nu prezenta nici-o orientare spre socialism. (Citeam din lucrările lui LENIN asupra statisticii și puteam să văd distinct). Mi-am făcut o notă cu punctele în care arătam pozițiile reacționare. Le-am discutat cu Drul SAMOVICI, atunci secretarul comitetului (sau agitație și propagandă ?) de Partid din I.C.S. Mi-a spus că ne putem prezenta cu ele căci nu sunt destul de întemseiate, adică nu avem fapte. Cum tocmai atunci a venit în I.C.S. o comisie formată din tov.ANDREI ILIE și STOICA ION, dir.Min. industriei și au stat de vorbă cu fiecare din noi, am comunicat observațiile mele. Mi-a spus că ar fi bine să le comunicăm cu național tov.MIRON CONSTANTINESCU și că tocmai în

seara aceea tov. MIRON va veni la o gedință de Partid la noi. In seara aceea tov. MIRON a expus linia politică. Am înțeles-o just, adică am văzut mai departe decât a putut spune în gedință. După toate acestea am înțeles că tov. MIRON nu mai are nevoie să i se atragă atenția căci s'a ocupat personal. Dar era prea târziu pentru a mă retrage, tov. ANDREIIL amănase că am de comunicat lucruri importante. Pe tov. MIRON atunci îl vedeam pentru prima dată. Mi-a fixat o oră pentru ziua următoare și atunci cu tot surăzul am spus observațiile mele. In primul moment tov. MIRON a crezut că obiectivul meu principal este postul lui COLOPENTIA. Din discuții a văzut însă că aveam o poziție sămănătoare, că nu mă interesa situațiile personale, că am citit mult și că dădeam dovadă de vigilență de clasă. La vre-o două săptămâni după verificarea nunciilor mele, am fost pusă secretara organizației de Partid.

2.- A doua oară când tov. MIRON CONSTANTINESCU a verificat justetea caracterizărilor mele luându-le ca bază hotărârilor a fost în cadrul Institutului Social Român.

Deoarece Institutul dovedea prin vorbe că vrea să facă cercetări și studii și această problemă se agita Partidul trebuia să facă ceva (dl. GUSTI fusese la Moscova cu prilejul sărbătoririi a 200 ani a Academiei de Științe, apoi fusese și în America și agitase mult problema activității științifice).

Tov. MIRON a chemat conducătorii Inst. Social (GUSTI, MITU GEORGESCU, STAHL, COLOPENTIA) și pe mine și a cerut Inst. Social să-și facă un program de lucru. Toată expunerea lui a fost pentru mine o lecție și linie pe care vor trebui să meargă aceste cercetări. Am primit sarcina să iau parte la toate gedințele Inst. și să-i fac dări de seamă. Programul s'a dovedit dela început dăgănos și o încercare de a strânge toate elementele fasciste și legionare camuflate sub cercetări științifice. Nu m'a năgulit deloc că GUSTI mi-a oferit să fiu director la cercetări și ca salariu.

Am urmărit atentă și am demascat conținutul trădător (GUSTI făcea propagandă realităților din America și creia o confuzie primejdioasă pentru tinerii cameri de știință. Pe baza observațiilor mele și a cercetărilor, tov. MIRON a dat răspunsul cuvenit, apoi Inst. s'a închis și predat Acad. de Științe și Planificare. Școala lui GUSTI nu mai putea spune că nu ne-am interesat de cercetări științifice, ci dimpotrivă s'a văzut că aceasta este o preocupare dar pusă în slujba intereselor Republicii noastre Populare.

Cu acest prilej l-am văzut a doua oară pe tov. MIRON, iar a treia oară cu prilejul referințelor cerute în vara 1948. Mi-am dat seama că tov. MIRON nu bara va

Director de cerc. ANSANA

doamnă și vigență de clasă și deoarece am regretat că nu am venit la timp. Tov. MIRON nu se putea aștepta la altfel de referințe căci cunoștea felul în care am văzut lucrurile în cazurile de mai sus. Aștia erau să arăt adevărul pentru că Partidul să poată aprecia pentru fiecare în parte dacă mai poate fi păstrat un timp, dacă se dovedește dăunătos, sau are încă rezerve dar poate fi îndrumat și folosit în muncă. Și aceasta o făcea Partidul nu eu, așa cum dăunătos s'a vorbit în Institut pentru a ni se crea atmosferă că eu sunt aceia care fac comprimările. Astfel în 1949 la început când eu nu aveam nici-o sarcină de conducere politică, tov. MURUZ mi-a comunicat că toată masa funcționarilor se teme de mine, căci se spune că sunt un fel de "teroare" și că toți spun că eu fac comprimările (cadrele Inst. făceau atunci verificările). Și acesta a fost una din cauze prin care mi s'a făcut atmosferă pentru a rupe masa salariaților de mine.

18.0.1950

ss.L.APOLOZAN

Vein adăugând exemplul de colaborare trădătoare pe care am combătut-o în timpul cât am fost în conducerea Org. de Partid I.C.S.

Tov. NICULESCU - MUREȘANU ALEXANDRINA era în 1947/1948 responsabilă grupea de Partid din clădirea Vama Poștei (astăzi e Secretara Sindicatului din blocul 1ydo). Deoarece dânsa mobilizase la poartă pe geul ei administrativ: DOCIULESCU (unul din bandiții comprimați în vara 1948), NICULESCU MUREȘANU mi-a spus astfel: "L'am câștigat, este de-al nostru" apoi a spus că vrea să-l evidențieze în ziarul de perete al Partidului (pe atunci erau separete). L-am arătat că DOCIULESCU este un dușman primejdios care caută să se strecoare, că este o fostă uneltă a partidelor istorice, că nu putem avea încredere în el, că ziarul de perete nu poate lua în numele Partidului pe DOCIULESCU. După îndelungi discuții, ea totuși a stăruit, astfel că la urmă am dat un răspuns categoric de interdicere și atunci s'a conformat.

Acesta este încă un exemplu de poziție de principalitate de clasă pe care n'am situat privind colaborarea cu Comit. Adm.

ss.L.APOLOZAN

Declarație

Subsemnata Lucia Apolzan, membră în organizația de bari
Nr. 12 din Institutul Central de Statistică declar următoarele:

În vara 1948 am fost amfitetă pe Varle Revoltă (munt
ră vie în primul tren de București. Am primit un bilet de
ho rapoarte în cart de și amuzat de Jugușan. Cum eu
am mai orcam decât bri și le pând la taminare hotărâ-
tului dat fiind că eram bolnavă, am vrut să dea ex
și pot avea foarte important și și pot amfitetă mai
precis, astfel că am rămas în continuare. După 2 zile am
primit un telefon de la Tor. Neniu în care mi-a amfitetă că mi-a chemat
Tor. Neniu bruscă amuză și în via amuzat de la Tor. Neniu și
ră mi-a vădit amuză. Fără să-mi pot explica înțelesul,
mi-a scris. De Tor. Neniu am aflat de la a a vorbi. Tor.
Neniu i-a dat un telefon la Tor. Neniu și i-a spus că mi-a chemat
la Niu. Neniu la dăruit. Însuși de o pleacă Tor. Neniu mi-a
spus că mi-a dat biletul Tor. Jugușan, și mi-a vădit că
mi-a chemat astfel, pentru că lui i-a spus că mi-a amfitetă
într-un cart de el a uitat. Când am ajuns, la Tor. Neniu
mi-a adresat scria: Pentru ce mi-a venit ideea de-a
chemat. Am răspuns că mi-a fost că mi-a chemat dăruit
și de la Niu la eram bolnavă am rămas. Mi-a răspuns că
oriând la chemat biletul trebuie să mi-a înțeles. De urme
e mi-a adăugat că am venit prea târziu, mi-a spus
că e spus că s-au înțeles, lucrurile la o amfitetă. Orit
am chemat, totuși o spus că dau înțelesul pentru o
scria în țara în bilet. Tor. Neniu a răspuns și mi-a
dăruit scria la recăruit să scriu. Repetabile am
post itate spus și de Tor. Neniu, iar de la Tor. Neniu
Neniu în țara la Tor. Neniu la ites, Tor. Neniu
e adăugat că după scria scria și urme să pe

Toți comprișute, inclusivă nelegau care o pot păstra.
Am adăugat că eu erit întreaga situație pentru ca
nostrolul să decidă în cunoștință de cauză. Eu am fă-
cut un program pentru comprișute și amunc o cercetare
completă, din care rețea că s'au dovedit din nou.

17 Ian. 1950

J. Spohrer

Pentru a arăta că Bolșevicii nu facun niciun pas de
apropiere mentionez următoarele:

În cuprins anului 1948 eu am publicat în Revista de "Proble
Economiie" (Nr. 2) un scurt articol în care criticam o lucrare de
statistică a lui Nitu Borgeu, denumindu-i conținutul bur-
ghez și arătându-i nevinovăția de a ne învâri metodele leniniste.
Am fost chemat de Bolșevicii și am erit o dură opozi-
ție el arătând indignarea pentru îndrăzneala mea de a critica la
crâșle Institutului.

De remarcet că deși am mers pe linia de colaborare cu
conducerea administrativă, totuși de Partid, oare ce o a
nuț supunere sau consens principiale, am mîi colaborarea
la 7 ian. 1949 cu elementele burghize în Borgeu un a învâri
Vremurile la început, ci o etapă din luptă, totuși pentru a-
origina treaba la etapa următoare. Și în cazul Institutului de
Statistică să originaț într-un timp record datele statistice de
muncă pentru elaburarea Planului 1949.

Pe de altă parte, de remarcet că Ovia' care vîră la
2000 la început ale muncii îndepărtarea lui Bolșevicii, totuși un
a zis învâri statistici burghize și vîi luptă lui în să învâri
pe o bază principiale, ci oportunistă.

Știu că tot. Niron Constantinescu pune la bază pe rezultat
fante de muncă și cred că tot. Niron a erit ca lătarul

J. Spohrer

Continuare

note de lucru pt. comprimare să se bazeze și pe considera-
abile mele. Nu ved că tor. Niron se extinde dela unia la
reparație favorabile cu mii cunoscute și anume iată momentele
în care a văzut că mii manifest.

1) În toamna 1944 în Oct. la bușorita lui Niron pentru reor-
ganizarea de tor. Sloghi ^{și} Bologhenia și Nita Bologhenia au făcut un
găzduirea statistică. Bologhenia și Nita Bologhenia au făcut un
raport și program. Acel raport mi-a căzut în mână în luna Oct.
și analizându-l am văzut poziția arhimbolda burgheză și reacționară
care în prezenta mii orientare spre socialism. (Cităm din lu-
crările lui Luca origina statistică și puteam să văd distru) Mi-am
făcut o notă cu punctele în care căutam pozițiile reacționare. Le-am
discutat cu Dnul Lămură, atunci secretar ^(sau episcop și președinte?) comitetului nostru
de Partid din 7.6.5. Mi-a spus că nu se putea prezenta a ele
câci nu sunt obiectul de interese, adică un even peptă. Cu toate
atunci o venit în D.C. o comisie formată din tor. Andrei The
și Stăvilă Ion. din Mii. Industriale și cu ter de boala a fere.
din noi, am comunicat observările mele. Mi-a spus că ar fi
de a se la comunica cu personal tor. Niron Constantin și în toamnă
în seara acea tor. Niron va veni la o sedință de Partid la noi.
Tu știai că tor. Niron a expus lăura politică. Am înțeles-o
fapt, adică am văzut mai departe decât o putut spune în sedință.
După toate acestea am înțeles că tor. Niron nu mai are nevoie să se
atrage atenția lui și a omper personal. Dar era prea târziu pentru
a mă, totuși, tor. Andrei îl amputa că am de comunicat lucru
importante. Pe tor. Niron atunci îl vedeam pentru prima dată. Mi-a
făcut o notă pentru sine unuitor și atunci am tot început am
spune observările mele. În primul moment tor. Niron a crezut
că obiectivul meu principal este portal lui Bologhenia. Din drept
a văzut încă că aveam o poziție de reacție, că un mii înțeleg
situațiile personale, și am citit mult și că dădeam dovadă de
vigilantă la clar. La vreo 2 săptămâni după vizitarea
mea în mii, am fost într-o reuniune organizată de Partid
în care...

J. Spohar

Continuare

2) A doua sarcină a fost. Mișcarea continuă a scrisorilor
judecând că înțelegerea născută dintr-o dată în țară
a fost în vederea Tutitului Social Român.

Deoarece Tutitulul observă prin urmare că vrea să poată
trăi și studi și ocupa probleme și agita în mare măsură,
partidul trebuie să facă ceva (De Guter) pentru la Moscova
prelucrul războiului de 200 ani a Academiei de științe, apoi
până și în America și agita multe probleme activități
tipice.

Tor. Mișcarea a chemat conducătorii Tut Social (Guter, Mișcarea
Stahl, Schopenhauer / și pe mine și a avut Tut. Social să
facă un program de lucru. Toată episcopia lui a fost pentru
mine o lăcăș și lăcăș pe care vor trebui să mergi aici
aceter. Am primit răspuns în care pot la stăruie și adreț
Tut. și în-și pe lăcăș de viață. Programul s-a dovedit să
văsește după mine și o întărire de a strânge toate elementele pe
și legămîni camuflați sub carterul științific. Nu mi-a mers
debură în Guter mi-a oferit să fie Director de cercetări și a se
Am înțeles căută și am demonstrat continuarea îndrăgii (Guter
pe se propagandă războiului în America și ca o corp
principială pentru țările omenești de științe. Pe baza de
voturilor mele și o cercetare, Tor. Mișcarea a dat răspunsul
curent, apoi Tut. s-a tîrîș și preclor laud. de științe și
războiului. Dacă lui Guter un mare putere și un mare
interes de cercetări științifice, ci dintr-o dată în viața
preocupare dar putea să schimbe întreaga Republică, înțelegerea

Am avut prilej să mă văd cu două oameni pe Tor. Mișcarea, și
reie oare în preluatul războiului care în vara 1948. Mi-am
dat seama că Tor. Mișcarea se baza pe ^{gestiune} științifică și că Academia
Științelor și Republica de clare și necesare am reușit să mă
am venit la timp. Tor. Mișcarea mi-a putut să se adapteze la
altfel de război în viața. Pe lângă în care am venit lucruri
în calitate de viață. Mișcarea mea era în viață
J. Snobar

aderând pentru ca Partidul să poată apărea pentru ~~fiind în~~
 parte dintr-un mai mare și mai mare în timp, ceea ce înseamnă
 dispoziții, sau care în în rezolvă doar poate și în domeniul
 și fabricat în unități. Și aceasta o facea Partidul nu era, era
 unu dispoziții și o revizuit în Partidul pentru o mai mare
 etimologie că eu sunt ceea ce este pentru compuneri. Astfel
 în 1949 la început anul. Cu un oricum, încă o revizuit de conducere
 politică, în. Hărmapă mi-o cunoaște că toate, unele sunt în
 "într-o formă de unitate, în care se spune (terrore) și în
 toate spun în eu fac compuneri (la fel de Part. și cum
 etimologie revizuit). Și aceasta e tot mai, de câte ori în care
 mi-o fac etimologie pentru o revizuit unele revizuit de unitate.

18.5.1950

/ Sighe

317

Voi adăuga un exemplu de colaborare traductoare pe care
 am combinate-o în timpul etimologiei și în conducerea org. d. Part. S.C.S.

Dom. Nicolae - Munteanu Alexandru este în 1948 responsabil
 grupă de Partid din districtul Noua Ploiești (231 e sectorul Sindicatului
 din Blvd. Lido). Deoarece dăna mobilizați la parcare pe
 șeful și administrator: Doivălean, (unul din banditi compuneri
 în vara 1948), Nicolae - Munteanu mi-a spus astfel: „2-am în-
 țugat, este de al nostru” apoi a spus că vrea să-l înțeleagă
 în cazul de parcare el Partidului (pe atunci erau separate). Trebuie
 să știți că Doivălean este un depuneri principal care cantă și
 a streșni, și este o parte mică a partidei răscolite, și un
 în care are încredere în el, că ~~se~~ ^{se} ~~Partidului~~ ^{Partidului} ~~un~~ ^{se} ~~poate~~ ^{se} ~~la~~ ^{la} ~~în~~ ^{în}
 unu Partidului pe Doivălean. După înțelegere, și
 totuși o știu, astfel în la unu cu dat în revizuit etimologie
 de înțelegere și atunci o compuneri.

Acesta este în care un exemplu de poziție de principalitate
 de care pe care mi-am actualizat colaborarea cu unul. adun.

/ Sighe

Intervista lui Apolzan, funcționar la Institutul
Central de Statistică, domiciliat în București, str.
Romania Nr. 3, pot fi găsite la următoarele
adrese:

- la Institutul C. Statistică între orele 7³⁰-14³⁰
și după masa de 17-22 la telefon 5,33,31
prin direct și prin centrale 5.82.00 int. Apolzan.

- la domiciliu, între orele 15-17
sau seara după 22 și după.

Adresa Institutului: Doct. Șco. Măghireu
(Blond Lido) Nr. 7-9.

Biroul meu la etaj. II (tre) cam. 5
la domiciliu este la str. Romania nr. 3
str. Libertății, Nr. 3, etaj. I. apart. 3
la Dr. Phleps, dentist.

J. Apolzan

Note informative au în vedere a unuia
de Solange pentru colonel Victor.
Septuaginta unu menționează în colonelul Victor și
cu persoane implicate în domeniul personal.

J. Apolzan

23 Ian. 1950.

Declarație

319

Indoemnată Livia Apolzan, membră în organizația
de bază Nr. 12 al Institutului Central de Statistică
de la următoarele:

În toamna 1948 într-o dimineață am fost
cu amant-ul meu Lene Popescu (soția lui
Ștefan Popescu) în legătură cu linia greșită
de la lui Ș. Pătrășcanu, Lene Popescu m-a
întrerupt spunându-mi: "Lene te urăște".
am avut o discuție cu Lene Popescu. Altfel s-au
lucratile."

23. Ian. 1950

L. Apolzan

4 Noembrie 1949

320

N O T A

GEORGESCU NICOLAE - RONIGEN, fost funcționar superior, născut la 4.II.1906, căsătorit cu OTILIA, născută în Petroșani - Vlașca la 1.XI.1905 profesoară secundară, ambii de cetățenie română, confesiune ortodoxă, fost cu domiciliul în Str.Bitoliei No.5.-

Despre GEORGESCU NICOLAE-RONIGEN se știe că și-a făcut studiile la Paris-Londra și doi ani a fost ca bursier al Fundației Rockefeller la Universitatea din Cambridge.

De circa doi ani susnumitul a părăsit țara în mod clandestin plecând în America cu soția sa, unde se spune că s'a atașat grupului reacționar român de acolo.

În preajma plecării GEORGESCU NICOLAE-RONIGEN a închiriat imobilul proprietatea soției sale din Str.Bitoliei No.5 legației engleze pentru funcționarii săi superiori cu condiția ca chiria să-i fie plătită în America.

Se menționează că deși acesta este plecat din 1947, imobilul nu a trecut în patrimoniul statului și îi servește ca sursă de venituri în America.

GEORGESCU NICOLAE-RONIGEN are în Capitală pe mama sa MARIA GEORGESCU născută la 1873, fostă profesoară, azi pensionară, proprietatea imobilului din Bdul.Pache No.89 unde și locuiește.

Soția acestuia născută BUSUIOC, este nepoata profesorului universitar IORGU IORDAN, a cărui soție este soră cu mama OTILIEI GEORGESCU.

Susnumita mai are un frate cu numele de BUSUIOC VIRGIL Inginer la fosta fabrică "Malaxa" și pe generalul CHITU VASILE pensionar, deasemeni rudă apropiată.

ss' C.LEONIDA

Legenda

- prietenii f. buni
- prietenii buni
- cine poate da ref.
- - - cu cine a mai avut contact.

121

Rădu A.

Max M.

Sălin Mănuile

Zaharia Iancu

Georgescu
Roșu

DECLARAȚIE

Subsemnatul RĂTIU ANTON, născut în anul 1916 Martie 14, în com. Beclăuan Jud. Someș, domiciliat în București Str. Jules Michelet No. 17, declar următoarele :

GEORGESCU ROȘU - Despre el știu foarte puține lucruri. Nu știu nimic cu privire la familia lui sau activitatea lui politică.

A fost subdirector general la Statistică dar nu știu ce însărcinări a avut în cadrul serviciului nici altceva în legătură cu el.

Când MANAÎLA ni l-a recomandat pentru plecare ne-a spus că are bune (frumose) relații în străinătate unde făcuse studii că de americani este foarte apreciat și că fusese director general la Economia Națională - nu știu pe vremea cărui ministru.

Mai știu că este inginer dar nu știu în ce ramură.

El a fost recomandat pentru plecare de către MANAÎLA care garantase pentru el. Ne-a pus la dispoziție locuința pentru întâlnirea programată prilej cu care ne-a tratat cu o țuică bună și o gustare sumară.

Ce rol trebuia să aibă în această afacere nu pot să-mi dau seama și nici cari îi erau gândurile pentru dincolo.

Nu l-am mai întâlnit de atunci.

L-am văzut atunci pentru ultima oară. Nu știu ce a făcut.

Conform înțelegerii, i-am telefonat de două sau maximum de trei ori și l-am întrebat dacă are ceva noutăți. Nu avea - așa mi-a răspuns.

Altceva nu știu nimic în legătură cu el. În afară de MANAÎLA nu știu cine să-i fie prieten sau apropiat.

Această înii este declarația pe care o semnez propriu și pe care o susțin.

ss. ANTON RĂTIU

22 Octombrie 1949

A. ASISTENȚA SANITARĂ SOVIETICĂ

de Tr. Georgescu

- Cap. I. Politică Sanitară
- Cap. II. Organizație
- Cap. III. Administrație
- Cap. IV. Personal sanitar
- Cap. V. Realizări
- Cap. VI. Concluziuni

I. Politica sanitară

Una din problemele care au preocupat în deosebire regimul sovietic, a fost grija de sănătate și igiena acestei colectivități.

Starea sanitară anterioară reprezintă o formă statică. Se înțelege : 1) o organizație nepractică

2) un personal medical insuficient, quasipregătit și sedentar.

La 1917 începe politica sanitară împărțită în două perioade :

1) 1917 - 1936

2) 1936 - 1941 Execuție : organizare bazată

	Demografică	
pe : a) Structura	Socială	1917-1936= operă constructivă (Se constru-
	Politică	esc spitale, sanatorii,
		puncte sanitare, materni-
		tăți, yasle, etc.
		1936-1941= operă educativă intensă (obliga-
		tivitatea serv. sanitar, a
		medicilor în raioanele ru-
		rale)

În această perioadă 50% din așezămintele spitalicești n'aveau personal medical.

II. Organizație

administrației sanitare
Org. învățământului : super.medical
infer.sanitar
Protecția mamei și a copilului

- 1) Administrația sanitară formează capitol aparte
- 2) Învățământul.

Superior medical

- a) Institutul de Medicină cu 4 secțiuni

1) Terapeutic-profilactică (Aparte : Institutul
2) Sanitară și igienă (farmaceutic.
3) Pediatrie (
4) Stomatologică -	La numai 4 ani de studii

Condiții de admitere : 10 clase + Concurs de admitere (fără concurs absolv
a 10 clase 1) Otlicinici
2) Udarnici

Programa analitică :

324

I	II	III	IV	V
Limbi străine	Anat.pathol.	M.infecțioase	Boli de ochi	Chirurgie
Chimia	Fiziologia	Dermato-venerice	Nas-gât-urechi	Terapeutică
Fizica	Bacteriologia	Gynecologie	Psihoneurologia	
Anatomia descr.	Farmacologia	Medicina legală	Pediatrică	
Histologia	Microbiologia	Chirurgie	Terapeutică	
Biologia	Terapeutică	Terapeutică	Chirurgie	
	Chirurgie			
	Higienă socială			
	" militară			
	" alimentară			

La catedră :

- 1) Profesor
- 2) Aspirant (Se pregătesc pentru catedră)
- 3) Ordonator (Se specializează pentru practică)

Administrația pe clasă o făcea studentul administrator.

Obligativitatea frecventării cursurilor și lucrărilor practice.

Nu erau stagii de spital. Studenții făceau practică în clinici și spitale prin rotație.

Pentru varietatea cazurilor în clinicile Inst. de medicină, profesorii erau obligați să se intereseze în deaproape de mișcarea bolnavilor, starea lor la ieșire precum și a tratamentelor aplicate în spitalele raionale ale centrului universitar, dispunând a fi transportați la clinicile institutului cazurile instructive pentru studenți.

Examen de sfârșit de an. Examen de absolvire. Sistem de notare = calificative.

În Inst. medical la Odessa intrau până în 1940 circa 250 stud. în anul I și alegeau anual 100 - 150 studenți. Până în 1940 toți studenții de la universități erau întreținuți de soviete prin burse. Din 1940 însă, numai stud. excepționali (Otlicinicii) și cei f. buni (Udarnicii) mai aveau dreptul la burse. A scăzut considerabil numărul studenților.

Stagiu obligatoriu de 3 ani la raioanele rurale pentru absolvenți.

Institutul de deservărire. Medicii întorși de la raioanele rurale făceau teoretic, interpretarea cunoștințelor practice căpătate. Studii speciale. Cercetări științifice asupra materialului adunat la sate.

Institutul de Cercetări medicale (Academia de medicină). Cea mai înaltă instituție medicală. Membri : a) Profesori universitari ; b) Cercetători notorii c) Medici cu practică îndelungată. Institute speciale de tuberculoză, cancerologie, sifilografie.

Inferior sanitar

Sc. de felceri. Condiții de admitere : 7 clase + concurs de admitere (fără concurs : 1) Otlicinici

2) Udarnici

325

Programa analitică : Cursuri 3 ani

Examen final din următoarele cursuri :

- 1) Boli interne
- 2) Chirurgie și prim ajutor
- 3) Maternitate și ginecologie
- 4) Boli de copii
- 5) Pregătirea sanitară militară

- 1) L. Rusă
- L. Maternă
- Materia
- Istoria URSS
- Economia geografică
- L. Latină
- Anatomia și histologia
- Biologie
- Fiziologie
- Fizica

I

II

Chimia
Microbiologia
Farmacologia
(Arta de a formula).
Higiiena
Organizația pa-
zei sănătății
Anat. patologică
și Anat. fiziolo-
gică
Pregătire sani-
tară milit.
Boli interne
și îngrij. bol-
navilor.
Fizioterapie,
masaj.
Chirurgie, trau-
matologie.

III

Maternitate
Ginecologie
Boli infecțioase
epidemiologice și vaccinații
Dermatovenerice
Boli de copii
Boli nervoase fizice
Nas-gât-urechi
Med. practică în spit. de raion
și secții
Stomatologie.

Sc. de moage. Condiții de admitere : 7 clase + concurs de admitere, Examen final - Studii 3 ani.

Sc. de infirmieri. Condiții de admitere : 7 clase + concurs de admitere, Examen final + Studii 2 ani.

Sc. de conducătoare de Ghetyasle

Condiții de admitere : 7 clase + concurs de adm. Examen final. Studii 3 ani. În ultimul timp nevoia a făcut ca să absolvească școala numai cu 6 luni - de studii.

Protecția mamei și a copilului : 1) Maternități (fie în spitale, fie separate)

2) Puncte sanitare pentru nașteri

Exemplu : Raionul V. Hoțului avea 14 puncte sanitare din cari 9 p.s. pentru nașteri. Satul V. Hoțului avea 3 puncte sanitare din cari 2 p.s. pentru nașteri. Pe lângă acestea în V. Hoțului, exista în Serv. Medical de maternitate special amenajat în spitalul raional (6 paturi).

Punctul sanitar de maternitate era astfel organizat : 326

- 1) Cameră de primire 2) Cameră de consultații 3) Sală prenatală
4) Sală natală. (Azilul femeilor gravide).

Obligativitatea femeilor însărcinate de a naște sub asistență medicală (maternități, puncte sanitare p. nașteri, etc.)

Penalități : 1) Copiii nu erau înscrși în registrul de stare civilă dacă nu aduceau dovadă că au fost născuți la maternitate.

2) Amendă până la 100 ruble.

Protecția copilului

Femeile lucrătoare la colhozuri, fabrici, zăvoade, etc., cari alăptau sau cari aveau copii mici, erau obligate să-și ducă copiii în Ghet-yasle. Ghet-yaslele erau clădiri amenajate special în apropierea fabricilor, colhozurilor. Dimineața femeile își depuneau copiii. Seara venea să-i ia. Copiii erau supraveghiați, alăptați pe cale artificială sau naturală. Cei mai mari găseau hrană, jucării instructive, etc.

Gospodăria yaslelor o aveau conducătoarele de yasle, anume pregătite, iar la țară unde nu existau acestea, o gospodină din apropierea colhozurilor (văduvă).

Asistența sanitară a muncitorului

- 1) Dispensare în fabrici
2) Condiții igienice de lucru
3) 8 ore de lucru pe zi (a 7-a zi liberă)
4) Medicii și personalul sanitar erau mobilizați în timpul lucrului colhozurilor, la câmp. Dădeau ajutoare medicale. În repaos făceau lecturi sanitare instructive.

5) Accidentele de muncă erau asigurate, Comisia medicală dispunea % de invaliditate. Se plăteau pensii în raport cu % de invaliditate și salariul cuvenit.

III. Administrație

a) Narcomsdrav U.R.S.S.	A-ție sanitară
Serv.medical
Inspect.G-ral Sanitar(1936)	(Comisariatul poporului
p.paza sănătății U.R.S.S.)
b) Respublikanskisdrawodel (11 Republ.)	-	Comitetul p. O.S.
c) Oblastsdrawodel (oblsdrawodel)	-	Comitetul p. O.S.
d) Orssdrawodel	-	" " "
e) Raisdrawodel	-	" " "
f) Asistența sanitară a lucrătorilor din fabrici		
g) Punctele sanitare rurale	Spitale	raionale
comunale
puncte sanitare

327

Nu erau sanatorii particulare, instituțiile spitalicești erau ale Com. P.A.S.

Celelalte com. însă își aveau org. sanitară aparte. Ex. C.F. Odessa 5 raioane. Fiecare raion avea 5 policlinici. Spitale cu mai mult de 100 paturi aveau prosecturi.

IV. Personal medical

Consultanți	Nu aveau dreptul de a practica medicina
Medici : Sanitari	în cabinete particulare. Funcționari
Pediatrî	administrativi-Excepție - Profesori
Stomatologi	universitari.

Med. cons. erau repartizați la spitale, sanatorii, puncte sanitare, laboratorii, etc.

Med. sanitari + igienisti

Punctele sanitare erau conduse în centrele mai mari de medici iar în cele mai mici de felceri. Punctele de maternitate erau conduse de moașe. Cazurile grele erau trimise spitalului raional.

Salariuri.

Prof. universitar - 25 ruble ora de curs. Obl. 4 ore pe zi. 3.000 ruble ca șef de laborator sau șef de clinică.

Med. șef de raion urban	= 600 r.	Felceri	= 250-300 r.
" " " rural	= 800 - 1.000 r.	Îfirm.	= 200 r.
" de raion urban	= 600 r.	Moașe	= 300-350 r.
" " " rural	= 700 r.		

V. Realizări

- 1) Punctul sanitar
- 2) Maternități (puncte de maternități)
- 3) Ghet yasle
- 4) Ridicarea stării igienice și sanitare (Evitarea epidemiilor prin obligativizarea vaccinării p.variolică, difteric, f.tifoidă)
- 5) Personalul medical bine pregătit în special personalul sanitar inferior (auxiliar)
- 6) Personalul sanitar suficient la raioanele rurale
- 7) Utilități modernă și îndestulătoare a așezămintelor sanitare.
- 8) Colectivitatea privește cu încredere și respect ajutorul medicinei - Refuză empirismul.
- 9) Mortalitatea până la 1 an scăzută
- 10) Disparația febrei puerperale
- 11) Medicație suficientă și de bună calitate
- 12) Gratuitatea asistenței sanitare (În 1931-32 și medicația era gratuită).

VI. Concluziuni

Asistența sanitară sovietică față de situația sanitară anterioară revoluției din 1917 reprezintă un progres, prin concepție și realizare.

Concepțiile socialiste și sistemul de lucru au permis o organizație rapidă cu rezultate evidente într'un timp scurt.

Fără legi și regulamente inutile și contradictorii s'au creat efecte satisfăcătoare pentru colectivitate.

B. Asistența sanitară actuală

1) Lipsa personalului medical

Asistența medicală în majoritatea cazurilor este făcută de vechiul personal sanitar rămas în teritoriile ocupate.

2) Instrumentul distrus, risipit și luat în retragere de către trupele sovietice.

3) Introducerea sistemului de a se plăti asistența sanitară, nemulțumește.

Se plătește pentru o consultație 50 pfendji. O zi de spitalizare 1 R.M. Sunt scutiți de plată contagiozii și gravidele.

4) Reapariția medicinei empirice care fusese aspru pedepsită pe timpul sovietelor.

ADMINISTRAȚIA ROMANEASCA IN TRANSNISTRIA

După cucerirea prin arme a acestei provincii, administrația ei a intrat în mâinile României. Este adevărat că legile războiului îndreptățesc pe învingător la orice, dar legile istorice și cele naționale pun limite.

Intr'adevăr, indiferent că această provincie va rămâne a noastră sau ne vom lua România (Moldovenii) de acolo ni-i vom coloniza în țară - vorbim ipotetic - fiind vorba de Români, ni se impun limite și multă grijă. În al doilea rând, cântărind situația în mod obiectiv, științific, în această provincie a fost un regim economic politic - social, cultural complet nou - original, fapt care la fel impune prudență și simț politic deosebit. Trecerea de la un regim la altul trebuie să se facă fără bruscări și violențe. Se cere elasticitate și înțelegere, fiindcă altfel ~~nu ne apropiem, ci îi legăm de regimul bolșevic.~~ ~~noi îi numim "bolșevici", iar ei nu s-au acordat cu noi.~~ Trebuia făcut așa fel încât să se simtă cel puțin ca înainte, dacă nu mai bine, altfel nu suntem la înălțimea jertfelor făcute.

Cum se administrează astăzi :

a) Ca unitate administrativă, numai în unele privințe a rămas raionul, ca unitate administrativă de bază. Multe din atribuțiile raionului vechi, poate cele mai importante au trecut asupra prefectului. Apariția prefecturii este similară cu reducerea autonomiei raionului, în aceeași măsură în care, s'a acordat atribuții prefecturii. Asta, pentru cetățeni, înseamnă drumuri și așteptări, ca orice început de centralizare.

b) Ca organe și mecanism administrativ, în locul sovietului de ~~raionul~~ ^{deputați} ai raionului, a venit funcționarul de carieră, pretorul. Practic înseamnă apariția unuia și îndepărtarea masei sătești de la conducerea locală. Or, mai implică lipsă de posibilități de exprimare a nevoilor locale, prin oamenii comunelor și lipsa de contact de jos asupra întregului sistem administrativ - acolo unde, odată, acesta era foarte viu. Este o altă "dare înapoi" spre regimul bolșevic. Apoi, toate hotărârile care se iau nu se mai cunosc ușor și nu se mai execută bine, lipsind controlul și presiunea cetățenilor. Arbitrarul și ilegalitatea își fac loc.

c) Finanțarea administrației locale s'a transformat cu totul.

Întâi, că impozitele se măresc ~~mereu~~. Oamenii trebuie să vândă mereu din avere - bruma de avere, individuală ce a mai rămas - ceea ce va aduce lipsuri și mizerie. Oamenii vor face mereu comparație cu regimul vechi și, se pare, defavorabil regimului nostru. Strângerea și administrarea banilor publici nu mai are siguranța dinainte, când exista bancă, unde fiecare comună avea un cont anume și de unde se puteau strânge după trebuință. Nu există nici un fond financiar care să fie la dispoziție oricând. De aci alte necazuri: salariile funcționarilor, care au mai rămas, se plătesc cu întârzieri de 1 - 2 luni. Învățătorii din V.H., acuma - 27.II.1942 - ridică salariul pe luna Decembrie 1941 - d. Tinuta și comportarea funcționarilor noștrii.

Din acest punct de vedere, sunt cele mai mari surprize, nu atât pentru noi, cât pentru populația din Transnistria. Conduita și ținuta funcționarilor trimeși este sub toată critica. Câteva luni au fost de ajuns pentru a face din orice Moldovean de aci un prieten bun al Ucraineanului, dar mai ales al comunistului. Administrația românească va crea, cu siguranță, organizații și activitate bolșevică, chiar dacă n'a fost până acuma.

Fapte :

Funcționar conducător de raion, are maniere și atitudini lipsite de orice rațiune : bate funcționarii subalterni, chiar pe șeful poliției*), în mijlocul pieții, în văzul a sute de oameni. Tot în public își bate și înjură birjarul. Sau, face inspecție la oloiniță și, la intrare, pe cine întâlnește în cale, îl palmuește și-i dă cu pumnii*). In oloiniță, fără să întrebe ceva, procedează la fel cu mecanicii. La birou*), cine vine pentru diferite jalbe este primit cu ~~palmi și pumni~~ *multe ostilitate.*

b) Jandarmii ~~de~~ *sărănăresc* fel de fel de acte, lipsite de orice demnitate. Soldații nu-și mai pregătesc mâncarea, ci intră la cetățeni în case și le ia ouăle, pâinea, găinile, etc. Ii obligă să le facă de mâncare, etc. La diferitele arestări ordonate, arestații sunt tratați deadreptul brutal. (Cazul medicilor veterinari, cărora li s'a luat banii, țigările și puși să stea, drept în văzul publicului chiar de către simplii soldați). Cetățenii, cu astfel de ocazii, mereu spun că în timpul bolșevicilor n'a fost așa, ~~xoxo~~, că nu se bătea, că erai tratat cu țigări, chiar dacă la urmă luai pedeapsa cu moartea.

A. ~~Lutens~~ V.H.
N. ~~Marinot~~ (declarație)
Al. ~~Marinot~~ (declarație)
I. ~~Leonte~~ (declarație)

./.

334 53
33-1

La ora 12 am plecat împreună cu el la Valea Hoțului, unde am fost primiți de D-l ing. Borcoman, șeful ocolului agricol. A venit mai târziu și primarul satului, D-l Marinat, împreună cu subprimarul, Istrate. Mașinile s'au întors la Ananiev împreună cu D-l. Ganea la ora 15,30, după ce șoferii au luat masa. Informațiunile obținute dela d-l. ing. Borcoman (cunoscut al d-lui prof. și al d-lui Bucur Schiopul-târnăvean), d-l Giurgeu, censurul plășii, delegat al Institutului și d-l ajutor de primar Istrate, sunt următoarele ;

1) Total familii : 2.800

Românești : 1750 (după formularele de recensământ).

2) Colhozuri : 18; cooperative 5. Moară; ulleiniță; brutărie. Lumină electrică (va funcționa din nou peate 10 zile). Restaurant (există și azi). Tipografie- apărea ziarul în format mic: "Udarnica Sozialismu", în limba ucraniană. Bibliotecă : "cu o mie și încă o mie de cărți, hei erau multe" (Istrate) și se scărpină după ceafă.

Biblioteca e distrusă astăzi. Disetilectică mixtă cu 18-20 prof.

Numeroși edicolicinici (proprietari individuali).

3) Culacii dinainte de revoluție au fost cu deosebire edicolicinici.

Populația cere cu insistență împărțirea pământurilor, încât ing. agr. care le-a făgăduit că la 1 Aprilie a.c. se va face, se gândește să fugă din comună în caz contrar.

4) Un număr ridicat de intelectuali din sat. Majoritatea populației sub 20 ani are 6-7-8 clase.

5) Informații asupra foamei din 1932/33 - dictată de regim pentru fortarea colectivizării regiunii.

6) Am asistat la o discuție dintre oameni și ing. agr. din care se vedea că oamenii cunosc mai bine condițiunile unei bune productivități, situația colhozurilor, a animalelor, etc.

7) Problema administrației românești, cu impozitele excesive (Borcoman) care și-a atras ura populației. A preoților care s'au certat între ei în fața lumii, etc.

A doua zi, Luni 12 cr., am făcut alegerea, locuințelor membrilor echipei. Către ora 15, operația era săvârșită, rămânând a lua contact cu pretorul plășii, care la sosirea noastră nu se găsea în localitate.

Am făcut, seara, cunoștința comandantului garnizoanei, un locot. în rez. cu purtare neomenoasă față de populație și cu un pronunțat asentiment față de germani.

555-47
332

La ora 18 am primit un telefon dela D-l Ganea prin care îmi spunea că din cauza deplasării diviziei dela Balta, nu s'a putut obține benzină. Am hotărît să plecăm la Ananiev. Cu o sanie, am plecat la 7 dim. Marți 13 cr. și am ajuns la ora 11,30, mai mult înghețat decât viu. Oancea a rămas să îndeplinească restul lucrărilor. Dela prefectură am obținut , cu f.mare greutate, 50 l.benzină, cu care am trimis mașina Ananiev-ului la Tiraspol, cu o scrisoare către d-l H.H.Stahl, cerându-i 200 l.benzină. Mașina a plecat la ora 13,30, având a face 120 km. Parcă împotriva noastră, s'a iscat un viscol, și ninge de să îngroape pământul, nu alta. Soferul, potrivit dispozițiunilor, a continuat drumul și nădăjduim că astăseară, 14 Ianuarie, cel mai târziu mâine, 15 Ianuarie ora 12, va fi înapoi. Eu mă întorc la Valea Hoțului azi după masă, unde așteptam prima serie dela Kantacuzinea, ce va întârzia, din cauza vremii și a drumului.

Primiți asigurarea deosebitului nostru respect și tot binele restului camarazilor.

14.I.942.

Ananiev.

(Ion Oancea și Reteganul)

c) Ilegalități și afaceri : unul din funcționarii conducători de raion își numește soția ca secretar al raionului, însă ^{de fapt} nu face serviciu. Câteva luni nici n'a fost în Transnistria, deși o plătește cu 200 mărci salariu, ci interpreta este obligată să-i facă și lucrările ei - deși este plătită cu 40 mărci numai.

"Să i-ai bani fără să muncești, asta nu s'a pomenit la bolșevici" spun cetățenii.

Sau : "se angajează din partea raionului oameni care să construiască o ghețarie, cu suma de 100 mărci - ^{la case} s'a lucrat 28 zile. La plată, se dă 40 mărci și oamenii sunt dați afară și amenințați cu bătaia. Alta: șeful jandarmeriei tolerează ca soldații săi, încredințați cu ordinea și legalitatea, aduc și vând ^{în piață (baze)} tutun cl. III cu prețul de 1 marcă. Tot așteptia merg în târg, unde se vând pielicele de miel karakul, întreabă cât costă (circa 10-15 mărci), o ia și dă 5 mărci proprietarului. Șeful raionului a dat ordin ca să se taie la colhozuri toți miei karakul, iar pieile să se depună la el. "Cine nu va interpreta cum trebuie acest ordin, va suferi consecințe". S'a organizat, în sat, o cooperativă sub șefia unui funcționar, dar nimeni nu știe cum funcționează. Jandarmii intră prin casele oamenilor mai înstăriți și ridică haine, covoare, pânzeturi, sub motiv că "sunt luate de la jidani" ^(*) (Toate se depun la șeful jandarmeriei și apoi nimeni nu mai știe de soarta lor. Șeful raionului a dat ordin ca să se ridice, câteva covoare căci îi trebuie în casă. De la colhozuri, se ridică o serie de pielicele de miel karakul, "ca să se facă o expoziție" etc. etc.

Cu astfel de metode, nu vom stăpâni Transnistria.

*) Begleac și vecina lui Leontu.

334

334

334

ECHIPA DE RECUINOASTERE
cătrecătre
CONDUCATORUL I.R.E.B.

Plecați din Nikolajew Sâmbătă 10 cr.orele 10,30 am ajuns la Kantacuzinca la ora 14,30 după un drum de 100 km., fără accidente. Am fost întâmpinați de camarazii Bucurescu, Economu, Marin Dunăre și Mihăilescu, restul fiind plecați pe teren. Au sosit și aceștia în timpul mesei. Bucurescu ne-a informat despre lucrul făcut în sat și întinsul informațiilor obținute, pe care urmau să le adâncească potrivit dispozițiunilor D-vs. Sunt cu toții mândri de descoperirea mormântului lui Cantacuzino și al soției sale Speranța, în grote, de oasele aflate ,etc. Deplasarea în satele vecine și în cele din stânga Bugului, a fost făcută de către unul ori 2 inși, încât la sosirea noastră au hotărât să meargă în grup la Racovo.

Am plecat la ora 15,15, după ce ne-am înțeles cu Bucurescu asupra modului de deplasare spre Ananiev. Drumul de 56 Km. până la Berezovca l-am străbătut într'o oră și 40 m.La biroul Inventarierii am găsit pe d-l D-tru Mihalache, căruia i-am dat scrisoarea Dvs. și lămuririle necesare .Ne-am înțeles cu el cât se poate de bine, dar transportul unei echipe nu-l va putea face până Marți 13 cr.din cauzele următoare :

- 1) atribuirea controlului lui a unei părți din jud.Oceacov, în care nu s'au început încă lucrările ;
- 2) tot în faza de început se află și lucrările din regiunea germană Landau, sediul S.S-ului german, unde nu a putut pătrunde fără intervenții dela Tiraspol.

Ne-a asigurat însă că Marți 12 cr. orele 8 va fi la Kantacuzinca și va transporta o parte din oameni spre Ananiev. În cazul când Inventarierea Ananiev nu va putea face transportul restului membrilor echipei dela Kantacuzinca, și-a luat obligațiunea să-l facă tot el.

Am luat dela Berezovca 35 l.benzină și am plecat la ora 17,15 spre Ananiev. După 20 Km.drums străbătuți în 2 ore am fost obligați să ne oprim din pricina stării șoselei în reparație, care cerea ocoliri prin câmp, care ne-ar fi rătăcit. Acest drum și ziua l-am făcut cu enormă greutate. Am poposit în satul Mihailov Alexandrovca (ucrainian), în care am găsit un singur știutor de limbă moldovenească, Terente Ivanov, grădinar din Dubăsari, acuit aici după eliberarea din închisoarea Odesei.

Terente Ivanov ne-a dus la casa primarului, unde am rămas peste noapte. Tot el ne-a dat întâiele informații mai ample asupra satului Valea Hoțului, unde mergea la târg cu zarzavaturi în "vremea bună". Gospodarii sunt înstăriți, mai toți moldoveni, iar satele se țin lanț pe valea aceea. După revoluție, spunea Terente Ivanov, mulți locuitori au plecat în alte sate și mai ales în jud. Berezovca. Mai multe nu știa.

Am plecat duminică la orele 7,00 spre Ananiev, o parte din drum conduși de un băiat al primarului. La ora 11 am sosit în Ananiev, unde l-am găsit pe d-l Nicolae Ganea, șeful inventarierii. I-am dat scrisoarea și lămuririle.

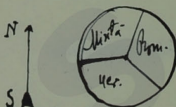
Iată informațiile obținute dela el privitoare la satul Valea Hoțului :

1) Total locuitori : 8.700

Români : 5.936

2) Colhozuri : 18 - înzestrate cu 18 combainuri mici și 8 combainuri mari. Nu sunt sovhozuri. În tot jud. au fost numai 5 sovhozuri.

3) Satul se întinde pe 16 km, împărțit în 3 centre, denumite oficial : I. suburbia românească II. suburbia ucrainiană și III. suburbia ucrainiană, deși sunt mai mulți români.

4) Depărtare față de Ananiev : 25 km. E străbutut de șoseaua Balta-Ananiev-Odessa.

5) Târg săptămânal : Duminecă. Sursă de aprovizionare cu alimente pentru Odessa și Ananiev.

6) Are spital și farmacie. E sediul raionului Valea Hoțului.

7) Oamenii sunt primitivi și știu aproape toți moldovenește.

Dacă nu ne convine acest sat, d-l Ganea ne-a recomandat altul : Hencdrabura, 5 km. S Ananiev, 95% românesc și întins de-a lungul drumului 16 km. Aproximarea de oraș, precum și sărăcia satului, ne-a făcut să plecăm la Valea Hoțului.

Am stabilit cu D-l. Nicolae Ganea cele ce urmează :

La sosirea mașinilor noastre din Valea Hoțului, va pleca spre Kantacuzinca și mașina lui pentru transportarea a 3 oameni și 2 lăzi, rămânând Berezovcâi 3 oameni și 1 ladă, pentru Marți 13 cr. El nădărdia în sosirea a 200 l. benzină dela Balta, în care scop a trimis o căruță încă de Sâmbătă dim. 10 cr.

Orice administrație trebuie să corespundă nevoilor și structurii specifice a Statului. Statul Sovietic, condus de clasa muncitoare, propovăduia socializarea economiei și democratizarea politică cât mai largă, în scopul ridicării standardului de viață, nivelul cultural și sanitar al maselor populare. O cât mai largă propagandă de stat au difuzat aceste scopuri și probleme politice-economice în toate straturile societății și pe toată întinderea teritoriului statului, ceea ce însemna o angajare publică a conducătorilor pe acest drum, iar realizarea era o chestiune de viață a întregului regim. Natural că și administrația depindea de aceste date ale Statului nou. Probleme generale de administrație, ca școala, sănătatea, economia colectivă, drumuri, chestiune de stare civilă și identificare a persoanelor, contribuțiile către Stat - impozitele - taxe, ordinea publică - observarea legilor, etc. - trebuiau soluționate conform spiritului nou al Statului.

În același timp, înăbușirea acestei administrații cerea un maximum de competență și rationalizare, ceea ce implica rapiditatea și simplitate în soluționarea tuturor chestiunilor ce interesa pe cetățeni.

Un al treilea element important al oricărei administrații era chestiunea mijloacelor materiale - banii - pentru realizarea scopurilor propuse. Aceștia trebuiau să fie la dispoziție atunci când era nevoie, cu minimum de formalități pentru obținerea lor.

1. Structura administrativă. De unde în celelalte țări se discuta între centralizare și descentralizare, aci, dela început s'a susținut sistemul descentralizator. S'a eliminat sistemul centralizator, fiind contrar ideologiei lor politice, care (proclama) conținea o largă participare a maselor la conducerea treburilor publice, apoi, centralizarea însemna, după experiența altor state, o permanentă neglijare a intereselor și nevoilor locale.

În privința descentralizării, de unde în celelalte țări se desbătea între regiune, județ și comună, în Rusia Sovietică s'a ales ca o unitate administrativă intermediară acestora, raionul, cu o populație medie de 20.000 locuitori - și cu un teritoriu cu o întindere, dela o extremitate la alta, de 30 km. Acesta era potrivit pentru o seamă de motive.

337 9
336

Sunt o serie de probleme ce depășesc posibilitățile de realizare ale unui sat, exemplu : drumuri, școli, sănătate, zootehnie, agricultură, etc. Numai raionul le poate înfăptui, atât sub raport financiar, cât și al competenței, fiindcă nu se poate contesta, este nevoie și de specialiști, de tehnicieni, cum ar fi : medicul uman, medicul veterinar, agronomul, etc., care cel puțin la început, nu pot fi în fiecare sat. Oamenii competenți, peste mai multe șate, peste un raion, era o soluție bună. Dacă s'ar fi adaptat o unitate administrativă mai mare, cum este județul (districtul) începeau dificultățile, fiindcă nu ajungeau nici oamenii pregătiți și nici controlul nu era sigur.

Natural că raionul nu este o unitate administrativă completă independentă și unică. Unitatea superioară era oblastea sau regiunea, iar în jos, subordonată raionului, era satul. De la una la alta era control și drept de revizuire și anulare a oricăror decizii. Cu toate acestea, raionul era un centru de administrație real și bine conturat.

2. Organele administrative. Modelul de organizare și administrare a raionului a fost însuși Statul Sovietic. Din acest punct de vedere, de la sat - până la Uniunea Sovietică, prin raion, oblasti, republică independentă - se realiza o structură administrativă identică, simetrică. Se găseau peste tot aceleași organe de conducere și control, ca și în Uniune. Raionul avea un organ legislativ 1) sovietul raionului (raisoviet) forul superior al unității administrative, asemănător Sov. Suprem din Stat 2) Direcțiile raionale (un fel de inspectorate ale noastre (școlar, agricol, bancă, pensii, comerț, etc.), asemănătoare comisariatelor din centru și 3) Partidul comunist.

a) Sovietul raionului era format din 25 deputați ai "norodului", aleși de popor, pe timp de 2 ani, după prevederile ultimei constituții (1936). Odată aleși cei 25 deputați, se întruneau și se alegeau din mijlocul lor președintele (prezidatele) vice-președintele și secretarul (piser).

În același timp se alcătuește comitetul executiv al raionului, alcătuit din : președinte, vice-președinte și secretar.

Alegerea deputaților la raion se făceau de jos în sus. Fiecare sat, după ce alegea pe deputații satului, pentru Sovietul satului, alegea și delegații pentru raion. Aceștia se întruneau, la sediul raionului și alegeau pe cei 25-30 deputați raionali.

Sovietul se întrunea tot la două luni.

În lipsă, conducea Comitetul Exclusiv și prezidium.

Totodată se alcătuiau secțiile Sovietului raionului, după domeniul de activitate :

1. Agricolă
2. Învățământ public

10
338
337

3. Comerț interior
4. Sănătate
5. Ocrotiri sociale
6. Drumuri
7. Industrie locală
8. Comune
9. Comisia planurilor
10. Pregătirea producției
11. Cadrele

b) Direcțiunile tehnice ale raionului. Oblastea avea dreptul și îndatorirea, în același timp, de a forma direcțiunile raionale, adică primirea funcționarilor și tehnicienilor specializați a Corpului funcționaresc permanent și executiv, pentru fiecare domeniu de activitate mai important. Aci intervenea problema oamenilor competenți. Căci, o agricultură raționalizată nu se putea face fără agronomi, zootehnicieni, școala, fără profesori și învățători pregătiți, sănătate fără medici organizatori și finanțe fără contabili și oameni specializați - cooperative fără tehnicieni și specialiști în materie, etc. Așa apare inspectoratul școlar al raionului, inspectoratul agricol (raisemodel), direcția financiară și bancară, direcția ordinii publice (N.K.W.D.) și procuratura, instanța de judecată, asigurări, ocrotiri sociale, presă, statistică, etc. Toate acestea erau conduse de către un șef special pregătit, ajutat de funcționari permanenți și executanți.

c) În al treilea rând în ordinea administrativă - neoficială a raionului, venea partidul comunist din raion, care, atât prin comitetul lui executiv (raiparcom), cât și prin membrii lui - partizanii - veghea și îndruma mereu bunul mers al raionului. Partidul care era în primul rând, factor politic și organizator, ajuta și îndruma permanent conducerea administrativă a raionului.

Ierarhia, între formațiunile sovietului raionului era : adunarea sovietului tuturor deputaților, era putea supremă, cu mențiunea că trebuia să observe legile Uniunii Sovietice, ale Republicii Ucrainene și Republicii Moldovenești. Comitetul executiv era subordonat Sovietului raional, iar secțiile sovietului raional erau subordonate atât Comitetului executiv, cât și Sovietului. Desigur, Sovietul Regional, cât și Comitetul executiv al Sovietului regional puteau să anuleze orice hotărâre a raionului.

Structura administrației satului. Satul, ultima unitate în raion posedă o structură administrativă similară cu a raionului, în măsura în care se poate. Așa, există un corp deliberativ - legislativ, sovietul satului (selosoviet), format din 18-20 membri, după întinderea și numărul

338
338
338

locuitorilor în comună. Odată ales, acest soviet se constituia, iar președintele, vice-președintele și secretar - care forma și comitetul executiv al sovietului sătesc. Se formau și secțiile, atâtea de câte e nevoie în sat - în general, sanitară, școlară, agricolă, ordinea publică, comercială, etc.

Ca reprezentanți ai direcțiilor tehnice, acestea sunt limitate în sat. Găsim, medic, agronom, veterinar, zootehnician, financiar (perceptor) polițist, conducătorul școlii, etc.)

Partidul politic, la fel, aici avea organizația sa. Acolo unde nu se putea, exista cel puțin câte un partizan, prin care partidul din raion se manifesta.

Președintele sovietului sătesc era șeful administrației din sat. El împreună cu tot comitetul executiv, în lipsa întregului soviet, rezolva toate problemele locale.

3. Cum funcționa sistemul administrativ sovietic.

Am văzut care era structura, adică organele administrative ale unității respective, raionul și satul. Deși sunt multe și s'ar părea că se poate foarte ușor naște confuzia, totuși mecanismul de funcționare era destul de unitar, autoritar și eficient.

Autoritatea superioară o avea sovietul dep. raionului, reprezentanții poporului din raion, deci puterea legislativă, am spune în termeni cunoscuți. (Președintele sov. raionului, era șeful administrației) iar comitetul executiv, cât și prezidium erau subunități ale sovietului din raion, care conduceau în lipsa sovietului, cât și direcțiunile raionale erau subordonate - atât sovietului întreg, cât și comitetului executiv.

a) Sovietul întreg, cât și prezidium sau comitetul executiv luau hotărâri, deciziuni care deveneau obligatorii din momentul în care s'a votat. Problema bugetului raionului, pregătirea și prezentarea planurilor în orice domeniu - școala - agricultură, sănătate, ca și toate problemele care interesau raionul se discutau și se examinau de sovietul deputaților din raion. Desigur, se observau legile Uniunii, Republicii Ucr. și a celei Moldovenești. Apoi, toate problemele ce veneau la sovietul raionului treceau, în prealabil sau când era nevoie, pe la tehnicienii și specialiștii direcțiilor din raion. O problemă financiară era pregătită împreună cu șeful financiar al raionului, una de școală sau agricultură, văzută de inspectorul școlar sau agronom. În Soviet, de multe ori, prin mijlocirea deputatului, se ridica necesitatea unei măsuri, care, apoi, se examina și de specialist și de soviet, iar la urmă se vota. Mai interesant și original devine acest sistem și prin faptul că aceste deciziuni se luau și cu concursul partidului, care, era adevăratul "spiritus rector" al

339
344 4

întregii vieți politice și administrative a raionului. El observa oportunitatea politică a unei măsuri, fiindcă era și în măsură să facă aceasta - dată fiind pregătirea specială a membrilor săi, și fiindcă avea toate căile de a influența sovietul. Partidul se bucura de o mare autoritate morală - cât și materială - și totdeauna era consultat. Mai mult, avea grijă ca la alegeri să-și pună candidații, așa că, chiar în soviete și în direcțiuni avea membrii săi, cu care erau mereu în contact și schimb de vederi. Acolo unde nu avea, își trimitea "observatori" care raportau de situația respectivă.

În urma acestei colaborări între sovietul raionului, direcțiunile tehnice și partid - măsurile și hotărârile ce se luau era destul de studiate și adoptate nevoilor locale. Deputații, cari veneau din satele raionului, colhoznici - bărbați sau femei - precedinți de colhoz sau vâcari la colhoz - aveau exemple suficiente - învățătorii sau agronomii etc. erau expresia necesităților locale. (Se avea grijă să fie cei mai buni). Partidul, care nu primea în sânul său un membru bun decât după ce și-a făcut stagiul și pregătirea într'un "seminar", avea toate posibilitățile ca să-și spună un cuvânt autorizat la orice hotărâre care se lua.

4) Executarea măsurilor administrative

Administrația locală urma nu numai hotărârile sovietului raional, ci și ordinele și indicațiile forurilor administrative superioare : sovietul și comitetul executiv al regiunii republicii sau chiar Uniunii. Executarea tuturor măsurilor organelor locale sau superioare o făceau direcțiunile tehnice respective, care, pe lângă funcțiunea de autoritate tehnică era și una executivă. O lege școlară sau a drumurilor o puneau în aplicare inspectoratele școlare sau direcțiunea drumurilor, cari la urmă le transmitea școlilor sau sovietelor sătești pentru ultima executare. Și aci era o colaborare între direcțiuni, soviet și partid, care era în permanent contact, atât în comuna reședință de raion, cât și în sate. Se da o mare atenție din partea tuturor autorităților locale ca orice lege sau măsură luată să fie executată cât mai integral. Am putea spune că era o caracteristică fundamentală a administrației sovietice, tendința de a face din legi, realități și fapte. Control și inspecții multiple urmăreau realizarea lor. Pedepse și largi publicațiuni urmăreau realizarea lor. Pedepse și largi publicațiuni urmau pentru cei ce nu se conformau. Din acest punct de vedere, secțiunile sovietului raional, pe lângă colaborarea competentă la pregătirea hotărârilor în ședința sovietului, funcțiunea lor principală era de a observa executarea măsurilor, fiecare în domeniul său. Cel dela secția de drumuri, inspecta obligatoriu sectorul lui de activitate și era obligat să facă raport lunar despre situația reală. Cel dela finanțe, sănătate ori secția agricolă, la fel.

Partidul, prin toate mijloacele care-i erau la dispoziție, urmărea

340 413
341

cu fanatism, difuzarea legilor și măsurilor luate, dar mai ales punerea lor în practică. Se făcea o adevărată "mobilizare generală" a consomolilor, a partizanilor, a învățătorilor care explicau și difuzau legile, planurile și necesitatea împlinirii lor. În timpul muncilor de câmp, la ora mesei, aceștia făceau adunări și lămurau problemele de interes general. Mulțimea gazetelor, dar mai ales gazeta locală - fiecare raion avea o gazetă - da o largă publicitate tuturor problemelor și soluțiilor luate, așa că masele "narodnice" luau cunoștință de ele și, indirect, presau la executarea lor. Mai mult, orice abatere sau tergiversare se publica imediat în această gazetă locală, cu indicația vinovatului. Pedepsele pentru neglijență în chestiunile "colective" era cele mai multe, unde sub titlul de sabotaj intrau toate abaterile și neexecutarea la timp și integral a legilor și hotărârilor luate. Se pare că toate excesele și greutățile de viață din timpul regimului sovietic proveneau din fanatismul conducătorilor de a înscăuna, într-o țară întinsă și agrară, domnia ordinii și a legii sovietice.

5. Finantarea administrației sovietice.

Firește că, atât descentralizarea, structura și modul de legiferare locală, cât și împlinirea acestora, depind de mijloacele materiale, de finanțe. Fără acestea, toate rămân simple teorii, desiderate. Se pare că regimul sovietic a rezolvat aproape reușit și acest aspect.

Din acest punct de vedere, raionul devenea unitatea financiară principală. Satul, în mod concret, nu mai mănuește bani, nu mai are un serviciu de casierie, etc. ci devine creditorul raionului. Însă asta nu înseamnă că fiecare sat primea în mod egal bani de la raion sau după necesități, ci în măsura contribuției. Într-adevăr în regimul sovietic se plăteau impozite, pentru venituri, casă, cultură, asigurări, etc. (Se caracterizează această politică financiară prin aceea că, impozitele sunt destul de reduse. Un funcționar - învățător - plătit lunar cu 900 ruble, toate impozitele se reduceau la 46 ruble - adică 5 %). Toate aceste impozite strânse dintr'un sat se depuneau la banca raionului - subordonată serviciului financiar. (Fiecare sat avea un cont propriu la bancă, unde vărsa și de unde ridica). Impozitele și toate veniturile prevăzute în bugetul comunal se vărsau aci. Tot de aci ridica atât cât avea prevăzut în buget. În general, statul reținea 25 % din impozitele, adunate într'un sat, restul se folosea de comună și care se pune la bancă, în contul dat. În felul acesta se realiza și o descentralizare financiară, fiindcă aproape toți banii din comună se întorceau tot la comună - fără a mai trece prin alte circuite, decât acela că se păstrau în banca raionului. Mai mult, dacă un sat își încheia bugetul cu deficit, primea de la stat - oblate, republici, acoperirea - sub formă de "dotație". Apoi comuna nu mai avea de administrat fonduri publice decât în mod transitoriu, cu ocazia facerii plăților.

391
317
310

6. Profilul moral al administrației sovietice.

Reușita unei bune legiferări administrative depinde, în mare măsură, pe lângă forțele de constrângere, de moralul celor chemați să o înfăptuiască.

Din acest punct de vedere se poate spune următoarele despre administrația sovietică :

a) Cei mai mulți conducători ai ei erau aleși, în sovietul raionalului, în sovietele sătești, etc. Șeful administrativ al raionului era un deputat, declarat președinte al sovietului raional. Nu era un funcționar de carieră și deci numit. Or, unul ales, în Rusia, este mai conștient, mai conștiințios și mai muncitor decât unul numit. Fiecare deputat era obligat, conform legii, ca din două în două luni, să raporteze alegătorilor despre activitatea lui, ceea ce era o permanentă constrângere la muncă. Orice neglijență, însemna publicitate la gazetă și revocare.

b) Fiecare funcționar trebuia să muncească 8 ore pe zi, chiar și ministrul sau rectorul universității, ceea ce însemna suficient timp ca să se rezolve toate problemele. "La Ruși, spunea cineva, se muncea nu se glumea". Sau : "cine nu muncește, nu mănâncă".

c) În general regimul sovietic reușise, prin măsuri drastice, să desființeze două delictе = furatul și bătaia. Mulți au apucat drumul Siberiei numai pentru o palmă sau furtul unei sume infime de bani. Se creia-se în conștiința publică, ideea că "un om care fură sau bate este un om de trei copeici". Se disprețuia un astfel de individ. Așa se explică faptul că, astăzi chiar, sunt foarte rare astfel de infracțiuni. Cu atât mai mult când era vorba de funcționar, care era de o moralitate și politeță remarcabilă. Toți aveau conștiința că ei trebuie să servească publicul și societatea, nu invers. Cel puțin așa vorbește poporul acum. Venalitate nu se pomenegte în administrația rusească. Probabil că influența și problema salarizării, unde cel mai mic funcționar plătit încasa minimum de 300 ruble.

d) În ultimii ani, moralul administrației sovietice câștigase, fiindcă generația tânără apăsătrunsă în toate locurile. Or, aceasta crescută și educată în spiritul nou, se identificase cu idealul sovietic socialist (Nu ne interesează că este bine sau rău, dar așa era situația). Mulți dintre ei erau comsomoli sau membrii ai partidului și erau chiar fanatici susținători ai regimului, și natural, că structura lor morală era destul de rezistentă deplasării sau tentațiilor materiale.

CANCEA IONRATIU :

Cu el și cu BETEA am fost însărcinat să îndeplinesc misiunea de la Caransebeș. Nu știu de cine am fost propuși.

Sub anumite pretexte s'a exchivat de a merge la Caransebeș, plecând la București.

OANCEA ION

76
343

RATIU :

344

Cu el și cu BETEA am fost însărcinat să îndeplinesc misiunea dela Caransebeș. Nu știu de cine am fost propuși.

Sunt anumite pretexte s'a exchivat de a merge la Caransebeș, plecând la București.

344.

Legendă

- prieteni f. buni
- prieteni buni
- cunoscuți de ref.
- cu cine a avut contact.

N O T A

Stând de vorbă cu tov. NICULESCU MUNTEANU ALEXANDRINA despre ce noutăți, cum mai vede pe mai marii săi, ne spune că pe MIRCEA BIJI îl vede mai abătut și ea pune această abatere pe faptul că APOLOZAN LUCIA ? nu vine la serviciu de mai multe zile și crede că aceasta ar putea fi arestată, iar el care era în strânse relații cu aceasta poate are motive să se teamă.

ss.C.LEONIDA

DECLARAȚIE

Subsemnata STEFANESCU MATILDA domiciliată în strada, Dr. Demos-
thene No. 29, declar următoarele: în primăvara anului 1948,
ANDRONESCU POMILIU fostul președinte al Sindicatului I.C.S. care
lucra atunci cu tov. MESINGER la C.G.M. întâlnit în cadrul Institutu-
lui mi-a spus, eu fiind în biroul Organizației de Partid, că C.G.M.
pregătește în curând o curățire a Institutului și că este vizat chiar
MIRCEA BIJI și tov. MIHOC, directorul general al Institutului și să
am puțină răbdare că vom afla și dece. Pe MIRCEA BIJI îl știam
numit atunci subdirector general de către Partid, am observat că nu
era prieten cu nici unul din bășii din Oficiu de Studii nici cu
KVELI, nici cu BETEA, nici cu RETEGAN și așlessem chiar dela el că
în discuțiile pe cari le avea cu GOLOPENTIA îl combătea adeseori.
Relațiile din afara Institutului ale familiei BIJI nu le cunoșteam
decât în legătură cu BUCUR-SCHIOFU, OANCEA și sora lui BIJI care
lucra atunci la *Unirea*, dar care astăzi lucrează la Ministerul de
Externe după spusele MARIEI BIJI. Sub pretextul unei lucrări m'am
dus la BIJI ca să-l descos întrebându-l ce crede despre bășii noștri
din Secție cărora am observat că nu le acordă atenție și dece. N'am
aflut nimic dela BIJI deoarece m'a motivat că nu are nici-o legă-
tură cu Oficiul de Studii, ocupându-se de statistica industrială
unde fusese numit din toamna anului 1947. Am mai încercat să stau
de vorbă cu BIJI deși îl știam foarte prudent și în acțiuni și în
vorbe. De două ori când am coborât în biroul lui BIJI l-am găsit în
tovărgia a doi foști legionari. Odată avea în vizită pe profesorul
HERSENI, de sociologie, iar altă dată pe un profesor ISAC DUMITRU
pe care-l știam dela Cluj. L-am întrebat de unde-l cunoște pe
profesorul ISAC DUMITRU și ce caută la el, știind că l-am întâlnit
pe acesta în timpul rebeliunii pe străzile Bucureștiului spunându-mi
că este numit de regin, profesor la un liceu militar. Am bănuț că
are sentimente legionare căci altfel nu-mi puteam explica încrederea
ce i-o acorda regimul legionar. I-am spus acestea lui BIJI, dar
BIJI mi-a spus că-l cunoaște de mult că este membru de Partid și că
trezând prin București - venit dela Cluj, a venit pur și simplu
să-l vadă. Am constatat mai târziu că BIJI MIRCEA își alesese ca

secretară în calitate de subdirector general o fată instruită și drăguță. Interesându-mă am aflat că secretara lui BIJI, Ina 348
Jenina fusese secretara unui vechi politician dela M.de Externe cu care lucrase aproape 7 ani, numai în țările din apus și fiind comprimată dela M.A.E. a fost angajată de Institut. Tovarâga 347
APOLOZAN aflând și ea acest lucru am hotărât ca să-i comunic lui BIJI că aceasta nu mai poate fi ținută la secretariatul lui neputând conta pe ea mai ales că secția statisticii industriale deține și date nepublicabile. Dela tov.APOLOZAN am aflat că MIRCEA BIJI i-a spus că interceptând o convorbire telefonică a auzit că este vorba de el și că este observat. După venirea tovarăgului MINOC la conducerea Institutului și mutându-ne în clădirea lydo secția statisticii industriale a luat o mai mare dezvoltare. MIRCEA BIJI a fost numit profesor universitar, eu am bănuț că a fost susținut de OANCEA pentru catedra universitară, luând ca asistent universitar pe TREBICI VLADIMIR, căruia îi dăduse posibilitatea aproape un an de zile, să învețe statistică sovietică industrială. Astăzi BIJI a devenit mai sigur pe el lucrând direct cu Comisia de Stat a Planificării cu tov.NAVODARU și chiar cu tov.ZEIGER și MIRON CONSTANTINESCU căruia i l-a recomandat pe TREBICI pentru a ține mai multe conferințe în cadrul Comisiei de Stat a Planificării. Știu acest lucru dela MARGARETA TREBICI care a afirmat că tov.MIRON CONSTANTINESCU chiar vroia să-l trimeată pe VLADIMIR TREBICI în U.R.S.S. dar n'a putut s'o facă aflând că nu este membru de Partid.

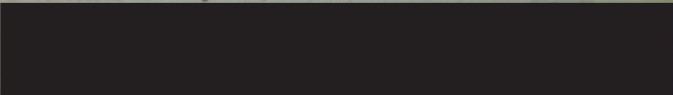
Din discuțiile cu MARIA BIJI am aflat că printre bunii lor prieteni cu cari se văd des este și familia Dr.EDUARD MEZINGESCU. Am căutat prin materialul referitor la problemele din U.R.S.S. adus și lucrat de echipa monografică dela Bug dar n'am găsit nici o lucrare semnată de BIJI.

ss.STEFANESCU MATILDA

7 Ianuarie 1950

DECLARAȚIE

Subsemnata STEFANESCU MATILDA, domiciliată în strada Dr. Demosthene No. 29 declar următoarele: îl cunosc pe MIRCEA BIJI din anul 1941 de când am intrat la Institutul Central de Statistică. Era recunoscut ca refugiat din Ardeal fost asistent la Facultatea de Filosofie din Cluj. Nu știu prin cine a fost repertizat la I.C.S.

că Levente stă adeseori de vorbă cu BIJI. Atitudinea lui BIJI era foarte rezervată - a lucrat în cadrul Oficiului de Studii și știu că a dondus în toamna anului 1943 o echipă de executanți la Cotroceni. După ce a fost arestat BIJI, a doua zi, ^{hărzu} după ce fusese căutat și LEVENTE la I.C.S., MARIA BIJI a venit la mine și mi-a spus că soțul ei este arestat. Cu echipa dela Bug a fost și BIJI dar a stat foarte puțin.

În timpul cât a fost arestat BIJI o colegă spunea că îl vede trecând cu un agent spre siguranță, prin fața casei ei, deci că nefiind ferecat, se bucura de un regim de favoare. După 23 August la întoarcerea lui BIJI în I.C.S. a fost tot timpul foarte rezervat. A început din nou să lucreze la Secția Oficiul de Studii să conducă subsecția învățământ. Am știut după 23 August dela LEVENTE că BIJI comisese acțiuni de trădare față de luptători democrați și că datorită lui au fost mai mulți tov. arestați. LEVENTE îmi spunea mereu, că BIJI a fost îmbrăcat de Partid, de sus până jos, și că mai poartă și după 23 August hainele cumpărate de Partid. Când am înființat celula la I.C.S. în 1945, CRISANTA DUMITRESCU care era secretarea celulei a încercat să-i dea lui BIJI sarcini în Sindicat dar BIJI nu a vrut să primească decât în urma avizului dat de C.C. dacă poate primi aceste sarcini sau nu. Adeseori după ce BIJI a fost numit secretar general am avut convorbiri cu el despre GOLOPENTIA spunându-mi că GOLOPENTIA după pătarea lui nu va deveni niciodată un marxist.

349
relații de strânsă prietenie au avut familia BIJI și au
și în prezent cu BUCUR SCHIOFU și cu OANCEA ION prin recomandăția
căruia BIJI a fost numit profesor universitar. Legături de
prietenie știu din spusele MARIEI BIJI că au cu EDUARD MEZINESCU.
BIJI avea o soră căsătorită care a lucrat la C.G.M. iar UNA la
Ministerul de Interne cu care sunt în relații. În calitatea lui
de conducător al Secției Statistice industriale lucrează direct
cu C.S.P.-ul. În primăvara anului 1948 a fost numit de către tov.
MIRON CONSTANTINESCU, împreună cu tov. APOIZAN redactori la revista
"Probleme Economice". Am constatat în cadrul Institutului o
prudență la BIJI ne vroid să ia nici-o măsură administrativă,
singur fără ca problema să nu fie discutată în colectiv. A ridicat
în muncă pe LILIANA RADULESCU (inginer) care i-a fost recomandată
prin Comisia de redresare Economică, pe TREBICI VLADIMIR, dându-i
acestuia la început să-i traducă din statistica Sovietică material
referitor la Statistica Industrială.

TREBICI a fost numit asistentul lui BIJI la Universitate,
recomandat de BIJI și numit de OANCEA.

ss. STEFANESCU M ATIIDA

15 Decembrie 1949

Biți

13

351

350

D E C L A R A T I E

Subsemnata STEFANESCU MATILDA domiciliată în Str. Dr. Demosthe-
ne No.29, declar următoarele : după arestarea lui BIJI și fuga
lui LEVENTE, MARIA BIJI mi-a spus că a cerut sprijinul lui MANUIA
pentru a interveni pe lângă Antonescu ca MIRCEA BIJI să nu fie
pedepsit. Că vorbind și de LEVENTE i-a spus că sunt logodnica lui.
M'a sfătuit să mă duc să cer și eu sprijinul lui MANUIA pentru
LEVENTE. M'am dus la MANUIA spunându-i că fiind interogată de un
agent mi s'a comunicat că LEVENTE ar avea o reclamație făcută
M.de Finanțe pentru că făcea afaceri cu evreii și de aceea a fost
căutat. MANUIA ca să mă liniștească a spus că se va cerceta și
dacă nu va fi vinovat nu i se va aplica nici-o pedeapsă - că chiar
el directorul Institutului a aflat că are fișe la Siguranță și asta
făcută în urma unei reclamații contra lui. M'a sfătuit să aștept,
că problema se va rezolva favorabil constatându-se că LEVENTE nu
este vinovat. Se spunea în I.C.S. atunci că MANUIA ar fi interve-
nit la Antonescu pentru băieți dar a fost refuzat.

ss.STEFANESCU MATILDA
16 Decembrie 1949

24 Dec. 1949 → Zădărnici il murea la mare.

→ Sonda (Golopent) ii murea pt. mare. Mare Zădărnici murea pt. mare. Mare Zădărnici murea pt. mare.

Sibiu 352

25 → Zădărnici ii murea respice pentru mare respice.

→ Cine a murea la mare de mare la el Zădărnici de mare?

352

Si pe ziua de 26 de la Zădărnici!

Contine = Contine!

Zădărnici murea din mare la mare. Si nu ii
mare mare, ci mare de mare.

Zădărnici murea Zădărnici!

Moldovea ii murea la mare.

Retegan

353

urcasi la Biji la multi ani.

352

Anul nou la Buna!

Biji are o ananta? Cincis te invitat de anul
nou, foarte plângator, el a refuzat.

~~Jonar Biji~~

1
anuarie

950

Nota informativă

Echipa ill. Biji Storoșnic.

553

Sosit în ziua de 23.X.1942 în satul Pleteni
Taslăc. Operația a durat până în 26.XI.1942.

Satul are primărie de care depind n. kato-
role Iovenco n. Grusa.

La ultimul recensământ german care a
avut loc la data de 6.I.1942, satul acesta
număra 1154 familii cu 4428 suflete
(dintre care moldoveni n. rom. 1066 suflete,
restul fiind arătat de neam ucrainean.
Situația corespunde foarte a lui orilor care de-
pășește de censură este următoarea: 148 familii
cu 587 suflete de neam ucrainean.

Din Pleteni Taslăc am recensat n. mol-
dovenii din satele apropiate: Sluitcha (rec.
german 3 suflete moldoveni); Tarapovka (rec. ger-
man n. un suflet moldovean); Novo Sluitcha (rec. ger-
man n. un suflet moldovean); Onikievo (rec. german
n. 2 suflete moldoveni); Novo Krasne (rec.
german n. un suflet moldovean).

În ziua de 26.XI.1942 ne-am deplasat în
Malaja Vîsca (rec. german arăta 2 suflete mold.).
Acolo am recensat satele: Polievka (rec.
german n. un suflet mold.); Iudovca (rec.
german 6 suflete mold.); Iovratca (rec. german
n. un suflet mold.); Itarui Iovca (rec. german
5 suflete mold.).

Rezultatul lucrărilor de identificare a
Românilor dela tot de Prug din Raionul Malaja
Vîsca, este următorul:

Formular Statistic

Familii românești: 1035
dintre care mixte 303
Total 1035

Sat român - sat străin: 183
Sat străin - sat român: 120
Suflete din familiile românești
total 3691

Prezenți - - - - - 3532
absenți - - - - - 159

Grad de înmânare.

Familii cu calificativul 01: 444
- " - " - " 02: 168
- " - " - " 03: 332
- " - " - " 04: 91

Avere actuală.

Cai - - - - - 4
Bovine - - - - - 471
Porci - - - - - 310

Avere dinainte de cucerire.

Pământ - - - - - 2103 ha.
Cai - - - - - 621
Bovine - - - - - 349

Amănunte se dau în Tabelul aci anexat. ²

Borderoul completat cu 1023 familii
care au primit pachetul.

Numărul membrilor --- 3659 ~~550~~

Cantități:

354

Zahăr - - - -	96 kgr.
Sapun - - - -	1023 kgr.
Sare - - - -	2046 kgr.
Tutun - - - -	5115 pachete
Chibrituri - - - -	10.230 cutii

Ne deplasăm în Racușul Bobrinet.

Echipa se află în posesia a 2 kgr. zahăr,
16 pachete tutun, 335 cutii chibrituri.
12 familii nu au primit pachetul
Malaja Visca, 4. XII. 1942

Delegatul echipei

Micașky

NOTA

Bij. M.

Dela supravegherea " BUIGAN ", individul care a mers în Str. Profesorilor No.12 este :

ITIGAN CONSTANTIN, fost director în I.C.S., născut la 31 August 1911 în Constanța, căsătorit cu CORABIA, născută la 27 Iulie 1920 în București, ambii de cetățenie română confesiune ortodoxă. Din căsătorie a rezultat copila MALINA, născută în 1943.

Domiciliază în Str. Profesorilor No.12 Et.I ap.1.=

Din cele culese despre ITIGAN CONSTANTIN reese că și-a început cariera ca funcționar contabil la Soc."Conjunctura Economică" înființată de VIRGIL MADGEARU prin 1935-36, iar după asasinarea acestuia desființându-se a trecut la I.C.S. unde a ajuns până la gradul de director și de circa una lună trecut la Comisia de Stat a Planificării la Oficiul Prețurilor.

Se menționează că postul acestuia după plecarea sa a fost ocupat de TREBICI VIADIMIR.

În Institut a avut totdeauna post numai la secția prețurilor unde devenise un expert, avansând până la gradul de director.

Acei ce-l cunosc spune că ITIGAN CONSTANTIN este un sclav al serviciului, un om extrem de muncitor, vine primul și pleacă ultimul dela serviciu, fiind foarte mult apreciat de către subalterni față de care are o atitudine tovarășească ajutându-i și sfătuindu-i în munca lor.

ITIGAN CONSTANTIN mai este cunoscut ca în urma muncii depusă în decursul activității sale profesionale, astăzi este o fire slăbită și bolnăvicioasă.

De câteva zile este bolnav în casă de pojar, luat dela copii săi.

ITIGAN CONSTANTIN este bun prieten cu următorii cu care vorbește per tu, cunoscuți din timpul activității sale profesionale:

Tov.GOGU RADULESCU Ministru Adjunct, NAVODARU dela Comisia de Stat a planificării, GHEORGHE ITIGAN dela I.C.S., BOSCH DUMITRU consilier la Secția de mașini a I.C.S.-ului, MEAZINCOV VANEA Subdirector General la I.C.S. Vama Poștei, MEAZINCOV IGOR, Director la I.C.S., ROMAN CRESIM fost la

Statistică și apoi trecut la Min.Industria și ¹⁶TREBICI VLADIMIR.

Mai este bine cu Dr.RACOVITĂ și BIJI din I.C.S.

În trecut a fost în bune raporturi cu conducerea ~~357~~ -
ului ca SABIN MANUIIA și alții.

La domiciliul său este cunoscut ca un om extrem de retras,
nu face și nu primește vizite, are o atitudine corectă și nu-și
manifestă sentimente politice.

Din referințele culese dela tov.FLOREA CONSTANTIN din
I.C.S. cu care lucrează din 1940 reese că ITIGAN CONSTANTIN prin
anii 1941-1942 împreună cu tov.GOGU RADULESCU, NAVODARU și alții
își manifestau neîncrederea în victoriile armatelor germane din
acele timpuri și vedeau până la urmă învingerea lor, dar totuși
după 23 August 1944 a stat în rezervă fără a duce o activitate
politică, fără a se documentar și doar în ultimul an a început să
cetească unele cărți ideologice.

Față de funcționarii mărunți și de cei veniți din câmpul
muncii are o atitudine de ajutor și sfătuitor privind acțiunile
sale prin prizmă politică. Din punct de vedere profesional foarte
muncitor și corect.

Din punct de vedere politic întotdeauna a arătat apropiere
față de membrii de partid și-l credea apropiat actualului regim
din țara noastră.

Aceleași referințe le dă și tov.COSTEL DUMITRESCU dela
registratura I.C.S. și tovarăsa SIMIONESCU dela cadrele I.C.S.-ului
cu deosebirea că aceasta din urmă arătând prietenia acestuia cu
vechea conducere a I.C.S.-ului, nu pune bază pe el din punct de
vedere politic.

SOTIA lui ITIGAN CONSTANTIN este tot funcționară a I.C.S.-
ului și de scurt timp fiind bolnavă de plămâni se găsește în
concediu.

Din punct de vedere politic ITIGAN CONSTANTIN nu este
membru de partid, nu a făcut greutăți organizației din instituție
a ajutat și ajută pe membrii de partid cu sfaturile sale, dar
faptul că nu a făcut gesturi de apropiere după 23 August 1944
și a stat în rezervă, cât și apropierea sa față de vechea conduce-
re a I.C.S.-ului ar putea să fie privit cu neîncredere din punct
de vedere al sincerității sale.

ss.C.LEONIDA

19
11 Noembrie 1949

358

357

N O T A

Supravegherea lui "BUICAN"

Postul se înființează la ora 6,20

La ora 6,40, BUICAN și soția sa pleacă de acasă cu Auto 7999 B., și vin la serviciu, intră la ora 6,50.=

La ora 10, BUICAN pleacă de aci cu Auto și merge la Facultatea de Drept din Bdul.6 Martie, intră la ora 10,10.=

La ora 12, BUICAN pleacă de aci cu Auto, și revine la serviciu, intră la ora 12,10.=

La ora 14,20, BUICAN și soția sa pleacă de aci cu Auto și revin acasă, intră la ora 14,30.=

La ora 16,30 vine Auto 7999 B., cu un individ care așteaptă în fața porții, iar după 5 minute, BUICAN și soția sa ieșesc de acasă, se urcă în Auto și împreună merg la serviciu unde BUICAN și soția sa coboară, iar individul continuă drumul cu Auto, până la Facultatea de Drept, unde rămâne.

Individul are următoarele semnalmente: Etate 38-42 ani, statură potrivită, blond la față, bine legat la corp.

La ora 21,45, BUICAN pleacă dela serviciu cu Auto, și revine acasă, intră la ora 21,55.=

Până la ora 22,10 când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 84.=

Auto

6938

H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru

ss.Gh.Tutuc

ss.L.Lovinescu

ss.M.Nemes

N O T A

358

Supravegherea lui "BUICAN"Postul se înființează la ora 6,30

La ora 6,40, BUICAN și soția sa, pleacă de acasă cu Auto 7999 B., și vine la serviciu, intră la ora 6,50.=

La ora 14,10, BUICAN și soția sa, pleacă de la serviciu cu Auto și revin acasă, intră la ora 14,25.=

La ora 17, BUICAN pleacă de acasă, ia tramvaiul 20 din stația Bufet, coboară la stația Scala și intră la serviciu.

La ora 17,30, BUICAN pleacă de aci, și merge la Magazinul de articole Orientale din GențMagheru No.2 de unde face cumpărături.

După 5 minute, BUICAN pleacă de aci și pe jos merge în Str. Splaiul Unirii No.28 la Institutul Central de Statistică, intră la ora 18.=

La ora 20,15, BUICAN pleacă de aci cu Auto 7999 B., și revine la serviciu, intră la ora 20,25.=

La ora 21,30, BUICAN împreună cu individul din Str. Profesori-lor No.12, pleacă cu Auto 7999, merg la BUICAN acasă, unde BUICAN coboară și rămâne acasă, iar individul continuă drumul cu Auto mergând acasă.

Până la ora 22, când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltuelile de supraveghere lei 284.=

Auto

6938

H.Vrânceanu

ss.I.Croitoru

ss.L.Lovinescu

ss.M.Nemes

9 Noembrie 1949

360

N O T A

359

Supraveghearea lui "BUICAN"

Postul se înființează la ora 6.=

La ora 6,45, BUICAN și soția sa, iese de acasă, și cu Auto 7999 B., vin la serviciu, intră la ora 6.55.=

La ora 14,10, BUICAN și soția sa, pleacă de aci cu Auto și merg acasă, intră la ora 14,20.=

La ora 16,35, BUICAN pleacă de acasă cu Auto și merge la Facultatea de Drept, din Bdul.6 Martie, intră la ora 17.=

La ora 18, BUICAN pleacă de aci cu Auto și merge la Bufetul No.5 din Str.Gen.Magheru unde servește o gustare.

După 10 minute pleacă de aci și revine la serviciu, intră la ora 18,20.=

La ora 21,50, BUICAN pleacă de la serviciu cu Auto și revine acasă, intră la ora 22.

Până la ora 22,15, când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 84.

Auto

6938

H.VRANCEANU

ss.I.CROITORU

ss.GH.TUTUC

ss.L.LOVINESCU

ss.M.NEMES

10 Nov.

72723

~~Cherem~~ Cherem

un bărbat

- Alina S. 15-41

- Da

- Toți băieții de născut care se spun o puritate de

est. Cherem

o femeie înțeleasă de Rozu. Nu-i acasă

est. Cherem

un bărbat înțeleasă de Miron. I se răspunde

că-i greșit

11 Nov.

convorbire în maghiară (dona fenei)

Cherem 73917

dona fenei

- Tanti heli (Paula o singură) 16-18 mi fieri adiere

d-lui Anghel Văducel nu-l are

- A pierdut numai un 1000-1000

- 7 mi heli pe o adiere de la seară

neam 10 mi 1000 un serv. 40

(cred că e fetea lui B. 11)

Cherem 43244

Toți ce înțeleși de Nica al ei

Nica vine la apăsare în vâde (ce poartă)

Motivarea că-l gădărește greșit

Spune că e singur și nu-l dăruie pe ea

Cherem 45416

Rozu înțeleși pe "conțin" dăruie sau nece de

convorbire în maghiară (Rozu cu un bărbat)

convorbire în maghiară (Rozu cu o femeie)

est. Cherem

Mariusă vorbește cu o femeie. Aceste înțeleși
dăruie are un bărbat și o femeie.

2
T-1 de pe Biji la telefon. Femeia îl indică din
acela care a interzis facultății, o poate vedea
Cunoscând ea în involuți în această situație
Biji îi spune că se poate.

362

Cheamă 41137

0 femei indicate de baby. Nu-i scos

361

12. Nov.

Este chemat:
gusesti

Cheamă 71506

Paula indicată de Nica. Se face fo cu nu lăgărat
"Ce în seamănă este" Se face fo în cetățenie
"Să Nu-mi dai lecii. Am terminat"

Cheamă 43244

Tot Paula indicată de unora înabit
ii spune că nu-i în București

Cheamă 31508

Paula indicată de baby. Nu-i acasă
și de o adresă Sft. Iliețanu 37

Cheamă 13093

Tot ea (care are alți bebi)
indicată de Aurel. I se spune că are
e Filatura de gunzar

Cheamă 04

Paula vine să telefoneze în propriu
I se răspunde să facă 09

Cheamă 09. Vine să vorbească (cu Paula
Varșovia) cu prietela Trifanescu din București. Carol 56

Cheamă 09

Paula spune că nu se mai descurcă cu
fuzul și a venit "tocmai acum" areva deoseb.

363

~~Cheamă 09~~

Cheamă 09

Paula spune din nou că nu se mai des-
leg. cu fuzul

362

Cheamă 09

Paula spune de câteva ori "Ala" apoi
închide

Este chemat

Jane fere, convinsă în neghine

Cheamă 42672

Maria vorbește cu o faclă după oprit, răs-
ăi Anel

Cheamă 42672

vorbește de data aceasta cu un bărbat

(bărbat furec) care spune că el se duce la Universit.

2. Deci în parte veni la ei

Cheamă 62354

Bibi îi spune să se țele că în seara
asta are treabă, vine mai târziu

B/x/9/9

Este chemat

Chelul (vidican) vorbește cu Bibi

Este vorba de angajare, unii sefer local

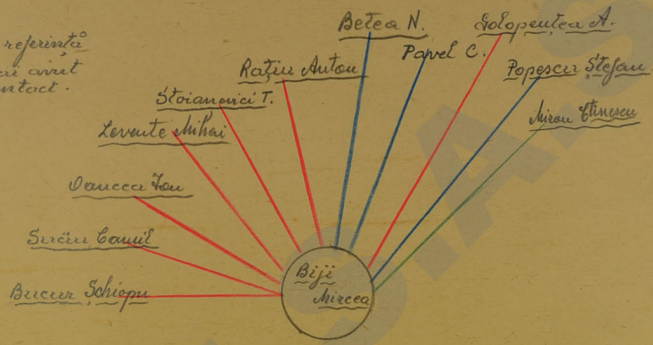
El interzice dacă s. p. m. t. locuitor (murd)

Legenda

364

363

- priceni f. bun
- " — bun
- cine poate da referință
- cu cine a mai avut contact.

29

BIJI MIRCEA

364 365

RATIU :

A fost prima mea legătură pe linie de partid. L-am cunoscut la Floești la Școala Militară în 1939-40. Nu mi-a spus niciodată că este membru de Partid. El mi-a spus că caută o locuință (o cameră) unde să se poată ține unele gedințe secrete. Natural, mi-am dat seama că este vorba de gedințe de Partid. Am găsit-o în Str. Cazărnei 93 sau 83. Prii el primii bani pentru plata chiriei. Plecarea mea din București în Transnistria a determinat renunțarea la această locuință după aproape 2 luni. În această casă venea BIJI, STOIANOVICI și încă câțiva studenți. Mi-au fost prezentați pe nume conspirativ. Sedințele le conducea BIJI sau STOIANOVICI.

După 23 August, mi-a spus LEVENTE, că BIJI ar fi fost trădătorul în procesul RĂCOACA.

Odată întâlnindu-mă cu BIJI la Statistică după 23 August am făcut aluzie la proces, voind să văd dacă LEVENTE a avut sau nu dreptate. Spre surprinderea mea mi-a spus că într'adevăr este vinovat.

1
Noenb.

O convorbire încheie bărbat
 Număr gresit cerut
 'Telefon' întreabă dacă are
 aparatul stucăt

heute

Ja
Ja-mi te rog pe Speranta 365Ja
Pauses

Ja
Speranta? Spune că n'a vorbit
 Cu femeie 'ce' și nu o'ie nimic.
 Hai decă? Uite io 'adhere care
 fi-o dau eu:

- Stă să caute un creion
- Suiet
- A profesor Holben Emil st.
 Octavian 9. Pe lângă 'hematie'
 Ramona 1. Sine în numărul de
 telefon 35815. Ca să se înțeleagă
 sine. Anu'le Leu'le, și spre la Rosa

Are: ~~ce se face~~ gîtiți să dea adresă
femeii: aceluia să se ducă. 357

— Da, da.

— Să se ducă cu o cotizație d. profesor.

— Stați cu încredere să vă vorbim d. mare.

Vorbeste „d. mare”

— Alo! Marioaro! 366

— Da

— Eu dîncare plus acasă.

— Dîncare? La ce ai tele?

— Cu acceleratul. La 7. Trebuie să
mă duc să iau o pîcîșă de la camă
ca să mă pot scara numai pe contact.
Așa că eu mă duc în după 7 Noembrie
vîră îndărăt.

— Să vedem dacă se poate face.
Pentru că viața se înțelege.
Să nu morim.

Convorbere între două femei!

- Alo! Lenuta?

- Da

- Lenuta se scot copitul afara. Sa-i dai
pentelonasii de lana. Sa-i gimbri maro oare

- Da coniti

- Ximica non?

- Ximica!

Le face Mihut!

- Le se face! I-am ras jocosile... se joaca

- Ia! Sa-i scoti afara!

- Se da, si in mana

- Alo! Tata! (o voce de femeie)

- Ia.

- Nu pot sa mai viu acuma

Bine!

- Trebuie sa dau ceva gata pina la 5

368

3

- Bine!
- Va să zici că te place din nou? ~~369~~
- Da
- Te văd uită ce te rog. Când vii să-mi aduci lista nouă.
- Numai dacă o găș
- Știi, orice sunt și xunpe și pioștii
- Oi încearcă
- Să-luăm numele n... călătorii bune.
- Bine... servus
- Să-mi mîșe
- accent ardelenes

- Alo! Casa lui Jiji? (un bărbat)
- Da! Aici e domnul?
- Măcar n'a venit? Aici e cumnatul lui!
- N'a venit.
- Asu-lte, n'e plecat totu rîndu!
- Nu n'a plecat!

- Când gleaur
- Mi se pare că după mare? 3711
- Da? Da dă-mi-l puțin la telefon!
- Pe "d. mare"!
- Da!

Pauses:

- "d. mare":
- Alo? Cine e? 369
- Are!
- Ce faci?
- Am terminat prima a exameni
- Apoi discutiți mă ocazi.
- Sta.
- Mă duc să aduc un act și apoi vin.
- Trebuie să terminăm chestiunea asta.
- The!
- Servus
- Servus.
- Robert ardeleanu!

370

- Alo! Leutai! (o voce de bărbat)
- Ia!
- A pleat d-ne!
- Ia!
- Se mult!
- Le 7 fire ecce
- Nă lăsat cerea unse
- Nu
- Aha

Numeră gresit cerut de cinste

O voce de femeie (probabil d-n = Bji)
 îi spune, Leutai! ce ră-i facă de
 mîncare lui Mihai (Odrasla c.)

29 - 16.03

29-30-31
Oct.

este chemat.

Conversatie intre

un bărbat și o femeie.

fiul lui 3.

Mica este acasă după mănă?

Cine întrebă

Tata

Tata? Păi e acasă dar e în vizion de 6/4. m

Mihail incolo

Ți pot, cum nu

le ce are

Mășină se scute. Mica

vine în Mica?

Da.

El este atunci Vlastepin

Da de ce întrebă în de Mica

Nu ~~este~~ ^{este} ea însă. ea vine și nu vă vede întelepe

Servus

Servus dragă

B. Chiamă 24479 - ora 18.09

Cine-i acolo

Mica? Rose

A! Rose! ce faci Rose?

ce faci Mășină bine. Dos.

Conversatie intre 3

și potabil o femeie de

Servus. (vorbește repetat)

F! Nu prea bine.

Da? Rău?

Da? E rău în pat

Servus? De vînt

de vînt 5-6 zile

ce faci Mășină

Mășină bine

Vine, parca

An nu vine

Vara

Servus

repetare vorbă

D'voic de fmeé chens 2.20.81 la ore 18^h 10 373²⁶

- Mîr? — (Răspunde alto fmeé)
- Da!
- Ce faci dîr? Zure mare
- Multumesc bîr. Ce faci contî?
- Ia unde ești. S. unde așă pîr?

372

- Paucă - Alo? - Alo?
- Ce faci Roză
- Sîm mîmîk contî
- Tot de-a pîrîm sî VII pe la mîr
- Am sî nu sîptîmîr vîrîrîr contî
- Ai mai pîrîr ceva de la contî Paucă
- K'âm mai pîrîr mîr
- Mîr contî Tony? II
- Nu e. Nu sîm Fîr! Dar Fîr pîrîr așă
- Unde (ce mîr)
- La Cluj
- La Cluj
- Ia este așă profesor. Profesor sî le opîr
- Așă. Vîr Roză... sî VII sîptîmîr vîrîrîr
- La am sî sî opîr ceva. Sî... am multe de
- pîr... Nu pot sî sî opîr la tele fîr
- Vîr contî da!
- Sî VII... sî am sî sî opîr multe
- Ia contî ~~de~~ intî sî dîr mîr

3

~~37~~
~~34~~
34

373

(Voxante in genere de lingua
"Vente". Apoi tancz

Fete de Saint Laurent 19. 18

O voce ~~de fuma~~ de copil:
... de la borm în vic în culaj. Ploua are de mult

Unde 2 plecat? De ce promisi 2 pleaci.

Seivus

Servus

30 X

Chemis 42672 la ore 11.09

- 199!

- Vichy?

- Gine vine
- La ce ora măncați voi
- La ... 2, 200 ... pe un telefon lui Lola și
- Puneți și țigări pe la tine și veniți împreună
- Gine
- Numai ci Mo se am. Cine știe ce păsăre!
- Și ști!
- Mare dragă
- Stăguri o săți dau chiar scumpe și câtege toate
- Cu Duin
- Gine dragă Atunci îi telefonat lui Mo
- Vădă să venim împreună
- Gine
- Servus
- Servus

Probabil o convorbire între doi tineri

La ora 12.50 f. este chemată Răspunde o femeie:

- Alo!
- Dați-mi vă rog pe Vichy
- Da. (îl strigă: Vichy!) tare. Nu-i acasă
- Nu-i acasă?
- Nu, nu.

La ora 18.24, f. chemă. 40841. Răspunde o femeie:

- Alo!
- Dați-mi vă rog pe Lili (voce de ~~ferre~~)
- Da!
- Pauză -
- Da?
- Lili? Aici... (nu se distinge) Sună Sora

- A? bună! Ce mai faci
- Bine dar tu?
- Eu? Bine merci

- Am mâncat puţin de peşte la şcoală. Am
mâncat peşte ca şi la el -

375

Vorbeste de dureri de mână şi îţi dă oare
de la gîroză. (Pe a fi copil)

Se întorcea din nou ce mai faci. Vorbeste de
mâncă lor, notele bune la matematică.

În vorbesc de pe ce mai faci, dacă dăruie după mine,
~~care~~ chestiunile pentru parcare, etc.

la ore 19.12 J. chiană 489.09

Ouară de bărbat întors:

- Când este un tîm personal care fusese în stare ascu
- la 10.36
- Multumesc

la 20.08 J. chiană 720.30

~~o vară~~ de două femei vorbesc ungureste

31.X. la 20.54 J. este chemat:

două femei vorbesc ungureste

la 13.50 J. chiană 623.54: Conversaţie între doi bărbati:

~~Răspuns~~

- Ală

- Tu ești Mircea

- Da

- Am vorbit... ① fost aici domnul ăla... (face

peuze, ca nimeni ar fi un subiect curios de ea)

Si a spus că pe la 5, nu poate dăna...

pe acasă, fiindcă e pînă la 11.00. 8 in

slujbă

- Da, atunci când n-ai vie
- Zice că mamele de 3, că de la 3 n-ai duce
- Bine dar înalte de 3 am arănat în apăsut!
- So mergem la 5
- La 5?
- Da Bine lasă că o spun eu
- Servus
- Servus

la 20.34 - f. este chemat:

- Răspunde o femeie...
- Alo? (la telefon) fi, un bărbat
- A venit Mirela
- Nu, a plecat cu Maria odată la 7.30
- De atunci n-a mai venit
- Nu. Nică Maria nu-i acolo!
- Servus
- Servus

la 21.16 g. cheamă F. 03.22. voce de femeie

- O! hoțarolu! (O voce de bărbat)
- Gudria hula! Zău scara
- Bine scara, d-le hoțarolu
- Măi hula, dragă, cum ești eteriet
- de la - crăiova. Voi aveți un cântec?
- De 5 Kg.
- Numai de 5 Kg? E bine lăsată
- e bun. Am adus niște carne n-ai vădit
- o cântăreț
- Carne?
- Da. Viam adus n-ai fiște
- Cum a nesc? Bine?

- Bine. En In davece di minute sur la 377
- Verit le non acun? Bine de le hiezioni, no.

V'ester.

- D. director general e acun?
- Nu-i acun
- Bine. Nam adin hote fone, no logam repede
- Mainu
- De, de
- he revedere
- he revedere

~~21.15 3.15~~

Nov

grosale

Ungureste

711

Dotti funci Vorbesa de, biatel si, initidie (copilul)

378

(Maruca)

Telefonara Sofia lui Biji, de service si
spune ca n-a uitat marama

Telefonara Maruca si Kenute (femeie de maruca)
pe 7 oca, Vorbeste apoi cu Mihut (copilul ei)

Vorbete Biji cu o d-m care si spune sa vine la ea,
in Maricica dupa ce aceasta este dela marama

Ungureste

Casa Biji telefonaza la 43244

o femeie:

- Vreau sa vorbesc in Nica Stefanescu

- A plecat in oraș mai tarziu.

- Dar unde-i la telefon? D. Popa?

- Nu, ing. Nicolau

- Dă-mi te rog pe d. Popa

- Da

Pouza

- Spune xara d-le Popa. Aici este dadura aceluia.

- dat telefon pt. Nica Stefanescu

- Bomboan
- Când pot să-l găsim?
- Măi pe seară
- Spuneți-i să rog să-l telefonat de ~~43~~ 581
- măi pe seară acolo să-l mai telefonat!
- Zine Iudic... Paula nu?
- Da
- Zina seară

Care fiți cere 1508?

Oferă după ce a intrat de cineva, primă
de spus de la un bărbat

- Nu-i eiea
- Dar unde-i
- Nu pot să spun dar cine intră
- O vensare
- 71 anuit în du
- Spuneți-i că la călăt Viorica
- De

Care fiți cere 52322

Vingurte

4 4 11 71170

- O femeie
- Cu d. inginer
- Nu-i aceri
- Dar Coca?
- Ea în
- Fine

5^{NOV}

chiamă 43244

~~față femeie barbașă lungă~~

384

Întreba înțelege, cum că are în schimb
trecute, Ea înțelege de înțeles pe d. Pop. Nu e găsit. Pop. în
-pune în rețea

chiamă 42352

Acasă, înțeleg, înțeleg de Corbel.

În răspuns o femeie ce nu-i ascultă

384

Este chemat

Rotovan, înțeleg de Pop. În răspuns ~~și~~ d. la Vica

Înțeleg ce nu este ascultă și de telefonul de la casa.

Este chemat

Un bărbat

- D- sef

- D- (BIII)

Apoi vorbește de cinerea care pleacă la Cluj, dar are
nervozitate dintr-o dată!

Este chemat

Graceli: Cinerea înțeleg de circa 35

chiamă 72672

- Alb, Dunel? (o femeie)

- Ba da

- Dă-mă la telefon!

Reușă

- Alb, Contesa?

- Da

- Întreba dos eponim

- Da, de Vica are

- Felicitările mele

- Anca la hola, spuneu lui Pam. Deci oare se cingea un
costum de haine bun, se vine, mame la noi se ne putea
Voibere apoi de prona, "Alimentare", etc

384

Nov Este chemat

Un bărbat vorbeste cu doua fii. Ii spune nimic,
insam se poate intlege (pe parteneri)

Este vorba de unce care nu a putut pune de
unparat

Este chemat

Un răspuns din nou

Este chemat

Un bărbat interlo pe ~~un~~ o femeie din
cu venit murele. Ea răspunde că are venit, color sunt
proze

Este chemat

Dua fii vorbeste cu o individ
vorbeste cu o femeie. Ea îi spune că lucrurile
la o perole de murem individ. O murele cu fii la
ei. Ii spune, este "Zacari" oare (sotul ei)
Dua fii un plomk. "Se vede" cu oare murele

Este chemat

O femeie interlo de Rose, apoi amandou
vorbeste unparat

Este chemat

O femeie interlo pe lenule (fii de surin)
daci vine in total placi murele daci mure
Ea se mure la fii, oare panu ei ei au
stale la mure. Spune că Anca (probabil mure)
Este 1 ampar

8/Nov.

Cheamă 31508

Viorica Vărbest

pe la Jandru
(Flanuri)

382

46

Cheamă 43244

- Paula cere pe Nica Stănescu, juri nu-l poate

383

Cheamă 43244

- Tot Paula e interesată pe d. Popa (acela cu care a vorbit)
dacă este adevărat că la el sunt foarte bine.

Cheamă 41137

O femeie interesată pe alta dacă dăduse Gaby a venit de la
furia la răspunsul afirmativ al acesteia, spune "Multumesc"

Este chemat

Conversație între două femei în maghiară care durează 35 minute

9 Nov.

Este chemat
greșit

10 Nov.

Este chemat.

Cineva are interesul în băieți, apoi include

Cheamă 43244

Judecă Paula interesată de cineva (probabil Nica Stănescu)
Nu-l poate

47

~~384~~N O T ASupravegherea lui "BUICAN "Postul se înființează la ora 6,30

383

La ora 6,50, BUICAN și soția sa, pleacă de acasă cu Auto 7999 și vine la serviciu, intră la ora 7.=

La ora 9,05, BUICAN pleacă de aci cu Auto și merge la Facultatea de Drept, din Bdul.6 Martie intră la ora 9,15.=

La ora 10, pleacă de aci cu Auto și revine la serviciu.

La ora 12, BUICAN pleacă de aci cu Auto și merge la Facultatea de Drept, intră la ora 12,10.=

La ora 12,45, BUICAN pleacă de aci cu Auto și revine la serviciu, intră la ora 12,55.=

La ora 14,10, BUICAN și soția sa, pleacă de la serviciu cu auto și merge acasă, intră la ora 14,20.=

La ora 16,50, BUICAN și soția sa, pleacă de acasă cu Auto și vine la serviciu, intră la ora 17.=

La ora 21,5, BUICAN pleacă de la serviciu, privește la vitrina "Librăria Noastră" din Gen.Magheru apoi la Cinema Sola.

După 5 minute, ia Auto și revine acasă, intră la ora 21,25.=

Până la ora 21,45, când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltuelile de supraveghere lei 84.

Auto

6938

H.VRANCEANU

ss.I.CROITORU

ss.GH.TUTUC

ss.L.LOVINESCU

ss.M.NEMES

8/XI/949

384

W

Nota

Supravegherea lui „Buican”
Postul de înfrîntare la ora 6⁰⁰

La ora 6⁰⁰, Buican se scoar
se, pleacă de acasă cu Auto 7999
m'vui la serviciu, înto la ora
7⁰⁰.

La ora 9⁰⁵, Buican pleacă de
aci cu Auto, m' merge la Facu-
ltatea de Drept, din Bdul 6 Martie
întră la ora 9¹⁵.

La ora 10⁰⁰, pleacă de aci cu
Auto, m' revine la serviciu.

La ora 12⁰⁰, Buican pleacă
de aci cu Auto, m' merge la Facu-
ltatea de Drept, întră la ora 12¹⁵.

La ora 12⁴⁵, Buican pleacă
de aci cu Auto, m' revine la

serviciu, intru² la ora 12³⁵. 385

La ora 14¹⁵, Buicau n^o ~~386~~
se, pleacă de la serviciu cu Auto
n^o merg acasă, intru² la ora 14²⁰.

La ora 16¹⁵, Buicau n^o intru²
sa, pleacă de acasă cu Auto
n^o vine la serviciu, intru² la ora 17²⁰.

La ora 21¹⁵, Buicau pleacă
de la serviciu, privesc la vitrina
librăria noastră din Ser Maghera
apoi la Căminul Scala.

După 5', ia Auto n^o revine
acasă, intru² la ora 21²⁵.

Ținu² la ora 21⁴⁵, când
postul se suspendă, Buicau
nu mai părăsește domiciliul
Cheltuieli de supraveghere
lei 84.

Auto

1938

H. Vraicane

T. Croitoru

Sh. Tutue

L. Lovinescu

M. Neves

6 Nov.
~~387~~
51

386

N O T A

Supravegherea lui BUICAN

Postulia ființă la ora 6,30

În tot cursul zilei BUICAN nu a părăsit domiciliul.

La ora 17,10 BUICAN a fost văzut în curte tăind lemne.

Până la ora 21, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

ss.I.Croitoru

ss.L.Lovinescu

ss.M.Nemes

Auto

6938 B.

GH.TUTUC

6th 1969

Nota

Supravegherea Buicon ⁸⁸⁸
Postul ca pînă la ora 6³⁰

În tot cursul a ⁸⁸⁷
Buicon nu a pînăsit omi-
ciții.

La ora 17¹⁰ Buicon a fost
vădit în curte la un om-
ne

Pînă la ora 21 Buicon
nu mai pînăsește omiții

Nota
6938 B
G. I. u. t. e

J. B. o. t. e
N. B. u. i. c. a. s. e.
M. W. e. n. e. s.

388

- N O T A -

Supravegherea lui "BUICAN"

Postul se înființează la ora 6,35

La ora 6,50, BUICAN și soția sa iese de acasă și cu Auto 7999 vin la serviciu, intră la ora 7.=

La ora 14,10, BUICAN și soția sa pleacă de aci cu Auto și revin acasă, intră la ora 14,20.=

La ora 17, BUICAN iese de acasă, și cu Auto vine la serviciu, intră la ora 17,10.=

La ora 21,20 - BUICAN pleacă de aci cu Auto și revine acasă, intră la ora 21,30.=

Până la ora 21,45, când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 84.=

Auto
6938
GH.TUTUC

ss.I.CROITORU
ss.I.LOVINESCU
ss.M.NEMES

5/XI/1949

389 ~~590~~

Nota

Supravegherea lui „Buicari”
Postul se infunțează la ora 6³⁵

La ora 6³⁵, Buicari și soția
sa iesi de acasă, și cu Auto 7999
rui la serviciu, intra la ora 7⁰⁰.

La ora 14⁰⁰, Buicari și soția
sa, pleacă de aci cu Auto și
revin acasă, intra la ora 14³⁰.

La ora 17⁰⁰ Buicari iesi
de acasă, și cu Auto rui la
serviciu, intra la ora 17¹⁰.

La ora 21³⁰, Buicari pleacă
de aci cu Auto, și revin aca-
să, intra la ora 21³⁰.

Până la ora 21⁴⁵, când
postul se suspende, Buicari
nu mai părăsește domiciliul.

%

Cheltuieli de supraveghere lei
84.

391

390

Auto

6938

Sh. Tutuc

I. Croitoru
L. Lovinescu
M. Neues

N O T ASupravegherea "BUICAN"Postul ea ființă la ora 6

La ora 6,50 BUICAN iese de acasă împreună cu soția sa iau auto 7999 B., și merg la serviciu, intră la ora 7.=

La ora 9,45, BUICAN iese de aci și ea auto 7999 B., și merg la Facultatea de Drept, intră la ora 9,55.=

La ora 12,15, BUICAN iese de aci și ea Auto, revine la serviciu.

La ora 14,5, BUICAN iese de aci cu soția, iau Auto și merg acasă, intră la ora 14,20.=

La ora 16,45, BUICAN iese de acasă cu soția, iau Auto 7999 B.,

În drum spre serviciu dându-i-se distanță mașinei în care se găsea BUICAN și soția, deoarece erau singuri pe gosea în Piața Victoriei și ne-a dus în eroare o altă mașină de același tip, BUICAN nu a fost văzut în ce direcție a mers., făcându-se post la serviciu și la alte adrese, BUICAN este văzut venind la serviciu după 30 minute adică la ora 17,20.=

La ora 21,50, BUICAN iese de aci însoțit de individul din Str. Profesorilor No.12 și împreună iau auto 7999 B., merg la BUICAN coboară și intră acasă, iar individul merge deasemeni acasă.

Până la ora 22,20 când postul se suspendă BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

ss.I.CROITORU

ss.I.LOVINESCU

ss.M.NEMES

Auto

6938 B.

GH.TUTUC

4 II 1969

393 ~~8~~

Nota

333

Supraexplorarea Buicor
Postul ca pînă la ora 6

La ora 6⁵⁰ Buicor iese
de acolo împreună cu
soția sa, cu auto 79999
și merge la serviciu, pînă
la ora 7.

La ora 9⁴⁵ Buicor iese
de acasă cu auto 7999B.
și merge la Facultatea de
Drept, pînă la ora 9⁵⁵.

La ora 10¹⁵ Buicor iese
de acasă cu auto revine
la serviciu.

La ora 14⁵ Buicariu
de aci cu soția cu Auto
și merge acasă, între la
ora 14⁰⁰.

~~394~~

393

La ora 16⁴⁵ Buicariu
iese de oară cu soția
cu Auto 1999.B.

În drum spre serviciu
dându-se distanțe masini
în care se găsea Buicariu
și soția deoarece erau sing-
urii sosea în Pista Victoriei
și erau dus în erare o altă
mașină de același tip. Buicariu
nu a fost văzut în ce direcție
a mers. făcându-se post la
serviciu și la alte adrese

III

Bucian este vădit revinut
la serviciu după 30 minute
adică la ora 14²⁰. ~~393~~

394

La ora 21⁵⁰ Bucian iese
de aci însoțit de individul
din st. Profesorului N. S. și
în preună cu auto 7999B
merge la Bucian acasă
Bucian coboară și intră
acasă, car individul merge
deasemenea acasă

Înă la ora 22²⁰ când
postul se suspendă Bucian
nu mai părăsește domiciliul
Auto 7.

Auto
6938 B.

P. Tuttle

J. basket⁶³
L. Louisa

M. Nemes

- N O T A -

Supravegherea lui "BUICAN"

Postul se înființează la ora 6

La ora 6,45, BUICAN și soția sa, pleacă de acasă cu Auto 7999, și vine la serviciu, intră la ora 6,55.=

La ora 14,10, BUICAN și soția sa, pleacă de aici în Auto, și revin acasă, intră la ora 14,20.=

La ora 17, BUICAN pleacă de acasă cu Auto, și vine la serviciu, intră la ora 17,10.=

La ora 18,50, BUICAN pleacă de aci, fiind însoțit de un individ, și cu Auto, merge în Cal.Victoriei No.141, la Institutul de Studii Româno-Sovietic, intră la ora 19.=

La ora 20,10, BUICAN și individul iese de aci și cu Auto, revin la serviciu, intră la ora 20,20.=

La ora 21,45 BUICAN iese de aci împreună cu acelaș individ și cu Auto merg la BUICAN acasă, unde coboară, iar individul continuă drumul cu Auto și merge în Str.Profesorilor No.12 în curte prima ușă în stânga, unde s'a stabilit că locuște deschizând ușa cu cheile.

Acest individ are următoarele samnalmente: Etate 43-48 ani, statura înaltă, părul negru cărunt, slab la față.

Până la ora 22,20, când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supravechere lei 84.=

Auto
6938
GH.TUTUC

ss.I.CROITORU
ss.L.LOVINESCU
sss. M.NEMES

3/XI/1949

Nota

~~397~~

Supravegherea lui, Buicaru
Postul de infunțeză la 398

La ora 6⁴⁵, Buicaru m' soția
sa, pleacă de acasă cu Auto
7999, și vin la serviciu, intră
la ora 6⁵⁵.

La ora 14¹⁰, Buicaru m' soția
sa, pleacă de acasă cu Auto, și
revin acasă, intră la ora 14²⁰.

La ora 17⁰⁰, Buicaru pleacă
de acasă cu Auto, m' vine la
serviciu, intră la ora 17¹⁰.

La ora 18⁰⁰, Buicaru pleacă
de aci, fiind însoțit de un in-
divid, m' cu Auto, merg la Cal
Victoriei Nr 141, la Institutul
de Studii Româno-Sovietic, intră
la ora 19⁰⁰.

7.

La ora 20^h, Buicome și individ-
ul iși de aci, și cu Auto, merge
la serviciu, între la ora 20^h 30^{min} ~~35~~ ³⁹

La ora 21^h, Buicome iese de
aci împreună cu același individ,
și cu Auto, merge la Buicostea
sa, unde coboară, iar individul
continuă drumul cu Auto, și me-
rge în St. Profesorilor Nr. 12
în curte prima ușa și stăgă,
unde sa stabilit ca locuiește
deschizând ușa cu cheile.

Acest individ are următoarele
personalmente: Etate 43-48,
Statură înaltă, părul negru co-
runt, slăb la față.

Până la ora 22^h, când poșta
se suspenda, Buicome nu sa
părăsesc domiciliul.

Cheltuieli de supraveghere lei

84.

Auto

6338

gh. Tutuc

J. Craitoru

L. Lovinescu

M. Nemes

N O T A

398

Supravegherea lui "BUICAN"Postul se înființează la ora 6,30

La ora 6,50, BUICAN și soția sa, iesă de acasă și cu Auto 7999 B., vin la serviciu, intră la ora 7.=

La ora 14,10, BUICAN cu soția sa pleacă de aci, cu Auto 7999 B., și merg acasă, intră la ora 14,20.=

La ora 16,40, BUICAN cu soția sa pleacă de acasă cu auto, și vin la serviciu, unde BUICAN la coborâre din Auto, are în mână câteva registre, aci intră la ora 17.=

La ora 21,20, BUICAN iese de aci, împreună cu un individ și în fața Instituției se despart foarte amical.

Individul are următoarele semnalmente: Etate 25-30 ani, statură potrivită, slab la față, părul șaten mai mult blond, și s'a stabilit că locuiește în Str.C.A.Rosetti No.14, etaj IV Apart.23.

De aci BUICAN, pleacă cu auto 7999 B., și merge în Piața Generalisimul Stalin (Jianu) No.3 intră la ora 21,30.

La ora 22,10, BUICAN pleacă de aci cu Auto, și merge acasă.

Până la ora 22,20 când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 84.

Auto
6938
H.Vrâncescu

ss.I.Croitoru
ss.Gh.Tutuc
ss.L.Lovinescu
ss.M.Nemec

~~Vol. 1. Jume~~

1/5/1949

4(11)

Nota.

Supravegherea lui Buican
Postul de infirmiera la ora 6³⁰

La ora 6³⁰, Buican s'a sculat
sa, iest de acasa, si cu Auto
7999 A, vine la serviciu, intra
la ora 7⁰⁰.

La ora 14¹⁵ Buican
scut sa pleaca de ac, cu
Auto 7999, si merg acasa, intra
la ora 14²⁰.

La ora 16⁴⁰, Buican cu scut
sa pleaca de acasa cu auto,
si vine la serviciu, unde Buican
la colorare din Auto, are in
mana cateva registre, ac intra
la ora 17⁰⁰.

La ora 21⁰⁰, Buican iese
de ac, impreuna cu un indi-
vid, si ia fataz, su stitutiei, se

despart parte amical. 400

Indiv. duc are un motor de
sue malcurute: Etate 25-30
statura potrivita, sub 6' 10" ~~101~~
parul sateu mai mult blond.
si sa stabilit ca locuie in
St. C. 17. Roseti Nr. 14. Etaj

IV. Apart 23.

De aci Buican, pleaca cu
Auto 7993, si merge in Parta
Generalismul Stalin (jurnal)
Nr. 3. intra la ora 21³⁰.

La ora 22¹⁰, Buican pleaca
de aci cu Auto, si merge
acasă.

Paria la ora 22³⁰, cand
postul se suspenda, Buican
nu mai parasese domiciliul
Chettul de suparaghere
de Sh %

Wif

Auto

6938

H. K. K. K. K.

J. Croton

Sh. Tutue

L. L. L. L.

M. Newes

_N_O_T_A_Supravegherea lui "BUICAN"

401

Postul se înființează la ora 7

La ora 9, BUICAN iese de acasă cu un individ de etate 46-52 ani, înalt, corpulent, părul cărunt, răscovan la față, iau Auto 7999 B., care așteaptă în fața porții și merg în Str. Teilor 12, nu s'a putut stabili etajul sau apartamentul, deoarece BUICAN a intrat repede, iar individul așteaptă în mașină.

La ora 10,30, BUICAN pleacă de aci, la auto 7999 și merg până în fața cinematografului Scala, unde BUICAN coboară și merge la serviciu, iar individul cu Auto, merge la BUICAN acasă.

La ora 13, BUICAN pleacă de la serviciu cu Auto 7999 și merge în Str. F.C. Robescu No.4, de unde ia un individ o individă și o fetiță, cu care se urcă în Auto și merg la BUICAN acasă, intră la ora 13,30.

La ora 20,45, iese de la BUICAN de acasă, individul, individa și fetița, iau tranziul 20 coboară la stația Sft. Gheorghe și merg în Str. F.C. Robescu No.4, unde s'a stabilit că locuiesc.

Împreună cu cei semalați mai sus, a egit o individă cu următoarele semnalmente: Etate 38-42 ani, statură potrivită, rotundă la față, părul șaten și merge în Str. Teilor No.1 Spitalul Colțea, intrarea din spate, fiind ora înmormântă, nu s'a putut stabili, deoarece după intrarea individei, portarul a încuiat poarta.

Până la ora 22, când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Auto
6938
H.Vrâncescu

ss.I.Croitoru
ss.Gh.Tutuc
ss.L.Lovinescu
ss.M.Nemes

Cheltueli de supraveghere lei 84.

30/5/2019

402

413

Notă

Supravegherea lui „Buican”
Postul de infirmiera la ora 7⁰⁰

La ora 9⁰⁰, Buican,iese de acasă cu un individ de etate 46-52, înalt, corpulent, părul cărunt, roșcobau la față. Iau Auto 7999 B, care este în față poartă, și merg în ~~18⁰⁰~~ Teilor Nr. 12, nu sa putut sta bili Etajul sau Apart. deoarece Buican a intrat repede, iar individul este în masină.

La ora 10³⁰, Buican pleacă de ac, ia Auto 7999, și merg pași în față circumstanțelor. Secla, unde Buican coboară și merge la serviciu, iar individul cu Auto, merge la Buican acasă.

/.

La ora 13³⁰, Buican pleacă ⁴⁰³ de la
serviciu cu Auto 7999, și merge
în Str. F.C. Robescu Nr. 4, se vede
la un individ o individă ⁴⁰⁴
o fetiță, cu care se urcă în Auto
și merge la Buican acasă, între
la ora 13³⁰.

La ora 20⁴⁵, iese de la Bu-
can de acasă, individul, indivi-
da și fetița, i-au traversat 20
coborât la stația Sf. Gheorghe
și merge în Str. F.C. Robescu
Nr. 4, unde sa stabilit cu locuiesc.
Împreună cu cei semnalati
mai sus, a iesit o individă
cu următoarele semnalmente:
Etate 38-42, statură potrivită,
rotundă la față, părul sator
și merge în Str. Teilor Nr. 1
Spitalul Coltea, intrarea din
spate, fiind în ora înaintată,
nu sa putut stabili, deoarece
după ăstarea individului.

portarul a ^{II} înscrisat poarta. 404

Pau^o la ora 22, ca^o ~~5~~
postul de suspend^o, Pucan
nu mai p^ona^o este domiciliat 415

Auto

6938

J. Croitoru

Sh. Tutuc

L. Iovinescu

H. Craicaru

M. Neume

Cheltuiel. de cupereghone

Rei 84.

414

405
29 Octombrie 1946 406

N O T A

Supravegherea lui "BUICAN"

Postul se înființează la ora 6,30

405

La ora 6,45 vine auto 7999 B., iar după 5 minute, BUICAN împreună cu soția sa, pleacă cu acest auto, și vine la serviciu, intră la ora 7.=

La ora 14,15, BUICAN împreună cu soția sa, pleacă de aci, cu auto 7999 B., și merg acasă, intră la ora 14,25.

La ora 17,05, BUICAN împreună cu soția și copilul lor, pleacă de acasă, cu auto 7999 și merg în Str.C.F.Rebescu No.4 intrare din față pe scării, intră la ora 17,20.

La ora 18,15, BUICAN iese de aci, și pleacă cu auto 7999 B. care îl aștepta în fața porții și merge până în fața Restaurantului "Scala" coboară și merge la Librăria Noastră No.17, din Bdul.Magheru No.2, unde cumpără niște cărți.

După 10 minute, BUICAN iese de aci, și vine la serviciu, intră la ora 18,35.

La ora 21,25, BUICAN pleacă de aci cu auto 7999 B., și merge acasă, intră la ora 21,35.

Până la ora 21,45, când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 96.

ss.I.Croitoru
ss.Gh.Tutuc
ss.L.Lovinescu
ss.M.Nemeg

Auto 6938

H.Vrăncescu

406
29 Octombrie 1949

N O T A

Supravegherea lui "BUICAN"

Postul se înființează la ora 6,30

La ora 6,45 vine auto 7999 B., iar după 5 minute, BUICAN împreună cu soția sa, pleacă cu acest auto, și vine la serviciu, intră la ora 7.-

La ora 14,15, BUICAN împreună cu soția sa, pleacă de aci, cu auto 7999 B., și merg acasă, intră la ora 14,25.

La ora 17,05, BUICAN împreună cu soția și copilul lor, pleacă de acasă, cu auto 7999 și merg în Str.C.F.Robescu No.4 intrare din față pe scări, intră la ora 17,20.

La ora 18,15, BUICAN iese de aci, și pleacă cu auto 7999 B. care îl aștepta în fața porții și merge până în fața Restaurantului "Scala" coboară și merge la Librăria Noastră No.17, din Bdul.Magheru No.2, unde cumpără niște cărți.

După 10 minute, BUICAN iese de aci, și vine la serviciu, intră la ora 18,35.

La ora 21,25, BUICAN pleacă de aci cu auto 7999 B., și merge acasă, intră la ora 21,35.

Până la ora 21,45, când postul se suspendă, BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

Cheltueli de supraveghere lei 96.

ss.I.Croitoru
ss.Gh.Tutu
ss.I.Lovinescu
ss.M.Nemes

Auto 6938

H.Vrânceanu

607

29/8/99

~~4116~~~~4118~~Nota

La pravegherica lui "Buican"
Poetul de Infrunteaga la ora 6³⁰

La ora 6⁴⁵, vine Auto 7999 B.
 iar dupa 5', Buican impune
 cu sotia sa, pleaca cu acest
 Auto, si vine la serviciu, into
 la ora 7⁰⁰.

La ora 14¹⁵, Buican imp.
 unea cu sotia sa, pleaca de
 aci, cu Auto 7999, si merg
 acasa, into la ora 14²⁵.

La ora 17⁰⁵, Buican impu-
 unea cu sotia si copilul lor,
 pleaca de acasa, cu Auto 7999,
 si merg in Str. C. T. Robescu
Nr. 4, intrarea din fata pe scarii
 intra la ora 17²⁰.

/.

408

~~419~~~~417~~

La ora 18¹⁵, Buican iese
de aci, mi pleacă cu Auto 7999
care îl aștepta în fata porții,
și merge până în fata Restaura-
rii. Scala coboară și merge
la Librăria Noastră Nr. 17, din
B^dul Maghera Nr. 2, unde cumpă-
ră multe cărți.

După 10', Buican iese de aci,
și vine la serviciu, între la
ora 18³⁵.

La ora 21²⁵, Buican pleacă
de aci cu Auto 7999, și merge
acasă, între la ora 21³⁵.

Până la ora 21⁴⁵, când postul
se suspendă, Buican nu mai
părăsește domiciliul.

Cheltuielă de supraaveghere la 96.
%

Auto

6938

L. Croitoru

Gh. Tutuc

P. Lovinescu

M. Nemes

H. Vranceanu.

12
80

28 Octombrie 1949

~~411~~
81 409

N O T A

~~408~~

Supravegherea "BUICAN"

Postul la ființă la ora 6

La ora 6,45, BUICAN, iese de acasă se urcă în auto 3999 B., și merge la serviciu intră la ora 7.

La ora 10,10 BUICAN iese de aci împreună cu individul semnalat în Nota de ieri și pe jos merg în Str. ~~W~~ubigev No.27-29 Planificare, intră la ora 10,15.=

La ora 15, BUICAN, iese de aci cu auto 3999 B., și merge acasă, intră la ora 15,15.=

La ora 17,10, BUICAN iese de acasă cu auto 3999 B., și merge la serviciu, intră la ora 17,20.=

La ora 21,35 BUICAN iese de aci și cu auto 3999 B., merge acasă intră la ora 22.

Până la ora 22,20 când postul se suspendă BUICAN nu mai părăsește domiciliul.

ss.I.Croitoru

ss.G.Tutuc

ss.M.Nemes

ss.L.Lovinescu

Auto

6983 B.

27 Octombrie 1949

N O T A

Supravegherea lui BUICAN

Postul se înființează la ora 6,30

La ora 6,45 vine Auto 7999 B., și după 5 minute, BUICAN împreună cu soția sa, pleacă cu acest Auto, și vine la I.C.S. din Bdul Gen. Magheru, intră la 7.

La ora 10, BUICAN iese de aci, fiind însoțit de un individ, iau auto 7999 B., și merg la Institutul de Științe Comerciale și Planificare din Piața Romană, intră la ora 10,10.

La ora 11,15 ies împreună de aci și merg pe jos până în Str. Valeriu Kuibisev, unde se despart, BUICAN merge la Com. de Stat a Planificării din Str. Valeriu Kuibisev (Alex. I. Iohovari) No. 27-29, intră la ora 11,20, iar individul merge la I.C.S.

Acest individ are următoarele semnalmente: Etate 38-42 ani, statură înaltă, robust, părul gaten, fața prelungă, umărul drept mai înalt.

La ora 13, BUICAN iese de aci și pe jos vine la serviciu intră la 13,05.

La ora 14,10, BUICAN împreună cu soția sa, pleacă de aci, iau auto 7999 B., și merg acasă, intră la ora 14,20.

La ora 17,15, BUICAN împreună cu soția sa, pleacă de acasă, cu auto 7999 B., și vin la serviciu și intră la ora 17,25.

La ora 22, BUICAN pleacă de aci, cu auto 7999 B., și merge acasă.

Până la ora 22,15 când postul se suspendă, BUICAN numai părăsește domiciliul.

P.S. Individul cu care BUICAN a plecat dela I.C.S. la ora 10, a fost văzut egind de mai multe ori dela I.C.S. plecând cu auto 7999 B.,

Cred că face serviciu la I.C.S.

Auto

6938

H. Vrâncescu

ss. I. Croitoru
ss. Gh. Tutuc
ss. I. Iovinescu
ss. M. Nemes

N_O_T_A

410

Supravegherea lui BUICAN

La ora 14,10 , BUICAN împreună cu soția sa, pleacă
dela serviciu cu Auto 7999 B., și merg acasă, intră la ora 14,20.

La ora 17, BUICAN pleacă de acasă, cu auto 7999 B., și
merge în Bdul.6 Martie, la Facultatea de Drept, intră la ora 17,40

La ora 19,30 BUICAN iese de aci și revine la serviciu.

La ora 21,40, BUICAN pleacă de aci, cu auto 7999 B., și
revine acasă, intră la ora 21,50.

Până la ora 22,15 când postul se suspendă, BUICAN nu mai
părăsește domiciliul.

Auto
6938 B.
H.Vrânceanu

ss.I.CROITORU
ss.GH.TUTUC
ss.L.LOVINESCU
ss.M.NEMES

Cheltueli de supraveghere

lei 54

gu 413

DECLARAȚIE

412

Subsemnatul RATIU ANTON, domiciliat în Str. Jules
Micheli No.17, București, născut în com.Beclean, Jud.Someș la
14 Martie 1916, declar următoarele :

BIJI MIRCEA - căsătorit cu MARICICA, funcționară la
Statistică, venită odată cu el dela Cluj la începutul anului 1941
odată cu BUCUR SCHIOPU, SUCIU CAMIL și OANCEA IOAN. A fost
asistent universitar la Cluj la catedra de Pedagogie. Tatăl lui
învățător pensionar cu domiciliul la Turda - Născut Apohida-Cluj.
Studiile și le-a făcut la Cluj.

Armata a făcut-o la Sc. de Of.Rezervă dela Hioești
și anume 1939-40, odată cu mine. Acolă l-am cunoscut.

Este un element bine pregătit din punct de vedere
intelectual. Serios în muncă și corect în raporturile cu colegii.
Tot timpul s'a manifestat ca fiind de stânga. Bun prieten cu
BUCUR SCHIOPUL cu care a făcut campania electorală 1946. La fel
bun prieten cu SUCIU CAMIL și OANCEA ION. Până la arestarea
grupului RACOASA, bun prieten cu LEVENTE și STOIANOVICI.

Personal, am avut o foarte bună părere despre el.

Atitudinea lui însă, după arestarea lor, atitudinea
pe care mi-a făcut-o cunoscută LEVENTE și mai cu seamă după ce
chiar el a recunoscut că este vinovat într-o măsură oarecare, nu
am mai avut nici-un fel de raport cu el.

A rămas la statistică unde în ultima vreme fusese numit
subdirector general.

Am socotit, după ce BETEA mă informase că tov.MIRON
CONSTANTINESCU recomandase tovarășilor dela Statistică să apeleze
înapoi la sfaturile lui BIJI ca fiind încercat în muncă, că i
s'a acordat muncă de reabilitare.

Cu ocazia procesului lor, BIJI a fost condamnat la
25 ani muncă silnică. Acest fapt m'a determinat să mă îndoiesc
de vinovăția lui. BIJI însă, în fața mea, când l-am întrebat,
nu a ezitat să recunoască că este vinovat.

./.

Nu pot să-mi explic de ce a fost determinat să aibă la anchetă o atitudine slabă.

Bu nu l'ag fi crezut capabil de trădare.

Tot timpul cât am fost în raporturi bune a avut o frumoasă atitudine.

În anul 1942 - iarna - mi-a dat înămăcinarea să găsesc o casă conspirativă. Am găsit-o. A venit la două gedințe împreună cu STOIANOVICI.

În Ucraina a stat puțin timp.

L-am întâlnit înțreacăt

M'a îndemnat să ajut cât mai mult cetățenii sovietici

La Statistică, atunci când și-a recunoscut vinovăția de putea citi pe figura lui o durere mare și un regret. Era transformat. Abătut, tăcut însă nu-și pierduse încrederea în Partid.

Lăcărăpe pe figura lui o nădejde - o nădejde că într-o zi va fi și el reabilitat - după ce își va ispăși pedeapsa.

Mi-a vorbit despre munca depusă cu prilejul alegerilor. Deasemeni mi-a spus că și la Institut are muncă pe linie sindicală.

La arestarea mea era la Statistică Subdirector General.

Aceasta îmi este declarația pe care o susțin și semnez propriu.

ss.ANTON RATIU

18 Octomvrie 1949

96

414

N O T A

BIJI I. MIRCEA, Subdirector General la Institutul Central de Statistică, născut în com. Vișoara Jud. Turda la 10 Ianuarie 1913, căsătorit cu MARIA MIHU, șef Secție Inst. Central Statistică, născută la 25 August 1913.

Subsemnații au un fiu, MIRON, născut la 9 Octomvrie 1947 în București.

Domiciliază în Str. Porumbaru No. 65

BIJI MIRCEA este venit în Capitală dela Cluj, din anul 1940, unde a fost profesor.

În anul 1941 a fost angajat la I.C.S. ca Controlor Șef cl. I, avansând treptat în diferite posturi, iar de circa un an este Subdirector Gral al acestui institut, post în care funcționează și în prezent.

Nu este membru P.M.R. Este cunoscut că a avut legături cu partidul în ilegalitate, dar din cauza unui proces pe care l-a avut și cu care ocazie a trădat pe unii tov. cari au fost arestați, nu a fost încadrat în P.M.R.

Este cunoscut în instituție ca un element cu un nivel ideologic avansat și foarte cunoscător al problemelor profesionale.

Ajută pe subalterni în muncă și când este solicitat în diferite munci se achită în mod satisfăcător de ele.